T.C.
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

TARİHÎ GERÇEKLİK KAVRAMININ KURGUYA YANSITILMASI: KURULUŞ OSMAN ÖRNEĞİ

UZMANLIK TEZİ

BURÇİN ÇALIŞKAN

ANKARA
AĞUSTOS, 2024

RTÜK
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

T.C.
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

TARİHÎ GERÇEKLİK KAVRAMININ KURGUYA YANSITILMASI: KURULUŞ OSMAN ÖRNEĞİ

UZMANLIK TEZİ

BURÇİN ÇALIŞKAN

DANIŞMAN: DAİRE BAŞKAN YRD. V. MUSTAFA AKŞEHİRLİOĞLU

ANKARA
AĞUSTOS, 2024

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına,

Burçin ÇALIŞKAN adlı Üst Kurul Uzman Yardımcısının hazırladığı "Tarihî Gerçeklik Kavramının Kurguya Yansıtılması: Kuruluş Osman Örneği" başlıklı bu çalışma Tez Değerlendirme komisyonu üyelerince oy birliği / oy çokluğu ile **Uzmanlık Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Komisyon Üyeleri	İmza
Başkan	
Üye	
Üye	
Üye	
Üye	

ONAY

Bu tez Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlığı Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca …/…/2024 tarihinde kabul edilmiştir

Ebubekir ŞAHİN
Üst Kurul Başkanı

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Bu tez çalışmasında;

Tez için sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına olarak sunduğumu,

Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

Sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

…/…/2024

Burçin ÇALIŞKAN

TEŞEKKÜR

"Tarihî Gerçeklik Kavramının Kurguya Yansıtılması: Kuruluş Osman Örneği" isimli bu tezin hazırlanması sürecine ilişkin olarak; çalışmalarım süresince beni destekleyen tez danışmanım Daire Başkan Yrd. V. Sayın Mustafa Akşehirlioğlu'na ve çalışmamı yaparken desteklerini benden esirgemeyen sevgili çalışma arkadaşlarım Gökhan Kömsöken, Yelda Karakaş ve Candan Sarıdoğan'a ve tüm Üst Kurul personellerinden değerli mesai arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

TARİHÎ GERÇEKLİK KAVRAMININ KURGUYA YANSITILMASI: KURULUŞ OSMAN ÖRNEĞİ

ÇALIŞKAN, Burçin

Uzmanlık Tezi

Tez Danışmanı: Daire Başkan Yrd. V. Mustafa AKŞEHİRLİOĞLU

Ağustos, 2024

20 Kasım 2019 tarihinde ilk bölümüyle ATV ekranlarında yayınlanan ve beşinci sezonuyla ekranlarda olmaya devam eden "Kuruluş Osman" dizisi gerek aldığı reyting oranlarıyla yurt içinde gerekse birçok ülkeye ihraç edilmesi bakımından yurt dışında en çok izlenen dizilerden birisidir. Tasvir edilen dönemi, kostümleri, aksesuarları, müzikleri ve öyküsü bağlamında izleyicide etki bırakan yapımlar arasındadır.

Bütün iletilerde olduğu gibi "Kuruluş Osman" dizisinde de göstergeler vasıtasıyla bir gerçeklik algısı oluşturulmuştur. Hatta bu algı o kadar başarılı olmuştur ki izleyicide kurgu unsurlarının göz ardı edilmesi ve dizide anlatılan her şeyin tarihî bir gerçeklik gibi algılanmasına yol açmıştır.

İçerik analizi metodunun ve nitel araştırma yönteminin uygulandığı bu tezde bir dönem anlatıldığı için bütünlüğü bozmamak adına dizinin 5 sezonunun 156 bölümü izlenerek toplamda 350 saatlik izleme yapılmış ancak dizi yayınlanmaya devam ettiği için devam eden bölümler dâhil edilememiştir.

Göstergeler vasıtasıyla oluşturulan gerçeklik olan hipergerçeklik burada da gerçeğin yerini almış, kurgu ve gerçek birbirinden ayırt edilemez hâle gelmiştir. Bunları ayırt edebilmek ve dizinin gerçeği ne kadar yansıttığı, ne kadar kurgu unsuru barındırdığı ve gerçeği değiştirdiğini anlayabilmek adına tarihî araştırmalar yapılmış ve dizide gösterilen biçimleri ile karşılaştırılarak gerçeklik ve kurgu bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: "Kuruluş Osman", Osman Bey, gerçeklik, kurgu, kurgu ve gerçeklik

ABSTRACT

REFLECTION OF THE CONCEPT OF HISTORICAL REALITY IN FICTION: THE CASE OF THE OTTOMAN

ÇALIŞKAN, Burçin

Specialization Thesis

Thesis Advisor: Acting Deputy Head of Department Mustafa AKŞEHİRLİOĞLU

August, 2024

The "The Ottoman" series, which premiered on ATV on November 20, 2019 with the premiere episode and continues to air with its fifth season, is one of the most-watched series, both domestically in terms of ratings and internationally in terms of its exportation to many countries. With its depicted period, costumes, accessories, music, and story, it is one of the productions that leaves an impression on the audience.

As in all messages, a perception of reality is created through signs in the "The Ottoman" series. In fact, the audience is so captivated by the series that they overlook its fictional elements and perceive everything as historical reality.

In this thesis, which applies the content analysis method and qualitative research method, a specific period is narrated. 156 episodes spanning five seasons of the series were watched to maintain coherence, making a total of 350 hours of viewing; however, ongoing episodes could not be included.

Hyperreality, which is reality created through signs, has taken the place of reality here as well, rendering fiction and reality indistinguishable from each other. Historical research has been conducted to distinguish these and to understand to what extent the series reflects reality, incorporates elements of fiction, and alters reality, by comparing the forms depicted in the series with historical records, evaluating them in the context of reality and fiction.

Key Words: "The Ottoman", Osman I, reality, fiction, fiction and reality

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vi
TABLOLAR DİZİNİ xii
ŞEKİLLER DİZİNİ xiii
GİRİŞ 14
Problem 15
Amaç 15
Önem 15
Sınırlılıklar 16
Tanımlar 16
Yöntem 16
Verilerin Toplanması 17
Verilerin Çözümlenmesi 17
BÖLÜM 1 18
TELEVİZYON YAYINCILIĞINDA DİZİLER 18
1.1. Dizi Kavramının Açıklanması 18
1.2. Dizilerin Kökeni ve Tarihsel Gelişimi 19
1.2.1. Televizyonun Keşfi 20
1.2.2. Dizilerin Televizyonda Yer Alması 21
1.2.3. Dizilerin Uluslararası Pazarlama Ürünü Hâline Gelmesi 22
1.3. Türlerine Göre Diziler 24
1.3.1. Yayın Mecralarına Göre Dizi Türleri 24
1.3.1.1. Geleneksel Medyada Diziler 24
1.3.1.2. Yeni Medyada Diziler 25

1.3.2. Konularına Göre Diziler 26
1.3.3. Tarih Dizileri 28
1.4. Türkiye'de Dizilerin Gelişimi 42
1.4.1. Televizyonun Türkiye'ye Gelişi 42
1.4.2. TRT'nin Kuruluşu ve İlk Türk Dizileri 43
1.4.3. Özel Televizyonların Ortaya Çıkışı 48
1.4.4. Türk Dizilerinin Yurt Dışı Pazarına Açılması 53
BÖLÜM 2 59
GERÇEKLİK ALGISI VE BU ALGININ DİZİLERE ETKİSİ 59
2.1. Gerçeklik Kavramı 59
2.1.1. Gerçeklik Kavramının Tarihsel Süreci 61
2.1.2. Somut ve Soyut Gerçeklik 62
2.1.3. Sanal Gerçeklik 64
2.1.4. Kuramsal Bir Bakış Olarak Gerçeklik: Baudrillard'ın Hipergerçekçilik Kavramı ve Similasyon Evreni 65
2.2. Algı 72
2.2.1. Gerçeklik Algısının Kitle İletişim Araçlarına Yansıması 74
2.2.2. Gerçeklik Algısının Sinemaya Yansıması 75
2.2.3. Gerçeklik Algısının Televizyona Yansıması 76
2.2.3.1. Gerçeklik Algısının Dizilere Yansıması 83
2.2.3.2. Alımlama ve İzleyicinin Kendisini Dizi ile Özdeşleştirme İsteği 84
2.2.3.3. Televizyonda Gerçeklik Algısını Oluşturan Unsurlar 85
2.2.4. Tarih ve Gerçek İlişkisi ve Medyanın Tarihi Yeniden İnşa Etmesi 92
BÖLÜM 3 96
KURULUŞ OSMAN DİZİSİNDE KURGU VE GERÇEKLİK İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ 96
3.1. Kuruluş Osman Dizisine Genel Bir Bakış 96
3.1.1. Kuruluş Osman Dizisindeki Tarihî Olaylar ve Tarihteki Yeri 96

3.1.1.1. Osman Bey'in Beyliğin Başına Geçmesi ve Uç Beyi Olması 97
3.1.2. Dündar Bey ve Osman Bey Arasındaki Çekişme ve Dündar Bey'in İdam Edilmesi 104
3.1.2.1. Tarihte Dündar Bey ve Osman Bey Arasındaki Çekişme ve Dündar Bey'in İdam Edilmesi 105
3.1.2.2. Kuruluş Osman Dizisinde Dündar Bey ve Osman Bey Arasındaki Çekişme ve Dündar Bey'in İdam Edilmesi..... 107
3.1.3. Ermeni Beli Savaşı, Bayhoca'nın Şehit Olması ve Kulacahisar'ın Fethi 114
3.1.3.1. Tarihte Ermeni Beli Savaşı, Bayhoca'nın Şehit Olması ve Kulacahisar'ın Fethi 114
3.1.3.2. Kuruluş Osman Dizisinde Ermeni Beli Savaşı, Bayhoca'nın Şehit Olması ve Kulacahisar'ın Fethi 116
3.1.4. Karacahisar'ın Fethi 120
3.1.4.1. Tarihte Karacahisar'ın Fethi..... 120
3.1.4.2. Kuruluş Osman Dizisinde Karacahisar'ın Fethi..... 122
3.1.5. Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir'in Fethi 123
3.1.5.1. Tarihte Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir'in Fethi 123
3.1.5.2. Kuruluş Osman Dizisinde Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir'in Fethi 126
3.1.6. Koyunhisar Savaşı..... 131
3.1.6.1. Tarihte Koyunhisar Savaşı..... 132
3.1.6.2. Kuruluş Osman Dizisinde Koyunhisar Savaşı 134
3.1.7. Dimbos Savaşı..... 137
3.1.7.1. Tarihte Dimbos Savaşı..... 137
3.1.7.2. Kuruluş Osman Dizisinde Dimbos Savaşı..... 138
3.1.8. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Bağımsızlığı..... 142
3.1.8.1. Tarihte Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Bağımsızlığı 142
3.1.8.2. Kuruluş Osman Dizisinde Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Bağımsızlığı 147

3.2. Kuruluş Osman Dizisindeki Tarihî Kişiler Ve Tarihteki Yeri 149
3.2.1. Osman Bey 150
3.2.1.1. Tarihte Osman Bey 150
3.2.1.2. Kuruluş Osman Dizisinde Osman Bey 155
3.2.2. Ertuğrul Bey 165
3.2.2.1. Tarihte Ertuğrul Bey 165
3.2.2.2. Kuruluş Osman Dizisinde Ertuğrul Bey 172
3.2.3. Şeyh Edebali 174
3.2.3.1. Tarihte Şeyh Edebali 174
3.2.3.2. Kuruluş Osman Dizisinde Şeyh Edebali 176
3.2.4. Osman Bey'in Eşi/ Eşleri: Bala Hatun ve Malhun Hatun 178
3.2.4.1. Tarihte Rüya Hadisesi 179
3.2.4.2. Kuruluş Osman Dizisinde Rüya Hadisesi 185
3.2.4.3. Bala Hatun 188
3.2.4.4. Malhun Hatun 193
3.2.5. Geyhatu 196
3.2.5.1. Tarihte Geyhatu 196
3.2.5.2. Kuruluş Osman Dizisinde Geyhatu 197
3.2.6. Selçuklu Sultanları ve Valide Sultanı 200
3.2.6.1. II. Mesud (Gıyaseddin Mesud) 200
3.2.6.2. III. Alaaddin Keykubat ve Annesi 206
3.2.7. Dündar, Gündüz ve Savcı Beyler 212
3.2.7.1. Dündar Bey 212
3.2.7.2. Gündüz Bey 216
3.2.7.3. Saru Yatu (Batı) Savcı Bey 218
3.2.8. Osman Bey'in Çocukları 220
3.2.8.1. Orhan Bey 220

3.2.8.2. Alaaddin Bey 227
3.2.8.3. Osman Bey'in Diğer Çocukları 229
3.2.9. Osman Bey'in Alpları 230
3.2.9.1. Gazilik Ve Gaza Kavramı 230
3.2.9.2. Abdurrahman Gazi 231
3.2.9.3. Akça Koca 231
3.2.9.4. Turgut Alp 232
3.2.9.5. Konur Alp 233
3.2.9.6. Samsa Çavuş 233
3.2.9.7. Köse Mihal 234
3.2.9.8. Osman Bey'in Diğer Alpları 235
3.2.10. Diğer Kişiler 236
3.2.10.1. Yunus Emre 236
3.2.10.2. Kumral Abdal 238
3.2.10.3. Germiyanoğlu Yakup Bey 239
SONUÇLAR VE ÖNERİLER 246
Sonuçlar 246
Öneriler 252
KAYNAKLAR 256
ÖZGEÇMİŞ 263

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Soyut ve Somut Nedir? 63

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Kuruluş Osman Dizisine İzleyici Yorumları 41

Şekil 2. Aygül Hatun'un Dündar Bey'i Hainlikle Suçlaması 110

Şekil 3. Dündar Bey'in Boynuna Yay Kirişinin Dolanması.....111

Şekil 4. Dündar Bey'in Osman Bey Tarafından Okla Vurularak İdam Edilmesi ...111

Şekil 5. Osman Gazi'ye Ait Olduğu Düşünülen Sikkeler……...145

Şekil 6. Osman Bey'in Divan Toplantısı……147

Şekil 7. Osman Bey'in Moğol Şehzadesi Geyhatu ve Anadolu Selçuklu Veziri Alemşah'ı Esir Alması……...160

Şekil 8. Valide Sultanın Osman Bey'den Haberler Gelince Kucağında Sevdiği Kuşun Tüylerini Yolması……...163

Şekil 9. Şeyh Edebali'nin Göğsünden Ay Çıkması ve Osman Gazi'nin Göğsüne Girmesi ……186

Şekil 10. Osman Bey'in Göğsünden Ağaç Çıkması……..186

Şekil 11. Osman Bey ve Bala Hatun'un Düğünü ……..192

Şekil 12. Osman Bey ve Malhun Hatun'un Düğünü……..195

Şekil 13. İzleyici Yorumu……...199

Şekil 14. Orhan Bey'in Holofira'yı Pazardan Kaçırması……...225

GİRİŞ

Bu bölümde; problem, amaç, önem, sayıltılar (varsa), sınırlılıklar ve çalışmada geçen kavramların tanımları bulunmaktadır. Tarih, milli ve manevi bütünlüğün oluşmasında en başta gelen unsurlardandır. Türk tarihi dünya tarihinde önemli bir yere sahip olmakta ve içerisinde birçok devlet, savaş, mücadele ve kahraman barındırmaktadır. Bu durum yalnızca tarihçileri değil, toplumu da ilgilendirdiği için toplumda, tarihe karşı büyük bir ilgi ve merak bulunmaktadır. İzleyicinin bu ilgisi ve merakı yapımcıları da yönlendirmekte ve hikâye aramaya lüzum kalmadan, tarihteki birçok hikâye ve karakter dizi ya da film olarak anlatılmaktadır. Ancak diziler, kurgu yapımlar oldukları için tarihî olayları ve karakterleri ele alırken de kurgu unsurlarına başvurmaktadırlar. Bu durum, gerçek ve kurgunun iç içe geçmesine yol açtığı gibi, gerçeğin yerini kurgunun alması da izleyiciyi yanıltmaktadır.

Üç bölümden oluşan tezin ilk bölümünde; televizyon yayıncılığında diziler incelenmiştir. Bunun için de dizi kavramı açıklanmış, dizilerin kökeni ve tarihsel gelişimi; televizyonun icadından dizilerin televizyonda yer alması ve uluslararası pazarlama ürünü hâline gelmesine kadar ele alınmıştır. Daha sonra diziler, yayın mecralarına ve konularına göre sınıflandırılarak, dizi türleri incelenmiş ve tezin esas konusu olması bakımında tarih dizilerine geniş bir yer ayrılmıştır. Daha sonra Türkiye'de dizilerin gelişimi; televizyonun Türkiye'ye gelişinden TRT'nin kurulması ve ilk Türk dizileri, özel televizyonların ortaya çıkışı ve Türk dizilerinin dünya pazarına açılması bakımından değerlendirilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde gerçeklik algısı ve bu algının dizilere yansıması ele alınmıştır. Bunun için; gerçeklik kavramı tarihsel süreci ve türleri ile birlikte ele alınmış, Baudrillard'ın hipergerçeklik kavramı ve simülasyon evreni teorisi değerlendirilmiştir. Daha sonra algı kavramından bahsedilmiş, gerçeklik algısının başta televizyon olmak üzere kitle iletişim araçlarına yansıması incelenmiş, gerçeklik algısı ve medyanın tarihi yeniden inşası meselesinden bahsedilerek bu bölüm tamamlanmıştır.

Üçüncü bölüm ise tezin inceleme ve analiz kısmıdır. "Kuruluş Osman" dizisi bir dönemi anlattığı için, bütünlüğü bozmamak adına yayınlanan bütün bölümleri ele alınmış ve beş sezon 156 bölüm incelenmiştir. Bu bölümde, tarihî verilerden faydalanılarak gerçeklik değerlendirilmiş ve dizide yansıtılan kurgu unsurlarıyla karşılaştırılarak hangi bölümlerin gerçek, hangi bölümlerin kurgu olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Böylece dizide kurgunun gerçeğin yerini ne kadar aldığı gösterilmiştir.

Problem

Bugün toplumun kitle iletişim araçları vasıtasıyla etkilendiği bilinen bir gerçektir. Bu etkileme tarih konusunda da geçerlidir. Televizyonda yayınlanan tarih dizileri, tarihe uyandırdığı ilgi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Nitekim kullanılan dekorlar, kostümler, aksesuarlar vasıtasıyla da izleyicide gerçeklik algısı meydana getirmektedir. Bu durum dizinin başarısı açısından olumlu gözükse de izleyicinin, gerçek ile kurgu arasındaki ayrımı kaybetmesi bakımından tehlikeli bir boyuta gelmektedir. Bir dizi karakteri öldüğünde bile onu gerçek olarak algılayan birçok insanın olması bir yana; bu karakter, tarihte yaşadığı bilinen biri olduğunda bu algı daha da artmaktadır. Bu nedenle izleyiciler, tarih dizilerini yalnızca dizi değil, tarih öğrenmek amacıyla da izlemekte ve dizide gösterilen kurgu unsurlarını da gerçek olarak algılamaktadır. Dizide kurgu unsurlarının gerçeğin önüne geçmesi izleyiciyi yanıltmaktadır. "Kuruluş Osman" dizisi de her ne kadar tarihî gerçeklerden yola çıksa da birçok kurgu unsurunu barındırmakta ve gerçekliği araştırmayan birçok insanı yanlış yönlendirmektedir. Bu tez, bu sorundan yola çıkılarak hazırlanmıştır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı millî kültürün temellerinden biri olan Türk tarihinin, tarih dizilerinde nasıl yansıtıldığını göstermek ve bu dizilerdeki gerçek ve kurgu ayrımını saptamaktır. Bunun için beş sezondur ATV logolu medya kuruluşunda yayınlanan "Kuruluş Osman" adlı dizi ele alınmıştır. Bu tezde, "Kuruluş Osman" dizisinin kurguda gerçekliği yansıtma ölçüsünü değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu dizide, tarihî kişi ve olayların kurgusal bağlamda ne kadar yansıtıldığının anlaşılması hedeflenmektedir.

Önem

Bir kurgu çerçevesinde yayınlanan ancak bir mesaj iletme ve reyting kaygısı da bulunan türlere dizi adı verilmektedir. Tarih dizileri ise gerçekte yaşamış olan tarihî kişileri ve yaşanmış olan tarihî olayları ele almaktadır ve bu gerçek kişi ya da olaylar, kurguya yansıtıldığında gerçeklik algısında bazı farklılıklar bulunabilmektedir. Yansıtılan gerçeklik, tarihî kişi ve olaylar olduğu için, zaman ve mekân kurgusunda da değişiklikler

bulunabilmektedir. Bu tez çalışması tarihin kurguya yansıtılırken nasıl bir değişikliğe uğradığını ve bu değişikliklerin boyutunu göstermesi bakımından önemlidir.

Sınırlılıklar

Bu çalışmada, tarih dizilerinin gerçek olay ve kişileri anlatırken ne kadar kurgu unsurlarını kullandıkları ve kurgunun gerçeğin önüne geçip geçmediği anlaşılmak istenmiştir. Bu nedenle beş sezondur ATV logolu medya kuruluşunda yayınlanan "Kuruluş Osman" dizisi ele alınmıştır. Dizi başlı başına bir dönemi ele aldığından, kapsam olarak sezon ya da bölüm sınırlaması yapılmamış ve bütünlüklü bir bakış açısıyla yaklaşabilmek için, dizinin yayınlanmış beş sezonundan 156 bölüm izlenmiştir. İzlenen bölümlerin toplam süresi yaklaşık 350 saattir.

Dizi Osmanlı kuruluş dönemi ve devletin kurucusu Osman Bey'i ve ayrıca Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılışı ve Anadolu beylikleri dönemini konu aldığı için; Osmanlı kuruluşu, Osman Bey, Anadolu Selçuklu ve beylikler dönemi ilgili derinlemesine bir araştırma yapılıp kaynaklar tarih metodolojisine uygun olarak sınıflandırılıp incelenmiştir.

Bu bağlamda sekiz olay incelemesi ve 23 karakter analizi yapılmıştır. Olaylar, Osman Bey döneminde gerçekleşen önemli tarihî olaylar arasından seçilmiş ve bu olayların tarihsel anlatımı ele alınarak karşılaştırma yapılmış ve gerçek unsurlarla kurgu unsurlar tespit edilmiştir. Karakter analizleri ise tarihî karakterlerin dizide nasıl yansıtıldığını ele almak üzere yapılmıştır.

Tanımlar

Gerçeklik; var olan şeylerin tamamına gerçeklik denmektedir. Kurgu; gerçek olmayan vaka ve karakterlerin birleştirildiği eserlere denilmektedir. Algı; bir şeyi fark etmek, idrak etmek demektir. Tarih; toplumlar ve milletler için önemli olan olayları; zamanı ve mekânı ile birlikte ele alan ve medeniyetleri inceleyen bilim dalıdır.

Yöntem

Tezde nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ve tarih metodolojisinden faydalanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni Türkiye'de yayınlanmış olan tarih dizileridir. Örneklem ise bu tarih dizilerinden biri olan "Kuruluş Osman" dizisinin yayınlanmış olan ilk 156 bölümüdür.

Verilerin Toplanması

Dizinin yayınlanmış bütün bölümleri YouTube ya da Sayısal Kayıt Arşiv ve Analiz Sistemi (SKAAS) üzerinden izlenmiş ve incelenecek olan yerler sezon, bölüm, saat ve dakika şeklinde not alınarak sınıflandırılmıştır. Bölümler incelenirken, literatür taraması yapılarak ilgili kaynaklara ulaşılmış ve tarih metodolojisine uygun olarak ayrılmıştır. Tez yazımında elde edilen kaynaklar üç grupta sınıflandırılmıştır. Birinci elden kaynaklar adı verilen paralar, vakıf kayıtları, damgalar; ikinci elden kaynaklar denilen, Osmanlı tarihinin kuruluş dönemini araştırarak yazan Aşıkpaşazade, Neşri, Oruç Bey, Matrakçı Nasuh, Yazıcıoğlu gibi tarihçilerin eserleri ve son olarak da günümüzde ilgili dönemi ele alan önemli tarihçilerin eserlerinden faydalanılarak, dönem hakkında gerçek bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Çözümlenmesi

Sınıflandırılan sahneler tarihî kaynaklarla karşılaştırılmış ve böylece dizide anlatılanların tarihî verilerle ne kadar örtüştüğü, ne kadarının kurgu ne kadarının gerçek olduğu ve kurgunun gerçeğin önüne geçip geçmediği tespit edilmiştir.

BÖLÜM 1

TELEVİZYON YAYINCILIĞINDA DİZİLER

Bu çalışmanın amacı "Kuruluş Osman" dizisini tarihî gerçeklik bağlamında inceleyerek, dizideki kurgu unsurlarını ortaya koymak, gerçek ve kurgu bağlamında diziyi değerlendirmektir. Bu bağlamda diziyi incelemeden önce dizi kavramı ve gelişim sürecini incelemek gerekmektedir. Çünkü dizi kavramını açıklamadan söz konusu diziyi incelemek eksik kalacaktır. Bu nedenle tezin birinci bölümünde televizyon yayıncılığında diziler incelenecektir.

1.1. Dizi Kavramının Açıklanması

Bir kavram olarak dizi kelimesi bir bütünü oluşturan unsurların tamamı olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 07.04.2024). Birçok şey dizi ya da seri meydana getirebilir. Bu tezde incelenen konuyla ilgili dizi kavramı ise sanatsal bir ürüne karşılık gelmektedir. Televizyon programları içerisinde yer alan diziler izleyicilere her türlü konuyu oyunlaştırarak sunan, dramanın bir alt türüdür. Prodüksiyonunun büyüklüğü ile öne çıktığı için diğer televizyon programlarının daha önünde yer almaktadır. TDK Türkçe sözlükte dizi film kavramı; "Bölümler hâlinde yayımlanan ve çoklukla aralarında konu bütünlüğü olan film; dizi, televizyon dizisi." (www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 07.04.2024) olarak tanımlanmaktadır. *Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü*'nde dizilerin özellikleri şu şekilde sıralanmıştır:

1. Konu, tutum, deyiş yönünden birbirine bağlı olan; aynı oyuncular, aynı çevirim takımıyla gerçekleştirilen filmler. TV.
2. Birbirinin devamı olan, aynı takım ve genellikle aynı oyuncular tarafından gerçekleştirilen televizyon izlenceleri.
3. Konusu kendi içinde bir izlence dolduracak biçimde parçalara ayrılmış, her biri öbürünün devamı olarak belirli aralıklarla yayınlanan televizyon izlencesi. (www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi: 07.04.2024)

Televizyon dizilerinin ortaya çıkışında hikâyelerden bir etkilenme söz konusudur. Dolayısıyla dizilerin tarihî gelişimini ele alırken edebiyatla olan ilişkisinden başlamak daha yararlı olacaktır.

1.2. Dizilerin Kökeni ve Tarihsel Gelişimi

Diziler bugün televizyonun vazgeçilmez yapımları hâline gelse de kökeni tefrika romanlara kadar dayanmaktadır (Türker, 2019, s. 9). Tefrika romanlar 19. Yüzyılda Fransa'da ortaya çıkmıştır. Daha sonra ABD'de yaygınlık kazanmış, Sanayi Devrimi'nden sonra ise gazeteler vasıtasıyla geniş kitlelere ulaşabilmiştir (Taranç, 1991, s. 13).

Türkiye'de ise tefrikaların ilk örneklerinin gazetelerin yaygınlaşmasıyla birlikte görüldüğü bilinmektedir. *Tercüman-ı Ahval Gazetesi*'nin 22 Ekim 1860 tarihli ilk sayısıyla birlikte Osmanlı'da ilk tefrika romanlar yayımlanmaya başlamıştır. Bu geleneği ilk olarak başlatan ise *Şair Evlenmesi* adlı oyununu burada tefrika etmeye başlayan Şinasi'dir. Bu da göstermektedir ki Türkiye'ye tefrika geleneği ilk olarak romanla türüyle değil tiyatro oyunuyla girmiştir.

Türk edebiyatında roman sahasının inkişafında önde gelen isimlerden birisi hiç şüphesiz Ahmet Mithat Efendi'dir. Halka okumayı sevdirmek maksadıyla pek çok eser kaleme alan ve çeşitli gazeteler çıkaran yazar, eserlerini tefrikalar halinde yayımlamıştır. Özellikle Ahmet Mithat Efendi'nin 1878'de *Tercüman-ı Hakikat Gazetesi*'ni çıkarmasıyla bu gazete tefrika romanın baş adresi hâline gelmiştir (Türker, 2019, s. 10). Zamanla Ahmet Mithat Efendi'nin tefrikalarına bağımlılık o kadar artmıştır ki çok fazla okunan tefrikası kahramanın ölümüyle sonuçlanmasına rağmen okuyucuların gazete binası önünde eylem yapması üzerine Ahmet Mithat Efendi: "Bizim dün öldü dediğimiz kahramanımız, meğer ölmemiş imiş; bayılmış imiş." diyerek tefrikaya devam etmek zorunda kalmıştır (Ekinci, 2017). Bu tefrikaların okuyucuda bağımlılık hâline gelmesiyle bugünkü televizyon dizilerine olan bağımlılık benzer bir özellik taşımaktadır (Türker, 2019, s. 10). 1871'de Teodor Kasap tarafından Monte Kristo Kontu romanının çevirisi *Dijoyen Dergisi*'nde tefrika hâlinde başlamışsa da çok uzun olduğu görülünce dört cilt hâlinde yayımlanmıştır. Bu çeviriye okurun oldukça fazla ilgi göstermesi sonucu Ahmet Mithat Efendi de bu romandan ilham alarak *Hasan Mellah* adlı eserini kaleme almıştır (Köroğlu, 2012, s. 140).

Dizileri incelemeden önce ele alınması gereken türlerden biri de seriyallerdir. Seriyal formatı 18. yüzyılın sonlarında başlayıp 19. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Charles Dickens, Eugenie Sue gibi isimler seriyal yazarlarıdır. Seriyalin kökeni romana dizinin

kökeni ise hikâyeye dayanmaktadır (Türker, 2019, s. 10). Dizi kavramının öncülleri arasında 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılda ortaya çıkan dedektif öyküleri, kovboy öyküleri, çocuk öyküleri yer almaktadır (Mutlu, 2008, s. 155-159). Nitekim dizilerin temelinde geleneksel hikâyelere benzer bir şekilde merak unsuru yer almaktadır (Akşehirlioğlu, 2021, s. 89).

Televizyondan önce insanların hayatına giren kitle iletişim araçlarından biri olan radyodaki "arkası yarın" programları bugün anlaşılan anlamıyla dizi kavramına en yakın türünü oluşturmaktadır. Bu programların dinleyicileri cezbetme özelliği taşıması televizyonun da bu formatı olduğu gibi kopyalamasıyla dizilerin aynı çekiciliğini televizyonda sürdürmesine yol açmıştır (Türker, 2019, s. 10).

Dünyada dizilerin gelişimi televizyonun ortaya çıkışıyla paralel ilerlediğinden önce televizyonun gelişiminden bahsetmek gerekmektedir.

1.2.1. Televizyonun Keşfi

Televizyon terimi "Vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt; televizyon alıcısı, beyaz cam, buzlu cam, camekânlı kutu." (www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi: 07.04.2024) olarak tanımlanmaktadır.

1844'te ise telsiz yoluyla resim yayınlayan döner diskin patenti Alman Paul Nipkow tarafından alınmış, İrlandalı bir telgrafçı olan Andrew May'ın 1873 yılında elektromanyatik dalgaları elektrik akımına dönüştürmesiyle televizyonun keşfinde ilk adım atılmıştır. İlk televizyon deneyi ise 20. yüzyılın ilk yıllarında Fransa'da Rignoux ve Fournier tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu alanda çalışmalar ve yayın denemeleri yapan diğer isimler ise; Charles Jenkins, John Lugie Baird, Alain Capmbell Swinton, Boris Rosing, Zworykin ve Farnsword'dur (Kars, 2010, s. 66-67).

Televizyonun izlenebilir bir aygıt olarak ortaya çıkışı ise İngiltere'de John Lugie Baird'in çalışmaları sonucunda gerçekleşmiştir. Televizyonun sürekli yayın yapan bir kitle iletişim aracına dönüşmesi ise Bell Telephone Laboratuary'de meydana gelmiştir (Türker, 2019, s. 11). 1927 yılında Bell Telephone Laboratuary'nin New York ile Washington arasında tel ile ilk televizyon yayınının naklini gerçekleştirmesiyle 1928'de ABD'de deneme istasyonları kurulmuş ve aynı yıl RCA(Radio Corporation of America) firması geniş ekranlı alıcı üretmeye başlamıştır (Kars, 2010, s. 66-67). 11 Eylül 1928'de üç sabit kamera ve yakın çekimle gerçekleştirilen deneme yayınına "The Queen's Messenger" adı verilmiştir (Jaarneh 2023, 35). İlk düzenli televizyon programları yayını ise 1936'da Londra'da British

Brodcasting Corporation (BBC) tarafından mekanik ve elektronik tarama sistemleri kullanılarak başlatılmıştır (Cereci, 2001, s. 24-25).

Bugün gerek bireysel gerekse de toplumsal alanda önemli bir yerde konumlanan televizyon günlük yaşamda vazgeçilmez bir yere sahiptir. Televizyon bir yanda kültürel etkilenmede önemli bir yer edinmişken diğer yanda eğlence, tüketim, eğitim gibi birçok farklı alanda enformasyona da sağlamaktadır. İnsanların hayatlarının büyük bir kısmının televizyon karşısında geçmesi nedeniyle bu hedef kitleye yönelik televizyon programları oluşturulmaktadır (Yazıcı, 2014, s. 28).

1.2.2. Dizilerin Televizyonda Yer Alması

Televizyon, ortaya çıktıktan sonra teknik anlamda belirli bir düzeye erişince televizyon dizilerin yegâne mecrası hâline gelmiştir. Televizyonda yayınlanan ilk drama örneği 11 Eylül 1928'de yayınlanan: "The Queen's Messenger" adlı oyundur. Bu oyun ABD'de General Electric firmasının deneme yayınları esnasında yayınlanmıştır. 1930 yılında İngiltere'deki denemeler esnasında ekranlara gelen "Ağzında Bir Çiçek Olan Adam" adlı tiyatro oyunu televizyonda yayınlanan ilk drama örneklerinden biridir. Ancak bunlar 1936'dan itibaren başlayan düzenli televizyon yayınlarından önce yayınlandıkları için sadece televizyonun teknik gelişimine katkı sunma amacı taşımaları bakımından önemlidir (Mutlu, 2008, s. 71).

Bugünkü anlamda belirli aralıklarla yayınlanan ilk televizyon dizisi 1939'da Amerika'da yayınlanan, senaryosunu Wilfred H. Petitt'in yazdığı, John Barkeley ve Shirley Thomas'ın başrollerinde yer aldığı "Vine Street" adlı yapımdır (Türker, 2019, s. 12). Belirli aralıklarla bu tarz içerikler yayınlanmışsa da dizilerin televizyonda yoğun bir şekilde yer alması uzun bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. Bunun durum 1950'li yıllara gelinceye kadar televizyonun tam anlamıyla teknik alt yapısının tamamlanması, cihazların belli bir standarda göre üretilmesi ve yayın sistemlerinin uluslararası düzeyde ancak kabul görmesinden kaynaklanmaktadır. Siyasal ve askeri gelişmeler ve bunların ekonomiye etkisi de televizyonun teknik gelişiminin uzun zaman almasının nedenleri arasında yer aldığı bilinmektedir. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte radyo 1940'lı yılların propaganda aracı hâline gelmiştir. 1950-60 aralığı Amerika'da televizyonun altın çağı olarak nitelendirilmektedir. Bu dönemde tiyatronun televizyona hâkim olduğu görüldüğünden bu dönemde ortaya çıkan formata "televizyon tiyatrosu" adı verilmiştir (Türker, 2019, s. 13).

1958-59 yayın döneminde Amerika'daki televizyon programlarının %90'nı diziler oluşturmaktaydı. Canlı televizyon yönteminden videotape formatına geçilmesiyle birlikte diziler televizyonun egemen formatı hâline gelmiştir. Dramatik programların Hollywood'a kaymasıyla canlı televizyon dramaları ortadan kalkmaya başlamıştır. Nitekim 1953 yılında canlı yayınlar televizyon programlarının %80'nini oluştururken 1980'de bu oran %33'e kadar düşmesi bu durumu açıkça ortaya koymaktadır (Mutlu, 2008, s. 155-159).

1950'lerin sonunda televizyon yayınlarında kendine önemli bir yer edinen dizilerin kısa sürede büyük kitlelere hitap eden altın saatlerin (prime time) vazgeçilmez yapımları hâline gelmeyi başarmıştır (Türker, 2019, s. 14). Sektörün bu hızlı gelişimi, dizilerin uluslararası pazarlamada bir ürün haline dönüşmesi sonucunu doğurmuştur.

1.2.3. Dizilerin Uluslararası Pazarlama Ürünü Hâline Gelmesi

Televizyon dizileri günlük yaşam pratiklerini temsil ettiği gibi toplumsal ilişkiler ve sosyalleşme türleri hakkında da bilgi verir. Böylece tüketimle ilgili fikir sahibi olmaya yarar. Birçok insan neredeyse her akşam dizi izlemek için televizyon karşısına geçmektedir. Bu diziler içerisinde aşk, şiddet, cinsellik, aile, yoksulluk, fakirlik, savaş, kahramanlık, adalet, eğitim, din, gençlik, terör, cinayet gibi birçok konu ele alınmaktadır. Ortaya çıktığı günden bu yana diziler pazarlama stratejileri bakımından büyük bir öneme sahiptir. Bu yönüyle diziler önemli tüketim ürünlerinden biridir.

Avrupa ve Amerika dizileri televizyon teknolojisinin yaygınlık kazanmasıyla paralel bir şekilde diğer ülkelere pazarlanmıştır. 1964'te kurulan ve 1968'de televizyon yayınına başlayan TRT de ilk yıllarından itibaren dizi ithal etmiştir. TRT'nin televizyon yayınına başlamasından dört yıl sonra -1972 yılında- Fransa'dan ithal edilen "Bedava Dünya Gezisi" adlı yapım televizyonlarda Türkçe seslendirilen ilk dizi olma ünvanına sahiptir (Çelenk, 2010, s. 20). Daha sonraki yıllarda TRT'de "Kaçak", "Jane Eyre", "Aşağıdakiler ve Yukarıdakiler", "Kökler", "Köle Isaura", "Dallas" ve "Hanedan" gibi birçok yabancı dizi yayınının yapıldığı bilinmektedir. Bilhassa "Dallas" dizisi o dönemde o kadar popüler olmuştur ki her cumartesi TRT ekranlarında yayınlanan dizi 1978'den 1991'e kadar yayınlanarak dönemin en çok izlenen dizisi ünvanıyla Guinness Rekorlar Kitabı'na girmiştir (Jaarneh, 2023, s. 36).

Küreselleşme dizilerin de uluslararası pazarda bir endüstri ürünü olarak kendine yer bulmasına yol açmış, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru içerik akışları meydana gelmiştir. TV program pazarının %80'ini elinde tutan ABD'de; %30-40 arası vergi

indirimi, satış vergisinden muafiyet, nakdi ve ayni destekler gibi birçok desteklerle yılda yaklaşık 1.4 Milyon Dolarlık bir vergiden Amerikalı yapımcılar muaf tutulmaktadır. Bu nedenle de yaklaşık bir milyar Dolar'ın üstünde bir gelire sahip olan Hollywood'daki şirketler bu alanda dünyada en büyük paya sahiptir: The Walt Disney: 1.8 Milyar Dolar, The 20th Century Fox: 1.56 Milyar Dolar, Metro Goldwyn Mayer(MGM): 1.53 Milyar Dolar, Buena Wista: 1.39 Milyar Dolar, Warner Bros. Pictures: 1.31 Milyar Dolar, Sony/Colombia Pictures: 1.81 Milyar Dolar, Universal: 956 Milyon Dolar, Paramount: 882 Milyon Dolar. Amerika uluslararası dizi piyasasında pazarının %80'ini elinde tutmakta ve programların yarısını da bu şirketler vasıtasıyla pazarlamaktadır (Türker, 2019, s. 15). Dolayısıyla bu şekilde şirketler ülkelerine milyar dolarlık para kazandırmaktadır.

Türkiye'de ise durum Amerika'ya göre farklılık göstermektedir. Türkiye'de yapımcıların gelir kaynağı yayıncı kuruluşlardan elde edilen gelirlerdir. Ancak son zamanlarda buna ek olarak yurt dışı satışlarından elde edilen gelirler de önemli bir paya sahiptir. Genelde yayın kuruluşları ile yapımcı şirketler arasında yapılan anlaşmalar 13 bölümlüktür. Reytinglerin kötü gelmesi durumunda 13 bölüme gelmeden de anlaşma feshedilebilmektedir. Bu durum yayıncı kuruluşun hakkını kororken yapım şirketinde mağduriyete yol açabilmektedir. Bu nedenle isim yapmamış firmaların şansı daha da düşmektedir. Türk dizi sektörü genel itibariyle bu döngü içerisinde varlığını sürdürse de 2000'li yıllardan itibaren dizi ihracatında görülen artış hem yapımcılara hem de Türkiye'nin ekonomi, turizm, tekstil gibi birçok farklı alanına katkıda bulunmaktadır. Özellikle 2010 yılından itibaren büyük bir artış görülen dizi ihracatı, sektörü o kadar ilerlemiştir ki Amerika'dan sonra Türkiye en çok dizi ihraç eden ikinci ülke konumuna yükselmiştir. 2011'den itibaren üretilen 35 proje 44 ila 149 ülke arasında satılmıştır. 44 ülkeyle en az satılan proje "Hayat Bazen Tatlıdır" iken 149 ile en çok satılan proje "Fatmagül'ün Suçu Ne?" olmuştur (Türker, 2019, s. 16). Türk dizi sektörünün gelişimine ilerleyen bölümlerde müstakil bir alt başlıkta değinilecektir.

2000'li yıllardan itibaren internetin yaygınlaşmasıyla internet üzerinden yayın yapan platformlar büyük bir önem kazanmıştır. 2023 itibariyle ulaştığı piyasa değeri sayesinde medyanın en değerli şirketi hâline gelen Netflix, abone sayısını geçen yılın son çeyreğine oranla 13,1 oranında artırmış ve dünya genelinde yıllık %12,8 artışla 260,28 milyona ulaşmıştır. 2022'de şirketin geliri 7,8 milyon dolar, 2022'nin son çeyreğindeki net kârı 55 milyon dolardır (https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/netflix-2023un-son-ceyreginde-13-milyonu-askin-yeni-abone-kazandi/3116906 Erişim Tarihi 08.04.2024).

PWC'nin 2017-2021 raporuna bakıldığında ise 2017'den itibaren medya ve eğlence sektörünün Türkiye'deki büyüklüğü 11.672 milyar Dolar'dır (Türker, 2019, s. 17).

1.3. Türlerine Göre Diziler

İlk ortaya çıktıkları zamanlarda dizileri birbirinde ayıran şey içeriklerinden ziyade belirli zaman aralıklarında ortaya çıkmaları ve izleyicileri kendilerine bu zaman aralıklarında bağlıyor olmalarıydı. Ancak prodüksiyon kaynaklarındaki değişimler, televizyonların yayın sistemleri ve şekillerindeki farklılıklar ve kanal sayılarının artması dizilerin de değişime uğramasına yol açmıştır. Böylece dizilerin içerikleri önem kazanırken toplumun ihtiyaçlarına cevap vermesi beklentisini doğurmuştur. Buradaki en büyük etken de dizilerin izlenme oranlarıdır. Bu oranlar yapım şekilleri ve içerikleri bakımından farklı dizi türleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Arkası yarınlar soap opera-beyaz/pembe dizilere, durum güldürüleri sitcom serilere, mini diziler televizyon filmlerine dönüşmüştür. Dizi ve seriyaller zamanla birleşip dizi-seriyal türlerinde yapımların doğmasına yol açmıştır (Türker, 2019, s. 23).

Tür tasnifinin yanı sıra dizileri yayın mecralarına ve konularına göre sınıflandırmak da mümkündür.

1.3.1. Yayın Mecralarına Göre Dizi Türleri

Buradaki yayın mecrasından kasıt farklı kanallarda yer almaları değil denetim mekanizmalarının varlığı ya da yokluğu ve izleyicinin izlemek istediklerinin yayınlandığı mecraya göre değişiklik gösterip göstermediğidir (Türker, 2019, s. 23).

1.3.1.1. Geleneksel Medyada Diziler

Bu diziler ağırlıklı olarak televizyonda yayınlanmaktadır. Ya kanalın kendisinin iç yapım şeklinde ürettiği ya da yapımcılara yaptırdığı dizilerdir. Toplumun geneline yayın yapan ve yayında oldukları ülkelerdeki denetim ve kurallara tâbi tutulan yapımlardır. Ülkemizde bu denetimi yapan kuruluş Radyo ve Televizyon Üst Kuruludur (RTÜK). İlgili yapımlar RTÜK tarafından reklamlar, kullanılan dil, müstehcenlik, şiddetin seviyesi gibi birçok yönden denetlenmektedir. Denetim mekanizmaları tarafından getirilen sınırlamaların

zaman zaman izleyiciler tarafından aşılmak istenmesi, izleyici kitlesini farklı tutumlara yöneltebilmektedir.

1.3.1.2. Yeni Medyada Diziler

Yeni medya dizileri, internet aracılığıyla erişilen dizilerdir. Bu yayın mecrasının ilk başlangıcı YouTube gibi geliri tıklanma oranlarından alınan reklamlarla sağlanan ve izleyicilerin herhangi bir ücrete tâbi tutulmadığı platformlarken bugün yalnızca dizi ve film yayınlamak üzere kurulmuş internet platformları bulunmaktadır. Netflix, Disney+, Prime Video küresel çapta büyük izlenme oranlarına sahip kuruluşlar olarak bu duruma örnek gösterilebilir. Bu şirketlerin dışında ülkemizde BluTV, Puhutv, Gain, Exxen gibi yerli platformlar da bulunmaktadır. YouTube dizileri temel olarak düşük bütçelerinden kaynaklı bazı sorunlardan dolayı izlenme oranlarını kaybederken izleyiciler bu platformlara yönelmiştir.

Televizyon dizilerinin gittikçe uzayan süreleri özellikle belirli bir izleyici kitlesinin bu mecradan uzaklaşmasına yol açmış ve bu izleyiciler daha kaliteli yapımlar izleyebilmek için ücret ödemeyi göze almıştır. Böylece internet dizileri televizyon dizilerinden daha avantajlı bir konuma yükselmiştir. Ancak internet dizilerinin esas avantajı sürenin daha kısa olması ya da daha kaliteli içerikler yayınlanmasının yanı sıra internetteki ortamın daha özgür olmasıdır. İnternet yapımlarındaki denetim televizyondaki kadar sıkı değildir. Bütün bunlardan dolayı bu platformlar ücretli olmalarına rağmen daha fazla tercih edilebilir bir hâle gelmiştir. Televizyon izleyicisi yeni bir bölüm için bir hafta beklemek zorunda kalırken internet izleyicisi tek seferde birçok bölümü veya bütün bir sezonu izleyebilme imkânının ayrıcalığını yaşamaktadır.

Bu noktada ülkemizde internet temelli dijital platformların denetimiyle ilgili bilgi vermek faydalı olacaktır. 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 1'inci maddesi “Kanun amacı; radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin düzenlenmesi” hükmünü amirdir. Kanun’un 2'inci maddesinde ise "Kanun, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisi altında, her türlü teknik, usul ve araçlarla ve her ne isim altına olursa olsun elektromanyetik dalgalar veya diğer yollarla yapılan radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetleriyle ilgili hususları kapsar" hükmü bulunmaktadır. Dolayısıyla 6112 sayılı Kanun'un 29/A maddesi ile yayın hizmetlerinin internet ortamından sunumunun lisanslanması ve denetiminde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu yetkili kılınmıştır. 6112 sayılı Kanun'un 29/A maddesi birinci fıkrasına göre; “Radyo, televizyon

ve isteğe bağlı yayın hizmetlerini sadece internet ortamından sunmak isteyen medya hizmet sağlayıcılar Üst Kuruldan yayın lisansı, bu yayınları internet ortamından iletmek isteyen platform işletmecileri de Üst Kuruldan yayın iletim yetkisi almak zorundadır."

Yukarıdaki mevzuat maddelerinden de anlaşılacağı üzere Netflix, BluTV, EXXEN gibi isteğe bağlı medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar RTÜK tarafından lisanslanmış ve denetim sürecine tabidir. Ancak isteğe bağlı medya hizmet sağlayıcı kuruluşların, ücret mukabilinde, şifre girilerek ve tercih edilerek izlenmesi; yani televizyon veya radyo gibi istenmeden maruz kalınma ihtimalinin çok düşük olması bu mecraların denetiminde göz önüne alınmaktadır. İlgili platformların RTÜK denetemine tabi olmasından sonra özellikle çocuk ve gençlerin olası zararlı içeriklerden korunması için "Çocuk Profili" uygulamasının devreye sokulması ve Akıllı İşaret Sisteminin kullanılması önemlidir.

2018'in ilk yarısında Comcast ve Disney gibi büyük medya devlerinin önüne geçen Netflix'in piyasa değeri 152.6 Milyar Dolar'a ulaşmıştır. 2012 yılında faaliyete başlayan şirket çok kısa bir sürede dünyanın bu alandaki en büyük firması hâline gelmiştir. 2013'te hisseleri 27 dolardan işlem görürken 18.04.2024 tarihinde 613,69 Dolardan işlem görmesi Netflix'in piyasadaki dengeleri nasıl değiştirdiğini göstermektedir.

1.3.2. Konularına Göre Diziler

Diziler anlattıkları konunun içeriği ve ana fikrine göre belirli temalara sahiptir. Sosyolojik ve psikolojik değişimlerle birlikte zamanla bazı temalar güncelliğini yitirerek yerlerini yeni temalara bırakabilmektedir. Bu yenilenmede kuşkusuz popüler kültürün etkisi göz ardı edilemez. Her dönemde diziler kendi temasını bulabilmekte ve hatta birden çok temayı dahi güçlü bir şekilde işleyebilmekte; aynı anda birden fazla kategoride yer alabilmektedir. Birden çok temayı barındıran ve böylece izleyicideki birçok duyguyu harekete geçiren diziler bu sayede geniş izlenme oranlarına ulaşabilmektedir.

Dizi türünün alt türleri genelde doktor dizileri, polisiye diziler ve dedektif dizileri gibi ana karakterin mesleğine göre belirlenmektedir. Bunlara ek olarak bilim kurgu, fantezi dizileri, sitcomlar ve pembe diziler gibi alt türler bulunmaktadır. Hiç şüphesiz hayatın akışı içerisinde yüzlerce konu bulunmaktadır. Ancak dizileri temalarına göre; gençlik, mafya, aile, mahalle, dram, komedi, gerilim, aksiyon, asker ve tarih dizisi/dönem dizileri ile politik, romantik, fantastik, dini ve polisiye diziler olarak gruplandırmak da mümkündür. Bunların dışında "yaz dizileri" olarak adlandırılan bir kategori daha bulunmaktadır. Yapılan

adlandırmadan da anlaşılacağı üzere bu diziler diğerlerinden farklı olarak içeriğine göre değil yayın dönemine göre tasnif edilmiştir.

TRT'nin 1968 yılının Ocak ayında yayın hayatına başlamasının ardından 1974 yılında yayınlanan "Kaynanalar" isimli dizi ile ilk sitcom örneği, 1975 yılında yayınlanan "Aşk-ı Memnu" ile de ilk drama örneği verilmiştir (Karabıyık, 2014, s. 11). Bu dizinin yurt dışına ihracı planlanmış olsa da bu plan gerçekleşmemiştir (Jaarneh, 2023, s. 37). Daha sonra TRT'de romanlardan uyarlanan "Yaprak Dökümü", "Küçük Ağa", "Üç İstanbul" gibi yerli diziler yayınlanmakla birlikte aşk, ihanet ve entrika temelli Amerikan dizilerinin yayını da sürdürülmüştür. 1980'li yıllarda TRT ekranlarında yayınlanan "Dallas" yayınlandığı saatlerde sokakların boşalmasına yol açmış ve o dönemin en çok izlenen dizisi olmuştur. Bu dizi Türkiye'de hem Amerikan kültürü hakkında bilgi sahibi olunmasına hem de "Dallas gibi, dallaslaşma, ortalık dallasa döndü, dallas solda sıfır kalır" gibi deyimsel ibarelerin Türkçeye girmesine yol açmıştır. 1990'lı yıllarda özel televizyonlarla birlikte yayıncılık anlayışının tamamen değişmesiyle tek amaç daha çok kazanmak olmuştur. Bu durumun reyting almak için her şeyi mübah gören bir anlayışa yol açtığını söylemek mümkündür (Karabıyık, 2014, s. 11).

Türlerine göre dizilerin Türkiye'de yayınlanan ilk örnekleri şunlardır:

- İlk Sitcom Dizi: Kaynanalar

- İlk Dönem Dizisi: Küçük Ağa

- İlk Mahalle Dizisi: Perihan Abla

- İlk Bilimkurgu Dizisi: Kavanozdaki Adam

- İlk Fantastik Dizi: Uzaylı Zekiye

- İlk Polisiye Dizi: İz Peşinde

- İlk Kadına Şiddet Temalı Dizi: Çatısız Kadınlar

- İlk Romantik Komedi Dizisi: Evdeki Yabancı (Ünür, 2013, s. 34).

1.3.3. Tarih Dizileri

Tarih; "Toplumları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyeti inceleyen bilim." (www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 08.04.2024) olarak tanımlanmaktadır. Tarihî film ya da dizi ise tarihsel bir konuyu ele alan dizilere ya da filmlere verilen isimdir. Bu türün diğer bir adı ise dönem dizisidir. Ancak dönem dizileri yakın geçmişi de konu alabildiği ve bu olayların henüz tarihî bir olay olarak kabul edilmesini gerektiren süre geçmediği için süre olarak tarihsel bir süreci kapsayan diziler daha çok tarih dizisi tabiriyle karşılanmaktadır.

Tarih dizilerinin özelliklerine bakıldığında; ele alınan dönemin kostüm, aksesuar ve dekoru görsel açıdan en ayırt edici unsurlardır. Karakterler genel itibariyle tarihî kişilerden oluşmaktadır. Çok fazla karaktere sahip olmasından dolayı kalabalık bir oyuncu kadrosu mevcuttur. Çatışma unsurundaki temel aktörler kahramanlar ve hainlerdir. Anlatılan bütün detaylar bir döneme ait olduğu için büyük bütçe ve prodüksiyona sahiptir. Tarihî konularda araştırma yapma gereği bulunmaktadır. Tarih gerçeklik ile tasvir edilen gerçekliğin birbirine uyması beklenmektedir (Çençen & Şimşek, 2015, s. 1377-1396). Tarihî dizi ya da filmlerin esas hedefi bütünsel bir tarih anlatmak değildir. Bunun yerine tarihsel gerçekliği olan bir olay ilgi çekici bir formata dönüştürülerek izleyiciye hoş vakit geçirtmeyi amaçlamaktadır. Tema olarak kendisine tarihi konu alan dizi ya da filmlere genel itibariyle bu konuyla ilgili yazılmış akademik kaynaklardan daha fazla ilgi duyulmaktadır. Tarih dizileri popüler kültürün bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Türker, 2019, s. 27).

Televizyonun icadından bu yana yakın ilişki içerisinde bulunan televizyon ve tarih hem televizyonun tarihe malzeme sağlaması hem de tarihi görselleştirmesi bakımından önem taşımaktadır. Değer ve inançlar bağının en yoğun olduğu alanlardan birisi de tarihtir. Bu nedenle televizyon ve tarih arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Televizyonun tarih algısı üzerindeki etkisi ise yadsınamaz bir gerçektir (Erman, 2016, s. 36). Nikolay Çavuşesku ve eşi Elena'nın kurşuna dizilerek öldürülmesi, Körfez Savaşı, 1999 İzmit Depremi, 11 Eylül saldırıları, Irak Savaşı (2. Körfez Savaşı), Saddam Hüseyin'in idam edilmesi, Japonya'daki deprem ve tsunami felaketi, Libya Lideri Muammer Kaddafi'nin linç edilerek öldürülmesi gibi birçok tarihî olayda tarihe görsel katkı sağlayan aygıt televizyon olmuştur (Erman, 2016, s. 35).

20. yüzyıl başlarından itibaren sinemanın temel kaynaklarından biri olan tarih, televizyonla birlikte tarihî dizilerin temelini de oluşturmuştur. Sinema için çekilen filmler

televizyonda da yayınlanmaya başlamıştır. Pek çok sinema ve televizyon dizisi tarih temalı işler ortaya koymuştur. Ancak canlandırılan dönem ve karakterlerin tarih ruhuna uygun olarak ele alınıp alınmadıkları tartışma konusudur Televizyonun gündelik hayata dokunması gibi tarihî kişi ve olayların anlatımı da izleyicilerin algılarını yönlendirmektedir (Yazıcı, 2014, s. 43). Tarih anlatılarının senaryolaşmış hâllerinin ekrana getirilmesi izleyicinin dikkatini çekmektedir. Ancak tarih anlatımında dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Tarih anlatımında geçmişle ilgili yorumların güncelde ve gelecekteki algılamalarına dikkat etmek çok önemlidir (Yazıcı, 2014, s. 45). Televizyon dizileri vasıtasıyla yeniden üretilen tarih aslında reyting kaygısı, temsil gibi birçok yönüyle izleyiciyi gerçek tarihten koparmaktadır (Yazıcı, 2014, s. 43).

Geçmişe dair bir olayı ya da konuyu ele alan sinema filmleri ya da televizyon dizilerinin esas amacı gerçeği yansıtmaktan ziyade tarihi yeniden inşa etmektir. Bu nedenle gerçeği yeniden inşa eden bu yapımlar kolektif bir tarih bilinci oluşturup toplumsal bellek çerçevesi meydana getirmektedir. Bu yeniden üretim esnasında tarihsel tezi olan filmler yeni bir tarihsel iddia ortaya koyabilir, tarih; aşk ve macera konuları için bir arka fon olarak kullanılabilir ya da mitlere dayanan tarihsel öyküler anlatılabilir (Karahan, 2019, s. 41). Tarihî olayların televizyona yansıyan imajlarla hafızalarda yer etmesi televizyonun toplumsal bellek üzerine etkilerinin göstergesidir. Televizyonlarda izlenen 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de İkiz Kuleler'e düzenlenen terör saldırısı bunun en önemli örneklerindendir. Modern çağda toplumsal belleğin oluşumundaki en önemli araçlardan biri konumunda bulunan televizyon, tarihin yeniden üretildiği ya da sunulduğu bir mecra olma özelliğini taşımaktadır (Gelberi, 2020, s. 93). Geçmişte yaşanan olayları ya da kişileri yeniden kurgulayarak aktaran tarih dizileri kitlelerin tarih algılarını şekillendirmekte, kurgusal olduğu için tarihe öznel bir perspektiften yaklaşmakta ve tarihi görsel olarak sunduğu için toplumsal bir bellek oluşturma işlevi taşımaktadır (Gelberi, 2020, s. 96).

Son dönemde tarih dizilerinin popüler olması bu dizilerin tarihi ne kadar temsil ettiği ve tarihî konjektüre ne kadar uygun olduğu konularında tartışmalara yol açmıştır. Bazı izleyiciler televizyonda gördükleri tarihî olayları araştırırken bir kısmı da izlediği kadarıyla yetinmekte ve gerçeği senaristin penceresinden görmektedir (Yazıcı, 2014, s. 37).

Bu tez çalışması bu noktadan hareketle hazırlanmıştır. Tezin öncelikli amacı tarihî gerçekliğin bir tarih dizisi örneği olan "Kuruluş Osman" adlı yapımda ne şekilde yansıtıldığının saptanması ve belirlenen tespitler üzerinden değerlendirilmelerde bulunulmasıdır.

Televizyonun görselliği ve konunun hikâyeleştirilmesi sayesinde tarihî olgular zihinlerde daha iyi canlandırılmaktadır. Bu da tarihsel bilginin daha da kalıcı hâle gelmesini sağlamaktadır. Ancak işin içine kurgu girdiğinde senaristin bakış açısı ve yorumu anlatılan tarihî bilgiye yön vermektedir. Bu durumda ilk hedef izleyiciye doğru bilgiyi vermek değil onun beğenilerine uygun bir ürün ortaya koymaktır (Yazıcı, 2014, s. 46). Bütün dizi türlerinde olduğu gibi tarih dizileri de yüksek reyting almayı planladıkları için tarihî olayların izleyiciyi etkileyebilecek yönlerini ön plana çıkarılmaktadır (Yazıcı, 2014, s. 47). İzleyici dizideki kişiler, olaylar ve konuların gerçek olduğunu bildiğinden kişisel kimlik beklentisini bu diziler vasıtasıyla karşılamaktadır. Ancak bu diziler geçmiş olayları ya da konuları bugünün insanlarının ihtiyaç ve beklentilerine göre yeniden yorumlamakta ve izleyiciye sunmadan önce çağa uygun hâle getirmektedir. Televizyon gerçeğe en yakın kitle iletişim aracı olarak görüldüğü için geçmişin kurgusu tarihî dizilerde izleyiciye o kadar canlı bir şekilde yansıtılmaktadır ki izleyicinin zihninde senaristin bakış açısı ve yorumu işlenmektedir. Bu dizilerin esas amacı izleyicinin beğenisini kazanmak ve bu şekilde reyting elde etmek olduğu için tarihî olayların izleyicinin dikkatini çekecek yönlerini ön plana çıkarılıp diğer yönleri göz ardı edilebilmektedir. Her ne kadar geçmişe sadakat duygusu ile yola çıkılsa da tarih dizilerindeki gerçeklerin çoğu çarpıtılmış, abartılmış ve eksik olabilmektedir. Televizyonun amacı kitaplarda olduğu gibi bütünsel bir tarih anlatmak ve izleyiciye bir tarih perspektifi kazandırmak değil imaj ortaya koymaktır (Murat, 2019, s. 33).

Geçmişi insanların evine taşıması izleyicinin kitaplar, belgeseller ve arşiv belgelerine göre tarih öğrenmelerini daha kolay hâle getirdiği düşüncesinden dolayı diziler daha cazip karşılanmaktadır (Murat, 2019, s. 32). Tarih dizileri popüler kültürün bir parçası olarak ekrana gelmektedir. Bu nedenle bu diziler yalnızca tarihî konuları işlemeyip hedef kitleye ulaşmak amacıyla dramatik bir yapı da meydana getirmektedir. Yeni popüler tarih anlayışı izleyicilerdeki tarih anlayışı etkilemekte, değiştirmekte hatta yeniden üretebilmektedir.

Tarih dizilerinin genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Bireylerin tarih hakkında öğrendiklerinin temelini televizyon oluşturmaktadır.
- Televizyonda yayınlanan tarih dizileri büyük bütçeli yapımlar oldukları için yayınlandıkları kurum için de öneme sahiptir.
- Teknik ve anlatı özellikleri bakımından televizyon, izleyicinin gerçeklik algısını artırmaktadır.
- Televizyon sayesinde geçmiş bugüne taşınabilir ve bugünün siyasi eğilimlerine göre somutlaşabilir.

- Televizyon, tarihin araçsallaştırılmasına katkı sağlayan unsurlardan biridir.
- Profesyonel tarih televizyon vasıtasıyla popülerlik kazanır.
- Bugün ve geçmiş arasındaki ilişkiyi biçimlendiren televizyon karşılaştırma yapma imkânı sağlamaktadır (Gelberi, 2020, s. 92).

Tarihin kurgulanması Türkiye'de televizyondan önce sinemada başlamıştır. Türk sinemasında 1950'li yıllardan itibaren tarih temalı filmler yapılmaya başlanmıştır. Bunun ilk örneği 1951 yılında yapılan "İstanbul'un Fethi" filmidir. Bu filmi aynı yıl çekilen "Cem Sultan", "Lale Devri", "Vatan ve Namık Kemal", "Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan" ve "Barbaros Hayrettin Paşa" gibi Osmanlı tarihini konu alan filmler takip etmiştir (Oter, 2021, s. 88). Osmanlı İmparatorluğu'nun Bizans'la ya da Türklerin Çinliler ile mücadelelerini konu edinen "Karacaoğlan", "Tarkan", "Kara Murat", "Malkoçoğlu" gibi filmler ile sinemada tarih konuları işlenmeye başlamıştır. Bu filmlerin temelinde Bizans entrikaları ile uğraşan mert Osmanlı karakteri ve kötü Hristiyan ile iyi Müslüman'ın çatışması ele alınmaktaydı. Bu filmler vasıtasıyla dünyaya meydan okuyan ve herkesi dize getiren Müslüman Türk karakteri ortaya çıkmaktaydı. Bu filmler ve diziler vasıtasıyla geleneğin icadı süreçleri yaşanmaya başlamıştır (Özçetin, 2019, s. 36).

Bu türün dizi sahasında Türkiye'deki başlangıcı da TRT ile birlikte gerçekleşmiştir. Günümüzde de tarih dizilerinin birçoğunun TRT'de yayınlanması dikkat çekicidir. 1980'li yıllardan itibaren TRT'de yayınlanan dizilerde tarih teması önem kazanmış, 1981 yılında dört bölüm olarak TRT'de yayınlanan ve çekimleri Topkapı Sarayı'nda yapılan "4. Murat" dizisi büyük bir ilgiyle izlenmiştir (Oter, 2021, s. 88). Bu diziyi 1984 yılında yayınlanan "Küçük Ağa" ve 1988 yılında ekrana gelen "Kuruluş Osmancık" takip etmiş ve o dönemde de dizilerdeki tarihî hatalar gündeme gelmiştir (Oter, 2021, s. 89-90). "Kuruluş Osmancık" dizisi o dönemin en büyük prodüksiyonu ve en yüksek bütçeli drama dizisi olma özelliğini de taşımaktadır (Bulut, 2023, s. 119). Bu dizilerden sonra yine TRT ekranlarında 1994 yılında "Kurtuluş", 1998 yılında "Cumhuriyet" ve 2002 yılında "Abdülhamit Düşerken" adlı tarih temalı diziler ekrana gelmiştir (Oter, 2021, s. 92). Hem Yeşilçam hem de TRT için önemli bir kaynak görevi gören tarih, bugün dizi yapımcılarının vazgeçilmez kaynaklarından biri hâline gelmiştir.

Geleneğin icadını modern kitle iletişim araçlarının doğuşundan ayrı düşünmek mümkün değildir. Benedict Anderson milleti modern bir siyasal cemaat olarak adlandırmaktadır ve modern milliyetçiliğin doğuşu ve yayılmasında matbaa kapitalizminin önemini vurgulamaktadır. Çünkü bu sayede kitap ve gazete kitleselleşmiş ve bu durum geleceğin inşasında tarihin yeniden ele alınmasına yani nostaljiye dönülmesine yol açmıştır.

Nostos "eve dönüş" ve *algia* "özlem" kelimelerinin birleşiminden oluşan *nostalji* terimi "artık var olmayan ya da hiç var olmamış bir eve duyulan özlem"i ifade etmektedir. Farklı tarihsel dönemlerde geleneğin icadı farklı şekillerde gerçekleşmiştir. Bunun yollarından biri de popülizmdir (Özçetin, 2019, s. 37). Diziler, filmler, semboller, tuğralar, marşlar, yüzükler ve flamalar popüler kültürün tüketim kültürüyle birleşmiş yeni ürünleridir (Özçetin, 2019, s. 40).

Son zamanlarda romanlar, menkıbeler, öyküler ve destanlar sayesinde tarihe karşı büyük bir ilgi hâsıl olmuştur. Bunun sebepleri arasında eğitimcilerin, kanaat önderlerinin ve siyasetçilerin anlatmak istedikleri hususları tarihî örneklerle pekiştirmeleri bulunduğu gibi, tarihsel aktörlere yönelik artan toplumsal merak tarih dizilerinin sayısındaki artışa yol açmıştır. Aldıkları reyting oranlarından da görüleceği gibi tarih dizileri kendine toplumda büyük bir karşılık bulmaktadır. Tarih dizileri toplumun tarihteki olaylara karşı ilgisini artırmış ve tarihsel olaylarla ilgili izleyicileri araştırma yapmaya sevk etmiştir. Tarih dizileri tarihsel gerçeklik tartışmalarının dışında toplumsal hafızayı tazeleme ve geçmişte yaşanan olaylar hakkında büyülü bir atmosferde bilgi almayı sağlaması açısından önem taşımaktadır. "Robin Hood", "Merlin", "Borgia", "Marco Polo", "Da Vinci's Demons", "Rome", "Spartacus", "Vikings", "The Tudors", "Peaky Blinders" ve "Game Of Thrones" gibi diziler tarih dizilerinin dünyadaki örnekleridir.

Ülkemizde ön plana çıkan tarih dizileri arasında şu yapımlar zikredilebilir: "Küçük Ağa", "Kuruluş: Osmancık", "Elveda Rumeli", "Muhteşem Yüzyıl", "Vatanım Sensin", "Filinta", "Mehmetçik: Kut'ül Amare", "Diriliş: Ertuğrul", "Payitaht: Abdulhamid", "Muhteşem Yüzyıl Kösem", "Barbaros Hayreddin: Sultanın Fermanı", "Uyanış Büyük Selçuklu", "Kuruluş Osman", "Mevlana Celaleddin-i Rûmi", "Hây Sultan", "Kudüs Fatihi Selahattin Eyyübi".

2000'li yılların ikinci yarısında tarih dizilerinin popülerleşmesini sağlayan ilk dizi "Muhteşem Yüzyıl" olmuştur (Karabıyık, 2014, s. 95). Ancak bu diziden önce 2003 yılında Star Tv'de Faruk Aksoy ve Fatih Aksoy yapımcılığında başrollerini Gülben Ergen ve Ali Sürmeli'nin paylaştığı sekiz bölüm yayınlanan "Hürrem Sultan" dizisi "Muhteşem Yüzyıl"ın öncüsü olarak nitelendirilebilir. 2000'li yılların başında yapılmış olmasına rağmen kostüm, dekor ve mekân tasarımları oldukça zayıf ve estetikten uzak olan, gerçekçilikten uzak ve okul temsili tarzında yapılmış olan dizinin konusu İbrahim Paşa tarafından köle pazarından alınan ve saraya getirilen, iyi kalpli, hesapsız ve akıllı bir kadın olan Hürrem'in zamanla maruz kaldığı kötülüklerden dolayı hırslı bir kadına dönüşme sürecini ele almaktadır. Haseki Sultan Mahidevran kötücül, fesat ve kendini kontrol etmekte güçlük

çeken bir karakterken; Süleyman cılız, Hürrem'e olan aşkı gözünü kör etmiş, onun her sözünü dinleyen, babası Yavuz Sultan Selim'i kimseyi sevmeyen, acımasız, zalim biri olarak tanımlayan biri olarak gösterilmiştir. Dizide devlet işleri, önemli sefer kararları, dış politika gibi olaylar gündelik hayatta ayaküstü ya giyinirken ya da masaj yaptırırken konuşulup geçilmiş ve hiçbir savaş sahnesine yer verilmemiştir. Bunun yerine yeniçerilerin yaptığı içkili eğlenceler, hamam sahneleri, buharın arkasında çıplak ya da yarı çıplak dans eden cariyelerle gizli bir erotizm imajı canlandıran sahneleriyle tamamen harem üzerine kurulan ve hareme oryantalist bir bakış açısıyla yaklaşan bir dizi olması yönüyle bu dizi "Muhteşem Yüzyıl"ın öncüsü olarak düşünülebilir (Oter, 2021, s. 94-95).

2011 yılında yayın hayatına giren "Muhteşem Yüzyıl" ise daha yayına başlamadan ilk tanıtımıyla birçok tepki almıştır (Korucu, 2019, s. 52). Dizi "Tarihî olaylardan esinlenilmiştir" ibaresi ile ekranlara gelmiş, dizinin tarihçi danışmanının olması tarihî gerçekliğin doğru yansıtılmasına yetmemiş ve dizi birçok hata ile ekranlara gelmiştir (Korucu 2019, 53). Çünkü tarih danışmanlarının esas işlevi yalnızca kendilerine danışılan hususlarda gerekli bilgilendirmeleri yapmak ve gerekli durumlarda yapımcıyı uyarmak olmuş; ancak yapımcı hikâye akışına ve ticari kaygılara uygun olmayan uyarıları dikkate almamıştır. Bu durum bizzat dizinin tarih danışmanlarından biri olan Günhan Börekçi tarafından "Bu dizinin tarih danışmanı yok mu?" eleştirilerine cevap olarak dile getirilmiştir (Börekçi, 2019, s. 66).

Dizi yayınlandığı dönemde halk adeta "Muhteşem Yüzyıl" seyredenler ve seyretmeyenler şeklinde olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bunun dışında diziyi izleyenler de şikâyet edenler ve etmeyenler olmak üzere kendi içinde yine ikiye ayrılmıştır. Dizi şikâyet rekoru da kırmış, fragmanın yayına girdiği hafta RTÜK'e 75 bin şikâyet telefonu gelmiş ve toplam şikâyet sayısı 200 binin üzerine çıkmıştır (Karabıyık, 2014, s. 95). Diziye yalnızca halk tarafından büyük tepkiler gösterilmemiştir. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan diziyi sert bir dille eleştirmiş ünlü tarihçi İlber Ortaylı da bu konuda Erdoğan'a hak vermiştir (Korucu, 2019, s. 53). Hükumet doğrudan tepki verirken Saadet Partisi ve Büyük Birlik Partisi diziyi protesto etmiş Alperen Ocakları tepkilerini televizyon kırarak göstermişlerdir. Üç hafta boyunca RTÜK'e yapılan şikâyet sayısı 2010 yılında yapılan toplam şikâyet sayısını aşmıştır (Korucu, 2019, s. 52). Dizinin 2. bölümünün yayınlanacağı gün RTÜK kararı açıklanmış ve tarihe mal olmuş bir şahsiyetin mahremiyeti konusunda gerekli hassasiyeti göstermediği için "Milli ve manevi değerlere aykırı olduğu" gerekçesi ile diziye cezai müeyyide uygulanmıştır. İngiltere'de Henry Tudor'u anlatan "The Tudors" adlı dizi kötü bir itibara sahip olan Tudor'a itibar kazandırırken "Muhteşem Süleyman" olarak tarihe

geçen Kanuni Sultan Süleyman'ın itibarını düşürdüğü için "Muhteşem Yüzyıl" oldukça fazla eleştiriye konu olmuştur (Karabıyık, 2014, s. 97).

Dizinin en büyük eleştirilme sebebi ise Osmanlı tahtında 46 yıl boyunca kalan Kanuni Sultan Süleyman Dönemini anlatmasına rağmen dizinin ana karakterinin Hürrem Sultan olması, Sultan Süleyman'ın zaferleriyle değil zevk ve eğlenceyle ön plan çıkartılması, padişahlık makamına saygısızlık yapılması, dizinin temelinin hareme ve cinselliğe dayandırılmasıdır. Bütün bunlar izleyicilerin diziden rahatsız olmasına ve diziyi tarihe ihanet olarak algılamalarına yol açmıştır. Tarihçiler Sadrazam İbrahim Paşa ve Şehzade Mustafa'nın katline birçok sebep gösterirken dizide en büyük sebebin Hürrem Sultan'ın entrikaları olarak gösterilmesi de eleştirilen diğer hususlardandır. İzleyiciler bunun Osmanlı Devleti'ni küçük düşürmek için bilerek kurgulandığını düşünmektedir. Bütün kritik meselelerde esas faktörün Hürrem Sultan olarak gösterilmesi dizinin tarihi oryantalist bir bakış açısıyla yorumlandığını göstermektedir (Yıldırım, 2016, s. 68-69).

Dizinin senaristi Meral Okay da katıldığı "Tarihin Arka Odası" programında yerli kaynakların harem ve saray hayatı hakkında yeterli bilgi vermemesinden dolayı haremi oryantalistlerin bakış açısına dayandırdıklarını kabul etmiştir. Harem Osmanlı devlet yapısında önemli eğitim kurumlarından biriyken harem hakkında hiçbir bilgi sahibi olmayan oryantalist yazarlar haremi zevk ve eğlence merkezi olarak anlatmış "Muhteşem Yüzyıl" dizisinde de bu görüş hâkim olmuştur (Yıldırım, 2016, s. 73). Nitekim tarihçi İlber Ortaylı da Kanuni'nin muhteşem ünvanına uygun bir biçimde devleti her alanda ihtişamla yönettiğini, böyle bir padişahın dizide Hürrem Sultan'a tutsak olmuş, zevk düşkünü biri olarak gösterilmesinin tarihî bir hata olduğunu, haremin dizide yanlış yansıtıldığını dile getirmiştir (Ortaylı, 2008, s. 148). Dizinin bu kadar eleştirilmesinin temelinde günümüz televizyon yayıncılığının beklediği sahnelerin tarihî gerçeklerin dışına çıkarak eklenmesi bulunmaktadır. Dizide gösterilen Osmanlı Devleti harem entrikalarına indirgenerek Batılıların bakış açısıyla oryantalizm esaslı yansıtılmıştır (Yıldırım, 2016, s. 70-71). Her ne kadar dizinin savunucuları "tarih tabulaştırılmamalı, Sultanlar da insandı, onları peygamberleştirmemeliyiz" gibi sözler etse de Akman bu savunmaya *"*Sultan'ı yatakta resmetmek, ya da çok affedersiniz tuvalete sokmak tabuyu kırmak değil, Sultan'ı insancıllaştırmak hiç değil, çok ucuz bir şekilde bel altına vurmaktır. İnsan olmanın yolu da ne haremden geçer ne hamamdan." sözleriyle yanıt vermiştir (Yıldırım, 2016, s. 72).

Dizinin temel konusu Süleyman ve Hürrem'in aşkı ve Hürrem'in iktidar mücadelesidir (Korucu, 2019, s. 52). Kaynaklarda asıl isminin ne olduğu, nereden geldiği ve saraya nasıl getirildiği tam olarak bilinmeyen Hürrem Sultan hakkında dizide fazlasıyla kurgu

unsurlarından yararlanılmıştır (Cora, 2019, s. 60). Dizinin tepkilere yol açan 5 Ocak 2011 tarihinde yayınlanan fragmanında en çok yansıtılan sahneler ise harem sahneleri olmuştur. Harem ise Klasik Dönem harem anlayışının zıddı olarak gösterilmiş, haremdeki kadınlar dekolteli ve Fransız kıyafetleri ile yansıtılmıştır. Sadece dış görünüş olarak değil haremin bir entrika yuvası olarak kurgulanması da izleyicileri rahatsız eden unsurlardan biri olmuştur (Korucu, 2019, s. 52). Dizi Star TV'ye transfer olduktan sonra revizyona uğrasa da bu değişiklikler konudan ziyade kadınların dekoltelerinin azaltılması yönünde olmuştur (Korucu, 2019, s. 53).

Her ne kadar "Bu bir dizidir gerçek değildir tarihte esinlenmedir." denilse de dizide yapılan hataların çoğu bilinçsiz bir şekilde yapılmış hatalar değildir. Dizi gerçekliği tarihî gerçekliğe tercih edilerek adeta hayali bir karakter oluşturulmuşsa da ismi Kanuni Sultan Süleyman olan birinin hayali bir karakter olması izleyici tarafından kabul edilmemektedir. İsimler değiştirilerek prototip bir padişah karakteri çizilmesi durumunda hayali bir karakter olduğu kabul edilse de bu durumda hayali olduğu düşünülememektedir. Ancak "sanatta her şey mübahtır" anlayışıyla bu tarz yapımlar ekrana gelse de birçok senarist ve yönetmen tarafından televizyonun ve dizilerin sanat icra etme yeri değil para kazanma yeri olduğu kabul edilmektedir (Karabıyık, 2014, s. 98). Örneğin; Fransa kralı 14. Louis'in günün belirli bir zamanını lazımlığında oturarak geçirdiği, devlet işlerini de buradan yürüttüğü bilinse de medeni algısını bozmamak için hiçbir portrede Fransızlar 14. Louis'i lazımlık üzerinde çizmemektedir. Dizilerden tarih öğrenilmez; ancak yine de Kanuni Sultan Süleyman'ı anlatan bir dizi yapıldığında seyircinin dikkati çekilmiş ve yapılan tarihî hatalarla Kanuni imajı zedelenmiş olur. Aynı durum diğer tarihî karakterleri anlatan diziler için de geçerlidir. Dizi izleyicisinin izlediği her şeye inanma potansiyelinin yüksek olması da göz önünde bulundurulmalıdır. Kaldı ki dizi oyuncularından birinin verdiği röportajda "Bu dizi herkesin ağzını açık bırakacak kostümler mekânlar o kadar inandırıcı ki bugüne kadar ekrana getirilmiş en gerçekçi dönem projesi olacak." sözlerini sarf etmesi de bu kanıyı güçlendirmektedir (Karabıyık, 2014, s. 99).

Diziler kurgu ürünü olsa da birçok dizi izleyicisi birçok karakteri gerçek olarak kabul etmektedir. Gerçek hayatta var olmuş olan Kanuni'yi kurgu bir karakter olarak kabul etmek daha da zor bir durumdur. Her ne kadar tarih merakını artırıp öğretici bir misyon yüklense de dizi yayınlandığı dönemde Kanuni Sultan Süleyman herkesin dilinde "Sülüman" olarak yer edinmiştir (Karabıyık, 2014, s. 100). Dizi o kadar kötü dezenformasyona neden olmuştur ki *The Newyork Times* diziyi "Osmanlı Çağı'nın Sex and City'si" olarak tanımlamıştır (Korucu, 2019, s. 52). Çok büyük tartışmalara yol açsa da dizi birçok rekora imza atmış,

yayınlandığı dönemde çok fazla reyting almış, birçok ülkeye satılmıştır (Karabıyık, 2014, s. 95). 150'den fazla ülkeye satılan dizi 500 milyondan fazla kişi tarafından izlenmiştir (Yorulmaz, 2021)

"Muhteşem Yüzyıl" ile birlikte Türk televizyonlarında tarih dizisi furyası başlamıştır. Televizyondan sinemaya ters yönlü bir etki gösterilerek İstanbul'un fethini konu alan Fetih 1453 filmi altı milyon barajını aşarak tüm zamanların en çok izlenen filmi unvanını kazanmıştır. Daha sonra bir Fatih dizisi çekilme ihtiyacı hissedilmiş; ancak gişede yakalanan başarı televizyonda görülmemiştir (Karabıyık, 2014, s. 107). Şu ana kadar 3 kez Fatih Sultan Mehmed dizisi çekilse de ikisi erken final yapmış üçüncüsü ise TRT ekranlarında yeni yayınlanmaya başlamıştır.

"Muhteşem Yüzyıl"ın hemen ardından 2012 yılında Her Şey Film tarafından yapılan başrollerinde Türkan Şoray, Cemal Hünal, Aslı Tandoğan, Hazım Körmükçü ve Fırat Tanış'ın yer aldığı, TRT'nin ilk olarak "Burası Osmanlı: Sır Kanunu 1711" adıyla tanıttığı, ancak daha sonra "Bir Zamanlar Osmanlı: Kıyam" adını alan dizi Lale Devri, III. Ahmet Dönemi ve Patrona Halil İsyanını ele almış, ikinci sezonunda başrol değişikliğine uğrayarak Cemal Hünal ve Aslı Tandoğan kadro dışı kalmış ve Özcan Deniz başrol olarak diziye girmiş, dizi "Bir Zamanlar Osmanlı" adıyla ekrana gelmiştir. TRT'nin "Muhteşem Yüzyıl" sonrasındaki ilk tarihî dizisi denemesi olsa da "Muhteşem Yüzyıl" etkisi yaratamamıştır.

2015-2017 yıllarında ise yine "Muhteşem Yüzyıl"ın yapımcıları tarafından yapılan ilk sezonu Star TV'de ikinci sezonu Fox TV'de yayınlanan yurt dışı satışları yapılsa da Türk izleyici üzerinde "Muhteşem Yüzyıl" etkisi gösteremeyen "Muhteşem Yüzyıl Kösem" dizisi yapılmıştır (Oter, 2021, s. 98). Dizide saraya getirilmesinden ölümüne kadar Kösem Sultan'ın hayatı anlatılmış, Kösem Sultan'ın gençlik çağına Yunan oyuncu Anastasia Tsilimpiou, orta yaşlarına Beren Saat, daha ileriki yaşlarına ise Nurgül Yeşilçay hayat vermiş; I. Ahmet, I. Mustafa, Genç Osman, IV. Murat, I. İbrahim ve IV. Mehmet dönemlerinde geçen olaylar ele alınmıştır.

Tarih dizilerinin "Muhteşem Yüzyıl"dan sonra gelen furya içerisinde en büyük başarıya ulaşanı ise kuşkusuz "Diriliş Ertuğrul" dizisi olmuştur (Özçetin, 2019, s. 40). "Muhteşem Yüzyıl" gibi "Diriliş Ertuğrul" dizisi de izleyicilerin tarihe yolculuk yapmasını sağlamıştır (Korucu, 2019, s. 53). Dizi Moğol istilasından kaçan ve Anadolu'ya gelen Oğuz Türklerinden Kayı Boyu Beyi Süleyman Şah'ın oğlu ve Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in babası Ertuğrul Gazi'nin hayatı, maceraları ve tarihî başarılarını ele almıştır. Süleyman Şah ve ailesi, Kayı boyu ve Ertuğrul Gazi hakkında tarihsel bilgiler sınırlı olmasına rağmen dizi 2014-2019 yılları arasında beş sezon ekranda kalmıştır. Temel

çatışması Müslümanlar ve Hristiyanlar ya da Şamanlar arasında geçmektedir. Kayı boyunun lideri olan Ertuğrul Bey cesur, dindar, korkusuz, zeki ve ahlaklı bir karakter olarak karizmatik lider özellikleri taşımaktadır. Hem modern etnik hem de dini boyutlarıyla dizinin temelinde milliyetçilik vurgusu esas alınmaktadır (Özçetin, 2019, s. 40). Dizinin ana karakteri Ertuğrul Bey'in 12.yüzyıl gibi erken bir dönemde modern anlamda millet ve ümmet bilincine sahip bir karakter olarak kurgulandığı dizide bu durum tanıtım metninde şu sözlerle özetlenmiştir: "İhanet, ihtiras ve akıl oyunlarıyla yüz yüze gelen Ertuğrul için tek hedef vardı. Bir milletin dirilişine vesile olmak…"

Dizide kurgulanan nostaljik ortamda Ertuğrul Bey hem İslam dünyasını yani ümmeti hem de Türk dünyasını birleştirerek kurulacak cihan imparatorluğunun temelini atmaktadır. Dizide Ertuğrul ve alpları vasıtasıyla Kayı Boyu'nun var oluş ve güçlenme mücadelesi popüler bir anlatı vasıtasıyla ele alınmaktadır. Bu sırada bir taraftan dışarıdaki güçlerle yani Moğollar ya da Bizans'la uğraşan Ertuğrul Bey diğer yandan içerideki ayrılıklar ve ihanetlerle de mücadele etmektedir. Beş sezon boyunca Ertuğrul Bey'in karşısında Haçlılar, Tapınak Şövalyeleri, Moğollar ya da Bizanslılar düşman kuvvetler olarak rol oynamıştır. Dizide bu kuvvetlerden kurtulmanın yolu olarak Ertuğrul Bey'in liderliği ve otoritesi altında birleşmek gösterilmiştir (Özçetin, 2019, s. 41). *The Newyork Times*'ta William Armstrong dizide halkın uyanışının vurgulandığını dile getirmiştir (Korucu, 2019, s. 54).

2014 yılı Aralık ayında TRT'de yayınlanmaya başlayan dizinin yapımcılığını Kemal Tekden ve Mehmet Bozdağ yapmış ve dizi Tekden Film tarafından çekilmiştir. Beş sezon boyunca yüksek izlenme oranlarına sahip olan dizinin ortalama reyting oranı %12 ve paylaşım (share) %28'dir. Tarihsel bilgilerle çelişen çok sayıda unsuruna rağmen bu yapımın Osmanlı Devletinin Kuruluş Dönemi'ni canlı bir şekilde göstermesi bakımından önemli olduğu açıktır.

Dizinin yapımcısı ve senaristi olan Mehmet Bozdağ diziyi nasıl kurguladığını şu sözlerle açıklamıştır. "Hayalime ve aklıma ne düşerse onu yazıyorum. Tabii bunun bir sistematiği var, o ölçüde devam ediyorum yazmaya. Yalnız şu var. O dönem hakkında çok az bilgi var elimizde. Bugüne ait hikâyeleri o güne uyarlamak çok zorluyor bizi." (Özçetin, 2019, s. 41)

Dizi yayınlandığı dönemde o kadar ilgi çekmiştir ki dizinin kostüm ve aksesuarları tüketim kültürünün önemli unsurlarından biri hâline gelmiştir (Özçetin, 2019, s. 40). "Muhteşem Yüzyıl"ın aksine siyasi çevreden destek gören dizi setini 7 Haziran 2015 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ziyaret etmiştir. TRT'nin yaptığı açıklamada dizinin 60'tan fazla ülkeye satıldığı bildirilmiştir

(https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/dirilisi-60-ulke-seyrediyor-303756.html Erişim Tarihi 09.04.2024). Sadece yurt içinde değil yurt dışında da ilgiyle seyredilen dizinin en büyük hayranlarından biri de Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro olmuş ve o da 10 Temmuz 2018'de dizi setine ziyarette bulunmuştur.

Tarih dizilerinin önemli örneklerinden biri de Es Film tarafından yapılan 2017-2021 yılları arasında beş sezon boyunca TRT ekranlarında yayınlanan ve II. Abdülhamit'i konu edinen "Payitaht: Abdülhamit" dizisi olmuştur. 24 Şubat 2017'de yayın hayatına başlayan dizinin danışmanlarından biri de Sultan Abdülhamit'in torunlarından biri olan Orhan Osmanoğlu'dur. Hanedan reisi ve Sultan Abdülhamit'in torunu olan Şehzade Dündar Osmanoğlu "Tarihin bir pusula olarak kullanılması gelecek adına umut verici" sözleriyle diziye olan desteğini dile getirmiştir (Korucu, 2019, s. 54).

Dizinin temelinde Abdülhamit'i devirerek Osmanlı'yı parçalamaya çalışan düşmanlara karşı oyunlar kuran ve imparatorluğu savunmaya çalışan Sultan Abdülhamit'in mücadelesi yer almaktadır. Dizide Jön Türklerden, Ermeniler ve dış güçlere kadar Abdülhamit'i tahttan indirmeye çalışan birçok düşman unsur bulunmaktadır.

Dizide gücünü ailesinden ya da tahtından değil halkın sevgisinden alan ve mücadelesini de halk için yapan bir Sultan Abdülhamit portresi çizilmiştir (Dağlıoğlu, 2019, s. 49). Ancak dizide bazı karakterlerin yanlış tanıtıldığı da görülmektedir. Bunun en büyük örneği Damat Mahmut Paşa'dır. Mamut Paşa 1899'da oğullarıyla birlikte Avrupa'ya kaçmış ve Jön Türk hareketine katılmıştır. Dizinin ilk sezonlarında tarihte olduğu gibi kurgulanan Mahmut Paşa ilerleyen bölümlerde Abdülhamit'in en sadık adamlarından biri olarak gösterilmiştir. Bu da tarih dizilerinin kurgulanması esnasında karakterlerin yanlış yansıtıldığı örneklerden biridir (Dağlıoğlu, 2019, s. 50). Dizi tarihî gerçeklere dayandırılmış ancak konuların işleniş biçimi ve tarihî kişilere yüklenen roller bakımından gerçeklikten uzak bir kurgu ile oluşturulmuştur (Murat, 2019, s. 118).

"Diriliş Ertuğrul" dizisinden sonra TRT yine tarih dizileri yapmaya devam etmiştir. Yalnızca Osmanlı tarihini temel alan diziler değil Büyük Selçuklu Sultanları Alparslan ve Melikşah Dönemleri'ni anlatan diziler de yapılmıştır. Bu dizilerle Türk televizyonlarında ilk kez Selçuklu Dönemi de dizilerde yer almaya başlamıştır. 2020-2021 yılında tek sezon 31 bölüm olarak yapılan "Uyanış Büyük Selçuklu" dizisinde Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah Dönemi ele alınmıştır. Yüksek izleme oranlarına sahip olan Buğra Gülsoy ve Ekin Koç'un başrollerinde yer aldığı dizi birinci sezonun sonunda final yapmış ve yeni sezonda tarihte geriye dönüş yaparak Melikşah'ın babası Alparslan Dönemi'ni ele alan "Alparslan Büyük Selçuklu" adıyla başlamıştır. Barış Arduç'un başrolünde olduğu bu dizi de 2 sezon 61 bölüm

sürmüş ve Sultan Tuğrul Dönemi'nin son zamanları ile başlayıp Sultan Alparslan'ın tahta geçmesi süreci ile devam etmiş ve Malazgirt Savaşı ile sona ermiştir. Tarih dizilerinin başat aktörü olan TRT bu iki diziyle Türk televizyonlarında ilk Selçuklu dizisi yapma ünvanını da elde etmiştir. Bunların dışında TRT güncel konjektürle paralel bir şekilde tarih dizilerine de imza atmıştır. Bunun ilk örneği Oruç Reis ve Barbaros Hayreddin gemilerinin gündeme geldiği esnada 2022 yılında TRT'de Es Film tarafından yapılan başrollerini Engin Altan Düzyatan ve Ulaş Tuna Astepe'nin paylaştığı ünlü Türk denizcileri Oruç Reis ve Hızır Reis'in (Barbaros Hayreddin Paşa) faaliyetlerini konu alan "Barbaroslar Akdeniz'in Kılıcı" dizisidir. İlk sezonda başarılı olan dizi ikinci sezonunda hem başrol hem de isim değişikliğine giderek başrolünde Tolgahan Sayışman'ın bulunduğu "Barbaros Hayreddin Sultan'ın Fermanı" dizisi ile devam etse de ilk sezondaki başarısını sürdürememiştir.

Yine güncel İsrail-Filistin çatışmaları esnasında TRT'de Uğur Güneş ve Mehmet Ali Nuroğlu'nun başrollerini paylaştığı "Kudüs Fatihi Selahaddin Eyyübi" dizisi ekranlara gelmeye başlamıştır. Henüz ilk sezonu yayınlanan dizide Nureddin Zengi liderliğindeki Zengi Devleti'nin mücadeleleri ve Selahaddin Eyyübi'nin gençlik dönemi anlatılmaktadır.

Bu dizilerin dışında TRT her yıl ramazan ayında günlük dizi olarak önemli dini ve tasavvufi kişilerin dizilerini yapmaktadır. Bunlar arasında en uzun süren ve Yunus Emre'yi anlatan iki sezonluk "Yunus Emre: Aşkın Yolculuğ"u dizisidir. Hoca Ahmed Yesevi'nin hayatının anlatıldığı "Mavera", Hacı Bayram Veli'nin anlatıldığı "Aşkın Yolculuğu: Hacı Bayram Veli" ve Aziz Mahmud Hüdayi'nin anlatıldığı "Aziz Mahmud Hüdayi: Aşkın Yolculuğu" dizileri bu tür dizilerdendir. Ayrıca TRT'de 2016 yılında yapılan "Seddülbahir 32 Saat", 2018 yılında yapılan "Mehmetçik Kut'ül Amare" adında I. Dünya Savaşı'nı konu alan diziler yayınlanmıştır.

2012 yılından bu yana önemli tarih dizilerine imza atan TRT yalnızca televizyon kanallarında bu anlayışını sürdürmemiş, 2023 yılında açılan dijital platformu Tabii'de de tarih dizilerine yer vermiştir. Platformda Fatih Sultan Mehmed'in çocukluk dönemini ele alan "Kızılelma: Bir Fetih Öyküsü", Abdülkadir Geylani'nin anlatıldığı "Hây Sultan" ve Mevlana Celaleddin Rumi'nin anlatıldığı "Mevlana Celaleddin Rûmi" dizisi yer almaktadır.

2014-2019 yılları arasında TRT'de beş sezon yayınlanan "Diriliş Ertuğrul" dizisinin devamı olan "Kuruluş Osman" dizisi Bozdağ Film tarafından 2019 yılında ATV ekranlarında yayınlanmaya başlamıştır. Senaryosunu Mehmet Bozdağ'ın yazdığı yönetmenliğini Metin Günay ve Ahmet Günay'ın yaptığı başrollerinde Burak Özçivit, Yıldız Çağrı Atiksoy, Özge Törer, Emre Bey, Çağrı Şensoy ve Yiğit Uçan'ın yer aldığı ve beşinci sezonuyla ekranlara gelmeye devam eden "Kuruluş Osman" dizisi de Osmanlı kuruluş

dönemini ele alan, yurt içinde ve yurt dışında önemli izlenme oranlarına ulaşan tarih dizilerinden biridir.

Tarih dizisi yapılırken öncelikle şu sorunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Tarih dizisi yapmanın amacı tarihi yeniden üretmek mi, tarih aracılığıyla bugünü anlamaya çalışmak mı, yoksa reyting pastasından pay kapmak mı? Amaç ne olursa olsun anlatılan dönemin çok iyi araştırılarak yansıtılması gerekmektedir (Karabıyık, 2014, s. 105).

Tarih dizisi yapılırken kurgu ve gerçek ayarının tutturulması gerekmektedir. Tür ne olursa olsun gerçek olayları barındıran roman, dizi ya da filmde mutlaka devreye kurgunun girdiği görülmektedir. Örneğin; Ayşe Kulin *Veda* adlı romanında kendi ecdadını anlatsa da kurgudan faydalanmıştır. Ancak bu roman diziye çevrildiğinde tekrar kurgu devreye girmiş ve Kulin bu duruma "anneannemi dedemi ne hallere düşürdüler inanamadım" diyerek tepki göstermiştir. Tarihî kurgu ile tarihi kurgulamak birbirinden farklı şeylerdir. Başına kurgu yazıldığında gerçek isimler istenildiği gibi anlatılabilir olarak düşünülmemelidir (Karabıyık, 2014, s. 110).

Diziler vasıtasıyla izleyiciler dizinin gerçekliği içerisine hapsolmaktadır. Bunun içerisine gerçek tarihî karakterler ve tarihî olaylar girdiğinde gerçeklik ve kurgunun iç içe girdiği bir yapı meydana gelmektedir. Her ne kadar bu tarz dizilerin başına "tarihten esinlenilmiştir" ibaresi getirilse de bu bir belgesel değil dizi yani kurgu denilse de izleyicilerin bir kısmının özellikle çocukların bunu gerçek olarak izlediği göz ardı edilmemelidir. Nitekim bir baba kızının kendisine sorduğu "dizide seyrettiklerimiz okulda öğrendiklerimizden farklı, hangisi gerçek?" sorusuna cevap bulamadığı ve "Başbakan söyledikten sonra dizinin yalan olduğunu anladım" dediği "Muhteşem Yüzyıl" dizisini şikâyet etmek için savcılığa başvurmuştur (Karabıyık, 2014, s. 112).

66 filmde oynamış dokuz filmde yönetmenlik 31 filmde yapımcılık yapmış Robert Redfirrd Türkiye'ye geldiğinde kendisine "Muhteşem Yüzyıl" ile ilgili polemikler sorulduğunda;

> Bu dizi bir kurgu mu yoksa gerçek insanları mı gösteriyor? Madem ki gerçek kişilerden hikâyeler çıkarılıyor, durum biraz karışık. Kurgu yapıyorsanız, gerçek insanları kurguya katıyorsanız o zaman ya gerçekleri göstermeli ya da bunu isimleri kullanmadan yapmalısınız. Bunun kolay yolu isimleri değiştirirsiniz, özellikler aynı kalır. İnsanlar seyredince bu adam kim biliyorum diyecektir zaten ama gerçek insanları konu alıyorsanız o zaman gerçekleri de deforme etme ihtimali çıkıyor ortaya.

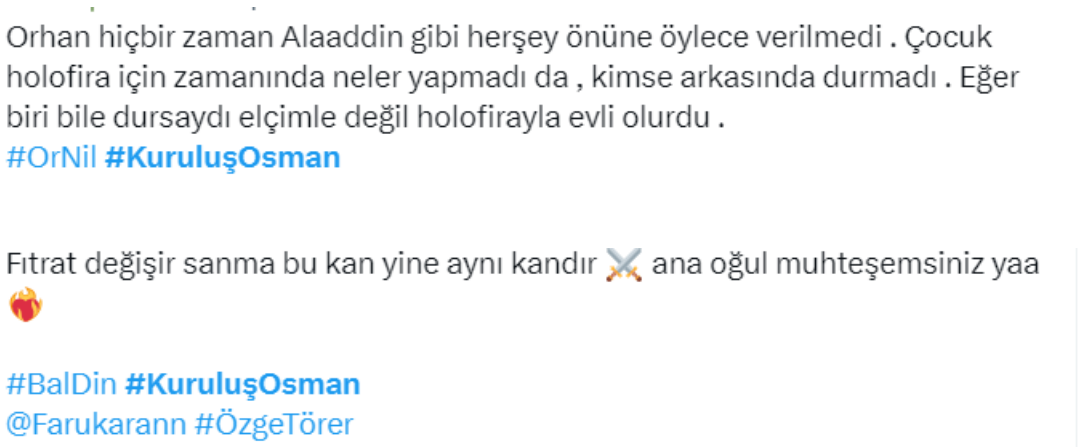
diyerek durumu özetlemiştir (Karabıyık, 2014, s. 112).

Dizi sayılarının artması senaryolarda çıkmaza girmeye yol açmış ve bu da tarihe yönelmenin sebeplerinden biri olmuştur. Bu nedenle sürekli artan dönem dizileri yalnızca nostalji yani geçmişe duyulan özlemle açıklanamamaktadır (Karabıyık, 2014, s. 113). Karabıyık insanların tepkisiz bir şekilde ekran önünde vakit geçirmelerini suyun içinde yavaş yavaş kaynayan kurbağaya benzetmektedir. Seyredilen her dizinin yol açtığı yan etki ve yaydığı dezenformasyonun izleyici üzerindeki etkisi fark edilememektedir (Karabıyık, 2014, s. 114).

Senaristler, yapımcılar ve yönetmenler tarih dizisi kurgularken bu tür bir belgesel değil diye tarihî kişi ya da olayları istedikleri gibi değiştirebileceklerini düşünmemelidirler. Elbette kurgu devreye girecektir. Ancak bu kurgunun gerçek karakterler ya da olaylarla çelişmemesi, gerçeğe tamamen aykırı olmaması ya da gerçeği çarpıtmaması gerekmektedir. Nitekim aşağıda gösterilen sosyal medyadan alınan bazı görüntülerden anlaşılacağı üzere izleyiciler tarih dizilerini hem gerçek olarak algılayıp hem de günümüzdeki olaylarla bağdaşım kurmaktadır.

Şekil 1

Kuruluş Osman Dizisine İzleyici Yorumları

Ayrıca yapılan araştırmalar da izleyicinin tarih dizilerinin sunduğu gerçekçi sahneler, dekorlar ve olayların gerçek hadiselerden alınması gibi unsurlarının olması nedeniyle izledikleri dizileri yalnızca kurgu olarak değil gerçekmiş gibi izlediklerini göstermektedir (Özdemir, 2023, s. 64).

1.4. Türkiye'de Dizilerin Gelişimi

Türkiye'de dizilerin gelişimini inceleyebilmek için öncelikle televizyonun Türkiye'ye gelişini ele almak gerekmektedir. Daha sonra TRT'nin kuruluşu ve ilk Türk dizileri incelenmiş, özel televizyonların ortaya çıkışı ve Türk dizilerinin yurt dışı pazarına açılması süreci anlatılmıştır.

1.4.1. Televizyonun Türkiye'ye Gelişi

Türkiye'de ilk televizyon yayını girişimi yurt dışı gezilerinde televizyonu yakından tanıyan ve bu icadı Türkiye'ye de getirmek isteyen bu amaçla da İTÜ Elektrik Fakültesi Dekanlığı'na başvuran İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Yüksek Frekans Kürsüsü Başkanı Mustafa Santur'dur. Çabaları sonuç veren Santur sayesinde Türkiye'de ilk televizyon yayını İstanbul Teknik Üniversitesi bünyesindeki İTÜ TV tarafından 1952-1953 eğitim öğretim yılında 9 Temmuz 1952 tarihinde gerçekleşmiştir. (https://egazete.cumhuriyet.com.tr/katalog/192/1952/7/10/3 Erişim Tarihi 30.04.2024). Ancak o dönemde İstanbul'daki televizyon alıcılarının az olmasından dolayı yayınların kitlelere ulaşması zaman almıştır. İTÜ TV'yi izlemek için her Cuma 17.00-18.00 arasında İTÜ'nün Gümüşsuyu'ndaki Taşkışla olarak adlandırılan tarihî binasına gitmek gerekmekteydi (Özkal vd., 2020, s. 36). Sonraki zamanlarda insanlar evlerinin çatılarına taktıkları büyük alıcılar vasıtasıyla komşu ülkelerdeki yayınları takip edebilmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında televizyon yerine radyo istasyonlarının yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (Türker, 2019, s. 28). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise televizyon şebekesi kurulmasının "Beşer yıllık üç plan döneminde gerçekleştirilmesi…" kabul edilmiştir (Cankaya, 2015, s. 53). 1964 yılında radyo ve televizyon birlikte ele alınarak Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kurulmuş, yayın hayatına da 1968'de başlamıştır. 1972 yılında tecrübesini TRT'ye aktaran İTÜ TV yayın hayatına son vermiştir. 1990 yılına gelinceye kadar ülkedeki ulusal radyo ve televizyon yayıncılığının tek kanalı TRT iken 1990'lı yıllardan itibaren özel kanalların kurulmasıyla bir rekabet alanı doğmuştur (Türker, 2019, s. 28). Türkiye'deki dizilerin gelişimi de televizyonun gelişimiyle paralel hareket etmiş, önce TRT ardından özel kanallar vasıtasıyla izleyiciyle buluşmuştur. Bu bağlamda önce TRT'yi incelemek faydalı olacaktır.

1.4.2. TRT'nin Kuruluşu ve İlk Türk Dizileri

Türkiye'nin ilk kamu yayıncısı olma özelliğini taşıyan TRT'nin açılımı Türkiye Radyo Televizyon Kurumudur "1 Mayıs 1964 tarihinde özel bir yasa ile devlet adına radyo ve televizyon yayınlarını yeterli, doğru ve tarafsız biçimde gerçekleştirmek üzere, tüzel kişiliğe sahip özerk bir kamu iktisadi teşebbüsü olarak Türkiye Radyo Televizyon Kurumu kuruldu." (https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce Erişim Tarihi: 08.04.2024). 359 No'lu yasayla kamu tüzel kişiliği olarak kurulan TRT'nin Yönetim Kurulu, Genel Müdür, Danışma Kurulları ve Siyasi Yayınlar Hakem Kurulları olmak üzere dört ana organı bulunmaktadır. İlk genel müdürlük görevini ise Kızılay Genel Müdürü olan Adnan Öztrak üstlenmiştir (Ökmen, 2017, s. 28). Günümüzde dört yıl süreyle göreve atanan ve istenirse bir dört yıl daha ataması yapılabilen TRT Genel Müdürü'nün seçimi Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından Bakanlar Kuruluna sunulan üç adaydan birinin seçilmesiyle yapılmaktadır (Ökmen, 2017, s. 34).

İlk dört yılında esas faaliyet alanı 1927'de kurulan ve işletmesi Türk Telsiz ve Telefon A.Ş.'ye (günümüzdeki adı ile PTT) ait olan radyoları bünyesine katarak işletmek olmuştur. Bunun dışında diğer faaliyetleri gerek yasal mevzuat gerek teknik altyapı ve üstyapı gerekse personel temini ile personel yetiştirilmesi olmuştur. TRT yeni kurulan bir televizyon kanalı olduğu için dünyada bu sistemi uzun zamandır kullanmakta olan diğer ülkelerle iş birliği yapmıştır. Bu nedenle televizyonun kurulması, alt yapı ve yayınların tam zamanlı ve çağın tüm standartlarına uygun hale gelmesi gibi birçok alanda uluslararası kuruluşlarla yapılan iş birliği de önem taşımıştır. Bu iş birliğinin ilk adımı 1963 yılında Federal Almanya Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında imzalanan anlaşma ile atılmıştır (Türker, 2019, s. 29). Bu anlaşmayla birlikte Televizyon Eğitim Merkezi kurulması kararı verilmiş ve Federal Almanya ile Türkiye arasında çeşitli paydaşlıklar kurulmuştur. Böylece yer teminini Türkiye sağlamış teknik donanımları ise Federal Almanya Hükümeti karşılamıştır. Televizyon Eğitim Merkezi ile Türkiye'nin televizyon yayını yapacak olan teknik personelini yetiştirmek amaçlanmış ve kapalı devre televizyon yayınlarıyla bu durum gerçekleştirilmiştir. Televizyon Eğitim Merkezi'nde TRT'nin çoğunluğu eski radyoculardan oluşan personeli yetiştirilmiştir. Bu radyo personeli ağırlıklı olarak programcı olarak yetişmişler ve teknik personelle birlikte program müdürü Semih Tuğrul yönetiminde kapalı devre yayınlar için birçok program hazırlamışlardır (Türker, 2019, s. 29).

İlk kapalı devre televizyon eğitim yayını 14 Ağustos 1966'da Gülseven Güven ve Bülent Varol'un birlikte hazırladıkları: "Şiir ve Müzik" adlı program ile Ünler Demiralp

tarafından hazırlanan: “Haberler” isimli programla gerçekleştirilmiştir (Türker, 2019, s. 30). İlk yıllarında TRT ile Federal Almanya’nın iş birliğine İngiliz yayın kuruluşu BBC de dâhil olunca BBC’nin Türkiye’ye gelen uzmanları TRT personelin Federal Almanya’nın aksine teknik donanım değil içerik üretimine ağırlık veren kurslar vermiştir (Türker, 2019, s. 30). Örneğin; BBC uzmanı Leonard Chase dekor, kostüm ve grafik; yayın içeriği oluşturmanın incelikleri gibi kurslar vermiştir (Cankaya, 2015, s. 79).

31 Ocak 1968’e gelindiğinde gerek teknik donanım gerekse personel yatırımları belirli bir seviyeye ulaşmış ve TRT’nin ilk televizyon yayını gerçekleşmiştir. İlk kapalı devre olmayan deneme televizyon yayını Ankara Mithatpaşa Stüdyosu’nda Nuran (Emren) Devres’in açılış anonsu ve Mahmut Tali Öngören’in açılış konuşması ile saat 19.30’da gerçekleşmiş, açılış konuşmalarının ardından Profesör Afet İnan tarafından hazırlanan: “Türk Devrim Tarihi” programı yayınlanmıştır. Saat 20.00’da gong sesi ile Zafer Cilasun haberleri sunmuş, ardından Zeynep Arıduru (Esen) hava durumunu sunmuştur. Ardından “Kötü Adam-İnatçı Çiçek” adlı çizgi film ve “Antalya Ormanları” adlı belgesel film yayınlanmış, 20.50’de kapanış anonsu verildikten sonra 20.51’de ekranda gösterilen Türk Bayrağı ve İstiklal Marşı seslendirmesiyle ilk demene yayını sona ermiştir (Cankaya, 2015, s. 80).

1969 yılına kadar yayınlar haftada üç gün üç saat olarak gerçekleştirilirken bu yıldan itibaren dört güne çıkarıldığı bilinmektedir. 1968-1969 yıllarında deneme yayınları açık devre olarak yapıldığı için bu döneme “Deneme Yayın Dönemi” adı verilmiştir. 1970 yılında Ankara Televizyonu’nun yanında İzmir Televizyonu, 1971’de ise İstanbul Televizyonu kurulmuştur. 1974 yılından itibaren ise TRT televizyon yayınları her gün gerçekleşmeye başlamıştır. Böylece yayınlarının kapsamı %55’e ulaşarak ülke nüfusunun yarısını geçmiş ve 19 milyon kişi izler hâle gelmiştir. 210.861 kilometrekare alanda yani ülke yüzölçümünün %28’inde TRT izlenebilmiştir (Türker, 2019, s. 30).

TRT’nin ilk renkli yayını ise 31 Aralık 1981 günü, yılbaşı gecesinde başlamış ve gerekli alt yapı tamamlanarak 1984 yılında tamamen renkli yayına geçilmiştir (Türker 2019, 31). 1986 yılında TRT-2 televizyonun ikinci kanalı olarak yayın hayatına başlamış ‘İntelsat’ uydusu sayesinde TRT-1 ve TRT-2 yayınları 1987 yılında tüm Türkiye’ye ulaşmıştır. 1989 yılında TRT-3 ve GAP-TV de yayın hayatına başlamış, 1968’deki ilk yayınından 21 yıl sonra TRT’nin televizyon kanalı sayısı dörde ulaşmıştır (https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce Erişim Tarihi: 08.04.2024)

1991 yılının sonuna gelindiğinde 12 TV yapım stüdyosu, beş TV yayın stüdyosu, 32 radyo yapım stüdyosu, 18 radyo yayın stüdyosu, 11 film ve video dublaj stüdyosu, 60 stüdyo

tipi elektronik kamera, 173 stüdyo tipi resim kayıt cihazı, 32 portatif (taşınır) link cihazı, 1867 mikrofon TRT'nin bünyesinde yer almaktaydı. Tesisleşme açısından ise TRT ORAN Sitesi ve İzmir, Erzurum ve Diyarbakır binalarının inşaatları devam ederken İstanbul'da da ek hizmet binası alınmıştır (Cankaya, 2015, s. 305-306).

Fiziki alt yapısının gelişmesi ve teknolojik donanımını artırması sonucu TRT yurt dışında yaşayan Türklere yönelik kanallar kurmak amacıyla adımlar da atmıştır. 1990 yılında eğitim ağırlıklı olan TRT-4'ün yanı sıra TRT-INT de Avrupa'daki Türk işçilerine yönelik yayınlar yapmıştır. 1993'te kurulan TRT-AVRASYA Kafkasya ve Orta Asya'ya yönelik programlar yaparken 1995'te yayın hayatına başlayan TBMM TV de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışmalarını aktarmak için kurulmuştur (https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce Erişim Tarihi: 08.04.2024).

TRT, bugün 14 televizyon kanalı, beş ulusal, beş bölgesel, üç uluslararası ve üç yerel radyo istasyonu, trt.net.tr ve 38 dilde hazırlanan trt.world.com isimli web siteleri, teleteks yayını, "TeleVİZYON", "TRT Çocuk", "Radyovizyon" isimli basılı, "TRT Haber DD", "TRT Spor", "TRT Türk", "Televizyon" isimli dijital dergileriyle Türkiye ve dünyaya yayın yapmaktadır

(https://www.trtmuze.com.tr/hakkimizda/trttarihi/#:~:text=TRT%2C%20bug%C3%BCn%2014%20televizyon%20kanal%C4%B1,%2C%20%E2%80%9CTelevizyon%E2%80%9D%20isimli%20dijital%20dergileriyle Erişim Tarihi 28.04.2024).

1 Mart 1990 tarihinde ise Magic Box, Star 1 kanalı adı ile yayın hayatına başlamış, 7 Mayıs 1990'da ise yayınlarının süresini günde beş saate çıkarmıştır. Eylül ayından itibaren Star 1 kanalı haftalık 92 saat yayın yaptığı gibi düzenli bir habercilik de yapmıştır (Cankaya, 2015, s. 307). Yasal mevzuata aykırı olarak başlanan bu yayın TRT dışında ilk kez farklı bir yayıncının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Star 1 ilk etapta gerek nicelik gerekse nitelik bağlamında TRT ile kıyaslanamayacak bir hâlde olsa da ilerleyen zamanda dikkat çekici bir hâl almıştır.

Köln'de ilk futbol yayınını yapan Magic Box Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor kulüpleri ile anlaşmalar yapmış, maçın spikerleri alışılanın aksine maç esnasında yorumlar yapıp maç sonrası söyleşiler gerçekleştirmiştir. TRT ise uzun yıllar boyunca tarafsızlık adına yorumsuz ve resmî bir anlatımı tercih etmekteydi. Star 1'in yeni

anlatım tarzı izleyicinin beğenisine sunularak TRT'ye rakip oluşturulmuştur (Türker, 2019, s. 31).

Zamanla birbirine rakip olan TRT ve Star 1'in farklı yayın anlayışları Körfez Savaşı yıllarına denk gelmiş ve bu savaş esnasında Star 1, 15 Ocak 1991'de Cable News Network'e (CNN) bağlanıp Körfez Savaşı'na ilişkin gelişmeleri naklen yayın yaparak savaşı 24 saat kesintisiz olarak vermiştir. Bu durum TRT'nin eleştirilmesine yol açmış ve bunun üzerine TRT de 16 Ocak 1991'den itibaren TRT Haber Merkezi'nden 24 saat kesintisiz yayın yapmaya başlamıştır (Cankaya, 2015, s. 309-310).

Özel televizyon yayıncılığı o dönem yürürlükte bulunan 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nun ihlali ile başlamış, 1993 yılında Anayasa'nın 133. maddesi değiştirilerek özel yayıncılığa müsaade edilmiş, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin resmî gazetede yayınlanıp yürürlüğe girmesine kadar oluşan yasal boşluk esnasında özel yayıncılık devam etmiş, 13 Nisan 1994 tarihinde ise 3984 sayılı yasa bu boşluğu gidermiştir (Ünlüer, 1999, s. 59). Böylece TRT'nin tek yayıncı olma özelliği ortadan kalkarak kamu yayıncısı olmamanın verdiği geniş alan sayesinde özel kanallar popülerliklerini artırmışlar, özel yayıncılığın yasal hâle gelmesi ile birlikte gelişen rekabet ortamında hedef kitleyi yakalamak amacıyla daha fazla çaba harcamışlardır (Türker, 2019, s. 32).

TRT'nin teknik olarak belli bir seviyeye ulaşması içeriklerine de yansımıştır. Başlangıçta yöneticilerin önemli projeleri hayata geçirmesi ile başlayan yayınlar zamanla yetiştirilen TRT personelinin yayınlar yapması ile devam ederek önemli bir seviyeye varmıştır. Televizyon tarihine bakıldığında dizilerden önce drama yayınları baş göstermiştir. Bu bağlamda ilk drama yayını "The Queens Messenger" adlı oyunla başlamıştır (Türker, 2019, s. 32). İlk deneme dönemlerinden itibaren 1950-1960 arasında yani Amerikan televizyonculuğunun altın çağında 'televizyon tiyatrosu' adı verilen tek bölümlük oyunlar canlı yayın olarak televizyonda yayınlanmıştır. Canlı yayın olmasının sebebi ise videotape tekniğinin henüz gelişmemiş olmasından kaynaklanmıştır.

Bu durum TRT'nin kuruluş yıllarında aşılmış olsa da Türkiye'nin drama türündeki ilk yayını da 6 Şubat 1968'de yayınlanan "Şair Evlenmesi" adlı tiyatro oyunu ile olmuştur (Türker, 2019, s. 32). TRT'nin ilk televizyon oyunu ve drama türünde atılan önemli bir adım olan "Şair Evlenmesi" oyunu da canlı olarak yayınlanmıştır. 1972 yılından itibaren haftada dört gün yayına geçen TRT'nin yayınları içerisinde diziler de kendine yer bulmaya başlamıştır. TRT televizyon yayıncılığına geç girmiş olmanın verdiği avantajdan faydalanarak yurt dışından diziler ithal etmiştir. 17 Mayıs 1972 tarihinde Türkiye'de

yayınlanan ilk televizyon dizisi "Bedava Dünya Gezisi" Türkçe dublajla yayınlanmıştır. Dizi ilk Türkçe dublaj yapılan dizi olması bakımından da önem taşımaktadır (Çelenk, 2010, s. 20). Gürol Gökçe'nin yönetmenliğini üstlendiği ve her bölümü farklı bir yazar tarafından kaleme alınan, Yıldız Kenter ile Şükran Güngör'ün oyuncu kadrosunda bulunduğu, haftalık olarak yayınlanan on üç bölümlük: "Hayattan Yapraklar" isimli dizi Türk televizyonunun ilk dizisi olma özelliğini taşımaktadır. Dizi günlük hayattaki sorunlara değinmesi ve Türk toplumunun değer yargılarına yer vermesi ile ilgi çekmiştir (Cankaya, 2015, s. 140).

1974 yılına gelinceye kadar televizyonlarda tiyatro oyunları yayınlanmaya devam etmiş, o yıl TRT Genel Müdürlüğü'ne atanan İsmail Cem bir proje başlatarak Yeşilçam'ın ünlü yönetmenlerini davet edip onlardan TRT için dizi üretmelerini istemiştir. Böylece yerli dizi dönemi başlamıştır. TRT'nin ilk yerli dizisi "Aşk-ı Memnu" olmuştur (Türker, 2019, s. 33). Drama türünün ilk örneği "Aşk-ı Memnu" iken sitcom türünün ilk örneği "Kaynanalar" isimli dizidir.

Böylece Yeşilçam ile yapılan anlaşma sonucunda 1975'ten itibaren edebiyat uyarlaması yerli diziler dönemi başlamıştır. 1980'lerden itibaren "Küçük Ağa" (1984-Tarık Buğra Uyarlaması), "Kartallar Yüksek Uçar" (1984-Attila İlhan'ın Özgün TV Senaryosu), "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" (1986-Peyami Sefa Uyarlaması), "Çalıkuşu" (1986-Reşat Nuri Güntekin Uyarlaması), "Aliş ile Zeynep" (1985-Bir Rumeli Türküsü Uyarlaması) edebiyat uyarlaması birçok eser ekrana getirilmiştir. Seriyal anlatılar şeklinde gerçekleşen bu yapımların yanı sıra her bölümde belli bir hikâyenin işlenip sona erdiği dizi/seri tarzında "Kaynanalar", "Kuruntu Ailesi", "Bizimkiler" gibi diziler de yayınlanmıştır (Çelenk, 2010, s. 20).

1986 yılında yönetmenliğini Yücel Çakmaklı'nın yaptığı 2.5 Milyar TL öngörülmüş bütçesi, 82 kişilik teknik ekibi, 94 başrol oyuncusu ve 400 yardımcı oyuncusu ile TRT'nin unutulmaz yapımlarında biri olan Tarık Buğra'nın *Osmancık* adlı romanından uyarlanan 12 bölümlük "Kuruluş: Osmancık" dizisi hem edebi eserlerden uyarlama olması hem de tarih dizilerinin öncülerinden biri olması yönüyle önem taşımaktadır. 1 Milyar 200 Milyon Liralık bütçeye sahip olan Halide Edip Adıvar'ın romanından uyarlanan dört bölümlük "Ateşten Günler", 500 milyonluk bütçesi ile dört bölümlük "Fosforlu Cevriye" büyük bütçeli dizilerdir. Ancak bu dizilerin bütçesini karşılamak zor olduğundan daha düşük bütçeli mahalle dizileri yapılmaya başlanmıştır. Bu tarz dizilerin en önemli örnekleri 460 bölüm süren "Bizimkiler" dizisi ile unutulmaz diziler arasında yer alan "Perihan Abla"dır (Yağcı Aksel, 2011, s. 9-10). 1986 yılında TRT2'de yayınlanan "Perihan Abla" dizisi o dönemde o

kadar popüler olmuştur ki dizinin çekildiği sokağa da "Perihan Abla" ismi verilmiştir (Jaarneh, 2023, s. 37-38).

1.4.3. Özel Televizyonların Ortaya Çıkışı

1990'lı yıllarda Magic Box-Star 1 televizyonunun yayın hayatına başlaması ile birlikte 20 yıldan fazla TRT'nin tek kanal olarak hizmet vermesinin ardından Türk televizyon tarihi önemli bir dönüm noktası yaşamıştır. 1990 yılında yayın hayatına deneme yayınıyla başlayan kanalın 1991 yılında "Biz Her Şeye Karşıyız" adında tek bir komedi dizisi bulunmaktaydı. Bu diziyi ilerleyen zamanlarda bir komedi programı olan "Olacak O Kadar" izlemiştir. 1992'de Show TV'nin de yayın hayatına girmesiyle birlikte özel televizyon kanallarında çeşitlilik baş göstermiştir (Tuysuz, 2020, s. 5).

Kamu yayıncısı olma özelliği taşımayan ve bu nedenle de TRT'nin yayın anlayışlarından farklı bir yol izleyen özel bir kanal iki kanal rekabetinin doğmasına yol açmıştır. Ekranların ticarileşmesi ve tek amacının kazanmaya odaklanması ile televizyonculuk anlamında birçok şey değişmeye başlamıştır. Amaç daha fazla kazanmak olduğu için bu amacı gerçekleştirmek maksadıyla daha fazla reklam almak gerekmiştir. Bunun yolu da daha fazla seyredilmekten geçmektedir. Artık seyredilme oranlarını belirleyen şey sokaktaki insanların azlığı değil reyting listeleridir. TRT Dönemi'nde reklamlar kura ile belirlenirken özel kanallarla birlikte artık altın saatlere (prime time) göre belirlenmekte ve en yüksek reklam ücretleri bu zaman dilimine uygulanmaktadır.

Özel TV kanalları 1990'lı yılların başında ortaya çıkmış, 1994 yılından itibaren ise yasal bir zemine oturtulmuştur. Geçiş dönemi özelliği taşıyan bu dönemde diziler topluma ayna tutacak özellikler taşımaktaydı. Hollywood tarzı öncesi 90'lar dönemindeki diziler mahallelerde geçen; yardımlaşma, fedakârlık gibi temalar üzerine bina edilmişti. Dizi karakterleri ya müstakil evlerde ya da apartman dairelerinde oturmaktaydı. Diziler platolarda ya da lüks plazalarda çekilmemekteydi. Kötü karakterler de vardı, ancak bunlar kötünün iyisi konumundaydılar ve hâkimiyet henüz iyilere aitti. Aldatma dizilerde görülen bir durum değildi. Seyircide hâlâ utanma duygusu bulunmaktaydı ve henüz ciddi bir kültürel yozlaşma yaşanmamıştı. Bunun en büyük örneği "Şehnaz Tango" dizisinde görülmektedir. 1994 yılında yayın hayatına giren dizi tek sezon olarak planlanmış olsa da izleyicinin yoğun ilgisinden dolayı dört sezon yayınlanmış, dizinin son sezonunda Erdal Özyağcılar diziden ayrılınca Şehnaz karakteri başka bir karakterle aşk yaşamış ve bu ilişki sonucunda evlilik

dışı hamile kalmıştır. Bu durum izleyiciden çok fazla tepki gelmesine ve dizinin reytinglerinin düşmesine ve ardından final yapmasına yol açmıştır (Türker, 2019, s. 35).

1990'lı yıllardan itibaren televizyon izleme alışkanlığı edinen Türkiye'de önce yabancı kaynaklı pembe diziler izlenmeye başlamış ve insanlar kendilerini dizi karakterleriyle özdeşleştirerek izlemişlerdir. Bu durum dizilerin gündelik hayatın merkezinde konumlanmaya başlamasına yol açmıştır (Yılmaz, 2021, s. 34).

Altın saatler (prime time) denilen zaman dilimleri yüksek reklam tarifelerinin uygulandığı bu zaman aralığında yayıncıların en büyük amacı izleyiciyi ekran başında tutmak olmuştur. Bunun için farklı program türleri denenmiş ancak 2000'li yıllarda bu zaman dilimi tamamen dizilere ait hâle gelmiştir. 1990'lı yılların dizileri fedakârlık ve yardımlaşma temelli, ortak mekânlarının mahalleler olduğu "bizden hikayeler"in ön planda olduğu yıllar iken 2000'li yıllarda dizilerin mekânlarının platolara ya da plazalara taşınmasıyla senaryolara aldatma, ihanet, intikam, şiddet temaları hâkim olmuştur. Her dönem kendi hikâyesini beraberinde getirmiş, daha önceki yıllarda çok izlenen yapımlar ileriki dönemlerde rağbet görmemiştir. Bunun en büyük örneği İstanbul'a göç etmiş Kayserili bir ailenin büyük şehre uyum sağlama sürecini anlatan 1974 yılında TRT ekranlarında yayınlanan, ilk yerli sitcom örneği "Kaynanalar" dizisinin 1997 yılında çağa ve teknolojiye uyum sağlamış hâliyle Kanal D'de yeniden yayınlanan biçimi tutmamasıdır (Karabıyık, 2014, s. 12).

Özal Dönemi'ni başarılı bir şekilde ekrana taşıyan, ilk bölümü 1989 yılında yayınlanan ve 13 yıl boyunca sürmesi nedeniyle en uzun dizi olma özelliğini taşıyan, TRT dışında Show TV, ATV ve Star'da da yayınlanan "Bizimkiler" dizisi bir apartmanda yaşayan birbirinden farklı aileleri göstermesiyle bir Türkiye minyatürü oluşturmuştur (Karabıyık, 2014, s. 13).

2000'li yılların başında Brezilya ve Meksika pembe dizilerinin benzerleri ekrana geldiği gibi arabesk kökenli şarkıcıların başrolde olduğu diziler de görülmeye başlamıştır. Bu dizilerde senaryo, yönetmen ve oyunculuk geri planda kalıp sadece başrole odaklanıldığı için bunlara "star dizileri" adı verilmektedir. Mahsun Kırmızıgül, Özcan Deniz, Alişan hatta çocuk şarkıcılar Küçük İbo ve Küçük Onur'a özel yapılan diziler bunlara örnektir (Karabıyık, 2014, s. 13).

TRT'nin tek kanal olduğu dönemde televizyonu besleyen en büyük damar edebiyat ve sinema olmuştur. Nitekim birçok roman dönemin ve romanın ruhu muhafaza edilerek yazarın yazdıklarının dışına taşmayarak diziye uyarlanmıştır. 2000'li yıllarda dizi senaryoları için yeniden edebî eserlere dönüş yapılmış olsa da bu sefer 1980'li yıllardan farklı olarak ödünç alma tekniği uygulanmıştır. Bu teknikte sadece romanın fikri ödünç

alınmış, karakterler günümüz dünyasına taşınarak roman atmosferinden, ruhundan ve zamanından uzaklaştırılarak yazarının asla tanıyamayacağı bir çerçeveye getirilmiş ve dizinin nasıl sonuçlanacağını öğrenmek isteyen izleyiciler tarafından kitap satışlarında patlamalara yol açmıştır. Bunun ilk ciddi örneği de 2006-2010 yılları arasında beş sezon boyunca yayınlanan "Yaprak Dökümü" dizisi olmuştur (Karabıyık, 2014, s. 58).

Edebiyat uyarlaması dizilerin son halkasında ise "Aşk-ı Memnu" ve "Dudaktan Kalbe" dizileri örnek verilebilir. Entrika, aşk, yasak ilişki üzerine kurulu üç uyarlama da aynı senaryo ekibinin kaleminden çıkmıştır (Karabıyık, 2014, s. 59). Roman çok katmanlı bir edebi türdür. Yazar eseri bir kez yazmış olsa da her okuyucu kendinden farklı bir iz bularak onu yeniden yorumlar. Aynı romanın farklı okuyucular üzerinde bıraktığı etki farklıdır. Roman senaryoya dönüştüğünde ise izleyici yalnızca senarist ve yönetmenin bakış açısına mahkûmdur ve onlar eseri nasıl algılamak ve algılatmak istiyorlarsa seyirci de o kadarını görmektedir (Karabıyık, 2014, s. 66).

2000'li yıllardan itibaren hem dizilerin içerikleri hem de başrolleri değişmiş, daha önce star olan birçok başrol oyuncusunun devri kapanmıştır. Örneğin; TRT'de yayınlanan "Sönmüş Ocak" ve "Parmak Damgası" ile tanınan Zuhal Olcay ve "Küçük Ağa" ile tanınan "Çalıkuşu" ile zirve yapan Aydan Şener gibi TRT dizilerinin yıldızları olan oyuncuların dizileri 2000'li yıllarda tutmamış ve yeni televizyonlar yeni yıldızları da beraberinde getirmiştir (Karabıyık, 2014, s. 14).

Reyting kaygısı dizilerin konularını da baştan aşağı değiştirmiştir. Nitekim 2000'li yıllarda yayınlanan yeni dizilerin konuları nikâhsız ilişkiler ve babasız çocuklardır. 2000'li yıllar sadece dizilerin değil izleyicilerin de değişime uğradığı bir dönemdir. 90'lı yıllarda Şehnaz'ın evlilik dışı ilişkisi dört sezonluk dizinin sona ermesine yol açmışken 2000'li yıllarda seyirci bu durumları hiç yadırgamadığı gibi olağan akış içerisinde gerçekleşen evlilikler heyecansız olduğu için ekranlarda çok fazla tutunamamıştır (Türker, 2019, s. 36). Bu durum iletişim biliminde Hipodermik İğne Modeli (HİM), "şırınga modeli", "iletim kuramı" ve "sihirli mermi" kuramı adları verilen kuramla açıklanabilir. Bu teori iletişim araçlarının kitleler üzerindeki etkisini tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu kuram I. Dünya Savaşı'nda kitle iletişim araçlarının kitleleri nasıl yönlendirdiğinin anlaşılmasıyla ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki kitle iletişim araçları kitlelerin istenilen yönde hareket etmesini sağlayarak pasif bir konuma yerleştirilen izleyici/dinleyicileri kitle iletişim araçlarının belirlediği yönde hareket ettirmiştir (Çakı, 2019, s. 296). Bu kuram bağlamında izlediği diziler karşısında pasif olan izleyici ilk gördüğü anda tepki gösterdiği olayları diziler sayesinde kanıksamış, bu durum hem kültürel yozlaşmaya hem de her

seferinde dizilerde gösterilen bu yozlaşma konularının dozunun daha da artmasına yol açmıştır. Bugün gelinen noktada aldatma gayet doğal karşılanır olmuş, hatta aldatmanın intikamı yine aldatma ile alınır hâle gelmiştir. Bu tarz yapımlara "Sadakatsiz" dizisi örnek verilebilir.

Seyirci Yeşilçam filmlerini izlerken o sadece bir film açıklamasıyla karşı karşıya kalmaktaydı. Son yıllarda ise ne dizilerin ne programların sadece seyirci olarak izlenmesine izin verilmemekte, izleyici bir şekilde olayın içine dâhil edilerek gerçek dünyadan koparılarak sanal bir gerçekliğin içine hapsedilmektedir (Karabıyık, 2014, s. 23).

2000'li yıllar birçok dizi fenomeninin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Çelenk, 2010, s. 21). Yerli diziler 1996'lı yılından itibaren artış göstermiş, 1998'den itibaren ATV, Star, Kanal D, Show TV ve TGRT en önde gelen kanallar olmuş ve bu kanallarda haftada 30-35 saat yerli diziler ekrana gelmeye başlamıştır (Çelenk, 2005, s. 321).

Dizilerin reklam oranlarının artması sürelerinin iki saate uzamasına yol açmış ve neredeyse bütün kanallarda ana haber bültenlerinin hemen arkasına yerleştirilmiştir. Önüne bir saatlik özetlerin koyulması ile birlikte diziler artık Türk aile hayatının vazgeçilmez bir unsuru hâline gelmiştir. Bu dönemin en önde gelen dizileri şunlardır: "Süper Baba", "İkinci Bahar", "Yeditepe İstanbul", "Asmalı Konak", "Alacakaranlık", "Kurtlar Vadisi", "Çocuklar Duymasın", "Avrupa Yakası", "Bir İstanbul Masalı", "Aliye", "Yabancı Damat", "Çemberimde Gül Oya", "Gümüş", "Ihlamurlar Altında", "Hatırla Sevgili", "Yaprak Dökümü", "Bin Bir Gece", "Canım Ailem", "Hanımın Çiftliği" ve "Aşk-ı Memnu" (Çelenk, 2010, s. 21-22).

Toplumsal dönüşümün en önemli göstergelerinden bir tanesi de dizilerde kullanılan mekânların tamamen değişmesidir. 90'lı yıllarda yardımlaşma ve fedâkarlığın simgesi olan mahalleler dizi mekânları olarak kullanılırken, 2000'li yıllarda bunlar bireyselliğin ön plana çıktığı gösterişli ve ulaşılamaz mekânlara dönüşmüştür. Bu dönemin istisnası olan ve sıcak mahalle hayatını konu edinen "Ekmek Teknesi" 90'lar dönemi dizilerinin son örneği olmuştur (Türker, 2019, s. 36).

Mekân olarak büyük çitlik evleri ya da konakların tercih edildiği, kırsalda geçmesine rağmen geleneği sarsıcı etki gösteren dizilere; "Zerda", "Sıla", "Asi", "Asmalı Konak" örnek gösterilebilir. Bunların ardında gelen dizilerde geçen mekânlar daha da ihtişamlı hâle gelmiş, konu olarak üst ve orta sınıf çekişmesi ele alınmıştır. Bu dizilere; "Aliye", "Gümüş", "Bir İstanbul Masalı" dizileri örnek gösterilebilir.

2010 sonrası ise aslında ekonomik olarak Türkiye'deki orta sınıfın yükseldiği yıllardır ve bununla paralel olarak dizilerdeki mekânlar daha da gösterişli hâle gelmiş ve bireysellik

daha da ön plana çıkmıştır. Bu dönemde bir tarafta orta ve üst sınıfın kendi içindeki çekişmeleri konu alan diziler yapılırken; "İffet", "Adını Feriha Koydum", "Fatmagül'ün Suçu Ne?", "Karagül", "Medcezir", "Aşk-ı Memnu" diğer yandan 2003 yılında yayın hayatına başlayan "Kurtlar Vadisi" dizisinin ortaya çıkarttığı konu olarak mafya, suç, derin devlet meselelerinin işlendiği, aksiyon ve gerilim temalı diziler artış göstermiştir: "Poyraz Karayel", "Karadayı", "Kuzey Güney", "Kara Para Aşk", "İçerde", "Ezel" ve "Sağır Oda" gibi (Yurderi & Eminağaoğlu, 2018, s. 1001-1008).

Bu dizilerin yanı sıra Türk tarihinin büyüklüğü ve insanların tarihe olan merakı yapımcıları bu alana yöneltmiş, ekonomik olarak da büyük prodüksiyonlu yapımlar karşılanabilir hâle gelmiştir. Böylece dönem dizileri/tarih dizileri yapılmaya başlanmıştır (Türker, 2019, s. 37). 2000'li yılların başında başrollerini Gülben Ergen ve Ali Sürmeli'nin paylaştığı sekiz bölümlük "Hürrem Sultan" dizisi ile ilk denemeler yapılmış olsa da hâlâ devam eden tarih dizileri furyasının başlangıcı "Muhteşem Yüzyıl" dizisine dayanmaktadır.

2011-2014 yılları arasında yayınlanan dört sezon devam eden dizi daha ilk andan tepkilere yol açsa da yüksek izlenme oranları sağlayan dizi kendini izlettirmeyi başarmıştır. İzleyicilerin izlemeyerek tepki gösterdiği zamanlar kültürel yozlaşmayla birlikte değişim göstermiş ve birçok sahneye duyarsız kalınmıştır (Türker, 2019, s. 37). Dönemin RTÜK Başkanı Prof. Dr. Davut Dursun'un şikayet edilen dizilere yönelik,

> Örneğin Aşk-ı Memnu'daki öpüşme sahnesi şikayet ediliyor ama bu bölüm en çok izlenen bölüm oluyor. Yapımcılar da bunu görüyor ve daha çok reklam alabilmek için bu sahneleri koyuyor. Buna engel olmanın yolu yok. Engel olmanın tek yolu elinizdeki kumandadır. Bütün toplumun ortak bir ahlaki ilkesini bulmak mümkün değil.

açıklamasını yapmıştır (https://www.iha.com.tr/haber-rtuk-baskani-sikayet-edenler-en-cok-izleyenler-97594 Erişim Tarihi 09.04.2024).

Aynı tartışmalar "Muhteşem Yüzyıl" dizisi için de yapılmış, RTÜK'ün o dönem diziye yaptırım uygulayıp uygulamama meselesi siyasetin gündemine dahi girmiştir (Türker, 2019, s. 37).

Bugün Türkiye İstatistik Kurumunun yaptığı araştırmadan çocukların 10 yaşına kadar çizgi film 10 yaşından sonra ise dizi film izledikleri, 6-10 yaş arasındaki çocukların %94'ünün televizyon programları arasında çizgi filmleri tercih ettikleri, 11-15 yaş aralığında bu oranın %50'ye düştüğü, dizi film izleme oranın 6-10 yaş arasında %44, 11-15 yaş

arasında %77 olduğu görülmektedir. Bu durum erken yaştaki çocukların televizyondan gelen her türlü mesaja karşı daha açık olduğunu göstermektedir (Karabıyık, 2014, s. 10).

Gelinen noktada Türkiye hem ulusal hem de uluslararası araştırmaların sonucuna göre en çok televizyon izleyen ülkeler arasında yer almaktadır. Bu nedenle Türkiye'de en çok güven duyulan isimler de hep televizyon dünyasının içinden çıkmaktadır. Yani Türk halkının en çok özendiği kahramanlar hep ekranda gördükleri kişilerdir (Korucu, 2019, s. 52). Bu durum da göstermektedir ki Türk izleyicisi dizileri sadece kurgu olarak izlememekte çoğu zaman gerçeğin yerine koymaktadır.

Dizilerin izleyici üzerindeki etkisine örnek olarak ailelerin çocuklarına dizi kahramanlarının isimlerini vermeleri gösterilebilir (Ceylan, 2020, s. 35). 2015 yılının en popüler kız ismi olan Defne aynı yıl yayınlanan "Kiralık Aşk" dizisinin, 2007 yılında en çok koyulan kız isimlerinden biri olan Ela'nın aynı yıl yayınlanan "Doktorlar" dizisinin, yine 2015 yılında popüler olan Havin isminin aynı yıl yayınlanan "Haziran Gecesi" dizisinin, Güneş isminin ise "Güneşin Kızları" dizisinin, 2013 yılında popüler olan Mira isminin aynı yıl yayınlanan "Medcezir" dizisinin, 2018 yılına kadar hiç duyulmamış bir isim iken 2018 yılında en çok konulan 37. isim olan Nefes isminin aynı yıl yayınlanan "Sen Anlat Karadeniz" dizisinin, yine aynı yıl en çok duyulan erkek bebek isimlerinden biri olan Ali Asaf isminin "Kalp Atışı" dizisinin ve Yamaç adının "Çukur" dizisinin 2007 yılında popüler olan Sıla ve Boran isimlerinin aynı yıl yayınlanan "Sıla" dizisinin başrol karakterlerinin isimleri olduğu ayrıca "Diriliş Ertuğrul"' dizisinin yayınlanmasıyla dört yıl boyunca yeni bebeklere en çok verilen erkek isimleri arasında 20. sırada Ertuğrul isminin bulunması, 2023 yılında en fazla konulan erkek bebek isminin Alparslan olmasının aynı yıl yayınlanan "Alparaslan Büyük Selçuklu" dizisiyle bağlantılı olması Türk izleyicisinin dizileri ne kadar hayatının merkezine koyduğunun göstergelerinden biridir (https://www.hurriyet.com.tr/aile/galeri-bu-isimleri-dizilerden-ogrendik-382504 Erişim Tarihi 28.04.2024)

1.4.4. Türk Dizilerinin Yurt Dışı Pazarına Açılması

Türk dizileri ilk zamanlarda yabancı dizilerin örnek alınmasıyla yapıldığından uluslararası piyasada kendine yer bulamazken son zamanlarda bu durum tersine dönmüştür. Türklere özgü hikâyeler olmasına rağmen bu hâliyle merak duygusundan dolayı çok farklı kültürlere sahip olan ülkelerde yüksek izlenme oranlarına ulaşabilmiştir. Türk yapımı ve Türk kültürünün bir ürünü de olsa evrensel temaların işlenmesi nedeniyle Türk dizileri çok

farklı kültürlere hitap edebilme başarısını elde etmiştir. Bu bakımdan diziler yalnızca heyecanlı hikâyeleri ile değil duygusal ve düşünsel yaklaşımıyla da izleyicileri etkileyebilmektedir (Türker, 2019, s. 45).

Son 50 yılda kırdan kente göç sonucunda yaşanan gelenekselden moderne dönüşüm sürecinde Türk dizileri de uluslararası standartlara ulaşmıştır. Bunun tek sebebi dizilerin belli bir standarda ulaşması değildir. Türkiye'nin geçirdiği ekonomik ve siyasi dönüşümün etkisi de göz ardı edilemez. 90'lı yıllar Türkiye için koalisyon hükümetler ve iç çalkantılarla geçerken 2002'den itibaren yaşanan ekonomik ve siyasi istikrar sonrası büyüyen Türkiye'nin ihracat kalemlerinden biri de diziler olmuştur. 2000'li yıllarla birlikte diziler ayrı bir sektör hâline gelmiş önce iç pazarda tüketilmiş daha sonra bir ihraç kalemi hâline gelmiştir. Dizi ihracatı Türkî devletlerle başlamıştır.

İlk ihraç edilen Türk dizisi "Deli Yürek" 2001 yılında bölüm başı 30 Dolar'la Kazakistan'a satılmıştır. Diziye karşı büyük bir ilgi gösterilmiş, arka arkaya altı yılda 12 kez yayınlanmıştır. 2006 yılından itibaren Balkanlar ve Ortadoğu başta olmak üzere birçok ülkeye Türk dizileri satılır hâle gelmiştir. Balkanlar ve Ortadoğu pazarında en önemli paya "Gümüş" dizisi sahip olmuş, dizinin 2007 yılındaki finalini Arap coğrafyasından 85 milyon kişi izlemiştir (Türker, 2019, s. 46). Ortadoğu piyasasına sembolik rakamlarla giren aralarında "Deli Yürek", "Ihlamurlar Altında" dizilerinin de bulunduğu dokuz Türk dizisine çok yüksek bir ilgi gösterilmiştir. Şili ve Ekvador'da izlenmeye başlanan "Binbir Gece" dizisiyle birlikte Türk dizileri en son Latin Amerika pazarına da girmiştir. 2008 yılında bölüm başı 2 bin Dolar ile 10 bin Dolar arasında seyreden 18 dizinin 22 farklı ülkede yayınlanmasıyla elde edilen gelir üç Milyon Dolar'a ulaşmıştır. Türk dizileri ilk etapta tarihsel ve kültürel ortaklık taşınan Ortadoğu, Balkanlar ve Orta Asya'daki Türkî Cumhuriyetler'e ihracatla piyasaya girmiş olsa da bugün gelinen noktada Avrupa, Amerika ve hatta Latin Amerika'da Türk dizileri izlenir hâle gelmiştir. 2013 yılından itibaren ihracat kalemlerindeki gruplamalarda dizi sektörü ayrı bir başlık altında ele alınır olmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın o dönemki verilerine bakıldığında 75 ülkede 70 Türk dizisinin ekranlarda yer aldığı görülmektedir (Türker, 2019, s. 46).

Bu dönemde dizilerin satış fiyatları da yükselmiş ve 500 Dolar ile 200 bin dolar seviyelerine ulaşmıştır. Dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik 2013 yılında dizi ihraç büyüme oranı dünyada %4,54 seviyesinde iken Türkiye'de bu oranın %20'lerin üzerine çıktığını, 2004 yılında dizi ihracatından elde edilen gelir 10 bin Dolar iken 2014 yılında 200 Milyon Dolar'a ulaştığını dile getirmiştir. 2006 yılında Calinos Holding ile yapılan ilk dizi ihracatı Deli Yürek'ten bugüne gelindiğinde iki distribütör firma olan Global

Agency'nin bu durumda payı büyüktür. İçerik üretmeden yalnızca pazarlama yapan bu firmalar ekrana geldikleri ülkelerde Türk dizilerinin birinci sıraya yerleşmesinde önemli katkıda bulunmuşlardır. 2013-2018 arası dönemde Türk dizi ihracatı gelirleri iki kat büyüyerek 200 milyon Dolar'dan 400 milyon Dolar'a ulaşmıştır. Böylece Türkiye ABD'den sonra en çok dizi ihraç eden ikinci ülke konumuna ulaşmıştır (Türker, 2019, s. 47).

Bazı kaynaklar ise Türkiye'yi bu alanda birinci sırada göstermektedir. Belçika'nın Le Soir gazetesi yaptığı haberde Türkiye'nin bir yılda 100 dizi üretip 70 ülkeye ihraç ederek Amerika'nın önüne geçtiğini, Türk dizilerinin ihraç edildiği 70 ülkede izlenme oranlarının %36'ya ulaştığını, Amerikan dizilerinin ise %32'lik bir orana sahip olduğunu belirtmiştir (Pazarbaşı, 2016, s. 182).

Global Agency'nin sahibi İzzet Pinto, 2017 yılındaki Cannes TV Formatı Fuarı'nda televizyon sektörüne yön veren dört kişiden biri seçilmiş ve Türk dizilerinin ihracat sürecinde kalıcı hâle gelmesinde anahtar vazifesini "Binbir Gece" dizisinin üstlendiğini, 100 ülkeye satılan "Muhteşem Yüzyıl"ın bilinirlik ve talebi oldukça yükselttiğini ve bu durumun yapımcıların dizileri yaparken hangi ülkeden hangi oyuncuya daha fazla talep olacağını tartışarak oyuncu kadrolarını oluşturduklarını dile getirmiştir (https://www.marketingturkiye.com.tr/soylesiler/izzet-pinto-turk-dizileri-bir-marka/ Erişim Tarihi 09.04.2024).

17 Şubat 2024 tarihinde *The Economist Dergisi*'nin verdiği bilgilere göre Türkiye Amerika ve İngiltere'den sonra en çok dizi satan ülke olmuştur. Parrot Analytics veri firmasına göre 2020-2023 yılları arasında Türk dizilerine olan küresel talep %184 artmıştır. Türk dizilerinin en büyük ihracatçısı olan üç ülke İspanya, Suudi Arabistan ve Mısır'dır. Bu da göstermektedir ki Türk dizileri yalnızca Orta Doğu'da değil Avrupa ve Latin Amerika'da da oldukça fazla rağbet görmektedir. İstanbul Ticaret Odası'nın tahminlerine göre 2022 yılında Türkiye televizyon ihracatından 600 milyon dolar kazanmıştır (https://www.economist.com/culture/2024/02/15/the-third-largest-exporter-of-television-is-not-who-you-might-expect Erişim Tarihi 14.08.2024).

Türk dizilerine bu kadar fazla rağbet olmasının sebepleri arasında ise göze hoş gelen güzel manzaralar ve güzel/yakışıklı oyuncular olması, romantizm ve intikamı bir araya getiren aşk hikâyeleridir. Ayrıca özellikle Arap izleyiciler Hollywood'da olduğu gibi Müslümanların terörist ya da taksi şöförü olarak değil, kahraman olarak gösterilmesinden oldukça etkilenmektedir. Dizi sürelerinin uzun olması bölümlerin bölünerek yurtdışında daha uzun süre yayında kalmasını da sağlamaktadır

(https://www.economist.com/culture/2024/02/15/the-third-largest-exporter-of-television-is-not-who-you-might-expect Erişim Tarihi 14.08.2024).

Görüleceği üzere yurt dışına ihraç edilen dizilerde özel kanalların hâkimiyeti göze çarpmaktadır. Bu döngünün kırılmasına yol açan yapım ise 2014 yılında TRT'de yayınlanan tarih dizisi "Diriliş Ertuğrul" olmuştur (Türker, 2019, s. 47). "Diriliş Ertuğrul" dizisinin başarısı ile ilgili dönemin yayınlardan sorumlu Genel Müdür Yardımcısı İbrahim Eren şu sözleri sarf etmiştir:

> Erdoğan, Bahreyn'de resmi orkestranın icra ettiği Diriliş müziği ile karşılandı. Ortadoğu'da popüler oldu dizimiz. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu, kadim bir medeniyetin dirilişini anlatıyoruz. Bu, tekrar bir arada yaşama kültürünü hatırlatması açısından önemli. Diriliş Ertuğrul'u 60'dan fazla ülkeye sattık. TRT bugüne kadar Ortadoğu'ya hiç dizi ihraç etmemiş. Diriliş Ertuğrul, Araplar tarafından internetten o kadar çok izlendi ki, kendileri Arapçaya çevirdi. İster istemez oradaki büyük kanallar almak zorunda kaldı. İlk Katar aldı ve Ortadoğu'ya dağıttı. Sadece Diriliş Ertuğrul'u değil, Filinta'yı da ihraç ettik. Payitaht için ise ön görüşmeler yapıyoruz.

(https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/dirilisi-60-ulke-seyrediyor-303756.html Erişim Tarihi 09.04.2024)

Dizi ihracatında devlet de önemli desteklerde bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı Avrupa'daki (Cannes) dizi ve içerik fuarı The İnternational Market For Content Development and Distribution (Miptv) ve The Worlds TV and İntertaintment Market (MIPCOM) ile Asya'daki Asia TV Forum&Market'e katılmasının yanı sıra katılan yapımlara da destek vermektedir. Fransa Cannes'taki MIPCOM dünyanın en büyük TV Formatı ve dizi film fuarı olarak bilinmektedir. Türkiye 2015 yılında MIPCOM'un onur konuğu ülkesi olmuştur. İstanbul Ticaret Odası 2011 yılından bu yana MIPCOM'a katılmakta ve dizi-film ihracatını kalıcı hâle getirmek ve Türkiye'yi bir çekim merkezi hâline getirebilmek için birçok projenin yürütücülüğünü yapmaktadır. Bu bağlamda "2019 Film Eylem Planı" hazırlamışlardır (Türker, 2019, s. 48).

Türk dizi ihracatı 2001'de 30 Dolar'la başlamış ve günümüzde bölüm başı 400-500 doları geçmiştir. Ancak Türk dizi ihracatının tek etkisi ekonomik alanda olmamıştır. 140 milyon evde 700 milyon kişi tarafından izlenen Türk dizileri sayesinde Türkiye'nin tanınırlığı artarken Türk insanının yaşayış biçimine bir merak doğmasına yol açmaktadır

(Türker, 2019, s. 49). İstanbul Ticaret Odası Başkanı Avdagiç bu konuda; "Önce Türk dizilerinin girdiği, Türk yaşam tarzının, tüketim biçiminin, Türkiye'den mekanların girdiği ülkelere, ardından Türk ürünleri giriyor. Memnuniyetle görüyoruz ki Türk yapımları İsveç'ten Kosta Rika'ya, Çin'den İspanya'ya kadar milyonları TV, akıllı telefon ve bilgisayar ekranlarına kilitliyor." açıklamasını yapmıştır (https://www.dunya.com/kultur-sanat/turk-yapimlari-cannes-dizi-fuarinin-kirmizi-halisinda-haberi-429998 Erişim Tarihi 09.04.2024).

Türk dizilerinin yurt dışına bu kadar ihraç edilmesi bu dizilerin yumuşak güç unsuru olarak etki etmesini de sağlamıştır. Türk dizileri sayesinde Ortadoğu'da Türk kültürünün popülaritesi artmış, yurt dışında Türkiye ve Türkler hakkındaki algının değişmesine yol açmıştır (Jaarneh, 2023, s. 47). Türk dizilerinin dünyanın birçok yerinde izlenmesi Türkiye'nin tanıtılmasında büyük bir etkiye imkan vermiş, ayrıca Türk yemeklerinden içecekleri ve müziklerine kadar Türklerin yaşayışı ile ilgili dünyanın birçok yerinde merak oluşturmuş, bu sayede hem Türkiye'ye gelen turist sayısında etki etmiş hem de birçok iş yerine Türk dizilerinin ya da karakterlerinin isimleri verilmiştir. Örneğin; "Asmalı Konak" dizisi sayesinde Kapadokya'ya gelen turist sayıları iki kat artmıştır. Bütün bu yönleriyle Türk dizileri Türk kültürünü tanıtması bakımından önemli bir yumuşak güç unsuru hâline gelmiştir (Jaarneh, 2023, s. 50).

RTÜK ve Yunus Emre Enstitüsünün ortaklığında Amerika, Afrika, Avrupa, Asya ve Okyanusya'da yapmış olduğu saha araştırmasının verilerine göre; katılımcıların %96,15'inin Türk dizilerini izlediği görülmektedir. Türk dizilerinin Türkçe öğrenmeye katkısı olduğunu düşünenlerin oranı %97,92 olarak ölçülmüştür (Barut, 2022, s. 60-61). Bu durum da Türk dizilerinin yumuşak güç unsuru olarak Türkçenin dünya çapında yayılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim bazı hayranlar kendi dillerinde yeterli içerik bulamadıkları için dublajlı içeriklerin çıkmasını beklemeden Türk dizilerini izleyebilmek için Türkçe öğrenmeye çalışmaktadır (https://www.economist.com/culture/2024/02/15/the-third-largest-exporter-of-television-is-not-who-you-might-expect Erişim Tarihi 14.08.2024).

Söz konusu araştırmaya göre en çok izlenen Türk dizileri arasında "Barbaroslar Akdeniz'in Kılıcı", "Diriliş Ertuğrul", "Ezel", "Kara Para Aşk", "Kuruluş Osman", "Masumlar Apartmanı", "Mucize Doktor", "Sefirin Kızı", "Siyah Beyaz Aşk", "Söz", "Teşkilat" ve "Yargı" dizileri bulunmaktadır (Barut, 2022, s. 76-81). Araştırmada en çok sevilen Türk oyuncular arasında ise Aslı Enver, Burcu Biricik, Cansu Dere, Demet Özdemir, Elçin Sangu, Hande Erçel, Meryem Uzerli, Neslihan Atagül, Pınar Deniz, Tuba Büyüküstün,

Barış Arduç, Burak Özçivit, Bülent İnal, Can Yaman, Çağatay Ulusoy, Engin Altan Düzyatan, Engin Akyürek, Kaan Urgancıoğlu, Kerem Bursin, Tolga Sarıtaş bulunmaktadır (Barut 2022, 86-97)

BÖLÜM 2

GERÇEKLİK ALGISI VE BU ALGININ DİZİLERE ETKİSİ

İnsanlığın var oluşundan bu yana "Varlık var mı, yok mu? Varlığın kaynağı ne? Varlık yokluk mu? Hiçlik mi?" gibi sorular gündeme gelmiş ve bu sorularla insanlar gerçeklik kavramını sorgulamıştır. Bundan dolayı hem felsefede hem de teolojide gerçeklik kavramı en temel sorgulama alanlarından biri hâline gelmiştir. Bugün bilgi ve teknolojinin getirdiği imkânların ön planda olduğu bilgi çağı adı verilen dönemde sanayi, medya, dijital oyunlar, simüle edilmiş eğitimler gibi birçok alanda gerçeklik kavramı önemli tartışma meselelerinden biridir. Gerçeklik algısı kavramını anlamlandırmak ve televizyondaki görünümlerini algılayabilmek için yapılması öncelikle gerçeklik kavramını tanımlamak gerekir.

2.1. Gerçeklik Kavramı

Gerçeklik kavramı varlık kavramıyla eş güdümlü olarak anlamlandırılmaktadır. "Gerçek olan, var olan şeylerin tümü; gerçek, asıl, hakikat, hakikilik, sahihlik, şeniyet, realite, reellik" (https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi 17.04.2024) olarak tanımlanan gerçeklik "gerçek" kökünden geldiği için bu kelimenin tanımına da bakmak gerekmektedir. Bu kelimenin ise 10 farklı anlamından ilki; "Yalan olmayan, doğru olan şey; çın, ciddi, hakikat" (https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi 17.04.2024) tanımıdır. Hem fizik hem metafizik anlamda tanımlanabilen gerçek kavramı ise "Bir teorinin grameri ve o gramerin yer aldığı dil ile kavramsal yapısı gerçeği anlamamıza ne kadar uygundur?" (Arslan, 2014, s. 37-38) sorusunu gündeme getirmektedir.

Gerçeklik anlamındaki 'reality' kelimesi 're' kökünden gelmektedir. Bu kök Hint-Avrupa dillerinde mal, mülk anlamındadır. Bu kök 'ram' şeklinde "zenginlik" anlamıyla Sanskritçeye, 'res' biçiminde "mal ve şey" anlamlarıyla Latinceye geçmiştir. Türkçedeki gerçek ise kir/gir-ger köküne dayanmaktadır. Bu kökten türetilen ve "doğru, dürüst, muhakkak, hakiki, sahih" anlamlarındaki kirçek girçek gerçek sözcüğünden türetilen gerçeklik kavramı gerçek olmayan, yapay, kurgusal, fantezi, yanıltıcı, imgesel kavramlarının zıddı olarak kullanılmaktadır (Otan, 2014, s. 4-5). Bunun dışında doğada olanı olduğu gibi gösteren, deney ve gözlem yoluyla kanıtlanabilen, bilimsel yollarla somut bir şekilde gösterilebilen, doğru olan anlamlarını taşıyan gerçek kavramı, felsefi bir terim olarak ise

nesnel gerçek, öznel gerçek, mutlak gerçek ve izafi gerçek şeklinde dört farklı alana ayrılmaktadır. Gerçeklik ise bunların tamamını kapsamaktadır. Genel itibariyle nesnel bir şekilde var olan şeylerin tamamına gerçeklik denilebilir (Otan, 2014, s. 4-5).

Gerçeklik, dil vasıtasıyla nesneleri ifade etmektedir. Örneğin; sandalyenin anlamı sandalyenin gerçek dünyada bulunan sandalye ile arasında bulunan bağlantıdan ortaya çıkmaktadır. Anlam kişi tarafından yaratılan bir olgu değildir. Anlam dünyada zaten var olan pasif bir durumdur (Otan, 2014, s. 10).

İnsana ait bir olgu olduğu için gerçeklik de tıpkı diğer olgular gibi tarihsel bir özellik taşımaktadır. Mimesis kavramına kadar götürülebilecek olan gerçeklik kavramının anlaşılabilmesi Rönesans, ticari kapitalizmin meydana gelmesi, burjuvazinin ortaya çıkması gibi tarihsel şartlarla birlikte ele alınmalıdır. Toplumsal değişimler nedeniyle geçmiş dönemlere göre dünyayı anlama ve anlamlandırma çabasının daha fazla önem taşıdığı devirlerde gerçekçiliğe eğilim daha fazladır. Toplumsal yapıların statik hâle geldiği ya da geleceğin hep belirsiz olduğu Filistin, Irak, Afganistan gibi coğrafyalarda ise gerçekçi eğilimlerden söz etmek mümkün değildir. Avrupa sanatında 14-15. yüzyıllardan 20. yüzyılın ortalarına kadar zihinsel, kültürel, siyasal ve ekonomik değişim ve dönüşümlere bağlı olarak gerçekçi eğilimler ortaya çıkmıştır. Avrupa'da hem mikro yani ulusal çapta hem de makro yani kapitalizmin bir dünya sistemi olarak geliştiği düzeyde değişimler gerçekleşmiştir. Bugün ise gerçekliğin şartları sosyal coğrafyada aranmalıdır (Bakır, 2010, s. 15).

Gerçeklik kavramı felsefenin de temel sorgulama alanlarından biridir. Bu bakımdan gerçeklik kavram olarak ele alınırken filozofların görüşlerine değinmek bir gerekliliktir. Hegel gerçeklik kavramını ilk kaynak olarak değil sonuç olarak düşünmektedir. Gerçekliği düşünce sürecinin sonucu olarak açıklamaktadır. Realistler gerçekliği düşüncelerden bağımsız bir şekilde açıklarken; rölativistler gerçekliği bakış açısından ayrı bir şekilde, bilinçten ayrı, somut ve nesnel varlık anlamında kullanmaktadırlar (Otan, 2014, s. 4).

Platon bu kavramı idealar âlemi ile açıklarken Aristoteles gerçeklik kavramını realist bilgi arayışı ile açıklamıştır. Sokrates ve Platon kavram olarak açıklamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda Sokrates kavramlar ve nesneler arasındaki ilişkiyi açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır. Bunun için de varlık kavramı ön plana çıkmıştır (Türker, 2019, s. 51). Kocabaş, varlık kavramının fizik ve felsefenin ortaklaşa buluştuğu kavram olduğunu belirtmiş ve *Fizik ve Gerçeklik: Bilim Felsefesine Kavramsal Bir Yaklaşım* adındaki eserinde gerçeğin hiçbir zaman idrak edilemeyeceğini, ancak eğer gerçeklik idrak edilemeyecekse başka hiçbir varlığı idrak etmeye çalışmanın anlamlı olmayacağını bildirmiştir. İslam Felsefecisi Fazlıoğlu ise gerçekliği; doğrudan ya da dolaylı olarak algılanabilen zamandan ve mekândan

bağımsız olan gerçek, doğrudan duyularla algılanabilen gerçek, makro mekân-zaman adı verilen zaman ve mekânın astronomik boyutlardaki gerçekliği, mikro mekân-zaman adı verilen gözle ya da optik aletlerle görünmeyen, küçük mekân ve zaman gerçekliği olarak sınıflandırmaktadır (Arslan, 2014, s. 38-46).

Gerçekliği ele alan felsefi disiplinler altı farklı alanda sorular sorarak konuyu ele almaya çalışmaktadır: Bu sorulardan ilki hangi varlıkların gerçek olduğu ve zihinden ayrı bir dünyanın var olup olmadığı sorusudur. Bu ontoloji kavramını ortaya çıkarmıştır. İkinci soru dil ve gerçeklik arasındaki ilişkinin nesnel bir dil dünya ilişkisi olup olmadığıdır. Bu da anlambilim kavramını doğurmuştur. Üçüncü soru bilginin olasılıklarının, kaynağının, doğasının, etki alanlarının ne olduğu ve dünya bilgisine ulaşılabilmenin mümkün olup olmadığı sorusudur. Bu da epistomoloji kavramını ortaya çıkarmıştır. Değerlerin amaçlarını anlamak ise dördüncü sorudur ve aksiyolojiyi ortaya çıkarmıştır. Beşinci soru bilgiyi aramanın en iyi yöntemlerini ele almakta ve yöntembilim kavramını meydana getirmektedir. Son soru ise ahlaki değerlerin gerçekten var olup olmadığını sorgulamakta ve etik kavramını oluşturmaktadır (Otan, 2014, s. 7).

Gerçeklik kavramını açıklamak için hakikat kavramını da ele almak gerekir. Gerçeğin bilinçteki yansımalarına hakikat adı verilmektedir. Bu da göstermektedir ki bu kavram var olanı değil bilginin zihindeki ürününü karşılamaktadır. Doğru kavramı ise akla, mantığa, gerçeğe ve kurala uygun demektir ve gerçekliğin aksine varlığı bir özneye bağlı bulunmaktadır. Gerçeklik bilen kişiden ayrı ele alınırken doğruluk hâline gelebilmesi için bir öznenin bulunması gerekmektedir (Otan, 2014, s. 8).

2.1.1. Gerçeklik Kavramının Tarihsel Süreci

Bütün olgular gibi tarihsel olan ve kendisini oluşturan koşullarla ilişkili olan gerçeklik, şartlardaki değişikliklerden etkilenmektedir. Gerçekçi biçimin en eski temellerini değişik kültürel ve toplumsal alanlarda görebilmek mümkündür. Ancak sistemli bir gerçekçi anlatının temeli İtalyan kent devletlerinin ortaya çıkması, kapitalizmin doğuşu ve burjuvazinin oluşumuna dayandırılmaktadır. Rönesans'ta gerçekçiliğin doğuşu yalnızca resimde değil Shakespeare, Cervantes gibi edebiyatçıların eserlerinde de görülmektedir. Ancak bugünü açıklamak için eski anlatı biçimleri yetersiz kalmaktadır. Bugünü anlatabilecek bir anlatım biçimi henüz oluşturulmamıştır. Trajik gerçeklik adı verilen, modern anlamda ortaya çıkan, öznenin trajedisini ifade eden gerçeklik, tarihsel dönemin edebî bir ifadesidir. Modern ile modernist arasında bir geçiş dönemi özelliği taşıyan *Hamlet*

gibi metinler özneleşme sürecini ve arzunun diyalektiğini ifade etmesi, mekânın doğadan kente kayması gibi özellikler taşımaktadır. Bu kayışın izleri *Robinson Crusoe, Moby Dick* ve Hemingway'in eserlerinde takip edilebilmektedir. Shakespeare karakterlerini trajik gerçekliğin temsilcisi olarak görmeyen ve "trajik gerçeklik" kavramını ilk kez kullanan Eric Auerbach, bu kavramın en önemli temsilcisi olarak Stendhal'i görmektedir. Burada önemli olan şey ise trajedi ve gerçeklik arasında bulunan ilişkidir. Çünkü romans ve romantik edebiyatın gerçekçi eserleri modern trajedinin dönüştürülmüş hâlleridir (Bakır, 2010, s. 37-39).

Buraya kadar anlatılan dönemde klasik anlamda bir gerçekçilik anlayışından bahsedilmektedir. Bu da bütünlüklü bir anlatıya sahip ve toplumsal ilişkilerin bulunduğu tarihsel bir döneme ait olma özellikleri taşımaktadır. İngiliz hegemonyasının dağılmasından 1950'lere kadar geçen dönemde roman tarafından böyle bir bütünlük sağlanamamıştır. Gerçekçi eğilim kendi diyalektik ilişkiler ağı içerisinde ve kendine ait kurmaca yapısı ile ilerlerken melodram tarzı eğilimler aşırı uçlarda ilerlemiştir. Edebiyatta klasik gerçekçilik Emile Zola'nın natüralizmine dönüşmüştür (Bakır, 2010, s. 49-50).

Sinemanın gerçek ve gerçekçilik ile olan ilişkisi diğer sanat dallarından daha fazladır. Çünkü sinema gerçeklik izlenimini en fazla yansıtan sanat dalı olmasına rağmen yanılsamacı bir doğası da bulunmaktadır. Sinema ile gerçeklik arasında bulunan ilişki Rönesans'tan gelen perspektif yasalarıyla sınırlandırılamamaktadır. Çünkü perspektiflerin gerçekliği de söz konusudur ve sinemanın ortaya koyduğu gerçeklik ikinci tür bir gerçektir. Gerçeklik yalnızca fiziksel benzerliklere indirgenmemelidir. Çünkü sinema benzerlikler sistemi olduğu gibi farklılıklar sistemi olarak da tanımlanmaktadır (Bakır, 2010, s. 69-70).

Gerçekliğin metafizik kavramı da göz ardı edilmeden somutlaştırılarak, gerçek ve gerçeklik kavramını açıklamak mümkündür. Farklı kategorilerde incelendiğinde görünürlük, hissedilirlik ve kullanım alanları gibi farklı alanlarda değerlendirilen gerçeklik kavramını anlamlandırmak gerçekliğin türlerini kavramakla mümkündür (Türker, 2019, s. 51-52).

2.1.2. Somut ve Soyut Gerçeklik

Somut gerçeklik kavramını açıklamak için öncelikle somut kavramını bilmek gerekmektedir. Somut kavramı sözlükte "Varlığı duyularla algılanabilen; müşahhas, konkre, soyut karşıtı" (https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi 17.04.2024) şeklinde tanımlanmaktadır. Duyu organlarından en az biriyle kavranabilen nesnelere verilen somut varlıklar adları

aslında gerçekliğin de somutlaştırılmış hâlidir. Terimsel olarak somut kavramı öznenin niteliğini bildiren kavramlar olarak düşünülmektedir (Filizok, 2010, s. 3-4).

Soyut kavramı ise; "Varlığı duyularla algılanamayan; mücerret, abstre; somut karşıtı" (https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi 17.04.2024) şeklinde açıklanmaktadır. Soyutlama kavramının tanımı ise; "Bir nesnenin özelliklerinden veya özellikleri arasındaki ilişkilerden herhangi birini tek başına ele alan zihinsel işlem, gerçeklikte ayrılamaz olanı düşüncede ayırma; tecrit, abstraksiyon" (https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi 17.04.2024) şeklindedir. Gerçeğin soyutlanma şekilleri gerçeği genelleştirme, analiz etme, ayrıştırma ve yeniden inşa etme biçiminde sıralanabilmektedir (Filizok, 2010, s. 3-4). Somut ve soyut arasındaki en temel ayrım ise beş duyu organından biriyle algılanabilip algılanamamasına dayalıdır. Filizok, somut ve soyut arasındaki farkı somut ve soyut merdiveni ile açıklamaktadır:

Tablo 1

Soyut ve Somut Nedir?

Nitelik	En soyut
Renk	Soyut (niteliğe-üsttekine- nazaran somut)
Kırmızı	Soyut (renge-üsttekine-nazaran somut)
Kırmızı elma	En somut

Soyut ve Somut Nedir? (Filizok, 2010, s. 2)

Soyuttan somuta doğru bir sıralama yapılırsa kapsamı en geniş olanın soyut kavram olduğu görülmektedir. Varlık, canlı, kuş ve kanarya şeklinde bir sıralama yapıldığında buradaki en soyut kavram olan varlık kavramının aynı zamanda en geniş anlama sahip olduğu görülmektedir. Dil, bir soyutlama aracı olduğu için bütün kelimeler aslında soyuttur; çünkü gösterge denilen tüm dilbilimsel işaretler aslında nesneyi değil kavramı karşılamaktadır. Kullanım şekli bakımından aynı kelimenin somut ya da soyut olabildiği görülebilmektedir. Yani aynı kelime ya da kavram için kesin bir somut ya da soyut ayrımı yapmak mümkün değildir. Bu nedenle her bir kelimeyi kendi içerisinde değerlendirerek sınıflandırma yapmak gerekmektedir (Filizok, 2010, s. 3-5).

2.1.3. Sanal Gerçeklik

Anlam olarak birbirine zıt olan ve aslında yan yana gelmesi mümkün olmayan sanal ve gerçeklik kavramları 1991'den beri İsviçre'nin Cern şehrinde Tim Berners Lee tarafından world wide web olarak bilinen www ile girilen internet dünyasındaki gerçekliği ifade edebilmek için bir araya gelmektedir. Ancak sanal gerçeklik kavramının ilk ortaya çıktığı yer internet değil edebiyattır. 1950'de İngiltere'de Ray Bradbury tarafından yazılan "The Veldt" adlı hikâyede çocuklarına Afrika'yı tanıtmak isteyen zengin bir aile çocuklarının odasına kurdukları üç boyutlu bir makineyle görüntü, ses, koku ve dokunma hissi ile bütün Afrika'yı evlerine getirirler. Ancak çocuğun ilgisi, bağımlılık seviyesine ulaşınca makineyi ortadan kaldırmak isteyen aile birden ortadan kaybolur ve sanal aslanların iki insanı parçaladığı esnada, sanal dünyada çocukların mutlu olmaya devam etmesi ile hikâye sona erer. "Sanal bir dünya" kavramının ilk kez bu metinde görülmesinden dolayı "sanal gerçeklik" kavramının babası olarak İngiliz yazar Bradbury kabul edilmektedir (Erbaş & Demirer, 2015, s. 134).

Virtualis kökünden türemiş olan ve gerçekte var olmayan, ancak bir yanılsama oluşturarak var olmuş gibi gözüken "virtual" kelimesi sanal kelimesi ile eş anlamlıdır (Kuruüzümcü, 2007, s. 94). Kuruüzümcü; sanal gerçeklik terimini meydana getirilen görüntü uzamının izleyici ve kullanıcıların üzerinde düzenlemelerin yapılabildiği bir zaman türü içerisinde bulunan ve zamanla etkileşime girilebilen, üç boyutlu görüntü, ses aygıtları ile veri girdi ve çıktılarından meydana gelen, benzeşim yöntemi ile yeniden üretilebilen güç ve dokunma duyularına ait ortamlar olarak tarif etmektedir (Kuruüzümcü, 2007, s. 94).

Bazı araştırmacılar sanal gerçekliği dürbünlü bir teleskop ile girilen uzak bir dünya olarak tanımlamakta; bazıları gerçek dünyayla ilgili simgelerle meydana getirilen bilgisayar grafikleri ve metinler olduğunu ileri sürmektedirler. Bazı araştırmacılar ise sanal gerçeklik tanımında işlev ve amaçta daha çok kullanılan ekipmanların önemini vurgulamaktadır. Sanal gerçeklikte kullanılan ilk ekipmanlar sanal gerçeklik ve hassas eldivenlerdir. Stone tarafından yapılan sanal gerçeklik tanımına göre; insan duyularına hitap etmek amacıyla insan ve makine arasındaki iletişimi artırmayı hedefleyen multimedya yani çoklu ortam sanal gerçekliktir. Oppenheim'in tanımına göre ise sanal gerçeklik görsel ve işitsel iletişimi yetersiz olmasından dolayı insan ve makine arasındaki iletişimi hissetme yöntemini daha ileriye taşımak amacıyla oluşturulan bir teknolojidir (Kurbanoğlu, 1996, s. 22). Bütün bu tanımlardan yola çıkarak bir tanım yapılacak olursa özet olarak sanal gerçeklik kavramı; bilgisayarın oluşturduğu üç boyutlu gerçek bir dünya benzerliğinde özel aygıtlar ile

kullanıcıların duygusal olarak algılayabildiği ve denetleyebildiği sistemler olarak açıklanabilir. Yani bütün bunlardan anlaşılacağı üzere sanal gerçeklik aslında yapay bir gerçekliktir (Kayabaşı, 2005, s. 151-152).

Sanal kavramı sözlükte; "Gerçekte yeri olmayıp zihinde tasarlanan" (https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi 18.04.2024) olarak tanımlanmaktadır. Gerçeklik kavramının zıddı gibi görülen ancak birlikte kullanılan sanal kavramı, kendi dünyasını oluşturması ve algılarda bunu var etmiş olmasından dolayı literatüre sanal dünya olarak girmiştir. Sanal dünyaya örnek olarak internet dünyası ya da dijital oyunlar gösterilebilmektedir. Sözcük, bunun dışında farklı alanlarda da kullanıma sahiptir. Mesela "sanal Pazar" çevrim içi alışverişler için kullanılmakta; "sanal oyun" kavramı ise dijital oyunlara karşılık gelmektedir.

Sanal geçeklik, sayısal ötesi bir kavramın kölesi olmuş olan ve saf bilgiye dönüştürülen bir dünyanın ve gerçeğin klonlanması, yapay ve teknik bir dünyanın, doğal bir dünyanın yerine konulmasıdır. Sanal Gerçeklik simülasyonun en son evresidir. Bu gerçeklik, teknoloji mahsulü olan yapay bir dünyadır (Adanır, 2010, s. 171-173).

2.1.4. Kuramsal Bir Bakış Olarak Gerçeklik: Baudrillard'ın Hipergerçekçilik Kavramı ve Similasyon Evreni

Ünlü Fransız Sosyolog Jean Baudrillard çalışmalarında gerçeklik ve televizyonun etkisi üzerine açıklamalara yer vermiş ve sistemli bir şekilde televizyonun dolayımladığı gerçekliğe en radikal eleştirileri yapmış kişidir. Baudrilland gerçekliğin bizzat kendisinin sorunlu olduğunu ve bir üretim nesnesine dönüştüğünü dile getirmektedir (Otan, 2014, s. 84). Bundan dolayı medya teorileri içerisinde gerçeklikle ilgili bir kavram olarak Jean Baudrillard'ın "simulasyon evreni" teorisi büyük bir öneme sahiptir. Bu teoriyi anlamlandırabilmek adına öncelikle bazı kavramların tanımlarını açıklamak gerekmektedir.

Simulakr: Bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünüm.

Simule Etmek: Gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi sunmak, göstermeye çalışmak.

Simulasyon: Bir araç, bir makine, bir sistem, bir olguya özgü işleyiş biçiminin incelenme, gösterilme ya da açıklanma amacıyla bir maket ya da bir bilgisayar programı aracılığıyla yeniden üretilmesi (Baudrillard, 2005, s. 5).

Yani simülasyon dünyanın gerçekliğinin içinde çözülen, dağılan ve büyük oranda yoğunluğunu kaybeden entropik bir süreç olarak tarif edilebilmektedir. Bugün teknolojinin büyük bir hızla yenilenmesi ya da yok edilmesi için etkili olan kaybolma biçimlerine simülasyon denilmektedir (Adanır, 2010, s. 199-200).

Bu kavramları açıklamak amacıyla Baudrillard'ın simulakr türlerinden bahsetmek gerekir. Baudrillard bunları üç grupta incelemiştir: Bunlardan birincisi doğalcı simulakrlardır. Bunlar; Tanrı tarafından yaratılmış olan doğayı yani gerçekliği birebir üretmek amacında olan bir imgelemedir yani taklitçi ve kopyalanabilen bir yapıya sahiptir. İkincisi üretken simulakrlardır. Bu ise amacı evrensel boyutlarıyla insana inanan ve bunun için de eğilim olarak yayılmacılığı, yöntem olarak enerjiyi özgürleştirmeyi hedefleyen simulakrlardır ve somutlaşmış hâli makinelerdir. Üçüncüsü ise simulasyon simulakrlarıdır. Kesin bir denetim ve hipergerçeklik amacıyla bilgi, model ve sibernetik oyunlardan meydana gelmektedir. İlk grup ütopya oluşturan bir düşsellik, ikinci grup bilim kurgu oluşturan bir düşselliktir. Baudrillard üçüncü grubu bilim kurgusal düşselliğin yerine başka bir düşselliğin geçmesi olarak tanımlarken, gerçek ve düşsel arasındaki mesafe sayesinde bu iki kavramın anlamlı olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle birinci gruptaki ütopyanın gerçekliğin zıddı olduğu için gerçeği ön plana çıkardığını belirtmektedir. Üçüncü aşamada ise düşsel bir durum bulunmamaktadır. Modellerin gerçeğin yerine geçmeye başlamasıyla düşsel olan ile gerçek olanı ayırt edecek bir ölçüt kalmamasından ileri gelmektedir. Bu aşamada modellerin gerçekliği o kadar ileri gitmiştir ki kurmaca olduklarını kabul ettirmek çok güçtür. Simüle edilmiş olana yani senaryo denilebilecek bir evrene yer olan günümüz dünyası böyle bir dünyadır (Baudrillard, 2005, s. 168-170).

Bir şeyin maddi olarak var olması onun gerçek olduğu anlamına gelmemektedir. Asıl tartışılması gereken mesele gerçekliğin fikirsel ve ideolojik yönüdür. Bu Rousseaucu ideolojidir. Bu ideolojiye göre insanın doğal yapısı iyiliktir ve bunun ortaya çıkması üzerindeki uygarlığa ait olan bütün unsurların atılmasına bağlıdır. Ancak Baudrillard dünyanın ait olduğu bir gerçeklikten ve bunun yapısının doğal olduğundan bahsetmektedir (Baudrillard, 2005, s. 198).

Baudrillard tarihin gerçekliğini yitirdiğini çünkü bütün insanlığın, farkında olmadan gerçekliği terk ettiklerini belirtmiş ve 1980'li yıllarda simülasyon kuramını oluşturmuştur. Batı toplumlarının geçirmiş olduğu süreçleri, gerçeklik evreni ve simülasyon evreni olarak ikiye ayıran Baudrillard, bu sürecin keskin bir geçiş tarihinin bulunmadığını; ancak 18. yüzyıldan 19. yüzyılın başlarına kadar geçen sürede egemen olan sürecin gerçeklik olduğunu; fakat 1970'li yıllardan itibaren ikinci aşamaya geçildiğini savunmaktadır. İlk

dönemde kapitalist dünya görüşü gerçeklik evreniyle mümkün olmuş, 150 aşamadan oluşan sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel süreçlerden geçmiş ve birinci evren olmadan ikincisinin olması mümkün olmamıştır (Otan, 2014, s. 85-86).

Simülasyon evrenine geçmiş olan modern toplumlarda kitle iletişim araçları durağanlığı gizlemekle görevlidir. Üretim, tüketim ve kültür araçları gerçeklik evreninden alınıp yeniden üretilerek hız ve teknolojiyle birleştirilmiş, bu sayede sahip olunan şeylerin yitirilmemesi amacıyla ahlaksızlaşan sistem ve atalet yeniden üretim düzeni kapsamında perdelenmiştir. Televizyon sistemin devamını hedefleyen ve referans olarak gerçeklik evrenini gösteren iletileri yeniden yaşatmakta ve öğretmektedir. Böylelikle olmuş bitmiş bir olayın yapay sıcaklığından faydalanılarak toplumsallık yeniden canlandırılmakta, modeller vasıtasıyla bir kökü ya da gerçekliği olmayan bir gerçek olan hipergerçek yani simülasyon üretilmektedir. Bu simülasyonda iletişimin bütün enformasyon kaynakları gerçeğin yeniden üretim sürecine katılarak, medyanın gerçeği hipergerçeğe çevirme süreci yaşanmaktadır. Baudrillard'a göre ileti, yalnızca sesler ve görüntülerle değil, aracın teknik özellikleriyle, arka arkaya ve eş değer bir şekilde yani göstergeler hâlinde gerçekliği yeniden üretmektedir. Teknik sayesinde oluşturulan gerçek ne kadar çekici hâle getirilirse, o ölçüde de gerçek dünyadan kopuş sağlanabilmektedir. Böylece aracın işlevi içerik vasıtasıyla saklanarak, toplumsal ve geleneksel yapılardaki değişimlere yol açmaktadır. Baudrillard'a göre televizyon gerçek ile düşsel arasındaki farkın oluşturduğu değer aşamasında, gerçek modeller aracılığıyla üretilmektedir. Sonsuz sayıda gerçek, modeller vasıtasıyla ve referanssız bir şekilde, birebir aynı olarak üretilmektedir. Bu modeller kodlar vasıtasıyla şekil almaktadır. Kodlar ise sonucunun değişmeyeceği bilinen kurallardır. Simülasyon aşamasında hedeflenen şey, televizyon ve onun ürettiği kodlar vasıtasıyla sümülakrlara para kazandırmaktır. Simülasyon aşamasında bulunan toplumlarda televizyon, simülasyon mantığına en uygun olarak çalışan araçtır. Böylece televizyon, politik ve kültürel anlamda her şeyin eskisi gibi devam ettiği bir evrende, yitirilmiş ve kaybolmuş gerçeği yeniden üretmekle görevlidir. Bu sayede sistem devam etmektedir. Baudrillard'a göre imgeler ve ürettikleri anlam vasıtasıyla, asıl televizyon insanları izleyip, onları kendilerine karşı yabancılaştırmaktadır. Baudrillard'in simülasyon kuramı, televizyonu çözümlemek ve anlamlandırmak adına önemlidir. Çünkü televizyonun anlatım sırlarının özelliklerini ve izleyicilere biçtiği rolü anlamlandırabilmektedir. Ona göre televizyon, hâkim kuramların değerlerini yaşatan ve üreten bir araçtır (Otan, 2014, s. 99-102).

Baudrillard'ın gerçekliğin yapısına ve üretimi ile ilgili görüşlerine göre ise gerçeğin metafiziği ortadan kalkmıştır. Gerçek ve gerçek kavramı arasındaki yansımadan dolayı

metafizik olmamakta, düşsel bir beraberlik meydana gelmemektedir. Simülasyon evreni ile ilgili bir kavram olan genetik minyatürleşme ile gerçeğin üretimindeki hücreler, bellekler, komut modelleri vasıtasıyla gerçek, işlemsel bir şekle dönüşmektedir. Hipergerçeklik adını alan bu gerçeklik, sentetik hâlde ve düşsellikten ve atmosferden yoksun bir hâlde bulunmaktadır. Bu gerçeklik perspektifinden farklı bir uzama geçildiği için, simülasyon çağına ya da evrenine geçiş yapılmaktadır. Göstergeler sisteminin adeta bir solunum cihazıyla yaşattığı sistem, gösterge sistemleridir. Burada göstergeler gerçeğin yerine geçmiştir ve bir makineden söz edilmektedir. Bu makine göstergelerin hızla çoğaldığı, programlanabilen ve kusursuz olan bir makinedir. Baudrillard bu modellerin farklı simülasyonlardan meydana gelen bir hipergerçeklik olduğunu belirtmektedir (Baudrillard, 2005, s. 13-14).

Baudrillard'ın görüşlerini varlık felsefesi bakımından değerlendiren Güzel, simülasyon evreni teorisinin ontolojik bir yok oluşu değil, göstergeler bağlamında gerçeğin yok oluşunu bildirdiğini düşünmektedir (Güzel, 2015, s. 68). Baudrillard hipergerçekliğe örnek olarak, Disneyland'ı göstermektedir. Amerika'da değerli görülen her şeyin minyatürleştiği, bu minyatürlerin çizgi filmlerle çoğaltıldığı ve bu şekilde gerçeklikten uzaklaştırıldığı Disneyland, simulakrların iç içe olduğu bir model olması bakımından önem taşımaktadır. Baudrillard bunu süs eşyası olsun diye ölü hayvanların samanla doldurulmasına benzetmektedir. Buraya çocuksu bir görünüm verilerek burada vakit geçiren yetişkinleri çocuklaştırmak amaçlanmakta, ancak çocuk olmadıklarına inandıran bir evren meydana getirilmektedir. Amerika'nın benzeri olan Disneyland'da, bu benzerlik gizli tutularak bir simülasyon meydana getirildiğini ve toplumun buradan da bireyin sağlığına kavuşturulmasının amaçlandığını bildirmektedir (Baudrillard, 2005, s. 28-30).

Baudrillard'a göre simüle etmek gizlemenin tam tersidir ve sahip olunulmadığı hâlde sahip gibi davranmak yani gerçeğin yerine geçmektir (Türker, 2019, s. 82). Baudrillard'ın bunu açıklamak için verdiği hasta örneğine bakıldığında; hastaymış gibi davranarak yatağa yatıp kendisinin hasta olduğuna inandırmaya çalışan kişi öyleymiş gibi yaparak (feindre) veya gerçeği gizleyerek (dissimuler) gerçeklik ilkesine zarar vermemekte ama simülasyon "gerçek" ve "sahte" ya da "gerçek" ve "düşsel" arasında bulunan farkı ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Gerçek semptomlar üreterek simüle eden kişinin gerçekten hasta olup olmadığı bilinmemektedir (Baudrillard, 2005, s. 15).

Baudrillard'ın görüşü gerçeklik ilkesinin tek çaresinin geleceğe dair umutlarını kaybetmiş olan bir toplumun içinde bulundukları sistemi, hayatı ve düzeni yeniden üretmek olduğunu, bunun tek yolunun da simülasyon evreni olduğunu ileri sürmektedir. Gerçeklik

ilkesi ise gerçekliği kaybetmiş olan bir toplumsal hayatın, sanal teknolojiler vasıtasıyla sanal yaşama dönüşmesi ancak insanların gerçek bir hayatta yaşadıklarına para, enerji ve çaba harcanarak inandırılmaya çalışılmasıdır (Adanır, 2010, s. 52-53). Düşsel bir evrene benzeyen simülasyon evreni ise betimlenmek ve çözümlenmek için kullanılan dil vasıtasıyla somut bir hâlde görünür olmakta ve gerçek hâline gelmektedir (Adanır, 2010, s. 57).

Baudrillard mutlak bir gerçeklikten ve bir illüzyon üretiminden bahsetmenin oldukça zor olduğunu çünkü gerçek diye bir şey kalmadığından illüzyondan da bahsetmenin mümkün olmadığını, gerçeğin tamamen ortadan kalktığını, politik tartışmalara yol açan simülasyonun gerçeğin yerine geçtiğini bildirmektedir. Gerçek dışında başka bir şey göremeyen ve düşünemeyen bir düzende simülasyonun yalıtılması da imkânsız hâle gelmektedir. Bu nedenle simülasyon, gerçeğe saldırmakta ve yalıtılması imkânsız hâle gelen bir olgu hâline gelmektedir. Bunun sebebi ise gerçeğin tepkisiz kalmasıdır. Bu nedenle hem gerçeğin üretilme sürecini yalıtmak hem de gerçeği kanıtlamak imkânsızdır (Adanır, 2010, s. 149-151).

Baudrillard'a göre toplumsal iktidarlar daima gerçek tarafından üretilmiş olan tehditlere yönelik caydırma ve simülasyon politikası izlemiştir. Bunu da kesintisiz bir şekilde üretmiş olduğu göstergeler vasıtasıyla başarmaktadır. Bu göstergeler kesintisizdir. Toplumsal iktidarlar bugün simülasyonların tehdidine maruz kalarak yapay bir ekonomik, sosyal ve politik mücadele şekli ortaya koymaktadırlar. Gerçeğin üretimi ve yeniden üretimi bu çağın bir hastalığıdır. Değer ve mal üretimi gibi kapitalizme dair üretim şekilleri, uzun bir zamandan sonra anlam kaybına uğramıştır. Hipergerçek ise simülasyon tarafından üretilmektedir ve gerçeğe birebir benzemektedir (Adanır, 2010, s. 153-154).

Baudrillard bir hakikatin görünür hâle geldiği zaman hakikate benzemeye devam ettiğinde çıplak hakikat diye bir şeyin olamayacağını, illüzyon olmayan bir gerçeğin gerçek olarak kabul edilmesi durumunun, gerçeğin nesnel bir gerçekliğe sahip olamayacağını bildirmektedir. Hakikat, Bütünsel Gerçeklik adı verilen bir dünya oluşturmaktadır. Dünya, yoğun bir gerçeklikle çevrilidir ve buna ancak inkâr edilerek dayanılabilir. Gerçekliğin yeterince görünür olmadığı ya da inandırıcı olamayacak şekilde abartılı olması, onu da ortadan kaldırmaktadır. Başka bir şey tarafından yeri alınamayacak olan bu gerçeklik anlamsızdır. Leitmotif olarak adlandırılan ve bugünkü kültürün özeti niteliğini taşıyan gerçekliğin, var olup olmadığı ya da yaşanılan dünyanın gerçek olup olmadığına dair sorular, gerçekliğin hâkim olduğu bir dünyanın mevcudiyetini kanıtlamaktadır. İllüzyon, gerçek kılığına girerek mevcudiyetini sürdürmektedir. Yanılsama, delilik, düş, tutku, simülakr ve yapaylık gibi anlamlara gelen illüzyon, doğalın düşmanı olan, gerçeği ele geçirmek için

uğraşan, gerçeğin iz sürücüsüdür. Gerçeklik kendini ortadan kaldırmadığı müddetçe, yapay eş değerlerini meydana getirmektedirler. Gerçeğin ardında koşan ve onu yıkan sanallık ise gerçeğin yerini almak için uğraşmaktadır. Gerçekliğin soyutlanması esnasında ortaya çıkan ve Bütünsel Gerçeklikle tamamlanan sürecin son aşaması olan sanal gerçeklik, gerçeklikle istediği gibi oynamaktadır (Adanır, 2010, s. 163-166).

Kendisiyle özdeşleşemeyen ve görünüş olarak kendisinden farklılık arz eden bir şeyin gerçek olarak kabul edilmesi mümkün değildir ve bunlar yalnızca hayal ürünüdür. İllüzyondan koruyacak olan şey ise onu maskeleyecek olan simülakrlardır. Yani simülakrların amacı hakikati gizlemek değil, hakikatin yokluğunu gizlemektir. Nesnel yasalar tarafından tanımlanabilen bu dünya, gerçeklik ya da rasyonel simülasyonla yorumlanabilmektedir. Zor kullanarak doğal dünyanın yapay bir dünyayla değiştirilmesi her şeyi yadsımaya yol açsa da yerine hiçbir şey konulamayan bir dünyanın yerine sanal bir dünya koymak gerekmektedir. Bu teknoloji mahsulü olan dünyanın yerine, başka bir dünya koyabilmek olanaksız olduğu için tek çıkar yol onu yok etmek ya da yok saymaktır. Yani yapay dünyanın oluşturulma süreci devam ettiği esnada Bütünsel Gerçekliği yok etme süreci de devam etmektedir (Adanır, 2010, s. 169-172).

Hakikat, bir boşluk meydana getirmektedir. Bu boşluğu kapatabilmek için sürekli olarak yeni simülakrlar üretilmektedir. Bu da gittikçe yapaylaşan bir gerçeklik üretimine yol açmaktadır. Hipergerçek, programlanmış ve gerçek olmayan bir dünyadır. Bu dünyadan başka bir dünya olup olmadığı ya da alternatifinin bulunup bulunmadığı ise bilinmemektedir. Dünya ise mutlak gerçek değildir ve gerçekliğini zamanla kazanmıştır. Ancak bugün bu özelliğini kaybetmektedir. Fakat sanallaşması bütünsel değil kısmen olmuştur. İkinci bir illüzyon ise öznedir. Bu özne, hem nesnel bir gerçeklik olarak hem de öznel olarak algılanabilmektedir. Bu durum metafizik düşünce dünyasının temelidir. Gerçeklik, kötülük anlayışının üzerinde temellendirilmiş olan, gerçek dışı bir simülasyon hâline dönüşmüştür. Simülasyon ve enformasyon sürecinin büyük bir bilinmezliğe yol açması, gerçeklikle boşluğun kapatılmasına yaramaktadır. Özgün bir alan olan dünyada gerçek, genellemeden ibarettir ve burada dünya ve gerçeklik kavramları birbirine karışmıştır. Hakikat ve gerçek dışında direnen bir olgudan bahsetmek mümkündür. Eskiye ait olan ve gerçeğin hâkim olduğu bir dünyayı başka bir şeyle ilişkilendirmek ise mümkün değildir (Adanır, 2010, s. 173-177).

Simülakrlar gerçeği yok etmiştir. Simülakrın su üstünde kalan kısmına gerçek denilirse suyun üstünde kalan dünyanın büyük bir bölümüne ise simülasyon demek mümkündür. Suyun üstünde kalan parça gerçeklik evrenidir. Yani kötünün su üstünde kalan bölümü

iyidir. Kütlenin %90'nını illüzyon oluştururken, gerçek çok küçük bir parça oluşturmaktadır. Gerçek zaman diliminde, gerçeğin imgesi de gittikçe sanallaşmaktadır. Böylece gerçek, bir tanım kazanabilirken illüzyon, yaratma gücünü kaybetmektedir. Simülasyon ise gerçeğe yeni bir gerçeklik katarak gerçeğin bire bir aynısı hâlinde bir gerçeklik aşaması meydana getirmektedir. (Adanır, 2010, s. 200-201).

Baudrillard teknolojinin vermiş olduğu yeniden canlandırma imkânı sayesinde, dünyanın tıpatıp kopyalanarak illüzyonu yok ettiğini ifade etmektedir. Bunun aksine göz yanılsaması, nesnelerin gerçek olarak algılanmasına engel olmaktadır. İki boyutlu nesneler illüzyonla üç boyutlu gözükür. İmge, eşsiz ve benzersiz olmasının yanında, yanılsama ile birlikte nesneyi belirli bir şekilde göstererek, gerçeğe farklı bir anlam katılmaktadır. İmge, diğerlerinden farklı olduğu için modernleşme insanlara bu durumu unutturmaktadır (Adanır, 2010, s. 203).

Hipergerçekliğe dair analizler televizyon üzerinden incelendiğinde, Baudrillard'ın örnek gösterdiği 1971'de yapılmış olan Loud ailesi deneyine bakılması gerekmektedir. Yedi ay boyunca yaşadıkları bütün duyguları gözlemlenen ve senaryosuz bir şekilde 300 saatlik bir çekim yapılan Loud ailesi için yönetmen, ailenin kimse yokmuş gibi doğal ortamlarında yaşadıklarını söylemiştir. Bu açıklamayı eleştiren Baudrillard, bu deneyin sonucunda ailenin boşanarak dağıldığını, simülasyon evreninin bir yansıması olarak medya ile bir yıkıma uğrandığını, ailenin Antikçağ'daki kurban törenlerinde olduğu gibi, ışıltılı bir dünyada yüceltilerek aslında öldürülmek amacıyla kurban seçildiğini bildirmektedir. Baudrillard Tanrı'nın kokuşmuş toplumları cezalandırmak amacıyla gazap göndermediğini, zaten kameranın gerçekliği parçalara ayırarak onu öldürdüğünü belirtmektedir. Ona göre hakikat Loud ailesinin değil televizyonun hakikatidir ve yönetmenin söyledikleri, bu ailenin televizyonda görünmek istemekle kendi ölüm fermanlarını imzaladıklarının kanıtıdır. Televizyon insanı kendine yabancılaştırmaktadır. Loud ailesi ise "Siz TV'ye değil TV size bakıyor." anlayışının ispatıdır (Baudrillard, 2005, s. 50-58).

Baudrillard bütün televizyon formatlarının yeniden üretim sürecine dâhil olduğunu, olayların haberlerle denetlendiğini, gündelik haberlerin tarihin yok olmasına hizmet ettiğini, haber sisteminin hepsinin gösterge niteliğine sahip olduğunu bildirmektedir. Baudrillard eş zamanlı yayın yapan televizyonun olayları yapay bir ortama çektiğini, sanal görüntülerin gerçeğin yerini aldığını, gerçek zamanlı sunumun, gerçek olayı öldürdüğünü ve bu çağın temel hastalığının gerçeğin yeniden üretimi olduğunu savunmaktadır. Simülasyon düzeyinde yeniden üretilebilen gerçeklik, maddi üretim çılgınlığına dönüşmüştür (Otan, 2014, s. 95-97).

2.2. Algı

"Bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma; idrak" (https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi 18.04.2024) olarak tanımlanan algı kavramı, algılamak fiilinin kökünü oluşturduğu için bu kavramı da ele almak gerekmektedir. Algılamak "Bir olayı veya bir nesnenin varlığını duyu organlarıyla kavramak; idrak etmek" (https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi 18.04.2024) şeklinde tanımlanmıştır. Algı kavramı için önemli unsurlardan biri olan duyum kavramı ise "Kişinin duyular yoluyla elde ettiği izlenim; ihsas" (https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi 18.04.2024) olarak tanımlanmıştır.

Algı ya da algılama bir duyu organı ya da bir zihinsel süreç ile değil, duyu organları vasıtasıyla alınan verilerin değerlendirildiği ve anlamlandırıldığı bir süreçtir. Yani dışarıdan gelen bilgilerin ayrıştırılıp bütünleştirilerek anlamlı bir şekilde organize edilmesi, önceki bilgilerle karşılaştırılması işlevidir. Duyum ile algı arasındaki farka bakıldığında ses duymanın duyum, duyulan sesin uçak sesi olduğunu anlamanın algı olduğu ya da bir nesneyi görmenin duyum, o nesnenin bir tren olduğunu anlamanın algı olduğu örnekleri verilebilir (Türker, 2019, s. 84).

Algı denilince akla gelen teori "Gestalt görsel algı teorisi"dir. 20. yüzyıl başlarında Alman ve Avusturyalı filozofların, nesnelerin nasıl bütünsel olarak algılandığı sorusuyla başlayan ve Max Wertheimer, Wolfrang Köhler ve Kurt Koffka'nın öncülüğünü yaptığı "Gestalt teorisi" hem algı hem de görsel algıya yönelik çalışmalarıyla modern sanatı yönlendiren bir teori olmuştur. Bu teoriye göre görsel algının en temel birimi form kavramıdır (Eryarar, 2011, s. 127).

Genel itibariyle "gestalt teorisi" bütünün kendini oluşturan parçalardan daha anlamlı olduğunu savunmaktadır (Uluuysal & Dindar, 2013, s. 49). Benzerlik, yakınlık, şekil zemin ilişkisi, basitlik, devamlılık ve tamamlama şeklinde gruplandırılan ilkelere, algıda organizasyon ya da algıda örgütleme adı verilmektedir (Eryarar, 2011, s. 129). Bu kanunlar Gestalt teorisyenleri tarafından ortaya konmuş ve onlara algılama, öğrenme ve bellek incelemelerinde ayrıca kişilik çözümlemesi ve psikoterapi gibi alanlarda fayda sağlayan "Pragnanz Yasası" altında toplanmıştır. Bu yasa, algılamada tek belirleyici olmasa da insanların inançları, ihtiyaçları ve davranışlarında etkili olmakta ve bu nedenle insanların aynı ortamda olsalar bile etraflarını yorumlamaları farklılık arz etmektedir (Türker, 2019, s. 87). Görsel algılama önce iki boyutlu gerçekleşmektedir. Bunlar; genişlik ve yükseklikliktir. Algılama süreci derinleştikçe, derinlik algısı ortaya çıkar ve üç boyutlu bir algılama

gerçekleşir. Yani üç boyutlu algılama derinlik algılamasıyla meydana gelmektedir (Erdem, 2015, s. 67-68).

Algı denilince akla ilk olarak Gestalt teorisi gelse de algı ile ilgili farklı kuramlar da bulunmaktadır. Bunlardan birincisi öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini ele alan, en büyük öncüsü Jean Piaget olmakla birlikte Vygotsky, Leontev, Vice ve Dewey'in temsilcileri arasında bulunduğu, bireyin önceki deneyimlerine önem veren ve öğrenmenin geçmişte öğrenilen şeylerin yeniden yapılandırılmış hâli olduğunu savunan "yapılandırıcı öğrenme kuramı"dır. Bu kurama göre dikkat çekme, keşfetme, açıklama, bilgiyi derinleştirme ve değerlendirme şeklinde beş aşamadan oluşan öğrenme; yeni bilginin yorumlanarak anlamlandırılmasıyla insanlara algılama imkânı sağlamaktadır (Türker, 2019, s. 89).

Bir diğer algılama yaklaşımı ise Gestaltçıların belleği göz ardı ettiklerini savunan ve onların aksine belleği ön planda tutan, algılamanın elde edilen duyumların, bellekteki bilgilerle kurgulanarak oluştuğunu savunan "kurgusal yaklaşım kuramı"dır (Erdem, 2015, s. 68). Brunswik'nin öncüsü olduğu "olasılıklı öğreti kuramı"na göre ise beyin uzak ve yakın olaylar arasında bir bağlantı kurarak öğrenmeyi gerçekleştirir. Burada arabulucu görsel tasarımdır (Uluuysal & Dindar, 2013, s. 50).

Dördüncü kuram "bilişimsel algı kuramı"dır. Bu kurama göre amaca ulaşmak için ön bilgilerle uyumlu olmak ve geçmiş deneyimlerle bağlantılı olmak gerekmektedir. Bunlara uygun olan bütün materyaller sade ve anlaşılır olmalıdır. Bu teorinin temelinde algıda bütünlük kavramı bulunmaktadır (Uluuysal & Dindar, 2013, s. 50).

Bir diğer algı teorisi olan "Nürofizyolojik algı kuramı" beynin işlevini, kurallar vasıtasıyla en iyi şekilde yerine getirebildiğini savunmaktadır. Beynin öğrenme işlevinin üzerinde her türlü fizyolojik unsur etkili olmaktadır. İşlemci gibi çalışan beynin fonksiyonları üzerinde potansiyel, kapasite, anlamlandırma, örüntüleme ve kodlama etki göstermektedir. Beyin ve onun çalışma sistemini merkeze koyan bu kurama göre, her bir beyin biriciktir (Türker, 2019, s. 90).

Merkezinde sinir sistemi bulunan "Nüropsikolojik algı kuramı"na göre algılayıcının konsantrasyonu algı sürecinin gerçekleştirilebilmesinin en önemli unsurudur. Mesajların kalıcı hâle gelebilmesi için bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimlere uygun olarak farklı duyulara etki etmesi gerekmektedir. Nüropsikolojik yaklaşımda en temel unsur motivasyondur (Uluuysal & Dindar, 2013, s. 50-51).

Algı kuramlarının sonuncusu olan ve uyaranın sunumunda aracı olmadan doğrudan sunulması gerektiğini savunan kuram "doğrudan algı kuramı"dır. Bu kuram, hareketli

nesnelerin durağan nesnelerden daha etkili olduğunu savunmaktadır. Algılamada önemli olan unsurlardan bir diğeri ise yakınlık ve uzaklıktır (Uluuysal & Dindar, 2013, s. 50-51).

2.2.1. Gerçeklik Algısının Kitle İletişim Araçlarına Yansıması

Sayıları fazla olan insan topluluklarına kitle adı verilmektedir. Kitle iletişimi de kitle medyası adı verilen araçlar vasıtasıyla, iletiler gönderen iletişim şekline verilen addır. İnsanların siyasal, ekonomik ve kültürel konularla alakalı bilinçlerinin ve davranışlarının yönetimi kitle iletişimi vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Kitle iletişim araçları ise insanlara boş vakitlerini geçirme, eğlenme ve dinlenme imkânları ile birlikte, onlara enformasyon da sağlamaktadır (Erdoğan, 2008, s. 269).

Kitle iletişim araçları, sanayi ve teknolojideki gelişmeler sayesinde toplumda yeni iletişim şekillerini doğurmuştur. Böylece insanlar, kitle iletişim araçlarını kullanarak yüz yüze iletişimden farklı, yeni iletişim biçimlerini kullanabilmektedir. Artık iletişim için aynı zamanda ve mekânda bulunma gerekliliği ortadan kalkmıştır. Ancak üretim ve dağıtım için bazı teknik ve kurumsal araçların bulunması gerekmekte, sembolik biçimlerin dolaşımı artmaktadır (Thompson, 2008, s. 50-56).

Kitle iletişim araçlarının ilettiği mesajlar, kitleler üzerinde çok fazla etkiye ve değişime yol açmaktadır. Modern hayat, iletişim teknolojilerinin de hızla değişmesine sebep olmuştur. Bugün gelinen noktada dijital iletişim teknikleri hâkim pozisyona geçmiş, bu da insanların yaşam tarzlarından kişisel ve toplumsal ilişkilerine ve iletişim biçimlerinden algılama şekillerine kadar birçok değişime yol açmıştır. Kapitalizm, üretim ve tüketim temelli bir sistemdir. Bu sistem nedeniyle toplumlar için yalnızca maddi ihtiyaçlar değil, neredeyse yaşamın her alanı tüketim unsuru hâline gelmiştir (Yılmaz, 2021, s. 32).

Bugün yeni iletişim teknolojileri hem mekân hem de zaman sınırlarını ortadan kaldırmıştır. Böylece insanlara gerçek olarak algılanan yeni bir dünya yaratılmıştır. Gündelik yaşamın gerçek olguları bir tarafa, sanal bir gerçeklik algısı da meydana gelmiş, bu da maddi ve manevi bütün gerçeklik alanlarını çerçevelemiştir. Bu nedenle "televizüel gerçeklik" kavramı ortaya çıkmıştır. Televizüel gerçeklik kavramı televizyon ile günlük yaşam arasındaki sınırların belirsizleşmesi ve televizyonun sembolik dünyasının, insanların içinde yaşamış oldukları gerçekliği kapsamasıdır (Chandler & Munday, 2018, s. 393-394).

2.2.2. Gerçeklik Algısının Sinemaya Yansıması

Televizyonda gerçeklik algısından önce, sinemada gerçeklik algısından bahsetmek faydalı olacaktır. Çünkü sinema, kameradan bağımsız düşünülememektedir ve kameranın kendisinin bir hile yapamayacağı göz önüne alındığında, gerçeklik için en yüksek potansiyele sahip olan sanat dalları arasında sinema başı çekmektedir. Kamera, gerçek hayatta olduğu gibi birbirini izleyen aşamaları takip etmektedir. Bu durum, günümüze kadar gelen belgesel gerçekliği ve sinema gerçekliği terimlerini ortaya çıkartmıştır. Amerikan doğumlu Robert Flaherty ile Rus Dziga Vertov I. Dünya Savaşı Dönemi'nde belgesel filmin öncüleri olmuşlar ve 19. yüzyılda natüralist romanın da etkisi ile özellikle D. W. Griffith ile Eric von Stroheim gerçeklik ve kurmaca arasındaki ilişkiyi sorgulamışlardır. 1930'larda Jean Renoir ve 1940'larda İtalyan yeni gerçekçi yönetmenler sayesinde gerçekçilik, Avrupa'nın hâkim tarzı hâline gelmiştir. Artık bu akım yalnızca Avrupa ile sınırlı kalmamış, Akira Kurosawa ve Yashiro Özü akımın Japonya'daki Satrajit Ray ise Hindistan'daki temsilcileri olmuşlardır. (Armes, 2011, s. 17-19).

Sinemada temel iki önemli yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan birisi biçimcilik, diğeri ise gerçekçiliktir. Biçimciler, diğer sanat dallarının ilke ve kurallarını sinema için de geçerli kılmayı gerekli görmektedirler (Özdemir, 2009, s. 80). Gerçekçilik ise görünüm ve akışı kendi biçimleriyle ele almıştır (Andrew, 2010, s. 56).

Sinema, insanların algılarını açığa çıkarma ve nesnelerin gündelik yaşam içerisinde kaçırılan yönlerini verme gibi özelliklere sahiptir. 1920'li yıllarda gerçekleşen toplumsal süreçler, sinemayı da etkilemiştir. Özellikle birey ve toplum, psikoloji ve sosyoloji, sosyoloji ve tarih ilişkileri sinemanın da zihinsel analojilerle anlaşılır kılınması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Sinema, döneme ait tüm bu tartışmaların ve şartların bir mahsulü olarak ortaya çıkmıştır. Biçimci kuramcılardan olan Munsterberg, sinemanın yalnızca algı psikolojisiyle değil, toplumsal değişkenlerle de ilişkisini ortaya koymuştur. Bazin ise sinemanın felsefe, edebiyat eleştirisi, sanat tarihi gibi alanların yöntemlerini ve bulgularını taşıdığını ileri süren gerçekçi bir kuramcıdır (Özdemir, 2009, s. 81-82).

Munsterberg, sinema filminin zihinsel ilişkiler vasıtasıyla dünyadaki görünümleri değiştirdiğini, doğadan alınan görüntülerin, zihin vasıtasıyla yeniden düzenlenerek bir duygu uyandırması gerektiğini savunmaktadır (Özdemir, 2009, s. 84).

Her ne kadar sinema gerçekliği yansıtan en önemli unsurlardan biri olarak düşünülse de bir film, gerçekliği basitçe kaydetmemekte, gerçekliği yeniden kurmaktadır (Armes, 2011, s. 53). 1950'li yıllara gelinceye kadar sinemada hâkim olan görüş gerçekçilik

olmuştur. Bunun değiştirilmesi ise televizyon ile mümkün olabilmiştir. Ancak ilk zamanlarda televizyonun sinemaya çok fazla etkisi olmamış, yapımcılar ve yönetmenler televizyonun karşılayamayacağı prodüksiyonlu yapımları sinemada yapmışlardır. Ancak daha sonra televizyon ve sinema arasında bugüne kadar gelen bir kutuplaşma ortaya çıkmıştır. Nasıl ki 19. yüzyılda fotoğrafın icadı ressamı soyutlama yapmaya yönelttiyse, televizyon da izleyiciye doğal bir ortam sağladığı için, sinemanın soyutlaşmasına yol açmıştır. Ancak yine de ekonomik sebeplerden ötürü televizyon ve sinemanın bir sentezi meydana gelmiştir. Çünkü yapımcılar çekmiş oldukları filmleri televizyonda yayınlamaya başlamışlardır. Televizyonun doğalcı potansiyelinden yola çıkan Peter Watkins ve Kenneth Loach gibi yönetmenler, bu potansiyeli film yapım yöntemlerinin esnekliği ile sentezlemeye çalışmışlardır. 1964-65 yıllarında Watkins yapmış olduğu iki televizyon filminin ilkinde 1746 İngiliz-İskoç Savaşı'nı konu almış ve geleneksel tarih filmlerinin aksine, savaşı gerçek bir olay şeklinde anlatmıştır. Bunu yaparken de haber programlarının tekniğini kullanarak izleyiciye, 200 yıl önceki savaşı sanki yeni oluyormuş gibi deneyimletmiştir (Armes, 2011, s. 84-85).

Televizyon görüntüsü, sahip olduğu özel etkiden ve izleyicinin izleme alışkanlıklarından dolayı gerçek ve kurmaca arasındaki ayrımı olabildiğince azaltmıştır. Bu nedenle canlılık duygusuna sahip olan televizyon dramaları, daha fazla başarı göstermektedir. En fazla tercih edilen dramatik yapımlar; duygusal katılıma izin veren, göz önüne serme tekniği uygulanan yapımlardır. Sinema ve televizyonda izleyici ile oyuncu arasındaki ilişki farklılık göstermektedir. Sinema yıldızları genellikle aynı görünümleri, nitelikleri ve jestleri filmden filme aktarıp kendilerini rollerinden ayrı tutabilirken, televizyon oyuncuları kendi rolleri içinde kaybolmaktadır. Yani izleyici onlarla o kadar özdeşleşmektedir ki onları rol yapan oyuncular olarak algılamamakta, tam tersi kendi yaşamlarını canlandıran gerçek insanlar olarak düşünmektedir. İzleyiciye kameranın varlığının unutturulduğu, anlatılan hikâyenin gerçek bir yaşam dilimiymiş gibi gösterildiği durumlarla, sinemanın ilk zamanlarında da karşılaşılmıştır (Armes, 2011, s. 87-88).

2.2.3. Gerçeklik Algısının Televizyona Yansıması

Önce soyuttan somuta, daha sonra da somuttan soyuta dönüşen bir gerçeklik olan medyatik gerçeklikte, ortaya çıkan bir fikir ya da hayal önce hikâyeye, sonra senaryoya dönüşerek kameranın karşısına, radyoda ise mikrofona çıkar. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla, izleyici ya da dinleyicilere iletilen mesaj, iletildiği yerde bir algıya dönüşür ve o

algı insanda zihinsel ya da davranışsal dünyaya götüren bir iz meydana getirir. Senaryoya dayalı drama türleri olan diziler ve filmler vasıtasıyla insanlar, zihinsel olarak farklı bir dünyaya geçmekte ve mesaj, davranışsal olarak somutlaşmakta ve yeni bir form hâline gelmektedir. Bu şekilde medya hem algıda hem de gerçekliğin değişik biçimlerinde, bir döngü meydana getirmektedir (Türker, 2019, s. 90-91).

Teknoloji hızla gelişerek önce fotoğraf makinesinin, ardından da kameranın icadı, sinema ve televizyonun icadına giden süreçle devam etmiştir. Artık yazı, yerini görsele bırakmaya başlamıştır. İletişim araçları her ne kadar gerçekliği bozsa da diğer taraftan yeni bir gerçeklik anlayışı da meydana getirmiştir. Bunu en fazla yapan araçlardan biri de televizyondur. Gerçekliğin yeniden inşasında yayın politikaları, ekonomi, ideoloji, televizyonun kendi dinamikleri olan ışık, açı gibi kavramların hepsi devreye girmektedir. Modern kitle iletişim araçlarının,,özellikle de televizyonun hem toplum hem de gündelik yaşama etki etmekte olduğu görülmektedir (Otan, 2014, s. 11).

Kitle iletişim araçları içerisinde önemli bir etkiye sahip olan televizyon, sunduğu içerikler vasıtasıyla gerçeklik ve kurmaca arasında önemli bir ilişkiyi meydana getirmekte ve böylece bir algı oluşturmaktadır. Bundan dolayı televizyonun ortaya çıkardığı gerçeklik algısının oluşum evrelerini ele almak önemlidir. Bunun için gerçeklik algısına katkı sağlayan unsurlar olan, gerçeklik algısını oluşturan içeriklerin üretim süreçlerinin incelenmesi gerekmektedir. "Kültürel Göstergeler Projesi" ile ortaya çıkan "yetiştirme kuramı" televizyon ve gerçeklik kavramlarını açıklamak bakımından önem arz etmektedir. Bu kuram, çok televizyon izleyenlerin algılamalarının, iletilen mesajlara uygun olduğunu ve izleyicinin algısının, televizyonun gerçeklik algısına uygun hâle geldiğini savunmaktadır. George Gerbner'in kurucusu olduğu bu kuram, sosyal gerçekliğin kavramsallaştırılmasında televizyonun rolü ve etkisini belirlemeye çalışmaktadır (Taylan, 2011, s. 55-57).

Antik Çağ'da mitsel anlatılardan dolayı gerçeklik söze dayalıdır. Orta Çağ'da ise söz, yerini yazıya bırakmış ve söze göre daha kalıcı olduğu için yazı, gücün ve otoritenin simgesi hâline gelmiştir. Günümüzde, tarihte görülmediği kadar görsel fazlalığı bulunmakta ve televizyon da bunun en önemli payına sahip olmaktadır. Bugün, insanların dünyaya ait olan bilgilerinin çoğu televizyondan edinilmekte ve televizyon ile toplumsal gerçeklik arasında bir ilişki bulunmaktadır (Otan, 2014, s. 9).

İnsanlar, bugün nesnel gerçekliği teknik imkânlarla kodlanmış olan televizyon iletilerinden, dolaylı bir şekilde algılamaktadır. Bazı kimliklerin ön plana çıkarıldığı ve böylece sıradan bir hâle getirildiği, bazı olayların kopuk bir hâlde, kesitler hâlinde sunulduğunun göz ardı edildiği, kurmaca bir gerçeklik üretilmektedir (Otan, 2014, s. 13).

Gerçek dünya ve kitle iletişim araçları arasındaki ilişki hakkında ilk araştırmayı yapan Walter Lipmann, kitle iletişim araçlarının gerçek dünyayı çarpıtarak yansıttığını, böylece hayalet bir dünyanın kurulduğunu, kitle iletişim araçlarının gerçeği birebir yansıttığı düşüncesinin hatalı olduğunu bildirmektedir (Otan, 2014, s. 15).

Televizyon iletisinin gerçekliği aktarması, farklı program türleriyle, farklı oranlarda, onu yeniden kurgulayarak hatta bozarak gerçekleşmektedir. Williams'a göre televizyon gerçekliği ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi; televizyondaki görüntünün temsilidir. Görüntü, gerçekliğin temsilidir. Işık, ses, müzik, renk, casting gibi gerçeklik algısını daha da artıran unsurlar, göstergelerle ilgili anlatımlara da sahiptir. İkinci unsur olan gerçek ve görünen çelişkisi ise gerçeğin temsil edildiği görüntüde gizlenen bir gerçek bulunduğunu savunmaktadır. Buna göre televizyon mesajlarının özellikleri; güncel olmak, maddi dünyada yer alarak açıklanabilir olmak, sıradan insanları temsil etmeyi amaçlamak ve politik bir bakış açısıyla dünyayı yorumlamaya çalışmaktır (Otan, 2014, s. 18-19).

Televizyonun gerçeklik üretimiyle ilgili önemli olan iki yaklaşım, yansıtmacı yaklaşım ve kurmacı yaklaşımdır. İletişim araçlarının gerçekliği olduğu şekliyle yansıttığını savunan yansıtmacı yaklaşım; algı içeriğini sebep, algılamayı sonuç olarak görmektedir. Gerçekliğin var olmasının, algılayan kişiden bağımsız olduğunu savunan bu yaklaşıma göre; edilgen bir pozisyonda olan kitle iletişim araçları, gerçeği sadece yansıtmaktadır (Otan, 2014, s. 20-21).

Bugün medyanın "gerçekliği en yalın hali ile aktarma" düsturunun en önemli parçası olan haber yapma şekilleri dahi şüphelidir. Çünkü hem Türkiye'de hem de dünyada haber yapanlar ve reklam verenler arasında mevcut olan ilişki, yapılan haberlere de yansımakta ve medyanın yapmış olduğu maksatlı haberlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kurmacı yaklaşıma göre ise gerçeklik, onu algılayan öznenin zihninde kurmasıyla meydana gelmektedir. Yansıtmacı yaklaşımdan farklı olarak kurmacı yaklaşımda sebep algılama, sonuç algı içeriğidir. Algılayan özne, algı içeriğini yeniden oluşturur. Bu yaklaşıma göre gerçeklik, algılayıcı olan özne yani medya ve gazeteciden bağımsız değildir. Medyanın gerçeği birebir yansıtmadığı kurmacı yaklaşımda; gazetecinin eğitim durumu, ahlak yapısı, etnik kökeni, medyanın kamu kuruluşu olup olmaması gibi medyanın üretim süreçlerinde bulunan birçok aşama, medyanın ürettiği ya da ilettiği gerçekliğin etki unsurlarındandır. Gerçeğin ne olduğu, medya üreticisinin neyi gerçek ve önemli kabul ettiğiyle bağlantılıdır (Otan, 2014, s. 22-23).

Bu durumu yalnızca haber üretim süreçleriyle sınırlamak doğru değildir. Çünkü diziler de dâhil olmak üzere medya tarafından topluma yansıtılan bütün içeriklerde aynı durum söz

konusudur. Hatta anlam olarak, gerçek olan belge demek olan belgesellerde bile o dönemki konjonktür, çevre şartları, algılanmak ve verilmek istenen gerçeklik gibi durumlardan dolayı kurmaca etkilerinden bahsetmek mümkündür. Bu nedenle mesajın içeriği ve inşa ettiği gerçeklik algısı, televizyon ve gerçeklik ilişkisi bakımından gerçeği geri planda bırakabilmektedir (Türker, 2019, s. 93). Henry Kissinger bu meseleyi kısaca şu sözlerle özetlemektedir: "Bir şeyin gerçek olması pek o kadar önemli değildir; fakat gerçek olarak algılanması çok önemlidir." (Türk, 2014, s. 9).

Televizyon, dış dünyayı aracısız bir şekilde yansıttığı iddiasında olmasından dolayı, iletilerini daha kolay bir şekilde pazarlayabilmektedir. Ancak televizyonun ortaya koyduğu gerçeklik, ideolojik kodlamalarla yeniden sunulmuş olan bir gerçekliktir. Doğruluk iddiasında, nesnel bir gerçeklik iddiasıyla ortaya çıksa da televizyonun en büyük işlevlerinden biri, ideolojik bir gerçeklik ortaya koymaktır. Ancak televizyon bunu gizlemekte ve ürettiği şeyin, kapitalizmin kendisi olduğunu saklamaktadır (Otan, 2014, s. 24).

Televizyon, izleyici kitlesine yaş, grup ve sınıf ayrımı yapmadan farklı gerçeklik bombardımanlarını kurması sayesinde özeldir ve izleyicisine bütün zıtlıkları bir arada gösterir (Taylan, 2011, s. 62). Televizyon, gerçekliği dönüştürürken dört ayrı stratejiden faydalanmaktadır. Bunlar; gerçekliğin dramatik unsurlarla kurgulanması, mit üretimi, canlı yayınlarla bir yanılsama ortaya konulması ve vitrinde eğlence öğelerini bulundurulmasıdır (Otan, 2014, s. 25).

Medya, dünyayı sınıflandırıp sıraya sokarak, çizdiği çerçeveyi genişletip, küçültüp ya da renklendirip izleyiciye yansıtmaktadır (Otan, 2014, s. 26). İnsanların nesneleri ya da olayları algılayıp yorumlayarak gördüklerini, kendi bildikleriyle özdeşleştirmesine, genel bilgi ya da çerçeve bilgi adı verilmektedir. Televizyon iletileri de çerçeve olarak, izleyicinin çıkarım yapması için önceden kalıplaşmış olan referansları kurgulamaktadır. Bu nedenle medya gerçekliğini anlamak, bilginin inşa sürecini anlamaktan geçer. Televizyonu anlamlandırma sürecinde etkili olan şey de dış gerçeklik ve televizyon arasında olan ilişkiyi çözmekten geçmektedir. Burada televizyonu güçlü kılan unsur, izleyiciyi gündelik hayatın gerçekliğine şahitlik etme hissi uyandırmasıdır (Otan, 2014, s. 28-29).

Literate ve oral adındaki iki yöntemin istismar edilmesi ile televizyon gerçekliğinin başarısı ortaya çıkmaktadır. Tarihsel gelişim esnasında, toplumsal sınıf içerisinde etkin olan grubun baskın sınıf olduğu, klasik düzeneklerin oluşturduğu gerçeklik, literate biçimdir. Daha tanınan uzlaşımlardan meydana gelen, ne kadar gerçekçiyse o kadar güvenilir olan oral biçim, eğlenceli ve popüler olanı ortaya çıkarmaktadır. Fakat gerçekliğin doğal bir durumu

bulunmamakta, televizyonun doğallığı yapaylıktan ileri gelmektedir. Yine de bu durum, izleyicinin algılama biçimleriyle bağdaştığı için oluşturulan algı, gerçek olarak kabul edilebilmekte ve böylece televizyon doğal ve başarılı bir şekilde dış dünyanın kavranmasını sağlayabilmektedir. Televizyon anlatıları, izler kitleden kurmaca hikâyenin kurmaca olmadığını kabul etmelerini, kurgusal hikâyenin doğal olduğunu ve eleştirisiz bir şekilde izleyicilerin televizyon gerçekliğini tüketmelerini beklemektedir. Türlerin kuralları yok edilir ve gerçekmiş gibi olan türler üretilir. Böylece yapay bir ortamda, doğal gibi görünen şeyler izleyiciye ulaştırılır. Bu sayede izleyicinin, istenen ideolojik yapıya yani televizyon gerçekliğinin gizli yapısına ulaşması hedeflenir (Otan, 2014, s. 32-33).

Diğer medya iletilerine göre görüntülerin daha inandırıcı olduğu görüşü yaygın olduğu için, televizyon iletisinin gerçekçiliği meselesi ortaya çıkmaktadır. Televizyon, izleyiciye tüm gerçekliği, bütün çıplaklığıyla sunduğu ve gündelik hayat imgesini gözler önüne serdiği için, izleyicide gördüğü her şeyin gerçek olduğu hissini uyandırmaktadır; ancak televizyondan gelen iletiler, gerçekliği çok katmanlı bir şekilde kurgulamaktan ileri gelmektedir. Televizyonun bir yalanla yorumladığı güzel bir görüntüyü sunması, insanları her şeyin açık seçik olduğuna inandırmaktadır. Ancak televizyonun sunmuş olduğu imgeleri anlayabilenler seçkin kişilerdir. (Otan, 2014, s. 35-36).

Gerçekliğin görüntüye dönüştürülmesi önemli bir güçtür ve bu da imgeyle bağlantılıdır. İmge zihnin canlandırdığı, hayal ettiği zihinsel bir görüntüdür. Mitchell imgeyi "imge, benzerlik, andırma, yakınlık yani benzetiş" şeklinde bir soy ağacıyla sınıflandırmıştır. Her biri farklı bir disiplinle bağlantılı olan bu soy ağacının dalları, disiplinler arası bir çaba gerektirmektedir. Fotoğraf ve sinema, toplumda fazla yer ettiğinde imge de değişime uğramaktadır. Ekonomi, politika ve ideoloji kitle iletişim araçlarıyla yeniden kurgulanmakta, böylece kültür endüstrisi arttığında bütün toplumlarda reklam afişleri, billboard ve televizyon gibi aygıtlarla imge patlaması yaşanmaktadır (Otan, 2014, s. 38-39).

Hareketli görüntüler izleyiciye daha çekici gelmektedir. Bu da görüntülerin daha hızlı tüketilmesine yol açmaktadır. Televizyon iletilerinin kurgulamış oldukları hikâyeler, ilkel insanların anlattıkları mitsel imgelere benzemektedir. Varlığın gerçekliği inandırıcıdır ve bu durum onun bir imge aracı olduğunu unutturabilir. Çünkü bir şeyin imgesi, o şeyin kendisine ne kadar yakınsa gerçekliğin yerine geçmesi de o kadar kolaydır. Kitle iletişim araçlarının oluşturmuş oldukları taklit dünyası, gerçek dünyanın yerine geçmektedir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren imgenin üretimi ve tüketimi değişime uğramış ve imgenin anlamlandırılmasında, görsel imgelerin sayılarının artması önemli bir role sahip olmuştur.

Dijital teknolojiler gerçek ve temsilcileri arasındaki ilişkilerin değişmesine yol açmıştır. Medyanın ürettiği gerçeklik, nesnel gerçekliğin yerini alacak hâle gelmiştir. Bugün imge üretimi tesadüfi değildir. Artık imge üretim süreci, profesyonel imaj üreticilerine bağlı olduğu için endüstriyel ve ideolojik bir anlam taşımaktadır (Otan, 2014, s. 40-42).

İmgeler, kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle ideolojik bir dönüşüme yol açmıştır. Televizyonun ürettiği gerçeklikle nesnel gerçeklik arasındaki ilişki, hâkim ideolojiyle bağlantılıdır. Bugün imgeler gerçekliğin aracısı olmaktan ileri giderek, gerçekliğin yerini almış ve kimlikler gerçeklikle değil, imajlarla ifade edilir hâle gelmiştir. Gerçek dünyayla bağ kurma şekillerini en çok etkileyen şeyler, iletişim teknolojileri ve enformasyondur. Bugün artık imgeler, dünyanın gerçekliğini geride bırakmış ve gerçeklik kavramının yönünü değiştirmiştir. Televizyon da diğer kitle iletişim araçları gibi imge öğretme unsurlarındandır. Ancak televizyon diğer kitle iletişim araçlarına göre daha büyük kitlelere ulaşabildiği için ve hareketli görsellerle daha fazla gerçeklik algısı oluşturduğu için daha etkilidir. Duyu organlarının en etkilisi gözdür. Televizyonun sunduğu imgelerin daha da etkili olmasının sebebi de göze hitap etmesidir. Televizyon gerçek ve kurgu arasındaki farkı ortadan kaldırarak, görsel bir dünya oluşturmaktadır. Bu da insan iletişiminde farklı bir algılama oluşturmuştur. Böylece gerçeklik ve imaj birbirinin yerini alabilecek hâle gelmiştir. Hatta durum öyle bir hâl almıştır ki dijital kültürün ortaya koyduğu gerçeklik, gündelik gerçekliği sönük bırakmıştır. Bugün insanlar somut gerçeklikten kaçarak teknolojiye sığınmakta ve böylece kendilerini daha mutlu hissetmektedirler. Anlık tatmin üreten postmodern imgelere örnek olarak; alışveriş merkezleri, sanal marketler ve sosyal medya gösterilebilmektedir. Medya vasıtasıyla imge ve gerçek arasındaki bağlar koptuğu için, insanlar gerçeklikten daha da uzaklaşmaktadır. Gerçeklik, imajların içerisinde kaybolmuş, bu da dünyaya olan ihtiyacın ortadan kalktığı düşüncesini doğurmuştur. Medya, gerçek ve gerçeğin temsilleri arasında etkili bir durumdadır. Bu özelliği sayesinde, toplumsal gerçekliği inşa etmek ve onu anlamlandırmak açısından medya, önemli bir yere sahiptir. Görsel imkânların artmış olması, dünyanın sevilmeyen özelliklerinin olmadığı, alternatif bir dünya imajı oluşturarak yeni bir gerçeklik meydana getirmiştir. Televizyon ekranı izleyicisine böyle bir imkân tanımaktadır. Bu durum insanları dünyaya karşı yabancılaştırmış ve insanların neyi yemesi, giymesi, kullanması gerektiğine televizyon karar verir olmuştur. (Otan, 2014, s. 44-52).

İnsanların dünya görüşünü, beğenilerini, eğlence alışkanlıklarını belirleyen iletiler oluşturmasıyla bugün, televizyon artık en önemli eğlence ve enformasyon kaynağıdır. Görsel iletinin diğer iletilerden daha etkin olmasından dolayı televizyon, etkin ve ideolojik bir konumdadır. Televizyon, izleyicisine bir ayna vazifesi gördüğü için, gerçekçi bir araç

olarak tanımlanmaktadır. Temsil, doğallaştırılarak kişisel ve kültürel aktörleri maskelemektedir. Televizyon, içerikleri vasıtasıyla gerçeği yansıtmakla kalmaz ve onu üretir. Televizyonun içerikleri üçe ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi; ulusal ve uluslararası haberleri yani gerçek enformasyonu veren içerikler, ikincisi; estetik bir şekilde sunulsa da hayali olmayan, gerçeğe dayansa da çevreden kaçış imkânı veren canlı spor yayınları, yarışma programları ve reklamlar gibi gerçek dokunaklı içerikler ve sonuncusu da roman, hikâye, film, televizyon eğlence oyunları, dergi gibi hayali içeriklerdir (Otan, 2014, s. 65-68). 1967 yılında yapmış olduğu araştırmada televizyonun sunduğu dünyayı araştıran George Gerbner araştırması sonucunda;

- Halkın çağdaş toplumlarda televizyonla kurduğu ilişkiyi sosyal ilişkilerin yerine tercih etmesi,
- Toplumun bütün alanlarına girmiş olan televizyonun, yaygın ve tekrarlanan kalıplar sayesinde istediği dünya görüşünü, izleyicilerine genel dünya görüşü ve değerleri olarak kabul ettirebilmesi,
- Halkın elinden ekin bir şekilde soyutlanmış olmasından dolayı, televizyon sayesinde müşteri kazanmış olan reklam veren firmaların bu kazanımları için para ödemesi,
- Bir öykü anlatma sistemi olan televizyonun sunmuş olduğu drama, reklamlar, haberler gibi içerikleri, oluşturduğu ortak imajlar ve iletiler dünyasıyla her eve sokması sonuçlarına ulaşmıştır (Otan, 2014, s. 69-81).

Televizyonun simgesel çerçevesi içerisinde doğan ve tekrarladığı derslerle yaşayan insanlar, tercihlerini ve tutumlarını buna göre belirlemektedir. Televizyon, diğer medya araçlarından daha fazla tekrar imkânına sahip olmasından dolayı, aktarmış olduğu toplumsal algı sayesinde sosyolojik bir önem taşımakta, bunun için de yeni konular ve gösterim biçimleri ile izleyiciyi kendisine bağlamaya çalışmaktadır. Televizyon toplumsal örgütlenme, kültürü değiştirme ve şekillendirmede oldukça etkin bir pozisyondadır (Otan, 2014, s. 69-81).

1960'lardan itibaren televizyon, kültürel değerleri ve normları standartlaştırmış ve gerçekliği yeniden inşa etmiştir. Ortak kültürel değerler ve yargılar üzerine kurulmuş olan toplum, dünyada mevcut olan şeylerin kodlanmasıyla üretilmiş olan, yeni anlam dünyasıyla yüz yüze gelmiştir. Televizyonun temsil mekanizmasının en önemli parçası, ikonik göstergelerdir. Temsil edilen nesnenin gerçek dünyadaki hâline benzemesine ikonik gösterge denmektedir. İnsanların televizyonda izledikleri şey ile gerçekte gördüklerinin arasındaki farkın ortadan kalkması, televizyonun gerçeklik algısı üzerindeki etkisini

artırmaktadır. Gerçekte var olan hâricinde bir dünya kurgulamış olan televizyon, toplumun üretim ve tüketim ilişkilerini ve yaşayışını belirlemektedir. Canlı bir özelliği olan gösteri ile gerçeklik yeniden kurgulanarak insanların gündelik yaşam alışkanlıklarını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Diyaloğun zıddı olan gösteri, nesneleri yeniden üretmektedir. Gösteri her yerde olduğu için, izleyicinin yaşamı izlediğiyle ters orantılıdır. Kellner, günümüzdeki toplumların gösteri kavramıyla değerlerinin yeniden şekillendiğini bildirirken, Debord gösterinin toplumsal aktörleri uyuşturduğunu savunmaktadır. Multimedya kültürü olan gösteri toplumu, reklamların ortaya koyduğu önemsiz olaylarla kuşatılmış durumdadır. Gösteri mantığıyla yoğurulan televizyon vasıtasıyla, gündelik hayata yerleşen bütün toplumsal olguların ve medya kültürünün, insanın sosyalleşmesinde etkisi bulunmaktadır (Otan, 2014, s. 69-81).

2.2.3.1. Gerçeklik Algısının Dizilere Yansıması

Televizyonda gerçeklik algısının en önemli kısmı ise dizilerde gerçeklik algısıdır. Birçok çalışma göstermektedir ki bugün dizi filmler oldukça etkin bir konumdadır. Bu çalışmalara göre; dizilerin izlenme oranları, nedenleri ve saatleri anlaşılmaya çalışılmaktadır. Dizi izleme saatlerinin oldukça fazla olması ve hatta insanların gündelik yaşamlarını dizi saatlerine göre ayarlamaları, bu çalışmaları gerekli kılmaktadır. Bu araştırmaların odak noktası, gerçekliğin diziler vasıtasıyla açıklanmaya çalışılması ve izleyicide oluşturulan gerçeklik algısıdır. Diziler dramatik bir yapıda olmalarına rağmen, aktarılan hakikatin kendi gerçekliği bulunmaktadır. Gerçeklik algısı yönünden televizyonda gösterilen hayatla ilgili her şey, izleyiciye onları da gerçekliğe şahitlik etme ve gerçekliğin yanılsaması şeklinde etki etmektedir (Otan, 2014, s. 187).

Televizyon üç farklı işlevi olan enformasyon, eğlence ve reklamları birleştirerek izleyiciye sunmaktadır. Zincirleme bir şekilde haberler, drama ve reklamlarda yani birçok farklı türde bu işlevler bir araya gelerek, kurmaca ve gerçeğin birbirinden ayrılmasını zorlaştırmaktadır. Televizyon, gerçek ve kurmacayı bir arada sunarak yüz yüze gelme, çatışma, aksiyon, doruk nokta ve çözüm gibi dramatik unsurlar bakımından izleyiciye, sinema ve tiyatrodan daha gerçekçi bir algı sunmaktadır (Mutlu, 2008, s. 73).

Bazı izleyiciler medya okuryazarlığı ve alt yapı gibi niteliklere sahip olsalar da araştırmalar göstermektedir ki izleyicilerin çoğu televizyonun ortaya koyduğu gerçekliği kabul etmektedir. Çünkü televizyon, gündelik hayata alternatif bir gerçeklik oluşturmakta ve izleyici televizyonun yansıttıklarıyla dış dünyayı algılamaktadır. İzleyici, kameranın her

zaman doğruyu söylediğine ve televizyonda gösterilen her şeyin gerçek olduğuna inanmaktadır (Taylan, 2011, s. 31). Diğer türlere göre dizilerde bu durum kendisini daha fazla göstermektedir (Türker, 2019, s. 96).

Dizi filmler için en önemli hususlardan biri gerçekliğin yorumlanmasıdır. Böylece gerçek olmadıkları hâlde dizilerin gerçek olarak algılanması sağlanmaktadır. Bu gerçeklik, yalnızca izleyicinin gerçek dünyasına uymayan anlatı yapısı, karakterler ve olaylarla oluşturulmamakta, gerçek hayattaki gibi gerçeklik duygusunu veren psikolojik tasvirlerle verilmekte, bu durum da olaylar ve karakterlerin gerçeğe benzememesini önemsiz hâle getirmektedir (Otan, 2014, s. 188-189).

İzleyicide dizilerin gerçeklik algısını oluşturan unsurlar; ana karakterlerin sayısının fazla olması, anlatı yapısı içerisinde karakterlerin etkili bir şekilde yerleştirilmesi ve birçok hikâyeye imkân sağlaması, ortadan başlayan hikâyelerin hem geçmişe hem geleceğe yönelik yeni hikâyeler oluşturması, özellikle günlük dizilerin bölüm sayıları fazla olduğu için olayların tekrarlanmasından dolayı hikâyeyi kaçıran izleyicinin kaldığı yerden devam edebilmesi, kurgudaki merak unsurundan dolayı izleyicinin devamlılığının sağlanması ve olay örgüsünün beklenmedik bir sonla noktalanmasıdır (Otan, 2014, s. 189).

Diziler, içeriğe karakterleri yerleştirme şekilleri, izleyicinin karakterlere yüklediği rol ve toplumsal yapının anlatı yapısıyla eşleşmesi sonucu izleyicide bir özdeşleşme sağlayarak gerçeklik algısı meydana getirmektedir (Türker, 2019, s. 97).

Toplumsal yapı ile kurulan ve sürekli olan ilişkisi sayesinde diziler, modern mitler olarak tanımlanmaktadır. Çünkü diziler, gerçek ve kurmaca karakterleri ve olayları bir arada göstererek toplum değerlerini yansıtmaktadır. Diziler, ideolojik ve toplumsal yönlerden düzen ve statükonun korunmasında bir araç konumundadır. İçerikleri sayesinde bireyleri toplumsal yapıya entegre etmekte ve boş zamanları sömürerek, bilinç endüstrisi ile toplumsal unsurları zayıflatmaktadır. Gerçekliği temellendirmek için inançlar, adetler, kolektif idealler ve normlar gibi popüler kültür ögelerini kurgulamaktadır (Otan, 2014, s. 191). Ortaya koyduğu çözümsüz ve sonsuz gerçeklik algısı sayesinde diziler, gerçeklik algısı oluşturarak, kurmaca bir şekilde oluşturduğu geçek hayatı, diğer formatlardan daha iyi ortaya koymaktadır (Otan, 2014, s. 193).

2.2.3.2. Alımlama ve İzleyicinin Kendisini Dizi ile Özdeşleştirme İsteği

Alıcı medyanın gönderdiği alan, ona tepki gösteren ve geri bildirimde bulunan kişi ya da kişilere denilmektedir. Alımlama ise iletişim gerçekleştiği anda mesajın ulaşmasının

amaçlandığı kişi ya da kişilere ulaşma anıdır. Alımlama, iletişim sürecinde alıcının da etken bir unsur olduğunu göstermektedir. Yani alıcılar aynı zamanda katılımcıdır. Mesajların tüketim süreçleri ile ilgilenen, alıcıların mesajlara yaklaşımını inceleyen kuram ise alımlama kuramıdır. (Ökmen, 2017, s. 81-82).

R. A. White alımlama kuramlarındaki bakış açılarını dört grupta ele almıştır. Bunlardan birincisi Anglo-Amerikan kültürel çalışmalar geleneğidir. Bu gelenek Neo-Marksist yönsemeden ve yapısalcı çözümlemeden fazlasıyla yararlanmıştır. İkincisi; Amerikan simgesel etkileşimci geleneğidir. İşlevselci yaklaşımlara daha yakındır. Üçüncüsü; oydaşımsal kültürel çalışmalar geleneğidir. Bu gelenek ise Geertz, Turner ve Levi-Strauss gibi düşünürlerin bilişsel kültürel antropolojisine dayanmaktadır. Dördüncüsü ise; hegemonya geleneğidir. Bu gelenek alt sosyal sınıflara ve onların kültürel katkılarına dayanan ve bunları iktidar yapısına eklemleyen bir gelenektir (Mutlu, 2012, s. 78-99).

Alımlama modeli, tarih dizilerinde kendini daha da fazla göstermektedir. Çünkü insanlar, bu dizileri izleyip normal hayatlarında da bu dizileri konuşmaya devam etmekte, hem de dizilere ait müzikleri ve aksesuarları kullanmaktadır. Tarih dizilerinin almış oldukları reytinglerden de anlaşılacağı üzere insanlar, karakterlerle özdeşleşip bilinçli bir alımlama yapmaktadırlar.

2.2.3.3. Televizyonda Gerçeklik Algısını Oluşturan Unsurlar

İmgeler, semboller ve gerçeklik arasında bulunan bağ, bugün bilginin sonsuz ve sınırsız dolaşımı sayesinde kırılmış gözükmektedir. Görsel kültür, bütün zamanlarda olduğundan daha fazla bir oranda, hayatın bütün alanlarına ulaşmış durumdadır. İnsanların oturma odalarının düzeninden muhabbet konularına, beklentilerinden zevk ve eğlence anlayışlarına kadar hayatın her alanına hâkim olan televizyon, insanlara izlemekten hoşlandıkları resimler sunmaktadır. Yapılış yollarına göre görsel kültür örnekleri şunlardır:
"1. El yapımı
2. Araç yapımı
3. Makine yapımı
4. Bilgisayar yapımı"

Bunlar sayesinde kültürler görünür hâle gelmekte ve bazı fiziksel araçlar kullanarak kendini temsil etmektedir. En başında televizyonun olduğu görsel ağırlıklı kitle iletişim araçları, endüstriyel toplumların kültürlerini görünür hâle getirmektedir. Çünkü insan hayatında, görsel imgeler daha etkin bir pozisyonda bulunmaktadır. 19. yüzyılda gazeteler

ve reklamlarla başlamış olan görsel kültür, 20. yüzyılda sinema ile artmıştır. Çünkü sinema, görsel imgelerin kaynağı olan bir sanat dalıdır. Görsel kültürün doruk noktasına ulaşması ise en güçlü imge makinesi olan televizyonla mümkün olabilmiştir. Televizyon hem sahip olduğu kodlar vasıtasıyla yaydığı politik söylemle belirli grupların çıkarlarını savunmakta hem de onları bir zevk vasıtasıyla meşrulaştırmaktadır (Otan, 2014, s. 103-106).

İnsanların televizyon izlemekten zevk almasının sebebi, onun kendi anlatım biçimleri sayesinde olayları romantize ederek çözmesidir. Gerçek olayla ilgili gerçektekinden daha fazla dramatik uygulamalara sahip olan televizyon programları, izleyicilere izlediklerini kendileriyle özdeşleştirebilme imkânı tanımaktadır. Postmodern toplumlarda, artık televizyon toplumun aynası değil, toplum televizyonun aynası hâline gelmiştir. Televizyon vasıtasıyla izleyiciler, global bir köyde yaşıyormuşçasına, kendilerini izledikleri programların katılımcıları arasında görmektedir. Bunu oluşturan üç psikolojik evre bulunmaktadır:

1. Mitleştirme etkisi: Mitik karakterler televizyon vasıtasıyla elektronik bir alana taşınmıştır.
2. Tarih üretme etkisi: Televizyon vasıtasıyla tarihteki sıradan olaylar çok önemli olaylarmış gibi yeniden üretilmektedir. Böylece izleyiciler televizyonda gördüklerini daha önemli ve anlamlı olarak düşünmektedir. Bu şekilde hem televizyon tarihi üretmekte ve şekillendirmekte hem de insanlar tarihi, televizyon vasıtasıyla deneyimlemektedir.
3. Bilişsel baskı etkisi: Televizyon, kısıtlı bir zamanda bilgileri ilettiğinden, izleyiciler televizyonun gizli mesajlarını, derin bir şekilde düşünmek için yeterli zamana sahip değildir. Bu nedenle onlar, televizyonun iletileri karşısında daha pasif bir konumda bulunmaktadır. Bu da televizyonun toplumsal etkisini daha da genişletmektedir (Otan, 2014, s. 116-117).

Williams'a göre televizyon;

1. Eğlence ve haberleşme açısından büyük bir güce sahiptir. Bu gücünden dolayı eğlence ve haberleşme yollarının tamamını değiştirmiştir.
2. Sosyal bir iletişim aracı olması açısından da büyük bir güce sahip olduğu için, insanların geleneksel kurumlarını ve sosyal ilişki şekillerini değiştirmiştir.
3. Elektronik bir iletişim aracı olduğu için gerçeklikle ilgili algılamaları değiştirmiş ve dünya ile olan ilişkilerin farklılaşmasına yol açmıştır

4. Televizyon, iletişim ve eğlence arasında en güçlüsü olduğu için, hem toplumların ölçeklerini ve şekillerini değiştirmekte hem de büyük bir fiziki hareketlilik meydana getirmektedir.
5. Diğer bütün haberleşme ve eğlence araçlarının etkisini azaltan televizyon, kültürel ve sosyal hayatın tamamen değişmesine yol açmıştır.
6. Eğlence şartlarını, fikir ve davranış yollarını değiştiren televizyon, yeni bir toplum oluşturmanın en etkili yollarından biri hâline gelmiştir.
7. Karakteristik bir ev aleti olduğu için yatırım ve satış artırıcı bir unsur olarak, ev içi tüketim ekonomisinde yer etmiştir.
8. Televizyon, insanlarda hep bulunan, kültürel ve psikolojik bir yetersizlik olan pasifliğin unsurlarını sömürerek ve vurgulayarak, onu organize ve temsil etmektedir.
9. Topluma hem hizmet etmiş hem de onu sömürmüştür (Otan, 2014, s. 119-120).

Fiske ise televizyonun üç boyutu olduğunu ileri sürmektedir. Bunlardan birincisi; televizyonun dünyanın resmini çizmesi ve kurgulaması, gerçeği; süreci gizleyerek anlamlandırması ve böylece izleyicinin ilgisini, kendi gösterdiği şeye çekmesidir. İkincisi; yapılandırdığı öznellik ve bilincin ideolojik olmasıdır. Üçüncüsü ise; toplumsal sistem içerisinde gücü dağıtmak ve uygulamaktır. Bu üç boyutun tamamı da anlamı oluşturmanın politik bir boyutunun olduğunu göstermektedir. Televizyonun bu özellikleri, son zamanlarda izleyiciyi daha aktif bir hâle getiren medya okuryazarlığının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Otan, 2014, s. 123).

İçerik ve yapımlar sayesinde televizyon, izleyici üzerinde bir gerçeklik algısı meydana getirmektedir. Programların son hâlleri izleyiciye ulaşsa da yayına hazır hâle gelinceye kadar bütün yapımlar belirli süreçlerden geçmektedir. Bu süreçler; preprodüksiyon adı verilen yapım/çekim öncesi aşama, prodüksiyon adı verilen yapım/çekim aşaması ve postprodüksiyon adı verilen yapım/çekim sonrası aşama olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu süreçler esnasında yapılan düzenlemeler sayesinde, gerçekliği sağlayan tüm hususlar ve izleyiciye ulaştırılmak istenen mesaj tasarlanarak, tasvir edilen gerçeklik algısı ile birlikte tüketilecek hâle getirilmektedir (Türker, 2019, s. 97-98).

2.2.3.3.1. Preprodüksiyon

Türkçe karşılığı yapım öncesi demek olan preprodüksiyon aşaması, sinema filmi ya da herhangi bir videonun hazırlık aşamalarını ifade etmektedir (Fener, 2014, s. 215). Yapımın konusuna karar verilen bu aşamada, konular sorun şeklinde ele alınabilmekte, konunun

olgunlaşması uzun bir zaman alabildiği gibi kısa zaman içerisinde akla gelen bir konu da fikre dönüştürülebilmektedir. Televizyon yapımlarında görüntü temel malzeme olduğu için, ortaya çıkan fikrin görüntüye uyarlanması da önemlidir (Cereci, 2001, s. 107-108).

Eğer bir drama söz konusu ise preprodüksiyon aşamasında senaryo, bir televizyon programı söz konusu ise metin oluşturulmaktadır. Ancak preprodüksiyon aşaması yalnızca bununla sınırlı değildir. Preprodüksiyonda programın fikrinin inşa edilmesi ve öneri formuna dönüştürülmesi, metin yani senaryo hâline getirilmesi, anlatı yapısının meydana getirilmesi, yönetmenin işlerinin belirlenmesi, yapım klasörü oluşturulması ve bütçe oluşturulması şeklinde belirli süreçler bulunmaktadır (Kars, 2003, s. 65-102).

Preprodüksiyon süreçlerinden ilki olan programın fikrinin inşa edilmesi aşamasında proje olgunlaştırılarak adeta canlandırılmaktadır. Bunun için de fikri araştırmak, hedef kitleyi belirlemek, izleyiciyi araştırmak, stüdyo ve dış mekânı karşılaştırmak ve yapım türünü kararlaştırmak gerekmektedir (Kars, 2003, s. 65-71). Fikrin geliştirilme aşaması düzgün bir şekilde uygulanırsa proje geliştirilebilir, mesaj belirlenen hedef kitleye en iyi şekilde ulaştırılabilir. Programın öneri formuna dönüştürülmesi, aslında yapımcının programın künyesini belirleyerek kanala teslim edilme aşamasıdır. Fikir inşa edildikten sonra hazırlanan öneri formunda projenin bütün özellikleri bildirilmektedir. Piyasada en fazla kullanılan formda yer alan başlıklarda; programın adı, türü, konusu, amacı, hedef kitlesi, yayın dönemi, saati, süresi ve sıklığı, bölüm sayısı, formatı, yapımın özellikleri ve tahmini bütçesi yer almaktadır (Kars, 2003, s. 75-76).

Projenin metin hâline getirilmesi aşaması dramada senaryonun, diğer programlarda ise televizyon metninin ortaya çıkmasıdır. Bu aşamada içerik düzenlemeleriyle program, yazılı bir anlatıma dönüşmekte, bütün metinler belirli bir teknikle yazılmış olsa da yöntemler farklılık arz edebilmektedir (Cereci, 2001, s. 113). Bir fikirle ortaya çıkan programın geliştirilmesi, oluşturulan metinle mümkün olmaktadır. Bir program hâline gelen projenin izleyiciye sunulması televizyonun anlatı yapısıyla, görüntü ve ses ile gerçekleşmektedir (Türker, 2019, s. 99).

2.2.3.3.2. Prodüksiyon

Production ya da prodüksiyon kelimesinin Türkçe karşılığı "yapım" sözcüğüdür. Yani bir video, film ya da televizyon içeriğinin çekim yani hayata geçirilme aşamasıdır (Fener, 2014, s. 217). Senaryo preprodüksiyon sürecinde olgunlaştırılarak, bu aşamada yapılan çekimle görüntüye dönüştürülmekte, bütün unsurlar toplanarak liderliğini yönetmenin

yaptığı ekiple ortaya konmaktadır. Preprodüksiyon aşamasının temeli olan senaryo, bu aşamada çok farklı bileşenlerle birlikte görüntüye çevrilerek istenilen gerçekliği ortaya koymaktadır. Görüntüler program sırasında kamera kullanımıyla ilgili olan kamera hareketleri ve açıları, çekim ölçekleri ile aydınlatma, ses, dekor, grafik, renk, çizgi, makyaj, kostüm ve aksesuar gibi birçok tekniğin toplamından müteşekkildir (Kars, 2003, s. 105).

2.2.3.3.3. Postprodüksiyon

Postprodüksiyonun Türkçe karşılığı ise yapım sonrasıdır. Sinema, televizyon ya da herhangi bir videonun çekim aşamasının tamamlanmasının ardından yayına hazırlanmasını ifade etmektedir (Fener, 2014, s. 213). Bu aşama kurguya dayansa da videoyu daha verimli bir şekle dönüştürmek için kurgu dışında da birçok unsur bulunmaktadır. Teknolojinin imkânları sayesinde ortaya çıkan sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik teknikleri postprodüksiyonun temelidir. Ancak kurgu olmadan diğer teknikler de işlevsizdir (Türker, 2019, s. 110).

Prodüksiyon sürecinde kaydedilmiş ya da çekilmiş olan görüntülerin bir film ya da yapım oluşturmak amacıyla zaman ve uzamının yapıma bağlı olduğu hikâye akışına göre kesilme, sıralanma ve birleştirilme işlemine kurgu denilmektedir (Fener, 2014, s. 92). Bu işleme montaj da denilmektedir. Ancak montaj sözcüğü birleştirme ya da operatörlük gibi çağrışımlara sahip olsa da kurgu yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Kurgunun yaratıcılık ve sanat gibi boyutları da bulunmaktadır. Her bir program türünün kurgularının farklı olduğu bilinmektedir.

Her yapımın kendine özgü kurgu türü ve yöntemi bulunmaktadır. Sıralı dizim, koşut dizim ve atlatmalı dizim olmak üzere kurgu yöntemleri üçe ayrılmaktadır. Bunlardan ilki olan sıralı dizimde görüntüler gerçek hayattaki gibi sıralı bir şekilde kurgulanmakta, en çok öne çıkan özellik olarak; planlar arasında sinematografik unsurlar olan hareket, yön, renk, ışık, kamera hareketi, aks çizgisi, kostüm, dekor, çekim ölçeği bulunmakta ve bir devamlılık arz etmektedir. Yani kurgu, kronolojik bir şekilde ilerlemektedir. Belgeseller, dönem ya da tarih filmleri ve dizileri bu sıralamayı takip etmektedir. Koşut dizimde ise birbirinden bağımsız iki hikâye iç içe geçirilerek kurgulanmaktadır. Yani bu iki bağımsız hikâye kurguda tek bir olay hâline getirilir. Esas olarak devamlılık arz etmese de düşüncelerin devamlılığı önemlidir. Bağımsız olan olaylar kurgulanırken belirli bir amaç ve düşünceye göre şekillenmektedir. Sahneler ya da sekanslar birleştirilerek bağımsız olayların iç içe geçirilmesi sağlanır. Bu kurguya paralel kurgu ya da çapraz kurgu adı da verilmektedir.

Atlatmalı dizimde ise sıralı kurgunun devamlılığı ya da koşut kurgunun iki bağımsız olayın birleştirilmesi hususları aranmamakta, uzun zaman atlamalarını mümkün kılmaktadır. Bu kurgu tekniğinin en önemli özelliği kronoloji şartının bulunmaması yani hikâyenin baştan, ortadan ya da sondan başlamasının bir önem arz etmemesidir (Yıldız, 2014, s. 131- 135).

Kurgu türlerinin ortaya konulmasında sıçramalı, eşlemeli ve çapraz kesme, ani pan, uzun çekim, flashback (geriye sıçrama), flashforward (ileriye sıçrama), slow motion (ağır çekim), hızlı çekim, dış ses ve ses köprüsü yöntemleri kullanılmaktadır. Kurgunun yansıtılma şekillerinin en önemli unsurları olan geçişlerin türleri ise kesme, zincirleme, iris, donma, bindirme, kararma ve açılma, bulanıklaşma ve netleşmedir. (Türker, 2019, s. 112).

Tür fark etmeksizin, televizyon yapımları gerçeği daha iyi yansıtmak için uğraşmakla birlikte hedef kitleyi daha iyi yakalamak ve onu ekranda daha uzun süre tutmak, programı/dizi filmi daha gerçekçi ve ilgi çekici hâle getirmek, sosyal medyada gündem olmak gibi amaçlar çerçevesinde, izleyicide gerçeklik algısı oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bugün yapımı daha da ger çekçi kılan görsel efektler, gerçek mekânlarda yer almayan fantastik yapımlarda, çizgi filmlerde, bilim kurgu temalı yapımlarda, dönem ya da tarih yapımlarında büyük bir yere sahiptir. Bu nedenle görsel efektler incelenmelidir.

Efektler kendi içerisinde özel efektler ve görsel efektler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bir ekip tarafından oluşturulan, mekanik bir çalışma şekli bulunan, ilgili sahneye özel olarak üretilse bile daha sonra da kullanılabilme koşulu bulunan efektler özel efektlerdir. Gerçeklerinin yerine üretilmiş olan maketlerinin kullanılması özel efektlere örnektir (Erdem, 2015, s. 284).

Özellikle gerçek nesneleri kullanmanın riskli olduğu durumlarda kullanılan özel efektler hem mevcut riski azaltmakta hem de gerçeklik algısını koruma ve güçlendirmede önem arz etmektedir. Referans olarak gerçek olay ya da nesnelerin alındığı, bilgisayar teknikleriyle ya da programlarla dijital ortamlarda oluşturulan görsel efektler ise canlandırılmasında risk taşıyan ya da olağan tekniklerle üretilemeyen sahnelerde kullanılmaktadır (Erdem, 2015, s. 284). Görsel efektler sayesinde hem riskler azaltılır hem de gerçeklik algısı korunur (Türker, 2019, s. 113).

Görsel efektlerin Green Screen – Blue Box (Yeşil Perde Tekniği), Motion Tracking (Hareket İzleme), Warping and Morphing, Bullet Time Shots – Flow Motion, Crowd Duplication (Kalabalık Kopyalama), Atmosferics (Atmosfer Etkisi), Rotoscoping, Wire Removal (Tel Kaldırma), Secene Salvage (Sahne Kurtarımı) gibi farklı teknikleri bulunmaktadır (Türker, 2019, s. 113-114).

Yeşil perde tekniği, oyuncunun yerleştirileceği sahnenin tehlikeli ya da imkânsız olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu teknik, oyuncunun yeşil perde fonu önünde sahnesinin çekilmesinden sonra ilgili sahnenin arka plana eklenmesi ile gerçekleşmektedir. Blue box ise aynı tekniğin mavi perde ile uygulanan şekline verilen addır. Match move yani hareket izleme tekniğinde, üç boyutlu kamera hareketleriyle bir modelleme oluşturulmaktadır. Hareket hâlindeki bir nesne üzerine logo yerleştirilmesi buna örnektir. Warping and Morphing ise bir piksel grubunun çekiştirilmesi yani yan yatırma, büyütme ve küçültme gibi işlemlerin yapılması tekniğidir. Bu teknik sayesinde, bir insanın herhangi bir uzvu büyütülüp küçültülebilmektedir. Bullet time shots diğer adıyla flow motion ise bir görüntü üzerinde kamera hareketleri yapmak demektir. Bu teknik görüntüde akış oluşturmayı sağlamaktadır. Yeşil perde önüne dizilen çok sayıda kamerayla, ortada çekilen aksiyonun eksik kareleri (kurşunun gidişi, etkileyici dövüş sahneleri gibi) bilgisayar ortamında birleştirilir. Matrix filmindeki sahneler bu tekniğin önemli örneklerindendir. Savaş sahneleri ya da spor müsabakaları gibi yayınlarda kullanılan kalabalık kopyalama tekniği ise çekimlerin bir insan grubuyla yapılmasının ardından, bilgisayarda kopyalama yapılarak, sahneyi daha kalabalık hâle getirmeye yaramaktadır. Bu tekniğin direkt kopyalama ve ara boşluklu sahnelere kopyalama olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Direkt kopyalama genel bir planda kullanılır ve izleyicinin hissedemeyeceği planlara uygulanır. Aksiyon içi planların kullanıldığı sahnelerde ise ara boşluklu sahnelere yapılan kopyalama tekniği uygulanmaktadır. Bu teknikte çekim sırasında aralarda bırakılan boşluklar bilgisayar ortamında doldurulur. Atmosfer etkisi; doğal atmosfer ortamında bulunan sis, duman, bulut, kar, yağmur gibi etkilerin dijital ortamda oluşturulmasıdır. Bu teknikle, hem mesajın etkisini artırmak hem de çekimleri doğal ortamda gerçekleştirmesi zor olan sahneleri çekmek hedeflenmektedir. Max Fleischer'in bulduğu Rotoscoping ise resimdeki yağlı boya tekniği gibi, sahnedeki gerçeklik algısını artıran bir tekniktir (Erdem, 2015, s. 105-109). Görüntüde aksiyon halinde bulunan objenin hareketlerini kâğıt üzerine kopyalamaya yarayan bir tekniktir ve özellikle animasyon kombinasyonlarında daha sık kullanılmaktadır. Görüntüleri daha gerçekçi bir hâle getirmeye yarayan bu teknikte yeşil perdeden faydalanılmaktadır. Tel kaldırma ise havada dövüş ya da yüksek tırmanış gibi aksiyon sahneleri çekilirken kullanılan güvenlik tellerinin sahneden kaldırılması işlemidir. Bu teknikte de yeşil perdeden faydalanılmaktadır. Sahne kurtarımı ise çekimden sonra film negatiflerinin zarar görmesi hâlinde, dijital yazılımlar sayesinde bunları kullanılabilir hâle getirmeye yaramaktadır. Bu teknik sayesinde, yeniden çekim yapma zahmeti ortadan kakmış olur (Erdem, 2015, s. 105-109).

Bu efektler sayesinde postprodüksiyon aşaması da preprodüksiyon ve prodüksiyon aşamalarında olduğu gibi gerçeklik algısını artırmaya çalışmaktadır. Böylece hem yapımcıların işi kolaylaşmakta hem de televizyon dizilerinin daha hızlı yetiştirilmesi sağlanmaktadır. Mesela savaş sahneleri, kopyalama efekti kullanılarak daha az oyuncu, figüran ve maliyetle daha kolay ve hızlı bir şekilde çekilmekte ve bu sayede istenilen gerçeklik izleyiciye algılatılmaktadır (Türker, 2019, s. 115).

2.2.4. Tarih ve Gerçek İlişkisi ve Medyanın Tarihi Yeniden İnşa Etmesi

İnsanlar tarih boyunca avcı toplayıcılık çağından bilgi çağına kadar gelişme göstermiştir. Mc Luhan'ın da dediği gibi, dünya küresel bir köy hâlini almıştır. Böyle bir dünyada bilgi hızla yayılmakta ve büyük bir hızla da değişmektedir. Bu çağın insanlarına ise bilgi toplumu adı verilmektedir (Özbaran, 2011, s. 95). Bu çağda yaşayan insanlar yeni teknoloji imkânlarında, yayın biçimlerinde, bilgi ve iletişim araçlarında meydana gelen gelişimin farkındadır. Bu nedenle bilginin yeniden inşa edildiğini de görmektedir (Robins, 1995).

Teknolojik gelişmeler, tarihin de kitle iletişim araçları vasıtasıyla bu alanda yer almasını sağlamıştır. Bu gelişmeler sayesinde tarih ve tarihçiliğe bakış açısı da değişime uğramıştır. Böylece tarih, yalnızca üniversitelerde bir grup akademisyenin ilgilendiği bir alandan dışarı çıkmıştır (Özbaran, 2011, s. 95). Artık tarih, kitle iletişim araçlarının içerisine dâhil olmuş, sinema filmlerine, televizyon ve radyo programlarına konu olmuştur. Gazete ve dergilerde açılan tarih dosyaları ve hatta yalnızca tarih üzerine yazan köşe yazarları bunun kanıtıdır (Ceylan, 2020, s. 19).

İnsanlar, sinema ve televizyon sayesinde hiçbir zorluk çekmeden, hazırlanmış olan bilgileri oturdukları yerde izleyebilmekte ve bu durum onlara kitaplardan daha ilgi çekici gelmektedir. Görsel medya araçları sayesinde, ekrandaki hareketli imajlar izleyiciye daha cazip gelmiş, bu durum, iletişim araçlarıyla birlikte diğer unsurlar gibi, tarihin de bir meta hâline gelmesine yol açmıştır. İnsanların gelir düzeyleri ya da eğitim seviyelerinden bağımsız bir şekilde, bütün kesimlerde ilgi ile karşılanan tarih, arz talep dengesinde güçlü bir konuma sahiptir ve bu konumu moda olan diğer alanlardan daha güçlüdür (Kanat, 2017, s. 110). Bu konum tarihin medyada yeniden inşa edilmesi ile doğru orantılı bir şekilde yükselmiştir.

Günlük yaşam tasvirlerinin mağara duvarlarına resmedilmesinden sinema filmlerine gelene kadar geçen sürede, insanlar yeni bir anlatım biçimiyle gerçeğin bir kopyasını

oluşturma eğilimi göstermişlerdir (Yalsızuçanlar vd., 1997, s. 81). İnsanlar, bu amaçla sinema filmi oluştursalar da bu filmler gerçekliğin resmini yansıtmak yerine kurgusal bir şekilde yeni bir dünya oluşturmuş ve nesnelliği yeniden meydana getirmiştir (Yalsızuçanlar vd., 1997, s. 84).

Oskay, televizyonun "tarihi yiyen bir makine" olduğunu savunmuş ve bütün dönemler ve olayların bugünkü toplumun fikirlerine, inançlarına ve ön yargılarına göre yeniden oluşturulduğunu ileri sürmüştür (Oskay, 2014, s. 147).

Televizyon ise izleyicide uyandırdığı gerçeklik algısı üzerinden onları, izlediklerinin gerçek olduğuna inandırmaktadır. İnsanlar, televizyon sayesinde sahip oldukları bilgiyi somut bir şekilde görmektedir. İnsanlar bilgileri somut bir şekilde televizyondan izlediklerinde onu, şüphesiz bir şekilde gerçek olarak algılamaktadır ve bu konfor alanından çıkmak istememektedir (Ceylan, 2020, s. 26).

Günlük hayatın bütün unsurlarını gerçekçi bir şekilde yansıtan televizyon, gerçekliği modern bir mit hâlinde göstermektedir. Kurmaca ve gerçek fark etmeden televizyon gerçekliği, izleyicilere inanabilecekleri bir gerçeklik alanı sunmaktadır (Mutlu, 2008, s. 119). İnsanların kuşaktan kuşağa bellekleri zayıfladığı için mevcut tecrübelerini ilerleyen zamanda bir tarih ya da mit hâline getirerek bir temsil oluşturmaktadır. Ortaya çıkan metinler, gerçeği temsil etmekten ziyade, onun bir benzerini meydana getirmektedir. Böylece gerçek, yeniden inşa edilerek kullanılmaktadır (Ceylan, 2020, s. 27). İcat edildiğinden bu yana temsil aracı konumunda bulunan televizyon, anlamı hem inşa etmekte hem de iletmektedir. Temsil ise anlam üretme ve anlamları değiştirme sürecidir (Çelenk, 2005, s. 81). Temsil, dünyayı anlamlı bir şekilde tanımlamak amacıyla dili kullanmaktır. Anlam üreterek kültür öğeleri arasında bir değişim meydana getirmektedir (Hall, 2017, s. 23).

Bir temsil aracı olan dil, anlamla kültür arasında bir ilişki kurmakta, televizyon vasıtasıyla da elektronik kodlama ve iletime dönüşmektedir. Televizyon, karmaşık etkileşimler kurarak ve anlamı kültürle ilişkilendirerek, kültürü yalnızca yansıtmamakta, aynı zamanda onu üretmektedir. Televizyon, sahip olduğu ikonik gösterge sistemi sayesinde, insanların bulundukları sosyal konum ve bu konumun gereklerini yansıtabilmektedir. Bu nedenle televizyon, sadece basit bir yansımadan ibaret değildir. O, ürettiği göstergeler sayesinde kültür kodları meydana getirmektedir (Çelenk, 2005, s. 82-83). Bir kaydetme amacı taşıyan televizyon, zamanla gerçekliği oluşturma aracı hâline gelmiştir. Bununla da yetinmemiş ve sosyal ve siyasal varoluşta bir aracı konumuna ulaşmıştır (Bourdieu, 1997, s. 26).

Toplumsal etkileşimlerde kullanılan kodlar ve şekiller medyada yer alan ekonomik, sosyal ve kültürel içerikleri bir dile ve ideolojiye dönüştürmektedir. Bunlar ideolojik etkinin parçasıdır (Lull, 1995, s. 16). Ekranda olanlar izleyiciye kamera çekim teknikleri, nedensellik mantığı, karakter özdeşleştirmesi, gerçekçi anlaşılırlık ve nesnelleştirme gibi işlevler vasıtasıyla sunulmaktadır. Bu teknikler sayesinde yerleştirilen ideoloji, kameraya çekilmiş objektif görüntülermiş gibi yansıtılmaktadır. Filmlerin amacı bir olayı yansıtmak değil, izleyicilere istenilen bir bakış açısını empoze etmektir. Filmler, biçimsel görenek ve tematik görenek olmak üzere iki şekilde biçimlendirilmektedir. Biçimsel görenek sinemada bulunan ve yapaylık içeren unsurları ortadan kaldırarak kurtarıcı şiddet öyküleri, ırkçılık ve suç, kadın melodramı ve eril kahramanlık maceraları gibi unsurlarla gerçeklik ve toplumsal değerler arasında bağlantı kurmaktadır. Böylece izleyici bu temaları toplumsal hayatın göstergeleri olarak algılamakta ve benimsemekte, böylece olgularda mevcut bulunan adaletsizlikleri görememektedir. Toplumsal sorunlar olan suçlar ya da savaşlar ise kişisel hayat düzleminde gösterilerek, daha iyi ve ahlaklı yansıtılmaktadır (Ryan & Kellner, 2010, s. 17-18).

Filmler dış dünyayı kameraya kaydetmiş olsalar da gerçekçi bir temsil değil, yapay bir dünya sunmaktadır (Bazin, 2011, s. 107). Sinemanın gerçeği anlatan ve ortaya koyan bir yanı bulunmamaktadır. O, dünyayı belli bir kalıba sokarak, insanlara olağanüstü bir dünya meydana getirmektedir. Tarih ise ekranda gösterildiği şekliyle, toplum hafızasında yeniden biçimlendirilmektedir (Ryan & Kellner, 2010, s. 419).

Televizyon, izleyiciye aktarmış olduğu görüntülerle onların zihinlerine belirli kavramları yerleştirmekte, böylece içerikler ideolojiye dönüşerek insanlara aktarılmaktadır (Cengiz, 2015, s. 86). Bundan dolayı televizyonun aktardığı tarihî içerikler de sorgulanmayı gerekli kılmaktadır. Bu film ve dizilerin aktardıklarının gerçek olup olmadığı, temsillerinden hangilerinin doğru olduğu, milli tarihin temsilinin nasıl gerçekleşeceği gibi sorular bu tarz içerik analizlerini gerekli kılmaktadır.

Tarihin yeniden kurgulandığı "Kuruluş Osman" dizisinin incelenmesine bu noktadan yola çıkarak karar verilmiştir. Nitekim bu bölümde ayrıntılı olarak üzerinde durulduğu gibi tarih, kitle iletişim araçları vasıtasıyla popüler bir kültür haline gelmekte ve yeniden kurgulanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının etki gücü, tarihi konu alan yapımlardaki senaryonun insanların zihinlerinde gerçek olaylardan daha kalıcı olma sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla tarihî yapımlarda yansıtılan kurgu sahnelerinin gerçek olaylara tamamen olmasa bile önemli ölçüde bağlı kalması kritik bir öneme haizdir.

Tezin bir sonraki bölümünde “Kuruluş Osman” adlı dizinin beş sezonu ilk iki bölümde açıklanan kavramlar ve yaklaşımlar ışığında ayrıntılı olarak ele alınacak, tarihî gerçeklik ve kurgusal senaryo benzerlikler, farklılıklar ve tutarlılık çerçevesinde incelenecektir.

BÖLÜM 3

KURULUŞ OSMAN DİZİSİNDE KURGU VE GERÇEKLİK İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Bu bölümde "Kuruluş Osman" dizisinde geçen olay ve karakterler ele alınarak, tarihî bilgilerle karşılaştırılacak ve dizinin tarihî gerçekliği ne kadar yansıttığı, kurguya ne kadar yer verdiği ve kurgunun gerçeğin önüne ne kadar geçtiği incelenecektir.

3.1. Kuruluş Osman Dizisine Genel Bir Bakış

Tarihî kurgu, aksiyon, dram türünde yayınlanan Kuruluş Osman dizisinin yapımcısı ve senaristi Mehmet Bozdağ'dır. Atilla Engin, Ozan Bodur, Fatma Nur Güldalı, Abdulkadir İlter, Aslı Zeynep Peker Bozdağ, Ali Ozan Salkım da senaristler arasında bulunmaktadır. Tarih danışmanı olarak Prof. Dr. Feridun Emecen'in bulunduğu dizinin ilk bölümü 20 Kasım 2019 tarihinde ATV ekranlarında yayınlanmıştır ve dizi şu an dizi 5. sezonuyla devam etmektedir. Dizinin başlıca oyuncuları şunlardır;

Burak Özçivit: Osman Gazi
Yıldız Çağrı Atiksoy: Malhun Hatun
Özge Törer: Bala Hatun
Emre Bey: Orhan Bey
Tamer Yiğit: Ertuğrul Bey
Seda Yıldız: Şeyh Edebali

3.1.1. Kuruluş Osman Dizisindeki Tarihî Olaylar ve Tarihteki Yeri

Bu bölümde Kuruluş Osman dizisinde geçen tarihî olaylar ele alınıp incelenecektir. Dizinin 156 bölümünden alınmış olan sekiz olay tarihte geçen bilgiler ışığında dizide yansıyan şekliyle ele alınacaktır.

3.1.1.1. Osman Bey'in Beyliğin Başına Geçmesi ve Uç Beyi Olması

Osman Bey'in beyliğin başına geçmesi ve uç beyi olması önce tarihî verilerle ele alınacak ardından da dizideki biçimi incelenerek gerçek ve kurgu unsurları tespit edilecektir.

3.1.1.1.1. Tarihte Osman Bey'in Beyliğin Başına Geçmesi ve Uç Beyi Olması

Ertuğrul Bey'in vefatından sonra aşiretin başına bey olarak onun küçük oğlu Osman Bey geçmiştir. Osman Bey babasının son dönemlerinde de onun vekili olarak beyliğin başında bulunmuştur. Franҫes'e göre Osman Bey, M. 1265'te babasının yerine geçmiştir. Ancak Osman Bey, bey olduktan sonra amcası Dündar Bey'le aralarında bir ihtilaf yaşanmıştır. Çünkü Dündar Bey de bey olmak istemiştir ve diğer aşiretler de daha yaşlı olduğu için Dündar Bey'in bey olması gerektiğini düşünmüşlerdir. Ancak Osman Bey'in reis olmasına dair temayül daha fazla olmuştur (Uzunçarşılı, 1982, s. 103). Bunun üzerine Dündar Bey de Osman Bey'in bey olmasını kabul etmiş ancak daha sonra Osman Bey aleyhine faaliyette bulunduğu için 1298'de idam edilmiştir.

Hayrullah Efendi Tarihi'ne göre Bilecik ve Yarhisar tekfurları Osman Bey'e bir tuzak tertip etmişler ve onu öldürmeyi planlamışlardır. Bu plandan Dündar Bey de haberdar olduğu için Osman Bey bu tuzağı bertaraf ettikten sonra tuzağı bildiği hâlde kendisine haber vermeyen amcası Dündar Bey'i idam etmiştir. Bu olay *Neşrî tarihinde (Cihannüma)* Dündar Bey Bilecik tekfurunun yakalanmasına engel olduğu için Osman Bey amcasını okla vurarak öldürmüştür şeklinde geçmektedir.

Uçtaki Oğuz Beyleri'nin desteklerini alarak aşiretin başına geçen Osman Bey'in bey olmasından bir yıl sonra Gıyaseddin Keyhüsrev İlhanlı'nın emri sonucu katledilmiş ve onun yerine amcasının oğlu Gıyasüddin Mesud tahta geçmiştir. 1261'den itibaren Bitinya adı verilen (Bursa, Bilecik ve İzmit bölgesi) bölgedeki tekfurların İstanbul'la ilişkileri zayıflamış ve bu durum Osman Bey'in faaliyetlerine yön vermiştir. Osman Bey'in yönetimindeki toprakların kuzeydoğusunda Umur Bey oğulları yer alırken, güneyinde ise Germiyanoğulları bulunmaktadır. Osman Bey'in silah arkadaşları arasında Samsa Çavuş, Konuralp, Akçakoca, Aygutalp, Gazi Abdurrahman gibi aşiret reisleri yer almaktadır (Uzunçarşılı, 1982, s. 105). 1284 yılında Selçuklu Sultanı Giyasüddin Mesud Osman Bey'e bir ferman yollamış ve Söğüt ve çevresini ona ikta olarak vermiştir. 1289'da ise Osman Bey

İnönü ve Eskişehir'i de ele geçirerek elindeki coğrafyada bir uç beyi hâline gelmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 104-105).

Osmanlı Devleti'nin siyasi olarak ilk ortaya çıkışı Osman Bey Dönemi'dir ve kuşkusuz bu devletin esas kurucusu Osman Gazi'dir. Halil İnalcık, H.A.R Gibbons, A. Toynbee gibi Selçuklu ve Osmanlı'nın birinci elden kaynaklarını kullanmayan batılı tarihçilerin, Osman Bey'in bir Türkmen göçebesi olduğu için bir devlet kurucusu olamayacağını ortaya attıklarını söylemektedir. Bu batılı tarihçilere göre Osmanlılar Müslüman olmuş yerel Rumlardır (İnalcık, 2020, s. 99). Örneğin; Gibbons Osmanlılar'ın tıpkı Selçuklular gibi Müslüman muhitine geldiklerinde Müslüman olduklarını, İslamiyeti kabul etmeden önce Osman Bey'in etrafında 400 kişilik bir oba olduğunu ama Müslüman olduktan sonra bunun 10 katı büyüdüğünü ve topraklarını genişlettiğini böylece yeni bir Osmanlı ırkının doğduğunu, bu ırkın saf bir Türk ırkı olmadığını dile getirmiştir. Köprülü Gibbons'ın Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu yalnızca dini bir sebeple açıklamasını eleştirmektedir (Köprülü, 2011, s. 43-44). Gibbons Osman Gazi ve aşiretinin sonradan Müslüman olduğu iddiasını menkıbelere dayanarak kanıtlamaya çalışmıştır. Bu menkıbelerden ilkine göre Osman Bey bir gece Şeyh Edebali'nin evinde misafirken uyumadan önce ev sahibinin bir kitap getirerek raf üstüne koyduğunda Osman Bey'in bu kitabın ne olduğunu sormasıyla Edebali peygamber vasıtasıyla gönderilen bir Tanrı kitabı olduğunu söylemiş, Osman Bey sabaha kadar kitabı ayakta okumuş, sabaha karşı uykuya daldığında rüyasında gördüğü melek bu saygısından dolayı onun ve soyunun aziz ve mükerrem olacağını söylemiştir. Bir diğer menkıbe de Osman Bey'in göbeğinden çıkan ağacın tüm cihana yayılması rivayetidir (Köprülü, 2011, s. 45). Gibbons bu rivayetlere dayanarak Osman Bey ve aşiretinin Moğol istilasından kaçarak Anadolu'ya yerleşmeleri esnasında Müslüman olduklarına dair hiçbir bilginin bulunmadığını, paganizmi ancak Müslüman muhitine yerleştikten sonra bırakarak İslamiyeti kabul ettiklerini dile getirse de Köprülü, Gibbons'ın XIII-XIV. yüzyıllarda Anadolu'nun dini şartları hakkında hiçbir bilgisi olmadığını söyleyerek eleştirmiştir (Köprülü, 2011, s. 47). Osmanlı'da XV. yüzyılın ilk yarısına kadar Köse Mihal ailesi gibi Hristiyan kökenli aileler azdır. Yönetici bürokrasi tamamıyla Türk kökenlilerden oluşmaktadır (Köprülü, 2019, s. 49).

Esas kaynaklara bakıldığında Batılı tarihçilerin bu iddialarının hepsinin bir spekülasyon olduğu ve Osmanlı'nın hem devlet hem de kültür kaynağı olarak Anadolu Selçuklu devlet geleneğinin bir devamı olduğu görülmektedir. Köprülü Osmanlı'nın Uç kültüründen ortaya çıktığı üzerinde dururken, Paul Wittek Osmanlı'nın temelini gaza/cihad ideolojisine dayandırmaktadır (İnalcık, 2020, s. 99).

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlayabilmek için önce Anadolu'daki mevcut duruma bakmak gerekmektedir. XIV. Yüzyılda gerçekleşen olayların temelinde 1280-1330 yılları arasında Batı Anadolu ve Bitinya arasında gerçekleşen olaylar bulunmaktadır (İnalcık, 2020, s. 103).1230'lu yıllardan itibaren Moğol istilaları sırasında birçok Türkmen aşireti batıya doğru kaçmak zorunda kalmıştır. 1243'ten itibaren Anadolu Selçuklu Devleti yönetimi de Moğolların eline geçmiştir. Bu durum Türkmenlerin batı sınır bölgelerine doğru ilerlemelerine yol açmıştır. 1291-1295 yıllarından itibaren ise Moğollar içerisindeki karışıklıklardan faydalanan uçtaki Türkmenler Bizans üzerine fetihler yaparak bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamışlardır. Bütün bunlar sonucunda bölge bir Tük yurdu hâline gelmiştir. Özellikle bu nüfus fazlalığı Osmanlı'nın kuruluşu ve Balkanlara doğru genişlemesinin temelini oluşturmuştur. Bu yayılma ve yerleşme politikaları Selçuklu'dan gelen Alplar/Alperenler ve Uç beyleri liderliğinde gerçekleşmiştir (İnalcık, 2020, s. 102).

Pachymeres, Argun Han'ın ölmesi ve ardından Geyhatu'nun Han seçilmesiyle Moğollar arasında çıkan taht kavgalarının Anadolu'nun karışıklık içinde kalmasına ve Türkmenlerin başkaldırmasına yol açtığını savunur. Bu karışıklıklar daha da artmış ve Kılıçarslan, kardeşi Mesud'a karşı ayaklanmıştır. Bu isyan Geyhatu'nın Kasım 1291'de ordusuyla birlikte gelmesi ve Kılıçarslan'ın Kastamonu'ya gitmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak buradan ordu toplayan Kılıçarslan Mesud'u mağlup etmiştir (İnalcık, 2022, s. 35). Daha sonra Mesud Moğol ordusunun desteğini alarak Kılıçarslan'ı yenmiş, Kılıçarslan kaçmış ancak Yavlak Arslan'ın oğlu Ali tarafından öldürülmüştür. 1291 yılından itibaren Çobanoğlu Ali, Selçuklu ve Moğol baskısından kurtularak, Bizans'a doğru seferlere başlamıştır. Ancak onun Bizans'la barışçıl ilişkiler kurmasından itibaren, Osman Bey Bizans'a seferlere başlamıştır. 1299 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'nde ise İlhanlılara karşı Sülemiş isyanı gerçekleşmiş, bu isyan yüzünden III. Alaaddin Keykubad kaçmış ve taht sahipsiz kalmıştır. Bu durum Osman Bey'in daha serbest hareket etmesine ve Moğollar'dan uçlara doğru kaçan Türkmenlerin, Osman Bey'i güçlendirmesine sebep olmuştur. Osman Bey, beyliğin merkezini Bilecik'e taşımıştır. Ancak Osman Bey 1299'da henüz tam anlamıyla bağımsız değildir. Çünkü İlhanlıların hükmünde bir uç beyi olmuş ve hatta Gazan Mahmud Han'ın 1302 Suriye seferinde ona destek kuvvet göndermiş ancak kış sebebiyle bu kuvvet geri dönmek zorunda kalmıştır (Uzunçarşılı, 1982, s. 108).

Pachymeres Osman Bey'in Türkmenler üzerindeki en atılgan ve enerjik akıncı önderi olduğunu vurgulamış ve başlangıçta Osman Bey'in Kastamonu uç emirlerinden olan Çobanoğulları'nın emrinde bir uç savaşçısı olduğunu bildirirmiştir ancak bu bilgi Osmanlı kaynaklarında geçmemektedir (İnalcık, 2022, s. 36).

Alp ünvanı taşıyan bir gazi lider etrafında toplanan nöker/yoldaş gruplarıyla gaza/ganimet akınlarının yapılması Osmanlı'nın ilk politikalarıdır. Bu akınlara garipler, yoldaşlar gibi gruplar katılmıştır. Osman Bey bir alp olarak kazandığı başarılar sonucunda, Karacahisar'ı fethederek kendi şehrini kurmuştur (İnalcık, 2020, s. 103). Yani Osman Gazi başlangıçta aslında bir alp olarak ortaya çıkmıştır. Asıl gaza faaliyetlerine ise 1284'te Kulaca'nın fethiyle başlanmıştır. Bu fetihten önce Eskişehir ucundadır ve Bizans'la sınırı Bilecik'te başlamaktadır. Neşri tarihinde geçen rivayete göre Ertuğrul Gazi Dönemi'nde İtburnu köyünden bir kadınla macerası anlatılırken Osman Bey'in İnönü Beyi ile dostluk ilişkilerini sürdürdüğü, Eski Hisar Beyi ve Eskişehir Beyi ile savaştığı anlatılmaktadır (İnalcık 2022, 17).

Selçuklu Sultanı Karacahisar fethi sonucunda Osman Bey'e menşur, sancak ve birçok beylik emareleri göndermiştir. Bu durum Osman Gazi'nin 1288 yılında resmen Selçuklu Devleti'nin bir uç beyi hâline geldiğini göstermektedir (İnalcık, 2020, s. 106).

Neşrî tarihinde Osman Bey'in Karacahisar fethinden sonra yeğeni Aktemur'u Konya'ya gönderdiği ve Aktemur'un Konya'dan Sancak beyliği sembolleri getirdiği anlatılmaktadır. Böylece Osman Bey 1288'den itibaren Selçuklu Sultanına bağlı olarak bölgede hâkimiyet kurmuştur. Osman Bey Karacahisar'da adına hutbe okutmuş ve bağımsız bir beylik olma iddiasında bulunmuştur. Karacahisar'a Müslüman ahali iskân edilmiş, pazar yeri kurulmuş, imam, kadı ve hatip istenmiştir (İnalcık, 2022, s. 30).

Osman Bey önce bir aşiret beyi ardından da uç beyi olmuş, Selçuklu hükümdarı tarafından kendisine beylik alameti olarak tabl (davul) ve alem (bayrak) gönderilmiştir. Ancak bu alametler onun bağımsızlık alametleri değildir. Osman Bey'in Moğolların III. Alaaddin Keykubad'ı tahttan indirmesinden sonra bağımsızlığını ilan ettiği bilinmekle birlikte, hem Osman Bey'in hem de Orhan Bey'in İlhanlılara vergi ödemeye devam ettiği de bir gerçektir (Uzunçarşılı, 1982, s. 114).

Osmanlı Devleti'nin kuruluş felsefesini anlamak için gazi gelenek ve örgütlenmesi anlaşılmalıdır. Osman Gazi önemli başarılar kazanan, cesur, teşkilatçı bir yandan da tarikat şeyhlerini arkasına almış bir gazi lider olarak, alpları ve gazi yoldaşları etrafında toplayıp seferlere katılan ve fethettiği toprakları onlara yurt olarak vermiştir. Bu alplara verilen yurtlar tımar sisteminin temelini oluşturmuştur. Örneğin Turgut Alp'a tımar olarak verilen bölgeler daha sonraları Turgut ili olarak anılmıştır. Bu yurtluklardaki vergilerin geliri aynı ailede kalmış ve babadan oğula geçmiştir. Rumeli'de bulunan Evrenosoğulları, Mihaloğulları, Malkoçoğulları, Paşa Yiğitoğulları gibi aileler bunlardandır (İnalcık, 2020, s. 109). Başlangıçta bu alpların başında bulunan bir lider olan Osman Bey'den 1360 yılında

Orhan Bey'e ait olan Süleyman Paşa vakfiyesinde "Sultânü'l-guzât" olarak bahsedilmektedir. İlerleyen dönemlerinde de Osmanlı Sultanları kendilerini hep gâziler Sultanı olarak görmüşlerdir (İnalcık, 2020, s. 110).

Başlangıçta Osman Gazi de bir alp olarak diğer alplarla birlikte yoldaşlık yaparken zamanla kazandığı başarılar sonucunda diğer alplar onun yönetimi altına girmiştir. 1299'dan itibaren Osman Bey Eskişehir'den Bilecik ve Yenişehir'e kadar büyük bir ülkeye sahip olduktan sonra oğlu Orhan Bey'e İnönü'yü, Hasan Alp'a Yarhisar'ı, Turgut Alp'a İnegöl'ü vermiştir. Osman Bey'le birlikte seferlere giden Saltuk, Hasan ve Konur gibi alpların soyundan gelenlerin ileriki zamanlarda Osmanlı aristokrasisini oluşturduğu görülmüştür. Bu durum Osman Bey'in fethettiği toprakları yanındakilere bölüştürdüğünü göstermektedir. Böylece feodal bir yurt-apanaj sistemi oluşturmuş bu da Osmanlı'nın ileriki zamanlarında Evrenesoğulları, Mihaloğulları, Paşayiğitoğulları gibi Rumeli'de gaza yapan akıncı ailelerini ortaya çıkartmıştır (İnalcık, 2022, s. 23).

3.1.1.1.2. Kuruluş Osman Dizisinde Osman Bey'in Beyliğin Başına Geçmesi

Osman Bey tarihte babası Ertuğrul Gazi hayattayken de ona vekâlet etmekteydi. Bu nedenle babasının vefatından sonra beyliğin başına geçmesi daha sorunsuz oldu. Ona muhalefet eden tek kişi ise amcası Dündar Bey'di ve bu muhalefet Osman Bey'in Dündar Bey'i katletmesiyle sona erdi.

Kuruluş Osman dizisinde ise Ertuğrul Bey Konya'da iken ona vekâlet eden kişi Osman Bey değil amcası Dündar Bey'dir. Bu durum tarihle örtüşmemektedir çünkü Dündar Bey'in Ertuğrul Bey'e vekâlet ettiği bilgisi hiçbir kaynakta geçmemektedir. Tarihte Osman Bey daha babasının sağlığında ona vekâlet ederek babası tarafından veliaht seçilmiş durumdadır ve bu durum da ona beylik yolunu açmak konusunda işini kolaylaştırmıştır. Dizide ise böyle kurgulanmadığı için Osman Bey'in obanın başına geçme süreci daha sancılı işlenmiştir.

39. bölüm 1.32.06'da Ertuğrul Bey, Aksakallılar'ın başı olan ve Cüneyt Arkın tarafından canlandırılan isimsiz bir karakterin yanına gider ve Ertuğrul Bey ile Aksakallılar lideri kendisinden sonra obanın başına kimin geçeceği konusunda konuşurlar. Bu konuşma sonunda Ertuğrul Gazi, kutun oğlu Osman'da olduğunu söyler. Aksakallılar lideri de "Türk'ün beklediği devleti Osman kuracak. Onun ardından gelenler de o devleti onun adıyla anacak" diye cevap verir. Böylece Osman Bey'in obanın başına geçmesi, yalnızca Ertuğrul Bey'in düşüncesi ve kararı olmaktan çıkartılarak varlığı hiçbir kaynakta geçmeyen ancak

popüler kültürde Türk devletleri içerisinde âlim ve yaşlı kimselerden oluşan ve gerektiğinde devlet işlerine müdahale ettiği düşünülen Aksakallılar adında bir teşkilatın lideri tarafından da tasdik ettirilmiştir. Ertuğrul Bey 39. bölüm 2.04.41'de vârisini açıklayamadan ölmüş ve 40. bölüm 00.43.15'te beylik toyu yapılmıştır. Toyda Gündüz Bey, kardeşi Osman Bey lehine adaylıktan çekilmiş ve beylik mücadelesi Osman Bey, ağabeyi Savcı Bey ve amcası Dündar Bey arasında geçmiştir. Ancak Dündar Bey, Savcı Bey'e tuzak kurduğu için Savcı Bey de adaylıktan Osman Bey lehine çekilince beylik mücadelesini Osman Bey kazanmış ancak duruma itiraz eden Osman Bey yeniden oylama isteyince yeniden bey olarak seçilmiştir. Tarihte Savcı Bey'in beylik mücadelesine katıldığına dair hiçbir kayıt bulunmamaktadır. Beylik mücadelesi yalnızca Osman Bey ile amcası Dündar Bey arasına geçmiş ve toyda seçilen Osman Bey olmuştur.

57. bölüm 00.26.25'te Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Mesud Osman Bey'in Bizans tekfurlarıyla mücadelesinden dolayı ona hilat göndermiştir. Tarihte Osman Bey'e Giyaseddin Mesud'dan hilat geldiğine dair de bir bilgi bulunmamaktadır. Aynı bölüm 01.01.44'te de Osman Bey Sultan Mesud'a teşekkür etmek için hediyeler sunmuş ve onunla görüşmüştür. Osman Bey ile Sultan Mesud'un böyle bir görüşmesinin olup olmadığı da bilinmemektedir. Osman Bey hediye olarak Sultan Mesud'a Sultan Alaaddin'in babası Ertuğrul Gazi'ye hediye ettiği hançeri hediye etmiş ancak Sultan'ın Moğol valilerinin yanında bir hükmü kalmadığını görünce "Sultan Alaaddin'in hançerini yanlış ellere teslim etmişim." demiştir. Tarihte böyle bir olay hiç vukuu bulmamıştır. Osman Bey Selçuklu Sultanları tahtta olduğu müddetçe onlarla hep iyi geçinmiş ve saygısını korumuş ne zamanki hanedandan biri kalmayıp devlet Moğol hâkimiyetine girmiş ondan sonra diğer Türk beyleri gibi bağımsızlığını ilan etmiştir. Dizide kurgulandığı gibi Sultan'ın karşısında ona karşı böyle bir söz etmesi mümkün değildir. Osman Bey bu ziyareti esnasında vergilerini Moğol'a değil Selçuklu'ya ödeyeceği kararını almıştır. Burada da Osmanlıların Moğollara vergi ödemediği gibi bir kurgu oluşturulsa da tarihî gerçeklikle örtüşmemektedir. Osman Bey'in Selçuklularla ilişkisi ilerleyen bölümlerde bozulmuş ve 75. bölüm 1.56.48'de Osman Bey, Selçuklu veziri Alemşah tarafından tutuklanmıştır. 78. bölüm 1.06.53'te ise Selçuklu veziri Alemşah Osman Bey'i idam ettirmeye kalkmıştır. 85. bölüm 2.22.23'te ise Osman Bey Selçuklu Veziri Alemşah'ı öldürmüştür.

Selçuklu Veziri Alemşah'ın kendisi de dâhil olmak üzere onunla ilgili geçen olayların hepsi kurgudur. Tarihte ne herhangi bir Selçuklu veziri Osman Bey'i idam ettirmeye kalkmış ne de Osman Bey herhangi bir Selçuklu vezirini öldürmüştür. Bunlar süreyi uzatmak için eklenmiş kurgulardır ve tarihî gerçeklikle ilgisi yoktur.

83. bölüm 1.44.33'te de Osman Bey hem Selçuklulara hem de Moğollara isyan kararı almıştır. Bu da yine tarihe uygun olmayan bir kurgudur.

86. bölüm 00.33.06'da Sultan Mesud Yenişehir sınırındaki köyleri Osman Bey'e verdiğini bildirmiş ve Osman Bey'i uç beyi ilan etmiştir. Burada da Sultan Mesud'un Osman Bey'e desteği gösterilmeye çalışılmıştır. 89. bölüm 1.49.57'de ise Osman Bey Selçuklu Sultanı, Bizans tekfuru ve İmparatoru ile anlaşma yapmıştır. Osman Bey Absu ve Karaçapuş hisarlarının vergilerinin kendisine verilmesi karşılığında Bizans'a saldırmayacağına dair anlaşma yapmıştır. Böyle bir anlaşma da tarihte gerçekleşmemiştir. Selçuklu'nun uç beylerini Bizans hudutlarına yerleştirme amacı sınırlarını güvenceye almaktır. Bir uç beyinin Bizans'a saldırmaması için anlaşma yapmaya zorlanması tarihî gerçeklikle uyuşmamaktadır.

95. bölüm 00.28.07'de Çobanoğlu Ali Bey karakteri diziye girmiştir. Kaynaklarda Osman Bey'in ilk zamanlarda Çobanoğulları Beyliği'ne bağlı olduğu bilgisi geçmektedir. Ancak dizide böyle bir bağlılıktan bahsedilmemekte yalnızca Çobanoğlu Ali Bey'in saygı duyulacak biri olduğu vurgulanmaktadır.

97. bölüm 2.09.40'ta Selçuklu Sultanı Alaaddin'den Osman Bey'e haber gelmiştir. Bu gelen haberde Sultan Alaaddin'in Osman Bey'i tehdit ettiği görülmektedir. Tarihî kaynaklarda Sultan Alaaddin'in Osman Bey'e böyle bir tehdidi bulunmamaktadır. Üstelik Osman Bey Selçuklu Sultanı'na meydan okuyan bir cevap vermiştir ki bunun da tarihî gerçeklikle bir ilgisi yoktur. Osman Bey Selçuklu Sultanı'na verdiği cevapta kendi adına hutbe okutup para bastıracağını bildirmiştir ki Osman Bey bunu Selçuklu Sultanına meydan okumak için yapmamıştır.

98. bölüm 2.13.49'da ise Osman Bey'e Selçuklu Sultanı Alaaddin'den alâmetler gelmiştir ve böylece Osman Bey resmen bir sancak beyi olmuştur. Bu olay tarihe de uygundur. Çünkü Sultan Alaaddin Osman Bey'e alâmetler göndermiştir. Ancak bu durum bir önceki bölümde Sultan Alaaddin'in Osman Bey'i tehdit etmesi ve Osman Bey'in de ona meydan okuması ile çelişmektedir. Bir önceki bölümde tarihsel bir hata yapılmış bir sonraki bölümde gerçeğe uygun ilerlemiştir. 98. bölümden itibaren Osman Bey bir sancak beyi olarak görevlendirilmiştir.

105. bölüm 2.11.18'de ise Sultan Alaaddin'in annesi olarak kurgulanan Valide İsmihan Sultan Bizans ile anlaşarak Osman Bey'i yok etme planı yapmıştır. Bu da tarihsel bir hatadır. Sultan Alaaddin'in Osman Bey'e alametler gönderip onu sancak beyi yapmasından sonra annesinin Osman Bey'i yok etme planının yapılması yine tarihî gerçeklikle örtüşmeyen bir kurgudur.

109. bölüm 2.07.22'de ise Osman Bey Sultan Mesud'u kaçırarak yeniden onu tahta geçirmeye çalışmaktadır ki bu da tarihsel olarak kabul edilemeyecek bir kurgudur. Osman Bey Sultan Alaaddin'den sancak beyliği görevini almıştır ve onu tahttan indirip başka birini tahta geçirmeye çalışması tarihte olmayan bir durumdur.

122. bölüm 1.07.59'da Osman Bey Valide İsmihan Sultan'dan vergilerin yarısını istemiş, Valide Sultan da kabul etmiştir. Tarihte Osman Bey'in Selçuklu'dan vergilerin yarısını isteme gibi bir talebi olmadığı gibi böyle bir şeyin Valide Sultan tarafından verilmesi de tarihsel bir yanlıştır.

126. bölüm 1.10.01'de Osman Bey sayesinde yeniden tahta çıkan Sultan Mesud Osman Bey'i yeni bir devlet kurması konusunda teşvik etmiştir. Ne Sultan Alaaddin'in tahttan indirilmesinde ne Sultan Mesud'un yeniden tahta çıkmasında Osman Bey'in bir dahli bulunmamıştır. Tahta kimin çıkacağına Moğollar karar vermiştir. Burada Selçuklu'nun Osman Bey'i kendisine varis gösterdiği şeklinde bir kurgu geçse de bu da tarihte olan bir şey değildir. Tam tersi Selçuklu yıkıldıktan sonra Anadolu beyleri arasında mücadelelerin yapılması, böyle bir veliahtın olmamasındandır.

148. bölüm 2.04.35'te Osman Bey Moğollara vergi vermeyi reddetmiştir. Bu da yine tarihsel bir hatadır. Osmanlılar Orhan Bey Dönemi'nde dahi İlhanlı'ya vergi vermeye devam etmişlerdir. Hatta bu nedenle bazı tarihçiler Osmanlı'nın tam olarak bağımsız olamadığını bile savunmaktadır. Dizide ise tarihî gerçekliğin dışına çıkılarak Osman Bey'in Moğollara vergi ödemediği şeklinde bir kurgu tercih edilmiştir. Bunun sebebi de Osman Bey'in izleyici gözünde Moğollara bağlı gibi gösterilmemeye çalışılmasından kaynaklanmaktadır.

3.1.2. Dündar Bey ve Osman Bey Arasındaki Çekişme ve Dündar Bey'in İdam Edilmesi

Dündar Bey ile Osman Bey arasında geçen beylik kavgası ve sonrasında gerçekleşen olaylar neticesinde Dündar Bey'in Osman Bey tarafından idam edilmesi önemli tarihî olaylardan biridir. Dizide de ele alınan bu konunun önce tarihî verilerdeki karşılığına ardından da dizide yansıtılmasına yer verilecektir.

3.1.2.1. Tarihte Dündar Bey ve Osman Bey Arasındaki Çekişme ve Dündar Bey'in İdam Edilmesi

Osmanlı hanedanında katledilen ilk hanedan mensubu Osman Bey'in amcası Dündar Bey'dir. Bu olay Osmanlı tarihlerinde farklı rivayetlerle anlatılmaktadır. Neşri'de geçen rivayete göre bir eğlence düzenleyen Bilecik tekfuru bu esnada Osman Bey'e elini öptürmek istemiş ve Osman Bey de bunu kabul etmek zorunda kalmıştır (Akman, 1997, s. 43). Tekfurdan intikam almak isteyen Osman Bey'in durumu Neşrî tarihinde şu ifadelerle geçmektedir:

> Osman Gazi Bilecik tekvurının beğlenün kendünin elin öpdürdüğine rencide olup diledi ki heman-dem karvayup tekvurı tuta. Ammûsı Tundar'la müşavere itdi. Tundar eytdi. Öte tarafda Germiyan oğlu aduv ve bu etrafun kâfirleri bize düşman. Bunı dahi düşman idicek, bize turacak yir kalmaz didi. Tundar'un bu sözü Osman'a güç geldi. Kendünın hurûcuna men anlayup okla Tundar'ı urub öldürdü (Unat & Köymen, 1949, s. 95).

Neşrî'de geçen bu ifadelerden anlaşıldığı üzere bu el öpme olayı Osman Bey'in, bey olmasından önce cereyan etmiştir (Akman, 1997, s. 43). Lamartine Osman Bey'in amcasını ok atarak değil yayının tahtası ile vurarak katlettiğini belirtmektedir. Bu katletme olayının esası bir hâkimiyet mücadelesidir. Ertuğrul Bey'in vefatından sonra beylik adayı olarak iki kişi görülmektedir. Bunlardan biri Ertuğrul Bey'in küçük oğlu Osman Bey iken diğeri kardeşi Dündar Bey'dir (Akman, 1997, s. 44).

İbn Kemal Eğtuğrul Bey'in vefatından sonra beyliğin başına geçmek için iki adayın bulunduğunu, bunlardan birinin kardeşi Dündar diğerinin oğlu Osman olduğunu, Dündar'ın yaşı itibariyle daha tecrübeli olduğunu fakat Osman Bey'in de beylik vasıflarını daha çok taşıdığını, bu nedenle Osman Bey'in tercih edildiğini anlatmıştır (İbn Kemâl, 1970, s. 65). Neşri tarihinde de Ertuğrul Bey'in kardeşi Dündar'ı bey seçmek isteyenler olsa da kendi kabilesinin Osman Bey'i istediği, böylece Osman Bey'in obanın başına getirildiği ve amcasının da ona biat ettiği bilgileri geçmektedir (Unat & Köymen 1949, s. 79).

Kaynakların verdiği bilgilerden de anlaşılacağı üzere, Ertuğrul Bey'in vefatından sonra Kayı Beyleri, başlarına Ertuğrul Bey'in son dönemlerinde de ona vekâlet eden Osman Bey'in geçmesini isterken, Dündar Bey de beyliğin başına geçmek istemiştir. Nitekim Kayı dışındaki aşiretler de Dündar Bey tarafında olmuşlar ancak beyliğin başına Osman Bey geçmiştir (Uzunçarşılı, 1988, s. 103).

Hayrullah Efendi tarihinde Dündar Bey'in Osman Bey'in beyliğini bir türlü kabullenemediği ve bu nedenle Bilecik ve Yarhisar tekfurlarının Osman Bey'i öldürmek için kurdukları tuzaktan haberdar olduğu hâlde, Osman Bey'e bunu söylememesi üzerine, Osman Bey'in bu hadiseden kurtulup 1298'de amcasını öldürdüğü bildirilmektedir. Neşri tarihine göre ise Dündar Bey Bilecik tekfurunun kaçmasına yardımcı olduğu için, Osman Bey amcasını okla öldürmüştür. Mezarı da Köprühisar'dan Çakırpınar'a giden yol üzerindedir (Uzunçarşılı, 1988, s. 104).

Tarihî kayıtlardan da anlaşılacağı üzere Osman Bey'le Dündar Bey arasında bir beylik mücadelesi yaşanmıştır. Ancak Osman Bey'in beyliğin başına geçmesi kararı alınınca Dündar Bey de bu durumu kabul etmek zorunda kalmıştır (Akman, 1997, s. 44).

İnalcık'a göre Osman Gazi, bey olduktan sonra Dündar Bey onun kethüdalığını yapmıştır. 1299 yılına gelindiğinde ise Osman Bey ile amcası Dündar arasında fetih politikası konusunda bir anlaşmazlık hâsıl olmuştur. Dündar Bey Bilecik tekfuru ve Rum ahali ile iyi geçinme politikası güderken, Osman Bey bunun kendi savaş ve egemenlik anlayışına aykırı olduğunu iddia ederek Dündar Beyi katletmiştir (İnalcık, 2022, s. 34).

Bir diğer rivayete göre Dündar Bey Osman Bey'i öldürmek için Bilecik tekfuruyla birlikte bir süikast planı kurmuştur. Osman Bey bu durumu Köse Mihal'den öğrenerek durumu lehine çevirmiştir. Bu olay Dündar Bey'in idam edilmesine yol açmıştır (Akman, 1997, s. 45). Hammer'e göre ise Karacahisar pazarına vergi koyan Osman Bey, daha sonra tekfurluğu da vergiye bağlamak istemiş ancak Dündar Bey böyle bir şeyin hem Germiyan Beyi'ni hem de Rum tekfurlarını kendi karşılarına almak olacağını belirttiği için Osman Bey tarafından öldürülmüştür. Hammer'e göre bu katil vakası Osman Gazi'nin saltanatının başlangıcıdır (Akman, 1997, s. 46).

Danişmend'e göre Köprühisar Seferi'ne çıkmak amacıyla harp meclisi toplandığında amcası Dündar Bey'in bu sefere karşı çıkması üzerine Osman Bey, attığı okla amcasını katletmiştir. Danişmend bu olayın tarihini H. 702/M. 1302 olarak vermektedir. Bu rivayetler eğer doğruysa Osmanlı tarihinde hanedan içerisindeki ilk katletme hadisesi Osman Bey Dönemi'nde başlamıştır (Danişmend, 1971, s. 6-7). Bazı tarihlerde ise kardeş katlini meşrulaştırmak amacıyla böyle bir iddianın ortaya atıldığı ve kardeş katlinin Osmanlı'nın kurucusuna kadar dayandırılmak istendiği söylense de arkeolojik veriler ve Köprühisar'da Dündar isminde birinin mezarının bulunması, bu iddiayı çürütmektedir. Öldürüldüğü sırada 90'lı yaşlarda olduğu tahmin edilen Dündar Bey'in katlinin H. 698/M. 1298 ya da H. 702/M. 1302 yılında yaşanmış olduğu düşünülmektedir. Dündar Bey'in mezarının Bilecik civarında

Köprühisar'dan Çakırpınar'a giden yol üzerinde olduğu düşünülmektedir (Akman, 1997, s. 46).

3.1.2.2. Kuruluş Osman Dizisinde Dündar Bey ve Osman Bey Arasındaki Çekişme ve Dündar Bey'in İdam Edilmesi

Kuruluş Osman dizisi, Osman Bey'in gençlik dönemini anlatarak başlamaktadır. Ertuğrul Bey hâlâ hayattadır ancak Konya'dadır. Ertuğrul Bey'in yokluğunda oba yönetimi Ertuğrul Bey'in kardeşi ve Osman Bey'in amcası Dündar Bey'in yönetimindedir. Tarihî kayıtlarda ise Dündar Bey'in Ertuğrul Bey'e vekâlet ettiğine dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Kaynaklara göre Ertuğrul Bey yaşlandığında ona vekâlet eden kişi Osman Bey'dir ve bu nedenle Ertuğrul Bey'in vefatından sonra çok bir ihtilaf yaşamadan Osman Bey obanın başına geçmiştir ve Osman Bey'le Dündar Bey arasındaki ihtilaf Osman Bey'in obanın başına geçmesinden sonra başlamıştır. Ancak dizide bu ihtilaf daha erken başlatılmıştır.

Dizide Ertuğrul Bey'in yokluğunda Dündar Bey ona vekâlet ederken Osman daha başına buyruk davranmakta ve bu nedenle amcasıyla sık sık karşı karşıya gelmektedir. 1. sezon 5. bölüm 1:37:31'de Osman Bey ile Dündar Bey tartışmakta ve Osman Bey tartışma sonunda kendini hançerlemektedir. 1. sezon 14. bölüm 00:02:37 ve 00:06:56'da Dündar Bey Moğol komutanı Balgay ile birlik olarak Osman Bey'i tuzağa düşürmüş ve onu tüm obanın önünde oklatmış ve hatta Balgay'ın onu herkesin önünde öldürmeye kalkmasına izin verecek kadar ileri gitmiştir. Bu olaylar üzerine Osman Bey "and olsun ki ölümün benim elimden olacak Dündar Bey" ve "ölümün benim elimden olacak emmi" şeklinde haykırarak gelecekte olacak olan bir olaya atıfta bulunmuştur.

2. sezon 39. bölüm 2:04:41'de Ertuğrul Bey varisini açıklamak için herkesi toplamış, kendisinden sonra beyliğin başına oğullarından birinin geçmesini istediğini söylemiş, Osman Bey'i tarif etmiş ancak hangi oğlunu varis olarak gösterdiğini söyleyemeden vefat etmiştir. Tarihî kaynaklara göre ise Ertuğrul Bey yaşlılığından dolayı daha hayattayken beyliğin bütün işlerini oğlu Osman Bey'e bırakarak onu kendine vekil olarak seçmiş ve böylece varisinin o olduğunu göstermiş, onun vefatından sonra da Osman Bey'in boy beyi olması hususunda fazla bir ihtilaf çıkmamıştır.

Ertuğrul Bey'in vefatıyla 40. bölüm 00:43:15'te beylik toyu kurulmuştur. Bu toyda Kayı boyunun beyliği için Ertuğrul Bey'in kardeşi Dündar Bey ve oğulları Gündüz Bey, Savcı Bey ve Osman Bey arasında Kayı beyleri tarafından bir oylama yapılacaktır. Gündüz

Bey Osman Bey lehine oylamadan çekilmiştir. Oylama Dündar Bey ile Osman Bey arasında geçmektedir ve ikisi de eşit oy almıştır. Son söz Savcı Bey'dedir. Savcı Bey'le Osman Bey arasında daha önce bir ihtilaf gerçekleşmiş ve Dündar Bey toydan önce Savcı Bey'e, onu destekleyeceğini söylemiş ancak gizlice beylere altın vererek kendine destek sözü almış ve toyda kendi adaylığını koymuştur. Amcasının kendisini aldattığını gören Savcı Bey'in de son söz söylemesiyle Osman Bey Kayı boyunun beyi seçilmiştir. Ancak durumu anlayan Osman Bey sonuca itiraz etmiş ve oylama yeniden yapılmıştır. Yeniden yapılan oylamada Dündar Bey dışında herkesin oyunu Osman Bey'den yana kullanmasıyla Osman Bey, bütün oba beylerinin oy birliğiyle bey seçilmiştir.

Tarihî verilerde Osman Bey'in bütün Kayı beylerinin oy birliğiyle seçildiği ve Dündar Bey'in bunu hazmedemediği için düşmanlığa başladığı geçmektedir. Ancak dizide Dündar Bey obanın başına geçebilmek için de hileye başvurmuş hem Ertuğrul Bey'in diğer oğlu Savcı Bey'i onu destekleyeceğine dair kandırmış hem de bazı beylere altın vererek onların kendini desteklemesi için uğraşmıştır. Tarihî kayıtlarda Savcı Bey'in bey olmak istediğine dair de hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Kaynaklara göre beylik mücadelesi Osman Bey ve Dündar Bey arasında geçmiştir.

2. sezon 41. bölümde Osman Bey'in bey olmasından kısa bir süre sonra 00:54:51'de Dündar Bey gizlice Osman Bey'in düşmanı İnegöl tekfuru Nikola ile buluşmuş ve Nikola, Kulacahisar'ın geri alınması karşılığında, Dündar Bey'e obanın beyliğinin verilmesini teklif etmiştir. Bu görüşmeyi haber alan Osman Bey 1:14:49'da ihanet ettiği gerekçesiyle amcası Dündar Bey'in boynuna yay kirişini dolayarak onu boğmaya kalkmış ancak amcasının Nikola'ya inanmış gibi görünüp onu tuzağa çekmek için buluştuğunu söylemesine tam ikna olmasa da onu öldürmekten vazgeçmiştir.

İlerleyen bölümlerde Dündar Bey'in hem İnegöl tekfuru Nikola hem de Papa'nın gizlice obaya gönderdiği casuslarla iş birliği devam etmiş ve Osman Bey, Dündar Bey'in ihanetini 2. sezon 53. bölüm 00:02:19'da Şeyh Edebali'nin huzurunda Umur Bey'den öğrenmiş, aynı bölümde 00:24:39'da bu hainliği, amcasına lanetler okuyarak ağabeyleri Dündar ve Savcı Beyler ile babasının yoldaşı Bamsı Bey'e söylemiştir. Dündar Bey obada casusluk yapan çömlekçi İdris'in yakalanması üzerine, kendisinin Nikola ve Papa'nın casuslarıyla iş birliğinin ortaya çıkmaması için, konuşmasın diye Çömlekçi İdris'i oklayarak öldürmüş ancak parmağından zamanında Ertuğrul Bey'in kendisine verdiği zihgiri düşürmüş, bu zihgiri olay yerinde bulan Malhun Hatun onu babası Umur Bey'e, Umur Bey de Şeyh Edebali'nin huzurunda Osman Bey'e vermiştir. Bu zihgir Dündar Bey'in ihanetine kanıt olarak gösterilmiştir. Dündar Bey'in bu ihaneti Kayı Obası'nın Ermeni Beli

Muharebesi'nde başarısız olmasına ve Savcı Bey'in oğlu Bay Hoca'nın şehit olmasına yol açmıştır. Osman Bey'in kendisinin hain olduğunu öğrendiğini anlayınca Dündar Bey Nikola'ya sığınmış, Gündüz Bey Aya Nikola ile anlaşarak ona fidye verip Dündar Bey'i almak için İnegöl'e gitmiş ve orada Dündar Bey'le yüzleşmiştir. Dündar Bey Osman Bey'e düşmanlık sebeplerini söylemiştir. Nikola Dündar Bey'i teslim etmemiş, Osman Bey yakaladığı Papalık casusunu tehdit ederek İnegöl'e yollamış ve casusun yardımıyla Dündar Bey İnegöl'den kaçırılmıştır. İnegöl'den çıkarılan Dündar Bey, Osman Bey tarafından yakalanarak obaya getirilmiştir.

54. bölüm Dündar Bey'in ahalinin yuhlamalarıyla obaya getirilmesiyle başlamıştır. Savcı Bey'in karısı, Dündar Bey'den oğlu Bay Hoca'nın katili olduğu için hesap sormaktadır. Dündar Bey üzerinde Bizans askeri kıyafetiyle obanın ortasında rezil edilmiştir. 54. bölüm 00:08:13'de Dündar Bey yargılanmıştır. Dündar Bey yaptığı bütün ihanetleri Kayıların iyiliğini istemesi ve cenklerin sona ermesi için yaptığını söylemiştir. Dündar Bey gidilen her cengi düşmana haber vererek pusuya düşülmesine sebep olmakla yargılanmaktadır. Dündar Bey İnegöl tekfuru Aya Nikola ile iş birliği içerinde olduğunu ve bildiği her şeyi Nikola'ya söylediğini, Papa casusları ve Moğollarla iş birliği yaptığını itiraf etmiştir. Osman Bey bu yargılama sonucunda Dündar Bey'in boynuna yağ kirişi dolamış ancak son kez namazını kılmasına izin vermiştir. 00:25:17'de Dündar Bey'in kızı olarak kurgulanan Aygül Hatun'un da hesaplaşmasıyla Dündar Bey kendi öz kızı tarafından da bir hain olarak görülmüş ve izleyicinin gözünde kesinlikle katledilmesi gerektiği gösterilmiştir. Aygül Hatun'un babası için ağzından çıkan "Sen hainsin, sen ölmeyi sonuna kadar hak ettin." sözleri de bunu kanıtlamaktadır.

Şekil 2

Aygül Hatun'un Dündar Bey'i Hainlikle Suçlaması

Osman Bey töre gereği Dündar Bey'i hep yay kirişiyle boğmaya çalışmıştır. Ancak 00:49:05'te Savcı Bey, Dündar Bey'e oğlu Bay Hoca'nın ölümüne sebep olan oku göstermiştir. 00:53:51'de Dündar Bey, Osman Bey'den son bir istek olarak ölümünün Osman Bey'in elinden olmasını, şerefli bir bey gibi yay kirişiyle ölmeyi hak etmediğini, ölümüne sebep olduğu Bay Hoca'nın göğsüne saplanan okun kendi canını almasını istediğini söylemiştir. Bu nedenle Dündar Bey, Osman Bey tarafından okla vurularak öldürülmüştür. Türk geleneklerine dayanan kut anlayışına göre hanedan soyundan olanların kanında kut olduğu için kanları dökülmez, bu nedenle hanedan mensupları boğularak öldürülürler. Buna rağmen tarihî kaynaklar Osman Bey'in amcası Dündar Bey'i hep okla vurarak öldürdüğünü söylerler. Bu olayın nedeni olarak dizide böyle bir anlatım tercih edilmiştir.

Şekil 3

Dündar Bey'in Boynuna Yay Kirişinin Dolanması

Şekil 4

Dündar Bey'in Osman Bey Tarafından Okla Vurularak İdam Edilmesi

Tarihî kaynaklarda, Dündar Bey'in öldürülme sebeplerinden biri olarak Osman Bey'in Köprühisar Seferi'ne çıkmak istemesine Dündar Bey'in karşı çıkması gösterilmiştir. Kaynaklardan bazıları bu sefer öncesinde toplanan meşveret meclisinde Dündar Bey'in sefere karşı çıkmasının onu ölüme götürdüğünü göstermektedir.

Bazı kaynaklara göre ise tam savaş esnasında Dündar Bey, Osman Bey'i bunca akan kandan sorumlu tutmuş, Osman Bey sinirlenmiş amcası susmayınca onu okla vurup öldürmüştür. Bu olay *Heşt Bihiş*[1]'te böyle anlatılmaktadır (Bitlisi, 2008, s. 167). Tarık Buğra Osmanlı kuruluş dönemini anlattığı *Osmancık* adlı romanında bu rivayeti esas almıştır. Romana göre; Aydos Seferi'ne çıktığında Dündar Bey, Ertuğrul Bey'in yoldaşlarını toplayıp Alka Evli, Dodurga ve Bayat beylerine de haber salarak onlara bu seferin gereksiz olduğunu, alpların gereksiz yere öldüğünü ve Domaniç'in savunmasız kaldığını belirtmiştir. Amcasının gerçek niyetini anlayan Osman Bey onun kendisini beylik için yetersiz gördüğünü, kendisinin bey olmak için Osman Bey'in başarısız olmasını beklediğini fark etmiştir. Bu nedenle de Karacahisar Seferi esnasında amcasını okla vurarak öldürür:

Savaşın kızıştığı bir sırada, Dündar beğ, yeğeni Osman beğe doğru at sürüyor ve bağırıyor:

- 'Hey Osmancık, yaptığın zulümdür .. kırdırma Ümmet- i Muhammed'i;çekilelim.' Osman beğ deliye dönüveriyor. Göz açıp kapamaya kalmadan amucasının yanındadır. Geyik boynuzundan yayını kaldırıp indirmesi de bir oluyor; Dündar beğ, atından cansız yuvarlanıyor. Osman beğ, atının başını ona doğru kırarken,

- 'Sus bire emice' diye bağırmış, ama susturamamıştır, ancak böyle susturabilmiştir. (Buğra, 2010, s. 299-300).

Tarihî kaynaklarda Dündar Bey'in öldürülme sebepleri olarak yukarıda anlatıldığı gibi Dündar Bey'in Osman Bey'in obanın başında olmasını çekememesi ve bey olmak istemesi, bunun için onunla fikir ayrılığı yaşaması, bu fikir ayrılıkları sonucunda Köprühisar Seferi'ne karşı çıkması, Dündar Bey'in Bilecik tekfurunun kaçmasına yardım etmesi, Dündar Bey'in Karacahisar pazarına konulan vergiye karşı çıkması ve son olarak da Bilecik ve Yarhisar tekfurunun Osman Bey'e suikast düzenleme planından Dündar Bey'in de haberdar olması hatta bu planın içerisinde olması sebebiyle Osman Bey tarafından öldürülmesidir.

Dizide Dündar Bey'in öldürülme sebepleri olarak ise Dündar Bey'in İnegöl tekfuru Aya Nikola ile bey olmak ve karşılığında Kulacahisar'ı Nikola'ya vermek karşılığında anlaşması ve bu anlaşma sonucunda obadaki her şeyden Aya Nikola'yı haberdar etmesi,

[1] Heşt Bihişt, İdris-i Bitlisi tarafından II. Bayezid'in isteği üzerine yazılan ve Osmanlı Devleti'nin II. Bayezid dâhil sekiz padişah dönemini anlatan Farsça tarih kitabıdır.

hatta Ermeni Beli Savaşı'ndan da Aya Nikola'yı haberdar etmesi ve bu nedenle savaşın kaybedilmesine ve Osman Bey'in yeğeni Bay Hoca'nın şehit olmasına neden olması, ayrıca Kayı obasının diğer düşmanları olan Papalık casusları ve Moğollarla da iş birliği yapması olarak anlatılmıştır.

Köprühisar Seferi tarihte 1302 olarak geçmiştir. Dizide Köprühisar Seferi 4. sezon 126. bölümde geçmekte iken Dündar Bey'in katli 2. sezon 54. bölümdedir. Yine tarihte Osman Bey'e Bilecik ve Yarhisar tekfurlarının tuzak kurarak süikast planı yapması olayı dizide 3. sezon 90. bölümde gerçekleşmiştir. Dündar Bey'in katledildiği 54. bölümde henüz ne Bilecik ne de Yarhisar tekfuru karakterleri bulunmaktadır.

Dizide Dündar Bey'i ölüme götüren en büyük sebep Ermeni Beli Savaşı ve Bay Hoca'nın şehit düşmesi olarak gösterilmiştir. Tarihî kayıtlarda Dündar Bey'in ölüm sebepleri arasında böyle bir sebebe rastlanılmamaktadır. Ermeni Beli Savaşı 1282-1283 yıllarında yaşanmıştır. Buna göre dizide Dündar Bey'in ölüm zamanı da aşağı yukarı bu tarihlerde gösterilmiştir. Tarihî kayıtlarda Dündar Bey'in ölüm tarihi 1291, 1298-99 ya da 1302 olarak geçmektedir. Dizide ise daha erken bir tarih gösterilmiştir.

Tarihin kurguya aktarılması esnasında kurgu yoluna gidilmesi kaçınılmazdır. Ancak bu kurgunun gerçekle çelişmemesi gerekmektedir. Kaynaklarda geçmeyen bilgiler farklı sebebe bağlanarak kurgulanabilir. Örneğin Osman Bey'in Dündar Bey'i yay kirişiyle boğmak yerine neden okla vurduğu kaynaklarda geçmezken dizide kurguyla cevaplanmıştır. Kaynaklarda birçok farklı sebep anlatılsa da detaylı olarak Dündar Bey'in ölümü ve sebepleri hakkında bilgi verilmektedir. En erken tarih olarak ise 1291 tarihi verilmektedir. Dizi ise hem tarihi daha erken vermiş hem de tarihte anlatılan sebeplerden farklı sebepler ortaya koymuştur. Ortak olan tek sebep Dündar Bey'in Osman Bey'le arasındaki ihtilaf ve tekfurla iş birliği yapmasıdır. Ama Ermeni Beli Savaşı'nda Bay Hoca'nın ölümüne sebep olması tamamen kurgudur ve neden böyle bir yol izlendiği anlaşılamamaktadır. Bunun dışında Dündar Bey'in Papalık casusları ve Moğollarla da iş birliği yapması, onu izleyici gözünde tamamen hain konumuna sokarak ölümü hak ettiği düşüncesinin oturtulmasını sağlamak için kurgulanmıştır.

3.1.3. Ermeni Beli Savaşı, Bayhoca'nın Şehit Olması ve Kulacahisar'ın Fethi

Ermeni Beli Savaşı ve ardından gelişen olaylar Osmanlı tarihinin başlangıcı olması bakımından önem arz etmektedir. Osman Bey'in tarih sahnesine çıktığı ilk olay olarak bilinen bu savaş Kulacahisar ve İkizce Savaşları'na da neden olmuştur.

3.1.3.1. Tarihte Ermeni Beli Savaşı, Bayhoca'nın Şehit Olması ve Kulacahisar'ın Fethi

Osman Bey başlangıçta civardaki tekfurlarla iyi geçinmeye çalışsa da Bilecik, Yarhisar ve Harmankaya tekfurları ile iyi politikalar gütse de İnegöl tekfuruyla anlaşamamaktadır (Şimşirgil, 2013, s. 28). Osman Bey'in komşuları arasında en güçlü olan İnegöl tekfurudur. Tekfur hem Selçuklu hem de İlhanlı'nın egemenliğini tanımaktadır. Osman Bey'in aşireti de Söğüt ve Domaniç arasındaki göçü emniyetli yapabilmek için Bilecik tekfuruyla uyum içinde yaşamaktadır. Ancak İnegöl tekfuru Aya Nikola, Türkler yaylaya çıkarken ya da yayladan dönerken yollarını kesip haraç istemektedir (Şimşirgil, 2013, s. 28).

İnegöl bölgesinde sürüler tarım arazilerini çiğnediği için İnegöl tekfuruyla Osman Bey arasında husumet oluşmuştur. Hatta Samsa Çavuş onun baskılarından kaçarak Mudurnu'ya çekilmiştir. Bu husumet İnegöl tekfuruyla Osman Bey arasındaki çatışmaları doğurdu. Bu çatışmaların ilki Ermeni Beli çatışmasıdır (Uzunçarşılı, 1982, s. 106).

Tekfrun baskılarından ve tehditlerinden kurtulmak ve tekfuru cezalandırmak isteyen Osman Bey, boy beyleriyle anlaşarak İnegöl'ü basıp şehri ateşe vermeyi planlamıştır (Irmak, 1994, s. 32). İnegöl tekfuru ile Osman Bey, Ermeni Beli civarında karşı karşıya gelmişler ancak Osman Bey bu çatışmada başarıya ulaşamadığı gibi kardeşi Sarubatı'nın oğlu Bay Hoca da burada şehit olmuştur (Uzunçarşılı, 1982, s. 106). Bu çatışmadan sonra Osman Bey aktif gaza faaliyetlerine başlamış, Kulacahisar'ı yağmalayıp ateşe vermiştir (H. 684/ M. 1285) (İnalcık, 2022, s. 28).

Neşri'de ve Aşıkpaşazade'de geçen bilgilere göre İnegöl tekfuru Osman Bey'in halkı yaylaya giderken onlara zarar vermektedir. Osman Bey bu durumu Bilecik tekfuruna bildirmiş ve yaylaya çıkarken mallarını Bilecik tekfuruna emanet etmek hususunda onunla anlaşmıştır. Bilecik tekfuru, malları kaleye kadınların getirmesi koşuluyla bu durumu kabul etmiştir. İnegöl tekfurunun yaptıklarından bıkan Osman Bey, yetmiş adamıyla birlikte İnegöl'ü ateşe vermek için harekete geçmiş ancak bu hareketi casusu vasıtasıyla haber alan

İnegöl tekfuru Aya Nikola, Ermenibeli'nde Osman Bey'e pusu kurmuştur. Artun/Aratun adlı bir casustan bu pusuyu haber alan Osman Bey pusunun üzerine gitmiştir. Burada kıyasıya bir mücadele gerçekleşmiş ve bu esnada Osman Bey'in ağabeyi Saru Yatu'nun oğlu Bay Koca/Hoca şehit olmuş ve Ermenibeli'ndeki Hamza Beg Köyü yakınlarına defnedilmiştir (Unat & Köymen 1949, s. 79-81).

Osmanlı tarihinin ilk muharabesi olduğu kabul edilen Ermenibeli Muharebesi'nin 683/1284'te olduğu tahmin edilmektedir. İnegöl tekfuru Nikola, Osman Bey'in kendisinin üzerine doğru ilerlediğini haber alarak bir pusu kurmuş, Osman Bey bu pusuyu haber alsa da ilerleyişini durdurmamıştır. Bu muharebe sonuçsuz kalmış ve savaşta Osman Bey'in yeğeni ve Savcı Bey'in oğlu Bay Hoca şehit düşmüştür. Osman Bey bu olay üzerine geri çekilmiş ve Osmanlı tarihi bu küçük muharebe ile başlamıştır (Danişmend, 1971, s. 3).

Bu savaşın en büyük önemi Osman Bey'in tekfurlarla giriştiği ilk savaş olmasıdır. Osman Bey savaşı kazanamadığı gibi yeğenini de kaybetmiş olmasına rağmen tekfurların baskılarına boyun eğmeyeceğini göstermiş, kendisine pusu kurulmasını haber aldığı hâlde geri dönmemesi de ününü artırmıştır. Bu savaş sonucunda Osman Bey, İnegöl tekfuruna karşı güçlü olabilmek için Bilecik tekfuruyla dostluk ilişkisi kurmuştur. Bu dostluk sonucunda yaylaya çıkılırken geride kalanlar Bilecik tekfuruna emanet edilmiştir (Irmak, 1994, s. 33).

İnalcık bu çatışmanın önemsiz bir çarpışma olduğunu, Söğüt-Domaniç yolu üzerinde yapıldığını, Osman Bey'in bu karşılaşmadan sonra gaza kılıcını kuşandığını ve bölge tekfurlarıyla savaşmaya başladığını, İnegöl tekfurlarına bir gece baskını yaparak Kulaca Hisarı yağmalayıp ateşe verdiğini bildirmiştir (İnalcık, 2007a, s. 446).

Ermenibeli çatışması Osman Bey'in ilk hurûcu yani ortaya çıkışı olması yönüyle önem taşımaktadır. Osman Bey'in İnegöl tekfuruyla arasında olan anlaşmazlık bu çatışmaya yol açmıştır. Osman Bey bu ilk çarpışmasında başarılı olamamıştır ancak Osman Bey'in kendisine kurulan pusunun üzerine az sayıda yaya birliklerle saldırması onun cesaretini, kararlılığını, atılganlığını ve liderliğini göstermektedir (Altuğ, 2021, s. 111).

Yerel ve önemsiz bir karşılaşma olan Ermenibeli çatışması kendisinden sonra gerçekleşen olaylar açısından önem taşımaktadır. Bu çatışmadan sonra Osman Bey, Edebali'den gaza kılıcı kuşanarak tekfurlarla mücadeleye başlamıştır (Altuğ, 2021, s. 112).

İnegöl Rumlarına karşı bir gece baskını yapan Osman Bey H. 684/ M. 1285'te İnegöl yakınlarında bulunan Kulacahisar'ı yağmalayarak ateşe vermiştir. Kulacahisar'ın ateşe verilmesi İnegöl'ün fethinin ilk adımını oluşturmuştur. İdari, askeri ve coğrafi nedenlerden dolayı Osman Bey yönünü ilk olarak Kulacahisar'a çevirmiştir. Buradaki amacı, İnegöl

yakınlarındaki küçük kale ve köyleri ele geçirerek İnegöl'ü zayıflatmak ve kuşaltma altına almaktır. Ancak bu baskın, etraftaki Rumlar'ın paniklemesine yol açmıştır. Baskının ertesi sabahı Rumlar, Karacahisar tekfurundan yardım istemişler ve tekfur da kardeşi Kalanoz liderliğindeki kuvvetleri İnegöl bölgesine göndermiş, bu birlikler İnegöl'deki Rumlarla birleşmiş ve böylece büyük bir ordu meydana gelmiştir. Bu gelişmeleri öğrenen Osman Bey de gazilerle birlikte İkizce'ye hareket etmiş H. 686/ M. 1286'da Domaniçbeli'ni aşarak düşmanla karşı karşıya gelmiştir (Altuğ, 2021, s. 112). Burada gerçekleşen savaşta Osman Bey'in ağabeyi Saru Yatu Savcı şehit düşerken tekfurun kardeşi Kalanoz da ölmüştür (Altuğ, 2021, s. 113). Uzunçarşılı bu savaşta yalnızca Saru Yatu Savcı Bey'in değil, Osman Bey'in diğer kardeşi Gündüz Bey'in de şehit olduğunu belirtmiş ve Karacahisar tekfurunun kardeşinin adının da Kalanoz değil Latos olduğunu bildirmiştir. (Uzunçarşılı, 1982, s. 107). İkizce Savaşı olarak tarihe geçen bu savaş Osman Bey'in gerçek anlamda ilk savaşı olarak kabul edilmektedir (Altuğ, 2021, s. 113).

3.1.3.2. Kuruluş Osman Dizisinde Ermeni Beli Savaşı, Bayhoca'nın Şehit Olması ve Kulacahisar'ın Fethi

Kuruluş Osman dizisinde 27. bölümde Kulacahisar'ın hâkimi olarak gösterilen Prenses Sofia'nın birlikleriyle girdiği mücadelede yaralanan Osman Bey, obadaki ahali de dâhil olmak üzere herkese kendini öldü göstermiştir. Osman Bey'in öldüğü haberini alan Prenses Sofia kalede şölen düzenlemiştir. Şenlik esnasında 1.20.52'de, İnegöl'den beklediği askerlerin geldiğini düşünen Prenses'in karşısına öldü sanılan Osman Bey ve tekfurun askerileri kılığına soktuğu alpları çıkar ve o sırada gelen flashback sahnesiyle Osman Bey'in ağabeyi Gündüz Bey'e, kendini öldü göstererek Kulacahisar'ı fethetme planını söylediği sahne gösterilir. Çıkan çatışma sonucunda Osman Bey Prenses Sofia'yı öldürür ve Şeyh Edebali'nin getirdiği Kayı bayrağının kale burçlarına asılması ve okunan ezan sonrası Kulacahisar Kalesi fethedilmiş olur. Dizide buraya kadar anlatıların hepsi kurgudur.

Öncelikle dizide Kulacahisar fethedildiği esnada daha Ertuğrul Bey hayattadır ve dizideki kurguya göre beyliğin başında Ertuğrul Bey'e vekâlet eden Dündar Bey bulunmaktadır. Osman Bey'in daha obanın başında bile değilken, üstelik beyliğe vekâlet eden amcası Dündar Bey'den habersiz, böyle bir fetih gerçekleştirdiği kurgusu oluşturulmuştur. Tarihte Osman Bey'in kendini öldü göstererek herhangi bir fetih yaptığı bilgisi de bulunmamaktadır. Burada kurgu yapılırken olayların sırası da değiştirilmiştir. Osman Bey'in tarih sahnesine ilk çıktığı olay Kulacahisar'ın fethi değil Ermenibeli

Savaşıdır. Bu savaşta yeğeni Bay Koca'nın şehit olmasından dolayı Osman Bey Kulacahisar'a saldırmış ve burayı fethetmiştir.

Dizide ise Ermenibeli Savaşı gerçekleşmediği gibi henüz Bay Koca karakteri de diziye girmemiş ayrıca Osman Bey daha beyliğin başına geçmemiştir. Bu nedenle dizide gösterilen Kulacahisar fethi başlı başına kurgudan ibarettir. Dizide ilk başta İnegöl tekfuru olarak Alexis adında biri gösterilmiştir. Kayılara yenilen de bu kurgu tekfur olmuştur. Bu yenilgiyi haber alan Bizans İmparatoru, 28. bölüm 1.31.07'de Türklerin ilerlemesini durdurmak için komutanı olan Aya Nikola'yı İnegöl tekfuru olarak görevlendirmiştir. Aya Nikola hem Osman Bey'in aldığı Kulacahisar'ı hem de babası Ertuğrul Gazi'nin aldığı Karacahisar'ı geri almak için bizzat İmparator tarafından görevlendirilir. Buraya kadar verilen olaylar tarihten bağımsız olarak kurgulanmıştır. Kulacahisar fethi Osman Bey, bey olduktan sonra Ermenibeli Savaşı'nda yeğeni Bay Koca'nın şehit olması üzerine Osman Bey'in Kulacahisar'a saldırması sonucu gerçekleşmiştir. Ayrıca Ermenibeli Savaşı Osman Bey'in ilk savaşıdır ve Osman Bey'in obanın beyi olduktan sonra gerçekleşmiştir. Burada Osman Bey'in ilk savaşı Kulacahisar fethi gibi gösterilmiştir. Üstelik Osman Bey henüz obanın beyi olmadan fethetmiş gibi gösterilmiştir. Bu da tarihe göre hatalı bir kurgudur. Ayrıca İnegöl tekfuru kaynaklarda hep Aya Nikola olarak geçmektedir. Osman Bey'le mücadele etme sebebi de başlangıçta, Osman Bey'in obasındaki hayvanların onun tarım arazilerine zarar vermesinden kaynaklanmaktadır. Burada ise Aya Nikola Kulacahisar Kalesi'nin kaybedilmesi nedeniyle Osman Bey'e karşı Bizans İmparatoru tarafından gönderilmiş bir komutan gibi gösterilmektedir. Bu da tarihe uygun olmayan bir kurgudur.

Aya Nikola'nın İnegöl tekfuru olmasından sonra Bizans Kulacahisar Kalesi'ni Kayılardan geri alır. Anadolu'daki Moğol emiri Geyhatu, Osman ve Aya Nikola arasındaki anlaşmazlıktan rahatsız olur ve o sırada Çobanoğulları'nın beyi olan Yavlak Arslan'dan ikisi arasında bir barış yapılmasını ister. Bu amaçla Yavlak Arslan hem Osman Bey'i hem de İnegöl tekfuru Aya Nikola'yı sulh yapmak için kendi otağına çağırır. Aya Nikola sulh yapmak için Yavlak Arslan'ın obasına gelir. Kayı Obası'ndan ise Osman Bey'in amcası Dündar Bey, ağabeyleri Gündüz Bey ve Savcı Bey gelirler. Hepsi Osman Bey'in gelmesini beklerler ancak Osman Bey gelmez. Çünkü o sırada alplarıyla birlikte yaptığı plan doğrultusunda Kulacahisar'ı yeniden fethetmeye gider. 36. bölüm 2.05.16'da Osman Bey Kulacahisar'ı yeniden fetheder.

Burada anlatılanlar da yine tarihî gerçekliğe aykırı olarak yapılan kurgulardır. Yukarıda da anlatıldığı gibi Kulacahisar'ın fethi Osman Bey'in Kayı Obası'nın başına geçtikten sonra yaptığı Ermenibeli Savaşı'nda yeğeni Bay Koca'nın şehit olması nedeniyle

gece baskını yapıp yakarak kaleyi ele geçirmesi sonucu gerçekleşmiş ve kale alındıktan sonra bir daha kaybedilmemiştir. Dizide ise daha bey olmadan alınan Kulacahisar Kalesi kaybedilmiş ve yine Osman Bey, henüz kendi obanın başına geçmeden, amcası Dündar Bey'in vekâleti ve ağabeyi Savcı Bey'in alp başı olduğu esnada, herkesten habersiz yeniden kaleyi fethetmiş gösterilmektedir. Bey olduktan sonra bile gerek ağabeyi gerek amcasıyla istişare eden Osman Bey, burada kendi başına buyruk hareket eder gösterilmiştir. Ayrıca Kulacahisar Kalesi'nin fethi hem olayların işleniş sırası hem de sebepleri bakımından tarihî gerçekliğe uymayacak şekilde kurgulanmıştır. Burada Osman Bey yeğeninin ölümü yüzünden değil ağabeyleri Gündüz ve Savcı Beylerin esir alınıp Kulacahisar Kalesi'nde Aya Nikola'nın işkencesine uğramaları nedeniyle fethetmiş gösterilmektedir. Bu olayların da gerçekle alakası olmayıp tamamı kurgudan ibarettir.

Ermenibeli Savaşı ise Kulacahisar'ın fethinden sonra 2. sezon 47. bölümde ele alınmıştır. Ertuğrul Bey'in vefatından sonra beyliğin başına geçen Osman Bey, farklı Türk obalarını davet ederek topraklarında kalıcı olmaya çalışmaktadır. Osman Bey'in genişlemesinden rahatsız olan Papalık ise obaya casuslar yerleştirmiştir. Bu casuslardan biri, uzun zamandır obada yaşayan Demirci İdris adında biriyken, daha sonra tüccar kılığında iki casus daha gelir. Demirci İdris, başlangıçta bu iki casusa oba hakkında bilgiler verir. Tüccar kılığındaki Papalık casusları, Aya Nikola ile anlaşarak ona Osman'ın obasından bilgi sızdırmaya başlarlar. Beylik postunu yeğeni Osman Bey'e kaptıran Dündar Bey ise Osman'ın başarısız olmasını istemektedir. Bu sayede beylik postuna sahip olabileceğini düşünmektedir. Beyliği ele geçirebilmek için İnegöl tekfuru Aya Nikola ile iş birliği yapan Dündar Bey, obada casusluk faaliyetleri yapmaya başlar ve bir süre sonra Papalık casuslarıyla da iş birliği yapar. Ancak Demirci İdris'in casus olduğunun ortaya çıkmasıyla, kendi faaliyetlerinin de anlaşılacağından korkan Dündar Bey, uzaktan ok atarak Demirci İdris'i öldürür. Ancak bu esnada düşürdüğü zihgirini Malhun Hatun'un bulması üzerine ileride hainliği ortaya çıkacaktır. Obadaki bütün bu faaliyetlerden İnegöl tekfuru Aya Nikola'yı sorumlu tutan Osman Bey Ermenibeli civarında Nikola'ya pusu kurar. Ancak hem kendi faaliyetlerinin ortaya çıkmaması hem de Osman Bey'in mağlup olması için Dündar Bey Papalık casuslarına Osman Bey'in Aya Nikola'ya kurduğu pusuyu haber verir. Papalık casuslarının da bu bilgiyi Aya Nikola'ya söylemeleri sonucu, tekfurun Osman Bey'in atacağı pusudan haberi olur. 47. bölüm 1.56.00'da başlayan Ermenibeli Savaşı esnasında aynı bölüm 2.02.45'te Nikola'nın attığı oklar sonucunda Osman Bey'in çok sevdiği yeğeni, ağabeyi Savcı Bey'in oğlu Bay Hoca şehit olur.

Burada Ermeni Beli Savaşı anlatılırken tarihî gerçekler kaynaklarda geçmeyen kurgu unsurlarıyla birleştirilmiştir. En başta farklılık savaşın sebeplerinde başlamaktadır. Dizide obadaki bir takım casusluk faaliyetlerinden İnegöl tekfuru Aya Nikola sorumlu tutulduğu için Ermenibeli'nde pusuya yatılmıştır. Oysa kaynaklara göre sebep Kayı obasının hayvanlarının İnegöl tekfuruna ait tarım arazilerine zarar vermesinden dolayı Nikola'nın Kayı Obasındakilerin yolunu keserek haraç almasıdır. Osman Bey bu amaçla İnegöl'ü ateşe vermek için hareket etmiştir. Tarihte de dizide olduğu gibi obadaki casuslar vasıtasıyla Aya Nikola Osman Bey'in saldırısından haberdar olmuşlardır. Ancak bu casusların kim olduğu belli değildir. Dizide casusluk faaliyeti yapanlar Papa'nın adamları ve Osman Bey'in amcası Dündar Bey'dir. Osman Bey ile Dündar Bey arasında beylik mücadelesi yaşandığı ilerleyen süreçte aralarında çıkan anlaşmazlık nedeniyle Osman Bey'in amcası Dündar Beyi öldürdüğü doğrudur ancak bu olay Ermenibeli Savaşı'ndan dolayı olmamıştır. Ermenibeli Savaşı 1285 yılında gerçekleşmiştir. Dündar Bey'in idamı ise bu olaydan çok sonra 1298'de gerçekleşmiştir. Dizide Dündar Bey'in öldürülmesi de Ermenibeli Savaşı esnasında casusluk yapmasına bağlanmıştır. Ermenibeli Savaşı'nda obadan birinin Aya Nikola lehine casusluk yaptığı doğrudur ancak bu kişi Dündar Bey değildir. Ayrıca İnegöl'de de Osman Bey'in casusu vardır ve Aya Nikola'nın Ermenibeli'nde Osman Bey'e pusu kurduğunu ona haber vermiştir. Osman Bey bu pusuyu bildiği hâlde Ermenibeli'ne yürümüştür. Bu da Osman Bey'in cesaretinin en büyük örneğidir. Dizide ise Osman Bey'in Aya Nikola'nın kendisine pusu kurduğundan haberi yoktur ve gerçekten pusuya düşer. Bu pusu esnasında da yeğeni Bay Hoca şehit olur. Ayrıca o dönemde Papa'nın Osman Bey'in obasına casus soktuğu tarihî gerçeklikle bağdaşmamaktadır. Çünkü Ermenibeli Savaşı Osman Bey'in ilk savaşı ve tarih sahnesine çıktığı ilk olaydır. Daha bu olay gerçekleşmeden Papa'nın Osman Bey'den haberdar olup obasına birçok casus sokması gerçeğe uymayan bir kurgudur.

Dizide Ermenibeli Savaşı'ndan sonra obadaki hainin amcası Dündar Bey olduğunu öğrenen Osman Bey amcasını okla vurarak öldürmüş ve savaş hazırlıklarına başlamıştır. İnegöl tekfuru Aya Nikola da Moğollarla birleşerek ordu kurmuştur. 56. bölümde iki ordu İkizce'de karşılaşmıştır. Aynı bölümde 00.07.06'da tekfurun komutanı Kalanoz tarafından hançerlenen Osman Bey'in ağabeyi Savcı Bey 00.20.33'te şehit olmuş, bunun üzerine Osman Bey de 00.23.16'da Kalanoz'u öldürmüştür. Dizide genel olarak İkizce Savaşı tarihe uygun olarak anlatılmıştır. Savcı Bey'in şehadeti ve Kalanoz'un ölümü de tarihe uygundur. Ancak İnegöl tekfurunun Moğollarla birleşerek Osman Bey'e saldırması, Osman Bey'in Moğollara vergi vermeyi kabul etmesi üzerine Moğolların savaştan çekilmesi sayesinde

Osman Bey'in savaşı kazanması kurgudur ve tarihe uygun değildir. İnegöl tekfuru Osman Gazi'ye karşı Moğollarla birlik yapmamıştır.

3.1.4. Karacahisar'ın Fethi

Osman Bey Dönemi açısından büyük bir öneme sahip olan Karacahisar fethi tarihî veriler ışığında değerlendirilmiş ve dizide bu olayın işlenmesi ele alınmıştır.

3.1.4.1. Tarihte Karacahisar'ın Fethi

Karacahisar ve çevresi Selçuklu'ya bağlılığını bildirmişti. İkizce Savaşı'nda Karacahisar tekfuru da dâhil olmak üzere bölgedeki Rumların birleşik bir ordu kurarak harekete geçtiği ve savaşta Osman Bey'in ağabeyi Saru Yatu'nun şehit olduğu Sultan Alaaddin Keykubat'a bildirilmiştir. Bu olayları duyan Selçuklu Sultanı, Karacahisar tekfurunun kendisine düşman olduğunu, Osman Bey'in bölge Rumlarıyla Germiyanoğulları arasında sıkıştığını fark ederek ona Eskişehir'i vermiştir. Kaynaklar Selçuklu'ya bağlı olan bir tekfurun asi duruma geldiğini ve Osman Bey'in bu nedenle oraya saldırdığını göstermeye çalışmaktadır (Altuğ, 2021, s. 113). İnalcık da bu durumu vurgulamaktadır. Çünkü Osman Bey Karacahisar'ı fethetmeden önce burada Selçuklu Sultanı'na vergi veren bir tekfur bulunmaktaydı. Yani tekfur asi olmazsa şeriata göre buraya bir saldırı yapılması doğru değildi. Osman Bey, Selçuklu Sultanı'na tâbi bir diğer tekfur olan Bilecik tekfuru ile iyi ilişkiler sürdürmekteydi. Ancak İnegöl tekfuruyla ilişkileri kötüydü (İnalcık, 2020, s. 104).

İnalcık Menakıbnamelerde Osman Bey'in faaliyetlerini meşru göstermek için İnegöl tekfurunun Osman'ı Karacahisar tekfuruna şikâyet ettiğini ve onların Osman Bey'i cezalandırmak için harekete geçtiğini söylemektedir. Bunun sonucunda tekfurun Selçuklu Sultanıyla olan ahitnameleri bozulmuştur (İnalcık, 2020, s. 105).

Osman Bey'in düşmanlık yürüttüğü İnegöl tekfuru ise Sultanın haracgüzârı değildi. İnegöl'de düştüğü pusudan sonra Osman Bey'in Kulacahisar'ı yakması, bölgedeki Rumların kendisine karşı birleşmesine yol açmıştır. Yukarıda da açıklandığı gibi Selçuklu uç beyi olarak Osman Bey'in, doğrudan Selçuklu'ya bağlılık bildiren Karacahisar tekfuruna saldırabilmesi mümkün değildir. Ancak Karacahisar'ı da fethetmek isteyen Osman Bey, onu kendi üzerine çekmek amacıyla hareket etmiştir. Kulacahisar'ı yakmasının ardında yatan nedenlerden biri de budur. Osman Bey'in düşmanlık yaşadığı İnegöl tekfuru da Karacahisar tekfuruna bağlı bulunmaktaydı. Bu nedenle İnegöl tekfuru Osman Bey'e karşı Karacahisar

tekfurundan yardım istemiş, o da bu duruma tepkisiz kalmayarak kardeşi Kalanoz liderliğinde bir orduyu İnegöl tekfurunun yardımına göndermiştir. Bu durumda Osman Bey amacına ulaşmış ve Karacahisar tekfurunu Sultana düşman olarak gösterebilmiştir (Altuğ, 2021, s. 114).

Bütün bu gelişmelerin ardından Osman Bey ve Karacahisar tekfuru arasındaki savaş başlamıştır. Kaynaklarda geçen bilgilere göre Sultan Alaaddin Keykubat, İkizce Savaşı'ndan hemen sonra bölgeye gelerek Osman Bey'le birlikte Karacahisar'ı kuşatmış ancak Bayıncar Tatarlarının Ereğli'ye saldırdığı haberinin gelmesiyle, Karacahisar'ın fethini Osman Bey'e bırakarak kendisi Ereğli'ye doğru yola çıkmıştır. Bu kuşatmaya Karacahisar tekfuru savunmayla cevap vermiştir. Bunun nedeni ise kalenin sarp bir noktada yer alması ve güçlü surlara sahip olmasıdır. İkizce Savaşı'nda ordusunun büyük bir bölümünü kaybeden tekfur kuşatmada güçsüz kalmıştır. Osman Bey'in derhal buraya saldırmasının nedenlerinden biri de bu güçsüzlükten faydalanmak istemesidir (Altuğ, 2021, s. 115).

Osman Bey Ermenibeli, Kulacahisar ve İkizce'den sonra bölgede bütün dikkatleri üzerine toplamıştır. Tekfur da kuşatmada etkin bir faaliyet gösterememiştir. Böylece Osman Bey H. 687/ M. 1288'de Karacahisar'ı da ele geçirerek bölgedeki ikinci tekfuru da devre dışı bırakmıştır (Altuğ, 2021, s. 116). Ancak bazı kaynaklarda Karacahisar'ın fethi H. 691/ M. 1291 olarak geçerken *Tac-üt-tevarih*'te Karacahisar'ın fethinin 1288'den sonra gerçekleştiği yazılıdır, Feridun Bey Münşeatında ise 1291 olarak geçmektedir (Uzunçarşılı, 1982, s. 107).

Fetihten sonra Osman Gazi elde ettiği ganimetleri gazilere bölüştürmüştür. Bu fetihten sonra Osman Bey yeğeni Ak Timur'u Selçuklu Sultanı'na göndermiştir. Neşri'de geçen bilgiye göre Karacahisar'ı fethettiğinde Osman Bey 35 yaşındadır (Altuğ, 2021, s. 116).

Selçuklu Sultanı bu fetih sonucunda Osman Bey'e menşur, sancak ve birçok beylik emareleri göndermiştir. Bu durum Osman Gazi'nin 1288 yılında resmen Selçuklu Devleti'nin bir uç beyi hâline geldiğini göstermektedir. Rivayetlere göre bu fetih sırasında Gündüz Alp, yağma akınları yapılmasını savunurken Osman Bey buna karşı çıkmış, Germiyan tarafından gelen yağma akınlarına karşı Hristiyanları koruma politikası uygulamıştır (İnalcık, 2020, s. 106).

Nehirlerin kesiştiği bir noktada bulunan Karacahisar, İznik-İstanbul yolu üzerinde stratejik bir konumda bulunmaktadır ve Osman Bey de burayı beyliğin merkezi yapmış, Sultan'ın gönderdiği alametlerle bir uç beyi hâline gelmiştir (Altuğ, 2021, s. 117). Neşri Selçuklu Sultanı'ndan gelen alametlerle Osman Bey'in uç beyi olduğunu vurgularken, Yahşı Fakıh ve Aşıkpaşazade'de Osman Bey'in Karacahisar'da kendi adına hutbe okutarak

bağımsızlığını ilan ettiği bildirilmektedir (Altuğ, 2021, s. 118). Bu fetih Osman Bey'i bir gazi bey hâline getirmiştir. Bu fetihten sonra Osman Bey Çobanoğullarının alt beyliği olmaktan çıkarak onlarla eşit statüde ve doğrudan Sultan'a bağlı hâle gelmiştir (Altuğ, 2021, s. 119).

Osman Bey'in tarihî karizmasında Karacahisar fethinin yeri önemlidir çünkü Osman Bey Selçuklu Sultanı'nın bile fethedemediği bir hisarı fethetmiştir. Bu başarısı sonucunda Osman Gazi, uc bölgesindeki alpların gözünde bir lider pozisyonuna yükselmiştir. Bu fetih sonucunda Osman Bey'in nöker/yoldaşları olarak Aygut Alp, Konur Alp, Hasan Alp, Turgut Alp gibi kişiler onun yanında yer almışlardır (İnalcık, 2020, s. 105). Bu fetihten sonra Osman Bey Sakarya vadisinde bulunan Sorkun, Taraklı ve Göynük bölgesine akınlar düzenlemiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 107).

3.1.4.2. Kuruluş Osman Dizisinde Karacahisar'ın Fethi

Kuruluş Osman dizisinde Karacahisar'ın fethi hiç işlenmemiştir. Yalnızca 99. bölüm 00.27.53'te Yenişehir'in fethinden sonra kurduğu ilk divan toplantısında Osman Bey, görevlendirme yaparken oğlu Orhan Bey'e Karacahisar yönetimini verir. Bunun dışında dizide Karacahisar'dan hiç bahsedilmemiştir. Yukarıda da anlatıldığı gibi Karacahisar fethi, Osman Bey'in devlet kurma yolunda en önemli fetihlerden birisidir. Çünkü Osman gerçek manada bir kaleyi fethetmiştir. Hem de Selçuklu Sultanı'nın bile fethedemediği bir kaleyi fethetmesi Osman Bey'in karizmasına çok büyük katkı sağlamıştır. Bu fetihten sonra Selçuklu Sultanı'ndan Osman Bey'e beylik alametleri gelmiş ve Osman Bey bir sancak beyi konumuna yükselerek fetih politikaları izlemeye başlamıştır. Dizide 57. bölüm 00.27.20'de İkizce Savaşı'ndan sonra Selçuklu Sultanı Giyaseddin Mesud tarafından Osman Bey'e hilat gelir. Tarihte Karacahisar fethinden sonra Sultan III. Alaaddin Keykubat tarafından beylik alametleri gönderilmesi ve Osman Bey'in sancak beyi olması ise 98. bölüm 2.11.44'te Yenişehir'in fethinden sonra olmuş gösterilmektedir. Tarih dizileri tabi ki belgesel değildir ve tarihî olaylar anlatılırken kurgu olması kaçınılmazdır. Ancak olmamış olayları olmuş gibi ya da olmuş olayları hiç olmamış gibi göstermek izleyiciyi yanıltmak demektir. Kaldı ki sırf diziyi uzatmak için birçok kurgu unsuru diziye eklenmiştir. Örneğin Kulacahisar fethi olduğundan daha ehemmiyetli gösterilmiş ve hatta iki kez fethedilmiştir. Tarihte Osman Bey'in Moğollarla hiçbir savaşı olmamasına rağmen yine diziyi uzatmak adına Osman Bey Bizanslılardan çok Moğollarla savaştırılmış, her sezon Osman Bey'in farklı Moğol düşmanları olmuştur. Yine Bizans ordusunda paralı asker olarak görev yaptıkları bilinse de

hiçbir kaynakta Osman Bey'le karşılaştıkları geçmeyen Viking askerleri ve Türkapol adı verilen Türk kökenli Hristiyan askerlerle ya da Osman Bey'le karşılaşmaları tarihsel olarak imkânsız olan Subutay, Cebe gibi Moğol komutanlarıyla Osman Bey savaştırılırken Osman Bey'in liderlik karizmasında, fetih politikalarında ve bağımsızlığa giden yolda bu kadar önemli olan bir fethin hiç işlenmemesi çok büyük bir hatadır. Konu eksikliğinden bu kadar kurgu unsuru diziye eklenirken olmuş bir olayı hiç göstermemek üstelik bu kadar önemli bir fethe hiç yer vermemek doğru değildir. Karcahisar tekfurunun kardeşi olan ve İkizce Savaşı'nda yer alan Kalanoz ise dizide Kulacahisar komutanı Kalanoz adlı bir komutanın kardeşi olarak gösterilmiş ve İkizce Savaşı'nda ağabeyinin intikamını almak için savaşmış gibi gösterilmiştir. Yani Kalanoz mevzusu işlense de tarihte geçtiğinden farklı bir şekilde kurgulanmıştır.

3.1.5. Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir'in Fethi

Bilecik, Yarhisar ve İnegöl fetihleri Osman Bey'in bölgede ilerleyişi ve tekfurlar üzerine baskı kurarak sınırlarını batıya doğru ilerletmesi ve İznik'in fethine giden yolu açması bakımından önemlidir. Bu nedenle dizide anlatılan şeklinin tarihte geçen bilgilerle karşılaştırılması gerekmektedir.

3.1.5.1. Tarihte Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir'in Fethi

Osman Bey H. 687/ M. 1288'den sonra Karacahisar merkezli uç bölgesinde bir sancak beyi olmuştur. Bulunduğu coğrafyanın bir tarafı, aralarında husumet bulunan Germiyanoğulları, diğer yanı Bizans tekfurlarının olduğu Bitinya eyaletiydi. Osman Bey H. 687-699/ M. 1288-1289 arasında Karacahisar'dan Bilecik-Yenişehir bölgesine kadar hâkimiyetini genişletmiştir (Altuğ, 2021, s. 123).

Bölgedeki en güçlü tekfur Bilecik tekfurudur ve diğer tekfurlar da onun nüfuzu altında yaşamaktadır. Osman Bey'in başlangıçta Bilecik tekfuruyla komşuluk ilişkileri oldukça gelişmiştir. Osman Bey'in obası yaylaya çıkarken, ahalinin değerli eşyaları Bilecik tekfurunun kalesine emanet edilirdi. Bu eşyalar kadınlar vasıtasıyla kaleye getirilir; dönüşte yine peynir, halı, kilim, kuzu gibi hediyeler karşılığında kadınlar tarafından geri alınırdı. Böylece Bilecik tekfurunun koruması sağlanırdı ve ikili güvene dayalı bir ilişkileri bulunmaktaydı. Osman Bey, tekfura saygı ve dürüstlük çerçevesi içerisinde yaklaşmaktaydı. Hatta Neşri'de geçen bilgilere göre Köprühisar tekfuru Bilecik'e saldırdığında tekfurun

Osman Bey'den yardım istemesi üzerine Osman Bey amcası Dündar Bey'i kendisine vekil olarak Bilecik tekfurunun yardımına göndermiştir (Altuğ, 2021, s. 124). Bu olaydan sonra Bilecik tekfuru, Osman Bey onuruna bir ziyafet düzenlemiş ancak bu esnada büyüklenerek Osman Bey'e kendi elini öptürmek istemiştir. Bazı kaynaklarda Osman Bey ve amcası Dündar Bey arasında bu meseleden dolayı anlaşmazlık çıktığı için Osman Bey'in amcasını ok atarak öldürdüğü bilgisi geçmektedir. Bu durum ve Osman Bey'in Bilecik'i kontrol altına almak istemesi, ilişkilerin seyrini de değiştirmiştir (Altuğ, 2021, s. 125).

Bilecik'in fethi hiç şüphesiz Osman Bey'in Ermenibeli Savaşı'ndan itibaren başlattığı huruç hareketinin önemli adımlarından birisidir. Osman Bey'in uzun zamandır dostluk ilişkisi kurduğu ve ileride Müslüman olarak önemli akıncı ailelerinden biri olan Mihaloğullarının atası Harmankaya tekfuru Mihael Kosses ya da Köse Mihal, Osman Bey'i bölge tekfurlarıyla kaynaştırmak amacıyla, onu kızının düğününe davet etmiştir. Ancak Osman Bey'in getirdiği hediyelerle güç gösterisi yapması, bölge tekfurlarının Osman Bey'i kendileri için bir tehdit olarak görmelerine neden olmuştur (Altuğ, 2021, s. 126).

Bu şikâyetlerini de Bilecik tekfuruna bildirmişler ve onu da bu konuda ikna etmişlerdir. Bilecik tekfuru, Yarhisar tekfurunun kızı Holofira ile nişanlıydı. Osman Bey bu düğün için tekfura koyunlar göndermiş ve Köse Mihal aracılığıyla düğüne davet edilmiştir. Ancak Osman Bey'in düğüne davet edilmesi aslında ona kurulacak bir tuzaktır. Osman Bey'in kendileri için bir tehdit hâline gelmesinden rahatsız olan tekfurlar, düğünde Osman Bey'e suikast düzenlemeyi planlamışlardır. Osman Bey bu plandan dostu Köse Mihal vasıtasıyla haberdar olmuş ve kendisi de yeni bir plan yapmıştır. Osman Bey, düğün Çakırpınarı'nda yapılırsa geleceğini aynı zamanda hanımı ve annesinin de hem düğüne katılıp tekfurun annesiyle tanışmak istediklerini hem de yayla zamanı da geldiği için mallarını kaleye emanet getireceklerini bildirir. Osman Bey'in tüm bu teklifleri tekfur tarafından kabul edilmiştir. Osman Bey kendisi Çakırpınarı'ndaki düğüne hareket etmiş, diğer yandan askerlerinin bir kısmını kadın kılığına sokup bir kısmını da yüklerin arasına saklayarak kadınlarla birlikte Bilecik Kalesi'ne göndermiştir. Bilecik tekfuru kadınlar da dâhil tüm obayı ele geçireceğini düşünmüştür. Böylece her iki taraf da planlarını uygulamak için harekete geçmiştir (Altuğ, 2021, s. 127).

Osman Bey önce kadınları ve onların yanına gizlenmiş askerleri kadın kılığına sokarak kaleye sokmuş, kendisi de Çakırpınarı'ndaki düğün alanına gitmiştir. Akşama doğru hem tekfurların hem de askerlerin sarhoş olmasını fırsat bilerek Köse Mihal'le birlikte atlarına binip geriye doğru kaçmaya başlamışlardır. Tekfur ve askerleri de onların peşine düşmüştür. Bilecik yakınlarındaki Kaldırayuk deresine geldiklerinde, birden geri dönen Osman Bey

saklanan askerleriyle tekfuru karşılamıştır. Böylece tuzağa düşen tekfur yakalanmış ve idam edilmiştir. Kalede ise düğünden dolayı çok az asker kaldığından, kaleye gizlice giren askerler de burayı fethetmiştir. Osman Bey sabaha karşı Yarhisar'a gitmiş ve hem Yarhisar tekfurunu, hem de onun Bilecik tekfuruyla düğünü olan kızı Holofira'yı ele geçirmiştir. Bu sırada Turgut Alp'ı da İnegöl'e göndermiş ve İnegöl Kalesi de böylece kuşatma altına alınmıştır. Bilecik ve Yarhisar'ı hâkimiyetine alan Osman Bey hızlıca İnegöl'e gitmiş, uzun zamandır kendilerine büyük zararlar verdiren Aya Nikola'nın kalesi olduğu için askere yağma izni vermiş ve kaleyi fethederek, tekfuru da yakalayıp idam etmiştir. Osman Bey düğünden kaçırılan Yarhisar tekfurunun kızı Holofira'yı da oğlu Orhan Bey'le nikâhlamıştır. Holofira Orhan Bey'in oğulları Süleyman ve Murad'ın (I. Murat) annesi olan Nilüfer Hatun'dur (Altuğ, 2021, s. 128).

Bundan sonra Osman Bey Yenişehir'e yakın bir yer olan Köprühisar'ı ele geçirmiş ancak Bizans'tan kuvvet geldiğini duyunca kuşatma kaldırılmıştır. H. 701/ M. 1301'de Yenişehir fethedilerek burada bir Türk şehri kurulmuştur. Osman Bey Türk töresini takip ederek fethettiği yerleri yanındakilere dirlik olarak dağıtmıştır (Uzunçarşılı, 1982, s. 108). Eskişehir'i kardeşi Gündüz Bey'e, Sultanönü'nü (Karacahisar) oğlu Orhan Bey'e, Yarhisar'ı Hasan Alp'a, İnegöl'ü Turgut Alp'a, Bilecik vergilerini de kayın babası Şeyh Edebali'ye vermiş, onun kızından olan oğlu Alaaddin Bey'i yanında Yenişehir'de bulundurmuştur (Uzunçarşılı, 1982, s. 109).

Bütün bu gelişmelerin tam da Argun Han'ın ölümünden sonra Geyhatu'nun tahta geçmesiyle, İlhanlı'daki taht kavgalarının Anadolu'daki gelişmelere etki ettiği, 1298-1301 yılları arasında gerçekleşmiş olması tesadüf değildir (Altuğ, 2021, s. 128). Çünkü o esnada özellikle uç bölgelerde yaşayan Türkmenler de İlhanlı'ya isyan etmiş durumdaydı. Çobanoğlu Ali Bey, Selçuklu-Moğol bağımlılığından çıkarak Bizans topraklarına saldırmıştır. O sırada Osman Bey ise en ileri uç noktası olan Söğüt'tedir. Çobanoğlu Ali Bey'in istikrarsız politikaları yüzünden onun yanındaki savaşçıların birçoğu Osman Bey'in tarafına geçmiş ve Osman Bey Bilecik-Yenişehir'e yerleşerek İznik için bir tehdit olmaya başlamıştır. 1299 yılında Osman Bey'in hızlı bir şekilde Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir tekfurlarını etkisiz hâle getirerek topraklarını genişletmesi, Anadolu'da İlhanlı egemenliğine karşı başlayan Sülemiş İsyanı'nın sonucudur. Üzerlerindeki Moğol baskısının kalktığını hisseden Anadolu Türkmenleri, Bizans'a karşı akınlar düzenlemişlerdir (Altuğ, 2021, s. 129). Bu isyan esnasında Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubat'ın da kaçmış olması iyice otorite boşluğuna yol açmış ve birçok Türk beyi bağımsızlığını ilan etmeye başlamıştır. Bilecik ve çevresini ele geçirdikten sonra beyliğin merkezini Yenişehir'e taşımış

olan Osman Bey, yeni hedef olarak İznik'i belirlemiştir. Nitekim önce çevresini emniyete almak amacıyla Marmaracık ve Koyunhisar'da üstünlüğünü sağlayan Osman Bey 1302'de İznik'i kuşatmıştır (Altuğ, 2021, s. 130).

3.1.5.2. Kuruluş Osman Dizisinde Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir'in Fethi

İnegöl tekfuru Aya Nikola 28. bölümden itibaren diziye dâhil olmuşken diğer tekfurlar yani Bilecik, Yarhisar ve Harmankaya tekfurlarının diziye katılması 3. sezonun ilk bölümü olan 65. bölümde gerçekleşmiştir. Dizide Osman Bey'le tekfurların ilişkisi tarihte olduğundan farklı kurgulanmıştır. Gregor adında bir papaz kayıptır ve tekfurların hepsi de Osman Bey'den şüphelenmektedir. Tekfurların tahminleri de doğru çıkmıştır. Nitekim papazı kaçıran Osman Bey'dir. Osman Bey'in papazı kaçırmasının amacı Bizans İmparatoru'nun Katolik ve Ortodoks dünyayı birleştirme planına engel olma düşüncesidir. Bu bölümden anlaşılmaktadır ki diğer tekfurlar henüz Osman Bey'i tanımamakta ve onu İnegöl tekfuru Aya Nikola'dan öğrenmektedirler. Bu durum tarihe uygun değildir. Nitekim Osman Bey ile Bilecik tekfuru arasındaki ilişkiler Ertuğrul Bey Dönemi'ne dayanmaktadır ve Osman Bey mallarını hep Bilecik tekfuruna emanet etmiştir. Ancak bu durumdan dizide hiç bahsedilmemektedir. Dizide tekfurların daha ilk andan itibaren Osman Bey'e karşı birlik yaptıkları gösterilmektedir.

65. bölüm 1.19.47'de Bilecik tekfuru Osman Bey'in obasına gider. Bu, Osman Bey ile Bilecik tekfurunun ilk karşılaşması olarak gösterilmektedir. Tarihte ise bunun böyle olmadığı ve Osman Bey'le Bilecik tekfurunun uzunca bir süre dostluk ilişkisi sürdürdükleri ve Osman Bey'in mallarını Bilecik tekfurunun kalesine emanet ettiği bilinmektedir. Dizide ise Ertuğrul Bey'den beri dostluk ilişkileri sürdürülen Bilecik tekfurunun farklı bir tekfur olduğu ve bu tekfurun yeni görevlendirildiği vurgulanmaktadır. Tekfurun Osman Bey'in obasına gelme nedeni ise kaybolan papazı aramasıdır.

Diziye 3. sezonla birlikte giren yalnızca tekfurlar değildir. Osman Bey'in alplarından biri olduğu bilinen Turgut Bey karakterinin diziye girmesi de bu bölümde gerçekleşmiştir. İlk sahnesinde Turgut Bey, Harmankaya tekfuru Mihael Kosses'in kız kardeşi Mari'nin arabasının önünü kesmiş ve bu sayede Osman Bey ile de tanışabilmiştir. Çünkü kız kardeşi Turgut Bey tarafından kaçırılan Harmankaya tekfuru Mihael Kosses Osman Bey'den yardım ister. Köse Mihal ve Osman Bey'in tanışması da dizide böyle gösterilir. Bu durum ilerleyen dönemde hem Turgut Alp'in Osman Bey'in tarafında savaşıp onun alplarından biri olmasına

hem de Mihael Kosses ile Osman Bey'in dostluğuna yol açmıştır. Özellikle 77. bölümde Turgut Alp ile Köse Mihal'in kız kardeşi Mari'nin evliliği bunu sağlayan unsurlardan biri olarak gösterilmiştir. Nitekim 79. bölüm 00.41.03'te Moğol saldırısına uğrayan Osman Bey'i Moğolların elinden Kosses kurtarır. 81. bölümde Moğollara karşı Bilecik tekfuru da Osman Bey'e yardım eder. Hatta bu ittifaka İnegöl tekfuru Aya Nikola da dâhil olur. Osman Bey'in Moğollara karşı tekfurlarla birlik olması tarihte görülen bir durum değildir ve tamamen kurgudan ibarettir.

90. bölümde bir zaman atlaması gerçekleşmiş ve 1299 yılına gelinmiştir. Bu sırada Osman Bey'in oğulları Orhan ve Alaaddin 12-13 yaşlarına gelmişlerdir. Aynı bölüm 1.06.00'da Orhan ve Alaaddin, Yarhisar tekfurunun adamlarının elinden kaçan, yine aynı yaşlarda bir kız bulurlar ve kızı Osman Bey'e getirirler. Osman Bey kızın Yarhisar tekfurunun üvey kızı Holofira olduğunu, üvey babasının kendisini zorla Bilecik tekfuru ile evlendirmek istediğini ancak kendisinin evlenecek yaşta olmadığı için kaçtığını öğrenir.

Dizide anlatılan bu olaylar gerçek olaylardan farklı kurgulanmıştır. Tarihte Orhan Bey'in 1281'de doğduğu ve 1299 yılına gelindiğinde 18 yaşlarında olduğu bilinmektedir. 1299'da ise Holofira ile evlenmiştir. Ancak dizide Orhan Bey de Holofira da olduklarından daha küçük gösterilmiştir. Bunun sebebinin Osman Bey'in Malhun Hatun'la evlenmesi ve Orhan Bey'in doğumunun normalden daha geç gösterilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca Holofira Yarhisar tekfurunun üvey değil öz kızıdır ve Yarhisar tekfuru Bilecik tekfuruyla güç birliği yapabilmek için onunla kızını evlendirmeyi planlamıştır. Holofira da evlendirilmek istendiğinde dizide gösterildiği gibi çocuk yaşta değildir.

90. bölüm 1.45.54'te Osman Bey'in obasına kızını almaya gelen Yarhisar tekfuru, Osman Bey'i tüm ailesiyle birlikte kızının düğününe davet eder ve Osman Bey de düğüne katılacağını bildirir. Ancak Holofira'nın evlendirileceği Bilecik tekfuru 65. bölümde Osman Bey'in obasına gelen tekfurla aynı kişi değildir. O tekfurun ölmesinden sonra yeni bir Bilecik tekfuru daha gelmiştir. Yani tarihtekinin aksine dizide üç farklı Bilecik tekfuru gösterilmiştir. Uzun zamandır Osman Bey'le sulh anlaşması içerisinde hareket eden tekfurlar, düğüne Osman Bey'i de davet etme kararı alırlar. Ancak buradaki amaç Osman Bey'i tuzağa düşürerek öldürmektir. Yine de tekfurlar Osman Bey'le Kosses'in eski dostluklarını bildikleri için, planlarını ondan gizli yaparlar ve hatta onu da öldürmeyi planlarlar. 90. bölüm 1.15.06'da ise Mihael Kosses tekfurların Osman Bey'e kurduğu tuzağı anlar ve 1.30.45'te Osman Bey'i tuzaktan haberdar eder. Bunun üzerine Osman Bey de kendi planını kurar. Böylece Osman Bey, yıllardır süren barışı sonlandırarak Bilecik Kalesi'ni

fethedeceğini ahalisine bildirir. Osman Bey'i düğüne davet ederek öldürme planı tarihte olduğu gibi işlenmiştir. Yine Osman Bey'in bu plandan haberdar olması da tarihe uygun olarak Mihael Kosses vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir.

Tekfurların planı Osman Bey ve düğüne gelen alplarının keskin nişancılar tarafından oklanarak vurulmasıdır. O sırada Osman Bey'in oğulları Orhan ve Alaaddin av esnasında kaçırılıp Bilecik Kalesi'ne götürülür. Bunu duyan Malhun Hatun alplarıyla Bilecik'e gitmeye karar verir. Osman Bey ise planını düğüne gidip hem oğullarını hem kaleyi almak üzere kurar. Malhun Hatun ve Bala Hatun çocuklarını almak için bir an evvel Bilecik'e gitmek isteseler de Osman Bey onları durdurup planını açıklar.

91. bölüm 00.07.00'da Bala Hatun alplar ve baciyanlara, düğüne gider kisvesi altında fethe gittiklerini söyler. 00.09.51'de ise İnegöl tekfuru Aya Nikola Osman Bey'e suikast planları üzerine konuşmaktadır. Çocukları koz olarak kullanılan Osman Bey, karşı koz olarak düğün kervanını basıp Yarhisar tekfurunun kızı Holofira'yı kaçırmayı, kendisinin ise eşleriyle birlikte düğüne gitmesini planlar. Bunun için önce Turgut Bey'i Yarhisar tekfurunun üzerine yollar. Turgut Bey Holofira'yı kaçırıp obaya götürür. Yarhisar tekfurunu ise kendi yanlarına alıp düğüne giderler.

91. bölüm 00.33.19'da Osman Bey eşleri ve kafilesiyle birlikte Bilecik kalesine gelir. Getirdikleri hediyelerle birlikte kaleye girerler. Eşyaları aransa da eşyaların içine saklanan silahlar bulunamaz. Osman Bey yeğeni Aktemur'u Bilecik Kalesi'ne casus olarak sokmuştur. Gündüz Bey, Bala ve Malhun Hatunlar Aktemur'dan çocukların tutuldukları kalenin yerini öğrenirler. Osman Bey tekfurla birlikte düğün eğlencelerini izlerken eşleri de çocukları kurtarmaya çalışır. Akşam olduğunda Osman Bey tekfurla birlikte yemek yer. Suikastçiler ise orada hazırdır. Bala ve Malhun Hatun ise bâciyan birliğindeki kadınlarla hediyelerin arasına sakladıkları silahları alarak harekete geçerler. İnegöl tekfuru Aya Nikola ise Osman Bey'in karargâhını basmaya hazırlanır. 91. bölüm 1.28.48'de Turgut Bey'le birlikte kaleye giren Yarhisar tekfurunun Osman Bey'in tuzak kurduğunu bildirmesiyle kalede karışıklık çıkar ve çarpışmalar başlar. Bilecik tekfuru kaleden çıkmak için Osman Bey'in çocuklarını rehin alır. Osman Bey tekfuru öldürerek çocuklarını kurtarır. 91. bölüm 1.55.01'de Osman Bey Bilecik Kalesi'ni fetheder.

Buraya kadar anlatılan kısımlar içerisinde tarihe uygun olarak anlatılan yalnızca tekfurların Osman Bey'i çağırdıkları düğünde ona tuzak kurmaları ve Osman Bey'in bu tuzaktan dostu Harmankaya tekfuru Mihael Kosses tarafından haberdar olmasıyla kendi planını yapmasıdır. En başta düğünün Bilecik Kalesi'nde yapılması hatalıdır. Çünkü Osman Bey düğüne davet edildiğinde, düğün Çakırpınarı'nda olursa katılabileceğini söylemiş ve bu

teklifi de tekfurlar tarafından kabul edilmiştir. Dizide ise böyle bir durum gerçekleşmemiş ve düğün Bilecik Kalesi'nde yapılmış gösterilmiştir. Osman Bey'in tarihteki planı Çakırpınarı'na dostu Mihael Kosses ile birlikte gelmek, tekfurun askerleri sarhoş olduğu esnada Kosses ile birlikte kaçıyormuş gibi yaparak tekfuru ve askerleri peşine takıp alplarının saklandığı alana çekmek ve geri dönüp zaten sarhoş ve yorgun olan askerlerle savaşarak tekfuru ele geçirmektir. Nitekim bu plan başarılı olmuş ve yakalanan Bilecik tekfuru burada öldürülmüştür. Ancak dizide bunların hiçbiri geçmediği gibi Kosses düğüne dahi gelmemiş ve Osman Bey'in düğün için Bilecik Kalesi'ne gittiği gösterilmiştir.

Tarihte Bilecik Kalesi'ne girenler kadınlar ve kadın kılığına girmiş ya da eşyaların arasına saklanmış askerlerdir. Çünkü Ertuğrul Bey Dönemi'nden beri Kayılar göç zamanı eşyalarını Bilecik Kalesi'ne bırakmaktaydı. Ancak tekfur eşyaları yalnızca kadınların getirip götürmesine izin veriyordu. Osman Bey de düğüne davet edildiğinde düğünün Çakırpınarı'nda yapılmasını istediği gibi göç zamanı geldiğinden yine kadınların eşyaları kaleye getireceklerini hem bu vesileyle Osman Bey'in eşlerinin tekfurun annesiyle tanışmak istediklerini söylemiş ve bu istek de tekfur tarafından kabul edilmiştir. Bu nedenle kadınlar ve kadın kılığına giren ya da eşyaların arasına saklanan askerler kaleye girmiş, düğün nedeniyle kalede fazla asker olmadığından da içeri giren Osman Bey'in alpları kaleyi fethetmişlerdir. Dizide bu detayların hiçbiri gösterilmemiştir. Osman Bey'in eşyalarını Bilecik Kalesi'ne bıraktığından hiç bahsedilmemiş, düğün zaten Bilecik Kalesi'nde yapılıyor gösterilmiş, tekfurlar yalnızca Osman Bey'i değil ailesi ve obanın bütün ileri gelenlerini öldürmeyi planladıkları için Osman Bey ailesi ve maiyetiyle birlikte kaleye davet edildiğinden Osman Bey kaleye eşleri, ağabeyi Gündüz Bey ve alplarıyla birlikte gelmiş ancak silahsız olmaları istendiği için, silahları düğün için getirdikleri hediyelerin içine sakladıkları gösterilmiştir. Yine tarihte hiç geçmeyen düğünden önce Osman Bey'in oğulları Orhan ve Alaaddin'in esir alınıp şantaj yapmak için kullanılması ya da Osman Bey'in kaleyi daha önce içeri ajan olarak gönderdiği yeğeni Aktemur'un yardımıyla fethettiği gibi unsurlar tamamen kurgu ürünüdür.

Kaynakların neredeyse hepsinde Bilecik Kalesi'nin fethi çok ayrıntılı bir şekilde anlatılmasına rağmen dizide bu olayın tarihte geçtiğinden tamamen farklı bir şekilde kurgulandığı görülmektedir. Tarihî diziler hiç şüphesiz belgesel değildir. Kurgu da gerekli bir unsurdur. Ancak bu kadar detaylı anlatılan bir olayın neden tamamen farklı bir şekilde kurgulandığı anlaşılamamaktadır.

Dizide bu olayın kurgu boyutu bu kadarla da kalmamıştır. Osman Bey, Bilecik Kalesi'nin fethinden hemen sonra düğün kervanının önünü kesmiş, Yarhisar tekfurunu

yakalayarak öldürmüş ve Yarhisar'ı fethedip tekfurun kızı Holofira'yı oğlu Orhan Bey'le evlendirmiştir. Dizide bu olaylar da tamamen farklı kurgulanmıştır. Düğün kervanı düğüne gidilmeden önce yakalanmış, tekfurun kızı Holofira obaya gönderilmiş, tekfur ise düğüne getirilmiş ve düğüne getirilmesiyle herkese Osman Bey'in tuzak kurduğunu haykırması üzerine çatışmalar başlamıştır. Yine neden böyle tarihî olaylardan farklı bir kurgu yapıldığı anlaşılmamaktadır. Ayrıca hem Orhan Bey hem Holofira tarihte olduklarından daha küçük gösterildikleri için evlilikleri de gerçekleşmemiş, sadece birbirlerine âşık oldukları gösterilmiş ancak Holofira fetihten sonra teyzesinin yanına gönderilmiştir. Daha önceki yanlış kurgulardan dolayı burada da tarihî bir olayın farklı bir şekilde kurgulanmak zorunda kalındığı görülmektedir.

92. bölümde İnegöl tekfuru Aya Nikola Osman Bey'in karargâhını basar. Osman Bey'in karargâhı zarar görür ancak İnegöl tekfuru Aya Nikola da ele geçirilir. Ancak daha sonra serbest bırakılır. 93. bölümde Osman Bey İnegöl'ü fetih hazırlıklarına başlar. 93. bölüm 00.14.53'te Osman Bey İnegöl'e saldırır. 93. bölüm 00.55.52'de Yarhisar tekfurunun kızı Holofira teyzesinin yanına gönderilir. İnegöl Kalesi fethinde komutanlığı Osman Bey'in ağabeyi Gündüz Bey yapmaktadır. Osman Bey ve alpları kale fethi için savaşırken Şeyh Edebali de zikir çekerek ve dua ederek onlara manevi destekte bulunmaktadır. İnegöl tekfuru Aya Nikola, güçlü bir savunma yapsa da 93. bölüm 2.14.29'da Osman Bey kaleye girer. 94. bölüm 00.23.28'de İnegöl Kalesi ezanlarla, okunan Kur'an'la ve ardından kılınan şükür namazlarıyla fethedilir ancak tekfur Nikola gizli tünellerden kaçar. Osman Bey onu takip ederek tünelde bulur. 2.12.41'de de İnegöl tekfuru Aya Nikola herkesin gözü önünde Osman Bey tarafından öldürülür. İnegöl fethi esnasında 94. bölüm 00.11.20'de yaralanan Osman Bey'in kardeşi Gündüz Bey 2.01.39'da şehit olur.

Kale fethedildiğinde teslim olan Hristiyanlara dokunulmaz. 94. bölüm 1.41.21'de Bizans İmparatoru'nun gönderdiği elçi, İmparator'un Bilecik ve İnegöl'ün geri verilmesi ve İnegöl tekfuru Nikola'nın teslim edilmesini ister ancak Osman Bey bu teklifi reddeder.

İnegöl Kuşatması normalde Bilecik ve Yarhisar'ın fethinin hemen ertesi günü başlatılmış, Osman Bey kaleyi fethetmiş, şehri yağmalatmış ve tekfuru idam etmiştir. Çünkü bölge tekfurları içerisinde Osman Bey'in en büyük düşmanı İnegöl tekfuru Aya Nikola'dır. Fetih hareketine başlandığı anda hiç durmadan İnegöl'ün üzerine yürünmüştür. Dizide ise İnegöl'e saldırmak için İnegöl tekfurunun Osman Bey'in karargâhına saldırması beklenmiştir. Tarihte ise böyle bir olay gerçekleşmemiştir. Ayrıca Bizans elçilerinin gelip Osman Bey'de Bilecik ve İnegöl'ü geri istemeleri ve tekfur Nikola'nın serbest bırakılmasını

istemeleri de tamamen kurgudan ibarettir. Yine de Bilecik ve Yarhisar fetihleriyle karşılaştırıldığında İnegöl fethi tarihe daha uygun bir şekilde kurgulanmıştır.

98. bölüm 00.07.08'de Osman Bey'in Bilecik ve Yarhisar fethinden rahatsız olan Yenişehir tekfuru Osman Bey'e tuzak hazırlar. 00.13.54'te Osman Bey'in tekfurun tuzak kurduğu yere gelmesiyle savaş başlar. 00.16.00 Bâciyanların başı olan Aygül Hatun, Gündüz Bey'in eşi Ayşe Hatun ile Osman Bey'in eşleri Bala Hatun ve Malhun Hatun rahibe kılığında kaleye girerler. Çatışma esnasında Osman Bey çok fazla kayıp verir. Tekfur ise kaleye geri döner. Osman Bey kaleye doğru ilerlerken tekfur güvenlik önlemlerini artırır. 00.34.47'de Osman Bey tekfurdan Yenişehir'i teslim etmesini ister. Tekfur ahaliyi ikna etmek için müsaade ister ve Osman Bey ona bir günlük mühlet verir. Tekfur şehri teslim edeceğini söyleyerek Osman Bey'e tuzak kurar. Ancak Osman Bey'in gizlice kaleye soktuğu bâciyanlar ve alplar tuzaktan haberdar olarak savaşı başlatır. 1.29.41'de birçok sehitler verilerek Yenişehir fethedilir. Ancak halk tekfurun iftiralarına kanarak direnir. Osman Bey de kendilerini iyi tanıyan bir papazı konuşturarak halkı ikna eder. 1.48.32'de Osman Bey Yenişehir'i beyliğin merkezi hâline getirdiğini ilân eder. Hristiyan ahaliye de adaletle yönetilecekleri sözünü verir.

99. bölüm 00.13.49'da Osman Bey obadan ayrılarak Yenişehir'e yerleşir ve burada ilk divan toplantısını yapar. Divan toplantısında görevlendirmeler yapar. Oğlu Orhan Bey'e Karacahisar Kalesi'ni verirken, diğer oğlu Alaaddin Bey'i medreseye gönderir, yeğeni Aktemur'a Yenişehir subaşılığını verir. Dizide Karacahisar fethine hiç değinilmemiş ancak görevlendirme yapılırken bahsedilmiştir.

Yenişehir'in fethi kaynaklarda Bilecik ve Yarhisar fethi kadar ayrıntılı anlatılmadığından burada olayların kurgulanışında bir hata gözükmemektedir.

Bu fetihler yukarıda da anlatıldığı gibi Anadolu'daki Moğol baskısının azalması sonucu ortaya çıkan siyasi ortam esnasında meydana gelmiştir. Dizide ise bu siyasi ortamdan hiç bahsedilmediği gibi tarihe aykırı olarak Osman Bey tekfurlarla savaşırken Bizansla da savaşmaya devam etmiştir.

3.1.6. Koyunhisar (Bapheus) Savaşı

Osmanlı tarihinde önemli bir yere sahip olan ve Halil İnalcık başta olmak üzere birçok tarihçinin Osmanlı tarihinin resmî kuruluş tarihi olarak kabul ettikleri Koyunhisar Savaşı'nın gerçekte nasıl gerçekleştiği ve dizide gösterildiği şekli ele alınmaktadır.

3.1.6.1. Tarihte Koyunhisar (Bapheus) Savaşı

Osman Bey Bizans'a karşı bir akın bölgesi olan Yenişehir'e yerleşerek İznik'i fethetmek için faaliyetlerde bulunmuştur (İnalcık, 2022, s. 37). Bu durum göstermektedir ki Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir fetihleri Bursa ve İznik fethi için önemli bir adımı oluşturmaktadır. Söğüt ucunda Germiyanoğulları ile Çobanoğulları arasında sıkışıp kalmışken, Marmara'ya doğru bir fetih hareketi başlamıştır. Bilecik bir amaç iken Bursa ve İznik yolunda bir araç hâline gelmiştir. Bunun temelini de askerî dinamizm oluşturmuştur (Altuğ, 2021, s. 133).

Osman Bey başlangıçta akınlar yapıp daha sonra da İznik'i kuşatmıştır (İnalcık, 2022, s. 37). İznik, Hristiyanlık tarihinin önemli konsillerinin yapıldığı ve 1204 IV. Haçlı Seferinden sonra Haçlıların İstanbul'u işgal etmesinden dolayı, Bizans İmparatorluğu'na merkezlik yapmış, ayrıca Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu I. Süleyman Şah'tan itibaren, 1075-1086 yılları arasında, Selçuklu başkenti olmuş ancak 1097'de Haçlılara kaybedilmiş olmasından dolayı büyük öneme sahip bir şehirdir (Altuğ, 2021, s. 133).

Bu nedenlerle bir İslam toprağıyken elden çıkmış olan İznik'in fethi önemli bir idealdir. 1298-1301 yılları arasında Anadolu'da çıkmış olan Sülemiş isyanından dolayı ortaya çıkan siyasi boşluğu iyi kullanan Osman Bey, kendine yeni hedef olarak İznik'i belirlemiştir. Merkezin Yenişehir'e taşınması da bu yolda atılmış olan en önemli adımlardan biridir. Köprühisar'ın zapt edilmesiyle, İznik çevresindeki köy ve kasabaların tecrit edilmesi hedeflenmiştir. Geride de emniyeti sağlamak amacıyla Marmaracık ve Koyunhisar ele geçirilmiştir. 1302'de Avdan dağları geçilerek İznik ovasına inilip şehir kuşatılmıştır (Altuğ, 2021, s. 134).

Osman Gazi'nin gösterdiği başarılar, komşuları olan Bizans tekfurlarını ve hatta doğrudan Bizans İmparatorunu rahatsız etmiştir. Başta Bursa tekfuru olmak üzere Atranos, Kestel ve Kite tekfurları kendi aralarında bir anlaşma yapmışlardır (Uzunçarşılı, 1982, s. 109). Birçok yerli ve yabancı askerden oluşan Komutan Muzalon liderliğinde bir ordu Bizans'tan gönderilmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 109).

Bu savaş Osman Bey'in tarih sahnesine bağımsız bir bey olarak çıktığı ilk olay olmasından dolayı da önemli bir savaştır. Anonim Osmanlı tarihinde geçen bilgilere bakıldığında Osman Bey'in önce Köprühisar'ı aldığı, sonra İznik çevresindeki ovanın tahrip edildiği bilgileri bulunmaktadır. İznik'in etrafının bataklık olması her yandan kuşatılmasını imkânsız kılmaktadır. Ayrıca şehrin İstanbul'la bağlantısı da bulunmaktadır. Bu durum kuşatmanın uzun süreceğini gösterince, Osman Bey kenti açlıkla yüzleştirerek ve abluka

altına alarak fethetmeyi amaçlamıştır. Bunun için de dağın çevresine havale kulesi yaptırarak, 40 kişilik bir garnizonu Dıraz Ali komutasında buraya yerleştirmiştir. İznik ise İmparator'a haber göndererek yardım istemiş ve yardım gönderilmediği takdirde teslim olunacağı söylenilmiştir. Bu haber geldikten sonra İmparator, İstanbul'dan bir donanma ve ordu göndermiştir. Bu durumdan haberdar olan Osman Bey, donanmanın karaya çıkacağı yere pusu kurarak ordudakileri gemiye kaçmak zorunda bırakmış, kaçamayanları da denize dökmüştür (Altuğ, 2021, s. 135).

Osman Gazi Bizans birliğinin İznik'i kurtarmak için harekete geçtiğini öğrendiğinde Pachymeres'e göre 27 Temmuz 1302 tarihinde Osmanlı kaynaklarına göre ise 1301-1302 yıllarında Bapheus'ta (Koyunhisar) savaşmıştır (İnalcık, 2022, s. 37). Gaziler Bizans birliklerinin üzerlerine atlarını sürmüş ve gece karanlığının da çökmesiyle panik ve korku oluşturmuşlardır. Bizanslı tarihçi Pachymeres'te geçen bilgilere göre İznik bölgesinden ayrılan Osman Bey, Holizones topraklarına girmiş ve bunun üzerine Muzalon harekete geçmiştir. Osman Bey 100 kişiden oluşan öncü kuvvetlerini sevk etmiş ve bunlar Koyunhisar Kalesi'ne gelmişlerdir. Bu birlik Muzalon ve ordusunu uykusunda baskına uğratmış, ganimetlerle birlikte kaçan bu birliğin ardından Bizans askerleri onları takip etmeye başlamışlardır. Ancak Türk askerleri tepeye çıkarak Bizans askerlerine ok atıp kendilerini savunmuşlardır. Bu ilk karşılaşma Osman Bey'in yanındaki askerlerde bir cesaret oluşturmuştur. Büyük Menderes tarafından gelen birliklerle birlikte de Osman Bey'in kuvvetleri artmıştır. Emir Ali Bey de İmparator'la yaptığı anlaşmayı bozarak Osman Bey'in saflarına katılmıştır. Dağ geçidini aşan Osman Bey Yalakova'ya gelmiştir. Leon Muzalon komutasındaki Bizans ordusunun içerisinde Bizanslı ve Alanların yanı sıra birçok yerli ve yabancı asker bulunmaktaydı (Altuğ, 2021, s. 136).

Dönemin Bizans kaynaklarında Osman Bey'in asker sayısı beş bin olarak geçmektedir. Buna rağmen müttefik kuvvetlerini Koyunhisar (Bapheus) Savaşı'nda yenmiş ve Muzalon kendini zor kurtarmıştır (Uzunçarşılı, 1982, s. 109). Bizans ordusundan İznik Kalesi'ne kaçanlar olmuş ancak Alanlar cesaretle savaşmışlardır. Türkler etrafa dağılarak Bursa ve İznik kapılarına kadar ilerlemişlerdir (Altuğ, 2021, s. 137).

Bu savaş sonucunda Bursa ve İznik kapıları Osman Bey'e açılmıştır (İnalcık, 2022, s. 38). Osman Bey İznik'i abluka altına alarak şehri teslim olmaya zorlamıştır ancak İznik 1331 tarihinde Orhan Bey tarafından teslim alınmıştır (İnalcık, 2022, s. 39). Bu savaş esnasında Osman Bey'in yeğeni Aydoğdu şehit olmuştur. Gündüz Bey'in oğlunun kefareti olarak Ulubad Kalesi'ne kaçan Kite tekfuru öldürülmüştür. Ulubat Gölü'nde yer alan Alyos adası Aygut Alp oğlu Kara Ali Bey tarafından ele geçirilmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 109).

Osman Bey'in Bizans imparatorluk ordusuna karşı kazandığı bu savaş, onu bölgede karizmatik bir lider konumuna yükseltmiştir. Bu savaştan sonra gaziler onun bayrağı altında savaşmak için birleşmiştir. Bu durum Osman Bey'i bir hanedan kurucusu bey konumuna getirmiş ve Orhan Bey'in de zamanı geldiğinde beylik tahtına rakipsiz bir biçimde oturmasını sağlamıştır. Bütün bunlardan dolayı Halil İnalcık Osmanlı Devleti'nin ve hanedanın kuruluş tarihi olarak 27 Temmuz 1302 tarihini kabul etmektedir (İnalcık, 2022, s. 40).

Bu savaş, Osman Bey'i eşiti olduğu diğer Türk beylerinden daha üstün bir konuma yükseltmiştir. Bunun sebebi Osman Bey'in doğrudan imparatorluk ordusuyla savaşması ve bu orduyu büyük bir hezimete uğratmasıdır. Böylece Osman Bey bölgede karizmatik bir lider pozisyonuna yükselmiştir. Bu savaş Osman Bey'in bağımsızlığına yol açan kutun bir tezahürü olarak görülmüştür (Altuğ, 2021, s. 138).

Osman Bey'in bu kesin zaferi, Bitinya bölgesindeki Bizans egemenliğini sarsmıştır. İmparator II. Andranikos, Osman Bey'i durdurmak için Moğollarla birlik kurmak amacıyla Gazan Han'a, onun ölümünden sonra da Olcaytu Han'a eş olarak, kız kardeşi Prenses Maria'yı göndermiştir. Ancak o sırada İlhanlılar, Sülemiş isyanı başta olmak üzere birçok iç meseleyle ve aynı zamanda Memlûklarla uğraşmaktaydı. Osman Bey, bu gelişmeleri yakından takip ederek İlhanlıların içinde bulunduğu durumlara göre hareket etmiştir. Osman Bey'in stratejik zamanlamaları, İmparator'un Moğollarla birlik planını boşa çıkarmıştır (Altuğ, 2021, s. 141-142).

3.1.6.2. Kuruluş Osman Dizisinde Koyunhisar (Bapheus) Savaşı

129. bölüm 00.27.07'de komutan Valens'e Osman Bey'in Bizans öncü birliklerini yok ettiği haberi gelir. İlhanlı hükümdarı Gazan Han Müslüman olur ancak Müslüman olmayı reddeden Komutan Nayman İlhanlı'ya isyan eder. Gazan Han'ın birlikleriyle ittifak eden Osman Bey Nayman'la mücadele eder. Bizans ise Osman Bey'e karşı Nayman'la ittifak kurma planı yapmaktadır. Osman'a karşı Bursa tekfuru Valens'in liderliğinde toplanan tekfurlar, Osman Bey'in başarılarından rahatsızdır. Bunun üzerine tekfur Valens, İmparator'la görüşerek Osman Bey'e karşı İmparator Andronikos'tan ordu istemeye karar verir. Osman Bey ise uzun zamandır mücadele ettiği ve İlhanlı hükümdarı Gazan Han'a da isyan ettiği için onun desteğini aldığı Nayman'ı ele geçirir. Gazan Han, Nayman'ı sağ istemesine rağmen Osman Bey onu öldürür. 00.55.32'de Bursa tekfuru Valens'in aslında Komutan Muzalon olduğu anlaşılır. 1.13.47'de Osman Bey, Bursa tekfuru Valens'in Moğol

komutanı Nayman'ın öldürülmesi ve gönderilen öncü birlikleri kaybetmesinden dolayı Konstantiniyye'ye gittiğini ve kendilerini zorlu bir savaşın beklediğini beylerine bildirir. 1.15.20'de İmparator'la görüşen Bursa tekfuru Valens Osman Bey'in Nayman'ı ve kendisinin birliklerini yok ettiğini, Koyunhisar ve Lefke'ye yürümeye hazırlandığını bildirerek artık tekfurluğu istemediğini, Bizans ordusu komutanı Muzalon olarak görev almak istediğini, Osman Bey'in Koyunhisar'ı alarak Bursa ve İznik arasındaki bağlantıyı koparmaya çalıştığını söyler ve İmparator'dan ordu ister. İmparator da ona Komutan Muzalon ünvanı vererek kendisine ordu vereceğini söyler. Osman Bey ise Lefke, Kestel ve Gemlik'in fethinin şimdilik durdurulduğunu ve Koyunhisar seferine hazırlanacağını söyler. Osman Bey imparatorluk ordusunu mağlup etmenin devlet kurma yolunu açacağını belirtir. Komutan Muzalon ise Türkleri bu topraklardan tamamen atmak amacıyla ordusunu toplar.

Yukarıda anlatılan bilgiler Bizans İmparatorluğu'nun Türkleri topraklarından atmak amacıyla Muzalon liderliğinde ordu topladığı bilgisi dışında tamamen kurgudur. Bizans'ın bu orduyu toplama sebebi Osman Bey'in Hristiyanlar için önemli bir yere sahip olan İznik'i kuşatması ve İznik'in İmparator'dan yardım istemesidir. Dizide ise İznik kuşatmasından hiç bahsedilmeyip Osman Bey'in Moğol komutanı Nayman'ı öldürmesi sebep gösterilmiştir. Osman Bey'in önemli fetihler için özellikle 1298-1302 yıllarını seçmesi İlhanlı'nın içinde bulunduğu karmaşadan kaynaklanmaktadır. Çünkü İlhanlı Devleti o sırada hem taht kavgalarıyla hem Memlüklerle hem de Emir Çoban'ın isyanıyla uğraşmaktaydı. Bu esnada karışıklıktan faydalanan Osman Bey, Bizans'a fetihler yaparak topraklarını genişletmiştir. Ancak tarihte Nayman isyanı diye bir olay bulunmamaktadır. Nayman kurgu bir karakterdir ve Koyunhisar Savaşı'nın sebebi bu kurgu karakterle Bizans ittifak yapmaya çalışırken Osman Bey'in onu öldürmesi olarak gösterilmektedir.

Ayrıca burada Bursa tekfuru ile Bizans ordu komutanı Muzalon aynı kişi gibi gösterilmiştir. Bu da tarihte geçmeyeni tamamen kurgudan ibaret bir durumdur. Yine Bizans'tan yardım isteyen de Bursa tekfuru olmuştur. Tarihte ise bu yardım İznik tarafından istenmiştir.

1.35.18'de Osman Bey İstanbul'daki casuslarından imparatorluk ordusunun kendi üzerine yürüdüğünü haber alır. 1.54.34'te Osman Bey Uraz Bey, Demirhan ve Özmen Bey'i Koyunhisar'ı almak için görevlendirir. Batıdan gelen orduyu da kendisinin vuracağını söyler. Amacı iki ordunun birleşmesine müsaade etmemektir. 2.05.37'de Osman Bey batıdan gelen destek ordusuna saldırır. 2.13.38'de Muzalon batıdan gelen orduyu beklemeden Osman Bey'in üzerine yürümeye karar verir. 2.13.57'de ise Osman Bey, ordunun geri kalanının Yalakova güzergâhına gittiğini öğrenir ve kendisi de buraya doğru

harekete geçer. 130. bölüm 00.02.20'de batıdan gelen ordunun Osman Bey tarafından yok edildiğini öğrenen Muzalon savunma pozisyonuna geçer. 00.03.28'de Osman Bey oğulları Orhan ve Alaaddin'in Bapheus mevkiine yerleşmelerini emreder. 00.04.31'de Osman Bey'in deniz kenarında konuşlanan Muzalon'un ordusuna saldırmasıyla savaş başlar. Çatışmalar denizin içine kadar ilerler ve Osman Bey Muzalon'un askerlerini denize dökmeye başlar. 00.14.17'de Osman Bey ricat yani geri çekilme emri verir. Ancak bu sahte bir geri çekilmedir. Osman Bey karşı tarafın yenildikleri için geri çekildiklerini düşündürterek Orhan ve Alaaddin Bey'in konuşlandığı Bapheus'a kadar çekilir. Ancak Muzalon da tedbirli ilerler. 00.19.12'de iki ordu Bapheus'ta yeniden karşılaşır. 00.27.36'da Komutan Muzalon Bursa'ya geri dönme kararı alır. 00.29.42'de Osman Bey savaşın galibi olur. Orhan Bey ise kaçmakta olan Muzalon'un peşine düşer. 00.30.46'da Osman Bey Bizans ordusunun gemilerindeki ganimetleri ele geçirme emri verir. Kendisi ise Koyunhisar'a doğru hareket eder. 00.35.16'da Koyunhisar'a varan Osman Bey oradaki birliklerle kaleye girer. 00.39.23'te kaleyi fetheden Osman Bey Hristiyan ahaliyi toplar ve onlara güvence verir. 00.47.50'de savaşı kazanan Osman Bey, her yere ulaklar çıkararak hür bir beylik olduğunu ilan eder. 00.58.53'te ise Selçuklu Sultanı Mesud âlimleri çağırarak bundan sonra hutbenin Osman Bey adına okunmasını ister.

Savaşın sebebi dışında genel akışı tarihe uygun olarak çekilmiştir. Yine bu savaştan sonra Osmanlıların bağımsız bir beylik hâline gelmeleri de doğrudur. Ancak Selçuklu Sultanı Mesud tarafından bundan sonra hutbenin Osman Bey adına okunma izni verilmesi kurgudur. Osman Bey bunu Selçuklu'dan izin alarak yapmamıştır. Zaten ortada bir Selçuklu Devleti de kalmamıştır.

143. bölüm 00.16.16'da Bizans Prensi ile Moğol Emir Çoban'ın evlilik kutlamaları yapılır. O sırada İlhanlı Devleti karışıktır ve devletin hâkimi Olcaytu Han değil Emir Çobandır. Osman Bey Moğol-Bizans birliğinin kurulmasını engellemek için bu evliliğe engel olmak ister ve prensesi kaçırtır. Bunun üzerine 2.05.45'te Moğollar Söğüt'e baskın düzenler ve ahaliye saldırır.

Dizide Emir Çoban isyanına bu şekilde yer verilmiştir. Yine savaşı kaybeden İmparator'un Moğollarla Osman Bey'e karşı ittifak kurmak için kız kardeşi Prenses Maria'yı önce İlhanlı hükümdarı Gazan Han'la evlendirmeyi düşünmesi o ölünce de yerine geçen Olcaytu Han'la evlendirmesi tarihte de bilinen bir olaydır. Ancak dizide bu olay da farklı kurgulanmıştır. Çünkü Prenses Maria dizide Olcaytuhan ile değil Emir Çoban'la evlendirilmek istenir. Çünkü devlete o sırada Emir Çoban'ın hâkim olduğu söylenir. Osman Bey ise kendisine karşı Moğol-Bizans ittifakı kurulmasını engellemek için Prenses'i kaçırtır.

Ancak bu durum tamamen kurgudan ibarettir. Osman Bey, İmparator'un birlik kurmak için İlhanlılara gönderdiği prensesi kaçırtmamış, İlhanlılar o sırada kendi iç meseleleriyle uğraştıkları için İmparator'un planı da işe yaramamıştır.

3.1.7. Dimbos Savaşı

Osmanlı tarihi açısından büyük bir öneme sahip olan ve Osmanlı Beyliği'nin bölgede kalıcılığını sağlayan önemli savaşlardan biri olan Dimbos Savaşı tarih ve kurgu açısından değerlendirilmiştir.

3.1.7.1. Tarihte Dimbos Savaşı

Osman Bey Bapheus Savaşı sonucunda Bitinya bölgesinde Bizans için önemli bir tehdit hâline gelmiştir (İnalcık, 2022, s. 40). Osman Bey'in Bapheus Savaşı'ndan zaferle çıkmasının ardından, İznik ve çevredeki bütün Rumlar Bizans'tan tamamen ümitlerini kesmiş durumdaydılar. Osman Bey'in ise artan karizmasından dolayı, çevredeki bütün savaşçı Türkmenler onun etrafında toplanmışlardır. Artık Osman Bey'in karşısında ona karşı koyacak hiçbir güç kalmamış ve Bitinya ve Marmara civarı tamamen Osman Bey'in gücü karşısında ezilmiştir (Altuğ, 2021, s. 143).

Osman Bey Marmaracık ve Koyunhisar tekfurları üzerine akınlar düzenleyerek, İznik kuşatması öncesi Yenişehir civarını emniyete almak istese de Osman Bey'in Bapheus Savaşı'nı kazanmasıyla, Bursa Ovası'nda bulunan Adranos, Bidnos, Kestel ve Kite tekfurları Osman Bey'e karşı birleşerek ittifak kurmuşlar ve İstanbul'dan aldıkları emirle 1303 yılında Osman Bey'e saldırmışlardır. Osman Bey tekfurların ordularını Yenişehir Ovası'nda karşılamış ve tekfurların kuvvetlerini Dimbos Boğazı'na kadar çekilmeye zorlamıştır. Orada son bir çatışma gerçekleşmiştir. Kestel tekfurunun da savaş esnasında öldüğü, Bursa ve Adranos tekfurlarının kaçtığı bu savaşı Osman Gazi kazanmıştır (İnalcık, 2022, s. 41).

Bu savaş esnasında Osman Bey'in ağabeyi Gündüz Bey'in oğlu Aydoğdu şehit olmuştur (Altuğ, 2021, s. 143). Kaçan Kite tekfuru, Ulubat Kalesi'ne kadar takip edilmiş; ancak tekfurun kaleye sığınmasından dolayı yakalanamamıştır. Bunun üzerine Osman Bey tekfurun kendisine verilmesini istemiş, eğer verilmezse gölü dolaşarak kaleye yağma yapılacağı bildirilmiştir. Osman Bey, köprüyü geçmeme sözü karşılığında firari Kite tekfurunu almış ve idam etmiş, böylece 1303 yılında Kite Kalesi ele geçirilmiştir. Ulubat

Gölü'nde bulunan Alyos Adası'nı Aygut Alp oğlu Kara Ali Bey savaşmadan almış ve adadaki papazın kızı ile de evlenmiştir (Altuğ, 2021, s. 144).

Dimbos Savaşı Bursa'nın fethine giden yolu açmıştır. Ulubat'a kadar Bursa Ovası ve Uludağ, Türkmenlerin yerleşmesi için açılmıştır. İmparatorluk kendi iç meselelerinden dolayı merkezi bir müdahalede bulunamamış, bu durum da Osman Bey'in bölgede belirleyici bir aktör olmasına yol açmıştır. Kite ve Kestel kalelerinin alınması Bursa'nın fiilen kuşatılması anlamına gelmektedir. Osman Bey, Bursa'yı almak için mücadele etse de buranın kolayca alınamayacağını anlamıştır. Bursa Hisarı'nın çevresindeki yollara havale kuleleri inşa ettirmiş ve şehri abluka altına alarak düşürmeyi planlamıştır (Altuğ, 2021, s. 145). Osman Bey Bursa'yı fethetmek için Aktimur ve Balabancık kumandasında iki havan kulesi yaparak şehri kuşatmıştır. Bursa tam 23 yıl boyunca kuşatma altında kalmış, 1303-1326 arasında Uludağ'da Türkmen köyleri kurulmuştur (İnalcık, 2022, s. 42).

3.1.7.2. Kuruluş Osman Dizisinde Dimbos Savaşı

Kuruluş Osman dizisinde 130. bölümde Koyunhisar Savaşı işlenmiş ve sezon finaline girilmiştir. 5. sezonun ilk bölümü olan 131. bölümde ise Osman Bey'in çocukları Orhan, Alaaddin ve Fatma'nın büyümüş olmalarından zaman atlaması yapıldığı anlaşılmaktadır. 130. bölüm 1302 yılında geçerken 131. bölümde Selçuklu Sultanı Giyaseddin Mesud'un ölmesinden 1308 yılına gelindiği ve yaklaşık 6 yıllık bir zaman atlaması yapıldığı anlaşılmaktadır. 130. bölümde 12-13 yaşlarında olan Orhan ve Alaaddin de 18-19 yaşlarına gelmiş görünmektedir. Dimbos Savaşı ise 1303 yılında gerçekleşmiş olduğundan aslında dizide işlenmemiş ve savaştan yalnızca bahsedilmiştir.

131. bölüm 00.12.00'de eşi Malhun Hatun'la Bursa maketinin önünde duran Osman Bey, eşine Bursa'yı fethetmek istediğini, ancak etrafındaki kalelerden dolayı orayı alamadığını söyler. Bunun üzerine Malhun Hatun Bursa'nın etrafındaki Kite, Atranos ve Kestel kalelerini düşürürlerse Bursa'yı fethedebileceklerini söyler. Osman Bey bu kaleleri alırlarsa kimsenin Bursa'yı fethetmesine engel olamayacağını, bunu bildikleri için de bu tekfurların Dimbos'ta üzerlerine geldiğini söyler. Malhun Hatun da bu savaşta tekfurların Yenişehir'i vurmak istediklerini, ancak başarısız olduklarını ve can verdiklerini bildirir. Osman Bey ise can vermelerinin yeterli olmadığını, kalelerini de alacaklarını söyler. Yani dizide Dimbos Savaşı zaman atlaması nedeniyle gösterilemese de bu şekilde savaştan bahsedilmiştir. Sahnede de belirtildiği üzere tekfurlar ittifak kurarak Yenişehir'e gelmişler ancak Osman Bey tarafından Dimbos'a kadar püskürtülmüşlerdir. Ancak bu kadarla sınırlı

kalınmamıştır. Çünkü Kestel tekfuru savaşta ölünce Osman Bey Kestel Kalesi'ni ele geçirmiştir. Kaçan Kite tekfurunun da yakalanıp idam edilmesiyle Kite Kalesi de fethedilmiştir. Bursa'nın kuşatılması da 1303 yılında başlamıştır. Ancak dizide tahmini 1308 yılına gelinmiş olmasına ve Dimbos Savaşı yapılmış olmasına rağmen Kite ve Kestel Kaleleri hâlâ alınamamış gösterilmektedir. Bu da tarihle çelişen bir kurgudur. Zaman atlaması yapılmasından dolayı zaten fethedilmiş olan kaleler yeni sezonda fethedilecek şekilde kurgulanarak tarihleri hatalı verilmektedir.

136. bölümde Haçlılar Söğüt'e baskın vermiştir. 134. bölümde Osman Bey'in Sultanlığını ilan eden Germiyanoğlu Yakup Bey'e biat etmesi nedeniyle, 136. bölüm 1.09.54'te Yakup Bey Söğüt'ü basan Haçlılardan intikam almak için Kestel başta olmak üzere bütün tekfurların üzerine yürüyeceğini söyler. Yakup Bey Kestel fethi için ordu toplamışken, içlerinde bulunan bir hain Kestel'e haber gönderir. Kestel tekfuru ise Haçlılarla ittifak yapmaktadır. Kestel'e saldırılacağını öğrenen Haçlı kuvvetleri ve tekfur birlikleri de hazırlık yapmaya başlarlar. 136. bölüm 1.59.27'de Yakup Bey'in oğlu Mehmet Bey ve Osman Bey'in oğlu Orhan Bey Kestel'e baskın düzenler. 136. bölüm 2.12.09'da diğer Türk beylerini Yenişehir'de toplayan Yakup Bey, Kestel fethi için onlardan destek ister. Kendisi yokken kendi mülkü Yenişehir'de divan toplayıp, Yenişehir'e kendi sancaklarını asan Yakup Bey'e sinirlenen Osman Bey, kendilerinden zorla vergi toplayan Moğol komutanının kellesini Yakup Bey'in önüne atar. O sırada Orhan Bey ve Mehmet Bey'in Kestel tekfuru tarafından esir alındığı haberi gelince Osman Bey, çocuklarını kurtardıktan sonra Kestel fethinin başına kendisinin geçeceğini söyler. Kestel tekfuru Osman Bey'in elçilerine Lefke, Karacahisar, Marmaracık kaleleri ve bu kalelerin bütün vergi ve hazinelerin kendisine verilmesi karşılığında Orhan Bey ve Mehmet Bey'i serbest bırakacağını söyler. 137. bölüm 00.29.27'de Osman Bey ve Yakup Bey arasında tekfurun isteklerinin yerine getirilip getirilmemesi hususunda anlaşmazlık çıkar. Yakup Bey kaleleri vermek için tekfurla görüşmeye gider. Osman Bey ise Yarhisar tekfurunun kızı Holofira'dan Kestel'le ilgili bilgiler alır. 00.59.07'de Holofira, rahibe kılığına giren Malhun Hatun ve Bizans askeri kılığındaki alplar ve içerisinde Osman Bey'in de bulunduğu büyük bir at arabasıyla Kestel Kalesi'ne girer. Kaleye sızan Osman Bey, Orhan Bey ve Mehmet Bey'i kurtarır. Bu haber anlaşma yapılmadan Yakup Bey'e ulaşır ve tekfurla anlaşma yapılmaz ve Kestel tekfuru ele geçirilir. 2.04.59'da Osman Bey Yakup Bey'den biadını geri alır. 137. bölüm 2.07.02'de ele geçirdikleri Kestel tekfuruyla kaleye giren Konur Alp kaleyi fetheder.

Kestel Kalesi'nin fethi dizide tarihten tamamen farklı bir şekilde kurgulanmıştır. Yukarıda da bahsedildiği gibi Osman Bey'in Bizans ordusuna karşı Koyunhisar Savaşı'nda

büyük bir başarı kazanması ve ardından birçok savaşçı Türkmen'in onun sancağı altında birleşmesi civar tekfurlarının bundan rahatsız olmalarına ve sıranın kendilerine geldiğini düşünmelerine yol açmıştır. Bu nedenle de tekfurlar ittifak kurarak Yenişehir üzerine ilerlemişlerdir. Kestel tekfurları da bu tekfurlardan biridir. Dizide zaman atlaması yapıldığı için Dimbos Savaşı gösterilmemiş savaştan sadece bahsedilmiştir. Ancak bu bahis eksiktir. Çünkü Kestel Kalesi tekfurun Dimbos Savaşı'nda ölmesi üzerine 1303 yılında fethedilmiştir. Dizide ise yaklaşık 1308 yılına gelinmesine ve Dimbos Savaşı yapılmış olmasına rağmen ne tekfur ölmüş ne de kale fethedilmiştir.

Kestel Kalesi'ni Yakup Bey'in fethetmeye çalışması bu sırada Orhan Bey ve Mehmet Bey'in esir düşmesi, Kestel tekfurunun kendisine Osman Bey'in fethettiği kalelerin verilmesi karşılığında esirleri verme teklifi ve Yakup Bey'in bu teklifi kabul etmesi, Osman Bey'in kaleye sızarak esirleri kurtarması, Konur Alp'in esir aldığı tekfurla kaleye girerek kaleyi fethetmesi tamamen kurgudur. Buradan anlaşılacağı üzere dizide işlenen Kestel Kalesi'nin fethinde tarihe uygun olan tek yan kalenin Osman Bey tarafından fethedilmiş olmasıdır. Bunun başında başta tarihi olmak üzere sebepleri ve olayın işleniş süreci tamamen kurgudan ibarettir. Orhan Bey'in herhangi bir tekfura esir düştüğü bilgisi hiçbir kaynakta geçmemektedir. Dolaysıyla bu da kurgudur.

149. bölümde Osman Bey civar tekfurlarından vergi toplaması için alplarından Bayındır Bey'i gönderir. O sırada Bizans'tan Roma Celladı ünvanlı Selçuklu soyundan olmasına rağmen Hristiyan olan Türkapol İmren Tegin gelir ve Osman Bey'e vergi verecek olan bütün tekfurları öldürerek Atranos Kalesi'ne yerleşir. Osman Bey'in vergi toplaması için gönderdiği Bayındır Bey'i de öldürür. Olanları haber alan Osman Bey savaşmaya karar verir.

150. bölümde Osman Bey alplarını Atranos Kalesi'ne göndererek İmren Tegin'den kaleyi teslim etmesini ister. İmren Tegin kaleyi teslim etse de etmese de Osman Bey burayı almakta kararlıdır. Ancak ilk hedefi Atranos değil Kite'dir. Çünkü Kite Kalesi alınmadan Atranos'u almak imkânsız görünmektedir. Kite hem Atranos hem de İznik ve Bursa kuşatmaları bakımından mühim bir noktada bulunmaktadır. Osman Bey ilk Atranos'u alacak gibi yapıp Kite üzerine saldırmayı planlamaktadır. İmren Tegin ise Kite'ye başarılı komutanlarından biri olan Levi'yi atamıştır. 150. bölüm 00.09.26'da ise İmren Tegin Orhan Bey'in âşık olduğu Holofira'nın teyzesi Olivia ile gizli bir plan yaparak onları baskından kaçmış gibi gösterip Osman Bey'in obasına ajan olarak gönderir. Osman Bey'in oğlu Orhan Bey'i Kayı beylerinden birinin kızı Efendize Elçim Hatun'la evlendireceğini duyan İmren

Tegin, Osman Bey ve Holofira'nın birbirine âşık olduğunu da bildiği için onları obaya göndererek Osman Bey'le oğlu Orhan Bey'in arasını açmayı planlamaktadır.

00.38.53'te İmren Tegin batıdan büyük bir ordunun kendisinin yanında savaşmak için geldiğini söyler. 00.43.16'da casusundan Osman Bey'in asıl hedefinin Atranos olmadığını öğrenen İmren Tegin, asıl hedefin Kite olduğunu ve Osman Bey'in Kite yakınlarında bir karargâhı olduğunu tahmin ederek o karargâhı ele geçirir. İmren Tegin'le anlaşan Olivia ise İmren Tegin'in kendisini de öldüreceğini söyleyerek yeğeni Holofira'yı da kandırıp birlikte Osman Bey'in obasına sığınır. Karargâhın ele geçirildiğini duyan Osman Bey planından vazgeçmez ve bâciyanlarla birlikte kaleyi fethetmeyi planlar. 150. bölüm 1.25.00'te Bala Hatun'un başında bulunduğu Bâciyan birliği Kite'ye giden askeri birliğin önünü keser. O sırada diğer bir Kayı Beyi olan Gündüz Bey'in alplarının gelmesiyle Osman Bey Kite Kalesi'ne yürür. 1.36.35'te Orhan Bey emrindeki askerlerle Bizans askeri kılığında Kite Kalesi'ne sızar. Kaleye sızdıktan sonra saldırıyı başlatırlar. 1.41.34'te Osman Bey de kaleye girer. 150. bölüm 1.46.53'te Kite Kalesi fethedilir ve Gündüz Bey'in yönetimine verilir.

Dizide Kite fethi de tıpkı Kestel fethi gibi tarihi de başta olmak tarihî gerçekliğe uygun olmayarak kurgulanmıştır. Yukarıda da anlatıldığı gibi Osman Bey'in Bizans ordusunu mağlup etmesinden endişelenen Adranos, Bidnos, Kestel ve Kite tekfurları birleşerek Yenişehir'e yürümüşler, Dimbos Savaşı'nda Osman Bey tarafından mağlup edilmişler, Bursa ve Adranos tekfurları kalelerine kaçarak kurtulmuşlardır. Kestel tekfurunun savaşta ölmesiyle kalesi ele geçirilmiş, Kite tekfuru ise Ulubat Kalesi'ne sığınmıştır. Ulubat tekfuruyla Osman Bey'in anlaşması üzerine Kite tekfuru Osman Bey'e teslim edilmiş, tekfurun alınıp idam edilmesiyle Kite Kalesi de 1303 yılında fethedilmiştir.

Kuruluş Osman dizisi ise 1302'den 1308'e bir zaman atlaması yaptığından Dimbos Savaşı'nı göstermemiş, sadece savaşın yapıldığından bahsetmiştir. Buna rağmen tıpkı Kestel Kalesi gibi Kite Kalesi de henüz fethedilmemiş gösterilmiştir. Diziye kurgu bir karakter olan Roma Celladı Türkapol İmren Tegin dâhil olmuş, hem Kite tekfuru da dâhil Osman Bey'e vergi veren bütün tekfurları hem de Osman Bey'in vergileri toplaması için gönderdiği adamını öldürerek Osman Bey'i kendi üzerine çekmiş; ancak Osman Bey Atranos'u kuşatma altında tutar gibi gösterip Kite'yi ele geçirmiştir.

Bütün bunlar da göstermektedir ki Kite Kalesi'nin fethi dışında tarihi de başta olmak üzere olayların işlenişi ve karakterler tamamen kurgu ürünüdür. Ayrıca İmren Tegin'in Osman Bey'in obasına Holofira ve teyzesi Olivia'yı göndermesi de tamamen kurgudur. Çünkü Orhan Bey'le Holofira'nın 1299'da evlendikleri bilinmektedir. Ayrıca Holofira'nın

Yarhisar tekfurunun kızı olarak bilinmektedir. Teyzesi Olivia kaynaklarda bulunmadığından o da kurgu bir karakterdir.

3.1.8. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Bağımsızlığı

Osmanlı tarihine başlatabilmek için kuşkusuz kuruluş ve bağımsızlık meselesinin irdelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu konu tarihte ve dizide geçtiği şekliyle incelenmiştir.

3.1.8.1. Tarihte Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Bağımsızlığı

Neşri Alaaddin Keykubat'ın ölümünden sonra Selçuklu hanedanının sona ermesiyle hanlığın Osman Bey'e geçtiğini Osman Bey'in hutbe ve sikke sahibi bir İslam hükümdarı olduğunu savunmaktadır (İnalcık, 2022, s. 31). 1288-1299 yılları arasında Osman Bey Karacahisar'dan Bilecik ve Yenişehir'e kadar olan bölgeyi hâkimiyeti altına almış bir bey hâline gelmiştir (İnalcık, 2022, s. 33).

Osman Bey'in 27 Temmuz 1302 tarihinde Yalova yakınlarında Bizans ile yapılan Koyunhisar Savaşı'nı (Bapheus) kazanması, onun bulunduğu bölgeden başlayarak Kastamonu'ya kadar ününü duyurmuş ve onu o coğrafyanın en ünlü beyi hâline getirmiştir (İnalcık, 2020, s. 94).

Koyunhisar Savaşı sonucunda Bitinya'nın en önemli şehirlerinden biri olan Bursa'nın üç tarafı çevrilmiştir. Bunun yanı sıra İzmit yolu da açılmıştır. Osman Bey'in ve diğer Türk beylerinin Batı Anadolu'da yapmış oldukları faaliyetler sonucunda İmparator Andranikos telaşlanmış ve bu nedenle de kız kardeşi Prenses Mara'yı İlhanlı Hükümdarı ile evlendirmiştir. Bunu yaparak Moğolların desteğini almaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Bunun sebebi ise İlhanlıların o esnada hem iç karışıklıklarla uğraşması hem de Memlüklerle mücadele etmeleriydi. Bütün bunlardan dolayı Osman Bey hareketini durdurmayarak Temmuz 1308'de Karacahisar'ı almıştır. Burada bırakılan kuvvetler de İznik'i sıkıştırmaya başlamıştır. Bu yüzden buradaki tekfur Osman Bey'le anlaşma yapmak zorunda kalmıştır (Uzunçarşılı, 1982, s. 110).

Osman Bey'in 1299'da Yenişehir'i fethetmesinden itibaren en büyük hedefi Bizans'ın eski başkenti olan İznik'i fethetmekti. Bu nedenle 1300 yılında bu şehri abluka altına aldı ve Havale Kulesi ve Diraz-Ali Kulesi'ni yaptırdı. Osman Bey'in Koyunhisar Savaşı'nı kazanması onu alplar, ahîler ve bütün Türkmen halklar nezdinde karizmatik bir Gazi Bey

hâline getirdiği gibi kendisinden sonra Orhan Bey'in de tartışmasız bir şekilde beyliğin başına geçmesinu sağlamıştır. Bütün bunlardan dolayı Halil İnalcık Osmanlı Devleti'nin gerçek kuruluş tarihini 27 Temmuz 1302 olarak kabul etmiştir. Eski Osmanlı rivayetlerinde ise Osman Bey'in H. 699/ M. 1299'da Karacahisar'da kendi adına hutbe okutması nedeniyle bağımsızlığını ilan ettiğini söyledikleri için devletin kuruluşunun 1299 olduğu bilgisi de kabul edilmektedir. İslam devlet hukukuna göre bağımsızlık alâmeti adına hutbe okutmak ayrıca, gümüş sikke üzerine kendi adını darp ettirmekle mümkündür (İnalcık, 2020, s. 94). Ancak mevcut rivayetlerde sikke bastırma gibi bir durum bulunmamaktadır. İnalcık, Osman Bey adına bastırılmış olduğu düşünülen sikkenin sahte olduğunu düşünmektedir. Adına sikke bastıran kişi artık Sultan ünvanını taşıyabilir; ancak Anadolu beyleri emir ya da bey ünvanıyla anılmaktadır. Çünkü o sırada meşru Sultan Selçuklu Sultanı'dır. Ancak Selçuklu Sultanları 1243 Kösedağ Savaşı'ndan itibaren Moğol egemenliği altına girmiştir. 1335 yılında Selçuklu hanedanından erkek bir varis kalmadığı için bağımsızlıklarını ilan etmeye başlayan Anadolu Türk beyleri de Sultan ünvanını almaya başlamıştır. O tarihlerde Orhan Bey, İlhanlı Devleti'ne vergi veren bir uç beyi olarak kabul edilmektedir. 1299'da bağımsızlığını ilan eden Osman Bey de Sultan değil Han ünvanını almıştır. Osmanlı Sultanları XIV. yüzyılın sonları ve XV. yüzyılın başlarından itibaren güçlenmişlerdir. Bu nedenle de hanedanlığın başlangıcından itibaren egemenlik haklarına sahip olduğunu kanıtlamak istemişlerdir. Bu yüzden yazdırılmış olan Osmanlı hanedanı tarihlerinde bazı teoriler ortaya atılmıştır (İnalcık, 2020, s. 95).

Bu iddialara göre Osman Bey Selçuklu sınırları dışında Bizans topraklarında "kendi kılıcıyla" fetihler yapmıştır. Selçuklu Sultanı ona bir sancak göndermiş ve onu bir sancak beyi olarak atamıştır. Bu durum Osman Bey'in Selçuklu Devleti'ne tâbiyetini gösterse de Osmanlı kendi sancağı altında bağımsız bir şekilde sınır dışında fetihler yapmıştır. Selçuklu Hanedanı Anadolu'daki tüm beylerin kendilerine tanımış oldukları bir üstür. Ancak Osman Bey'in soyu Gökalp'tan gelmektedir. Aşıkpaşazade'nin vermiş olduğu şecerede Gökalp'ın soyu Oğuz Han'a dayanmaktadır. II. Murad Dönemi'nde Timur ve oğulları Osmanlı Sultanları'nı kendilerine tâbi kılmak istemişlerdir. İnalcık bu nedenle Osmanlılar'ın kendi kökenlerini Kayı'ya dayandırdığını, Kayı'nın da Oğuz Han'ın büyük oğlu Günhan'ın oğlu olduğunu ortaya atmıştır. Bu durum özellikle Yazıcızade Ali'nin *Târih-i Âl-i Selçuk* adlı eserinde detaylandırılmıştır. İnalcık'a göre Osman ve Orhan Bey Dönemi'nde böyle bir iddianın ortaya atılma ihtimali bulunmamaktadır (İnalcık, 2020, s. 96).

Osman Gazi'nin bağımsızlığını göstermek için ortaya atılan iddialardan biri de Selçukluların Anadolu'yu ilk fetheden Türk devleti olması ve bu nedenle ülkedeki

üstünlüğün onlara ait olduğu iddiasına karşılık Osman Bey'in atasının da Süleyman Şah olduğunun ileri sürülmesidir. Osmanlılar kendi soylarını Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu Kutalmışoğlu Süleyman Şah'a dayandırmaktadır. Osmanlı rivayetlerinde Osmanlı'nın büyük atası olarak Süleyman Şah gösterilmektedir. Osmanlı bu rivayetlerle kendilerini Anadolu Selçuklularının mirasçısı olarak göstermek istemiştir. Bu iddia özellikle Yıldırım Bayezid Dönemi'nde Anadolu'daki meşruiyetini kurmak amacıyla ortaya atılmıştır. Bu rivayetler Osmanlı Hükümdarlarının 1299'dan itibaren *han* ünvanıyla bağımsız olduklarını göstermeyi amaçlamaktadır. Osman Gazi, gaza başarıları ve kılıç hakkıyla han ve gazi ünvanlarını kazanmıştır (İnalcık, 2020, s. 97).

Rivayetlere göre 1288 Karacahisar fethi ile değil 1299 yılında Osman Gazi adına hutbe okunmuştur. Osman Bey dini hizmetleri yerine getirmek ve İslam hukukuna dayanarak işlerini yürütebilmek amacıyla imam, hatip ve kadılar atamak istemiş; ancak İmam Tursun Fakih bu atamalar için Sultan'dan izin alınması gerektiğini bildirmişse de Osman Gazi bu yetkiyi kendisinde görerek kadılık ve hatiplik yetkisini Tursun Fakih'e vermiştir (İnalcık, 2020, s. 98).

Osman Bey bürokratik, siyasi, idari ve mali kadrolarını Selçuklu bakiyesinden kalma âlimlerden meydana getirmiştir. Kendisinin karizmatik lider özellikleri taşıyan karakteri asker, konar-göçer, köylü, kentli birçok farklı toplumsal yapıdan kişiyi etkilediği gibi ilmî, hukukî ve bürokratik çevreleri de etkisi altına almaya yaramıştır. Gaza düşüncesi ile askeri sınıfları etkisi altına aldığı gibi topraklarını genişletmesiyle birlikte devlet mekanizmasında görev alacak kadrolar da gelişme göstermiştir. Osman Bey'in Karacahisar'ı fethinden sonra buraya kadı olarak Dursun Fakih'i atamasıyla bir Osmanlı geleneği başlamıştır. Çünkü Osman Bey, buraya bir de subaşı atamış ve bundan sonra fethedilen yerlere kadı ve subaşı atanmaya başlamıştır. Böylece Osmanlı idari yapılanmasının temelleri atılmıştır. Kadılar hiyerarşinin sivil ayağını oluştururken subaşı da askerî ayağını oluşturmaktadır. Böylece Karacahisar'la birlikte Osman Gazi kent teşkilatlanma sürecini başlatmıştır (Altuğ, 2021, s. 196). Dursun Fakih'i kadı olarak atayan Osman Bey'in dinî ve hukukî konularda âlimlere, fakihlere ve bilginlere fikir danıştığı anlaşılmaktadır (Altuğ, 2021, s. 197).

Bütün bunlar göstermektedir ki Osman Bey'in kanun koyacak ve kadı atayabilecek kadar serbest bir alanı bulunmaktadır. Türk hâkimiyet sisteminde hutbe okutmak ve para bastırmak bağımsızlık sembolleridir. İlhanlı Devleti'nin Sülemiş İsyanı ile uğraştığı esnada Anadolu'daki birçok bey, İlhanlı boyunduruğundan kurtularak kendi bağımsızlığını ilan etmiştir. Osmanlı Beyliği'nin 1298-1302 yılları arasında yapmış oldukları seferler de bunun bir tezahürüdür. Nitekim başta Hamid Bey olmak üzere birçok Anadolu Türk beyi Moğollara

başkaldırmıştır. Beyler arasında adına hutbe okutup, sikke bastıran ve Sultan ünvanını kullanan da ilk Hamid Bey olmuştur. Nitekim bu yönleriyle Hamid Bey diğer beyler için örnek olmuştur ki Osman Bey de bunlardan biridir. Osman Bey'in oğullarından birinin adını Hamid koyması da bunun bir göstergesidir (Altuğ, 2021, s. 199).

Kadı olarak atanan Tursun Fakih Cuma hutbesinde Osman Bey'in adını okumuştur. Böylece Türk devlet geleneğine göre bağımsızlık alametlerinden birisi gerçekleşmiştir. Ancak İnalcık'a göre bir diğer bağımsızlık alameti olan adına gümüş sikke bastırma hadisesi gerçekleşmemiştir (İnalcık, 2020, s. 98).

Osman Bey'in kendi adına hutbe okuttuğu rivayeti Yahşi Fakih geleneğine dayanmaktadır. Sikke olarak ise bugün Osman Bey'e ait olduğu düşünülen bir takım sikkeler bulunmaktadır. Bunlardan biri 1314'lü yıllara ait olduğu düşünülen ve üzerinde Kayı sembolü IYI ile Osman Gazi, İlhanlı Olcaytu Han yazan sikkedir (Altuğ, 2021, s. 199). Diğeri ise oldukça aşınmıştır ve bir yüzünde Osman diğer yüzünde Sultan[ül]-adl yazdığı okunabilen bir sikkedir.

Şekil 5

Osman Gazi'ye Ait Olduğu Düşünülen Sikkeler

(https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=181742

https://www.zeno.ru/showphoto.php?photo=138535 Erişim Tarihi: 19:02.2024)

Osman Bey'in Moğollara haraç ödeyen beyler listesinde adı bulunmaktadır. Anadolu'daki Moğol hâkimiyetinin bitmesi; ancak Ebu Said Bahadır Han'ın 1335'te varis bırakmadan ölmesiyle son bulmuştur. Orhan Bey'in 1327'de sikke bastırdığı bilinmektedir ve bu da Moğol egemenliğinin bu konuda bir engel teşkil etmediğinin bir göstergesidir.

Ayrıca 1310'dan itibaren İlhanlıların Memlük meselesiyle uğraşmaktan Anadolu ile ilgilenemedikleri de bilinmektedir (Altuğ, 2021, s. 200).

Orta Çağ'da hükümdarlar para ihtiyacından dolayı değil bağımsızlık ve otorite göstergesi olmasından dolayı adlarına para bastırırlardı. Para bastıranın gücünü ve zenginliğini gösteren ise paranın içine katılan metallerdi. Osman Bey'in kendi adına sikke bastırması da bu çerçevede değerlendirilmelidir. 1299'dan itibaren Hamid Bey başta olmak üzere Moğollara haraç ödeyen birçok Anadolu Türk beyi sikke kestirmiştir. Yine Orhan Bey Moğol hâkimiyeti devam ettiği esnada 1327'de sikke kestirmiştir. Askeri seferler yapan kanun çıkarıp kadılar atayan Osman Bey'in bağımsızlığını vurgulayabilmek adına sikke kestirmiş olma ihtimali bulunmaktadır (Altuğ, 2021, s. 201). Ancak yine de Osman Bey'in adına para bastırma hadisesi konusunda tarihçiler arasında anlaşmazlık bulunmaktadır. Kaynaklarda Osman Bey'in H. 699/ M. 1299'da Karacahisar'ı fethettikten sonra kendi adına para bastırdığı bilgisi yer almaktadır. İslam Devletlerinde bağımsızlık alâmetleri adına hutbe okutmak ve para bastırmaktır. Selçuklu hükümdarı Alaaddin Ertuğrul Gazi'nin ölüm haberini aldıktan sonra Osman Bey için bir ferman yazdırıp ona tuğ, davul, kılıç ve kaftan göndererek onu savaş için görevlendirmiştir. Osman Bey kendisine sancak, kaftan ve davul geldiği zaman ayağa kalkmıştır (Öztürk, 2012, s. 69). Davul çalınmış, padişahlığı kutlanmış ve sonra Osman Bey geri oturmuştur. Bu zamandan itibaren bu bir gelenek hâline gelmiş ve sefere gidileceği sırada davul çaldırılmış ve Osmanoğulları davul çalınırken hep ayakta durmuştur. Osman Bey bu alâmetlerden sonra H. 699/ M. 1299'da Bilecik'i fethetmiş, Sultan Alaaddin'in vefatından sonra birçok Müslüman Selçuklu askeri Osman Gazi'nin yanına gelmiştir (Öztürk, 2012, s. 70).

1288 yılında Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubat'ın kendisine gönderdiği alâmetlerden sonra bir Sancak Beyi hâline gelen Osman Bey, 1299 yılında Karacahisar'da kendi adına hutbe okutmuştur. Türk devlet geleneğinde bağımsızlığını ilan etmenin iki şartı kendi adına hutbe okutmak ve para bastırmaktır. Osman Bey 1299'da kendi adına hutbe okuttuğu bilinmektedir; ancak para bastırma mevzuu kesin değildir. Bu nedenle Osman Bey'in kendi adına para bastırmadığı ve bu nedenle bağımsızlık tarihinin 1299 olamayacağını düşünen tarihçiler de bulunmaktadır. Bugün Osman Bey'e ait olduğu düşünülen iki sikkenin gerçek mi yoksa sahte mi olduğu ispat edilememiştir. Bütün bunlardan dolayı İnalcık devletin bağımsızlık tarihini 1302 olarak kabul etmektedir. Çünkü Osman Bey Selçuklu'dan bağımsız bir şekilde Bizans'la Koyunhisar Savaşı'nı yapmış ve kesin bir galibiyet elde etmiştir. Bu galibiyetin ardından birçok Türk beyi Osman Bey'in yanına gelerek onun etrafında birleşmiş ve bu tarihten sonra Osmanlı bağımsız bir beylik

statüsüne ulaşmıştır. Uzunçarşılı ise Osman Bey Dönemi'nde İlhanlı'ya vergi ödendiği için Osmanlı'yı tam bağımsız kabul etmemekte; ancak bu görüş tarihçiler arasında genellikle kabul görmemektedir.

3.1.8.2. Kuruluş Osman Dizisinde Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Bağımsızlığı

Kuruluş Osman dizisinde Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve Osman Bey'in bağımsızlığını ilanı tarihte olduğundan daha karmaşık işlenmiş ve Osman Bey'in farklı sezonlarda birkaç defa bağımsızlığını ilan ettiği görülmüştür. Bunlardan ilki 99. bölüm 00.13.49'da Osman Bey'in Osman Bey marşı eşliğinde alp kıyafetlerini çıkarıp temsili resimlerde de görüldüğü gibi sarık giyerek, kurban kesip otağdan Yenişehir'deki konağa yerleşmesi ve 00.16.15'te burada ilk divan toplantısını yapmasıyla gösterilmiştir.

Şekil 6

Osman Bey'in Divan Toplantısı

Bu toplantıda Osman Bey görevlendirmeler yapmaya başlamış, oğlu Orhan Bey'e Karacahisar Kalesi'nin yönetimini vermiş, yeğeni Aktemur'u da subaşı olarak görevlendirmiştir. Böylece Osman Bey'in yönetim anlayışı yansıtılmıştır.

4. sezon 123. bölüm 00.38.29'da Osman Bey'in sikke bastırdığı görülmektedir. Ancak sikke bastıran Osman Bey hâlâ bağımsız olarak gösterilmemiştir. 4. sezon 130. bölüm 00.52.05'te Dursun Fakıh, Osman Bey sayesinde yeniden tahta geçtiği gösterilen Selçuklu

Sultanı Giyaseddin Mesud'a Osman Bey adına hutbe okutması telkininde bulunmuş, Sultan da ulemaları sarayına çağırmış ve aynı bölüm 1.00.04'te Osman Bey adına hutbe okutulmasına izin vermiştir. Tarihte herhangi bir Selçuklu Sultanı'nın Osman Bey ya da başka herhangi bir bey adına hutbe okutulmasını istediği bilgisi bulunmamaktadır. Tarihçiler arasındaki genel görüş de Selçuklu tahtının tamamen Moğol egemenliğine geçmesiyle Osman Bey'in diğer Anadolu Türk beyleri gibi adına hutbe okuttuğu görüşüdür. Dizide Osman Bey'in bağımsızlığını meşru kılmak için böyle bir kurgu yolu tercih edildiği anlaşılmaktadır. Ancak Osman Bey bağımsızlığını ilan ettiğinde Selçuklu hanedanı bittiği ve devlet tamamen Moğolların eline geçtiği için Osman Bey'in bağımsızlığını ilan etmesi zaten meşru bir durumdur. Dizide böyle bir kurguya gidilmesinin hatalı olduğu düşünülmektedir.

130. bölüm 1.14.23'te Osman Bey bundan sonra hutbelerin kendi adına okutulacağını ve Sultan Mesud'un da bundan haberi ve rızası olduğunu duyurmuştur. Aynı bölüm 2.14.14'te de Osman Bey bağımsız bir beylik olduğunu ilan etmiştir. Bütün bu gelişmeler aynı bölümde yer alan Koyunhisar Savaşı'ndan sonra gerçekleşmiştir. Koyunhisar Savaşı 27 Temmuz 1302 tarihinde gerçekleşmiştir. Buna göre dizide Osmanlı Devleti'nin bağımsızlık tarihi olarak 1302 yılı gösterilmiştir. Kaynaklar Osman Bey'in bağımsızlık tarihi olarak 1299 yılını kabul ederken dizi Osman Bey'in 1302 Koyunhisar Savaşı'nı kazanmasıyla bağımsızlığın gerçekleştiğini göstermektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki dizi kurgulanırken Halil İnalcık'ın bu konudaki görüşü benimsenmiştir. Çünkü İnalcık Osman Bey'in 1302 Koyunhisar Savaşı'nı kazandıktan sonra bağımsız bir devlet kurduğunu ve bu nedenle Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 1302 olduğunu kabul etmektedir.

5. sezona geçildiğinde dizide uzun bir zaman atlaması olduğu görülmektedir. Bu durum Osman Bey'in oğulları Orhan ve Alaaddin'in büyümesinden anlaşılmaktadır. 4. sezonun son bölümünde 1302 Koyunhisar Savaşı gerçekleştiği anda 12-13 yaşlarında olan Orhan ve Alaaddin 5. sezonun ilk bölümünde yirmili yaşlara gelmiş görünmektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki en az 7-8 yıllık bir zaman atlaması meydana gelmiştir. Dizinin en son 1302 yılında kaldığı düşünülürse yeni sezonda 1310 yılına geldiği anlaşılmaktadır. Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Mesud 1308 yılında Samsun'da vefat etmiştir. 131. bölüm 1.55.27'de Gıyaseddin Mesud'un yanına giden Osman Bey'in oğlu Alaaddin ölüm döşeğinde olan Sultanı iyileştirmeye çalışmış Sultan ise Alaaddin'e Selçuklu hazinesini Moğollar'dan gizli bir şekilde dışarıya kaçırdığını ve bu hazinenin Osman Bey tarafından kullanılmasını istediğini söylemiş ve ölmeden önce hazinenin haritasını Alaaddin'e vermiştir. Bu da yine tarihe göre hatalı bir kurgudur. Osmanlı'nın Selçuklu hazinesi sayesinde kurulduğu gibi bir

kurgu yoluna gidilmişse de böyle bir şey tarihte gerçekleşmemiş, Osman Bey fetihlerini Selçuklu'nun yardımı olmadan gerçekleştirmiş, devleti kurarken Selçuklu hazinesini kullanmamıştır. Devletin kuruluşunu böyle bir temele dayandırmak hatalıdır.

Kaldı ki Giyaseddin Mesud'un son yıllarını maddi sıkıntılar ve borç içerisinde geçirdiği bilinmekte, hatta hem bu ekonomik sıkıntılar hem de Moğol baskılarından dolayı kendini zehirlediği düşünülmektedir (Kesik, 2004, s. 344). Dolayısıyla tarihe göre Sultan Mesud'un öldüğünde Osman Bey'e verecek bir hazinesi bulunmamaktaydı.

143. bölüm 00.17.41'de bütün Türk boylarının bilge liderlerinden meydana gelen Aksakallılar Birliği'nin toplantısına giden Osman Bey'e 00.17.54'de Aksakallılar'ın lideri; "Gördük, inandık ve bir karara vardık. Müstakil ve hür beyliğini gayrı kurasın Osman Bey." demiştir. Aksakallılar'ın bu görüşü üzerine Osman Bey aynı bölüm 00.58.45'te ahaliyi toplayarak hür beyliğini ilan etmiştir.

Burada yine kurguda hem tekrar hem de tarihsel hatalar olduğu görülmektedir. Yukarıda da anlatıldığı gibi Osman Bey 4. sezon 130. bölümde 1302 Koyunhisar Savaşı'nı kazandıktan sonra zaten adına hutbe okutarak bağımsızlığını ilan etmiştir. 5. Sezon ise Selçuklu Sultanı Giyaseddin Mesud'un ölümüyle başladığı için 1308 yılında olduğu tahmin edilmektedir. 1302'de bağımsız olduktan sonra ve dizide de bu olay gerçekleştikten sonra 1308'de yeniden bağımsızlık ilan etme sahnesinin kurgulanması hem tarihsel bir olaydır hem de tekrardır. Tarihte Osman Bey 1308 yılında zaten bağımsız bir beyliktir ve yeniden bağımsızlık ilan etmemiştir.

Ayrıca Osman Bey'e bağımsızlığını ilan etmesi tarihte adı hiç geçmeyen kurgusal bir Aksakallılar Teşkilatı'nın telkini ve isteğiyle olmuş gösterilmektedir. Burada yine bağımsızlık ilanına bir meşruiyet kazandırma çabası görülmektedir. Oysa Osman Bey'in bağımsızlığını ilan etmesi kendi karizmatik liderliği, kazandığı askeri başarılar ve bu başarılar sayesinde önemli bey ve komutanların onun nüfuzu altına girmesiyle gerçekleşmiştir.

3.2. Kuruluş Osman Dizisindeki Tarihî Kişiler ve Tarihteki Yeri

Buraya kadar "Kuruluş Osman" dizisinde geçen olaylar tarihî bilgilerle karşılaştırılmıştır. Burada ise dizide geçen karakterler ile gerçekte anlatılmış hâlleri karşılaştırılacaktır.

3.2.1. Osman Bey

Dizi Osman Bey'in hayatını anlattığından burada geçen en önemli karakter de Osman Bey'dir. Bu nedenle Osman Bey hakkında tarihte geçen verilerle dizide yansıtılan Osman Bey karakteri karşılaştırılmıştır.

3.2.1.1. Tarihte Osman Bey

Hanedanın ve Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Bey Osmanlı'nın ilk kaynaklarına bakıldığında, Anadolu'ya gelen Türkmen boylarından birinin mensuplarından Ertuğrul Bey'in oğludur ve İbni Batuta'da adı Osmancuk olarak geçmektedir (İnalcık, 2022, s. 15). İbni Kemal'de H. 652/ M. 1254'te doğan Osman Bey'in Ertuğrul Bey'in en küçük oğlu olduğu belirtilirken, Hammer ise en büyük oğlu olduğunu belirtmiştir. (Sakaoğlu, 2015, s. 28). Osman Bey'in doğum tarihinin Hicri 657 ya da 659 Milâdi 1258-59 ya da 1260-61 yılları olduğu tahmin edilmektedir. Ertuğrul Bey'in üç oğlunun en küçüğüdür. Söğüt'te doğmuştur. Gençliğinde çiftçilik işleri görmüştür (Öztürk, 2012, s. 55). Osman Bey aşiretin başına geçtiğinde 23 yaşındadır ve bu dönem III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in son yıllarına tekabül etmektedir (Uzunçarşılı, 1982, s. 104).

3.2.1.1.1. Osman Bey'in Adı Meselesi

Bazı kaynaklarda Ertuğrul Bey ve ailesinin Söğüt ve Domaniç'te Türkmen töresine göre yaşarken Ahi fakihlerinin telkinleri sonucu İslamiyet'i kabul ettiklerine, Müslüman olduktan sonra da Ataman, Otman veya Aytaman adındaki küçük oğullarının adını Osman olarak değiştirdiklerine dair bilgiler bulunmaktadır. Nicephorus Gregoras "Roma ordularının bu mıntıkadan çekilmesinden sonra denize kadar olan bütün topraklar Türk satraplarının hegemonyasına geçti Olimpos civarını ve bütün Bitinya atman adında biri ele geçirdi." kaydı bulunurken II. Murat Dönemi'ne kadar Osmanoğulları'nın Atmanî olarak anıldığı da belirtilmektedir. Baba Ertuğrul, anne Ayman, oğulları Gündüz Alp, Saruyatı, Atman, torunlar da Aktimur, Aydoğdu, Baykoca, Orhan, Çoban, Savcı isimlerinin Türkmen geleneğini sürdürmenin bir kanıtı olduğunu düşünen kaynaklar bulunmaktadır (Sakaoğlu, 2015, s. 29).

Bu düşüncenin temelinde yukarıda da görüleceği üzere aile bireylerinin neredeyse hepsinin Türkçe kökenli isimlere sahip olması ve Osman Bey'in adının da Türkçe Atman ya da Ataman olabileceği düşüncesi bulunmaktadır. Üstelik XIII. Yüzyılda Anadolu'da Şii

düşüncenin etkisiyle Osman ve Ömer isimlerinin lanetlendiği, bu nedenle beyliğin kurucusunun isminin Atman ya da Ataman iken sonradan Osman hâline geldiği düşüncesi bulunmaktadır. Ancak Osmanlı Kuruluş Dönemi'ni konu alan eserlerde Ataman ismi geçmezken hep Osman ismi bulunmaktadır (Altuğ, 2021, s. 61).

Altuğ'a göre Osman Bey'in ismi, Baba İlyas'ın halifesi ve tarikatın en önemli şeyhlerinden biri olan Osman'a dayanmaktadır. Anadolu'da Vefaiyye tarikatı tam da Osman Bey'in doğduğu sıralarda büyük bir etkinliğe sahiptir. Bu tarikattan etkilenen Ertuğrul Bey de ilk iki oğluna Gündüz ve Sarı Yatu/Savcı adını vermişken, Vefaiyye tarikatından etkilenerek bu tarikatın önemli şeyhi Osman'ın adını üçüncü oğluna vermiştir. Ancak tarikatın başı olan Baba İlyas'ın, 1240'tan itibaren Anadolu Selçuklu Devleti'ne karşı Babâiler İsyanı'nı başlatması ve Ertuğrul Bey'in Anadolu Selçuklu Devleti'nin bir uç beyi olmasından dolayı, Selçuklu'yla arasını bozmak istemeyen Ertuğrul Bey, oğluna tarikatın lideri Baba İlyas'ın değil, halifesi Osman'ın adını vermiştir (Altuğ, 2021, s. 63).

Bu Ataman ismini savunanların kaynağı ise bazı Bizans kaynaklarında ismin bu şekilde geçmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun sebebi ise Osman kelimesinin Arapça kökenli olması ve bu sözcüğün Arapçada Türkçedeki gibi "Osman" olarak telaffuz edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Kelime Arapça ع "Ayın" harfi ile başladığı için dillere göre bu harf farklı seslendirilmektedir. Ayrıca "Osman" kelimesindeki "s" harfi Arapçada ث "Peltek s"dir ve bu harf s-t arası bir sesle söylenmektedir. Bu durum Bizans kaynaklarında ismin yanlış anlaşılıp yazılmasına neden olmuştur (Altuğ, 2021, s. 64).

Nitekim bugün batı kaynaklarında Osmanlı İmparatorluğu teriminin "Ottoman Empire" şeklinde geçmesinin sebebi de budur. Osman Bey'in ölümünden birkaç ay sonra H. Rebuevvel 724/ M. Mart 1324'te yazılan Mekece Zafiyesi'nin vakfiyesinde adı عثمان "Osman" şeklinde geçmektedir (Altuğ, 2021, s. 65). Osman Bey'e ait olduğu düşünülen sikkelerde de adı Osman olarak geçmektedir. Yine Orhan Bey'e ait vesika ve sikkelerde adı hep Osman oğlu Orhan olarak yazılmıştır. Daha sonra yazılan bütün kaynaklarda beyliğin kurucusunun adı hep Osman olarak geçmekte ve Atman/ Ataman adına hiç rastlanılmamaktadır. Mekece Vakfiyesi'nde Osman Bey Fahruddin Osman olarak yazılırken bazı kaynaklarda Osmancık olarak geçtiği de bilinmektedir (Altuğ, 2021, s. 66). Lâkap olarak ise *adlu'd dâd* ünvanıyla anılmaktadır. Buna göre beyliğin kurucusunun ünvanlarıyla birlikte tam adı Adlu'd dâd Fahrüddin Osman Bey/Gazi'dir. Esmer tenli, kara kaşlı ve kara gözlü olduğu için Kara Osman olarak da anılmaktadır (Altuğ, 2021, s. 67).

3.2.1.1.2. Osman Bey'in Annesi

Kaynakların hiçbirinde Osman Bey'in anasının kim olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Adı ve anasına dair hatıralar yalnızca İnegöl'e bağlı Domaniç beldesinin halkı arasında yaşamıştır. Çarşamba köyünde bulunan eski bir mezar Hayma Hatun türbesi olarak yıllarca ziyaret edilmiş ve II. Abdülhamit bunu öğrendikten sonra 1892'de buraya bir türbe yaptırmıştır (Sakaoğlu, 2015, s. 28). Âşıkpaşazade'de Osman Bey'in annesinden adından bahsedilmemekte fakat 1298 baharında Bilecik tekfuruna emanetler götürenler arasında Osman Bey'in annesinin de olduğu bilgisi geçmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere Osmanlı Beyliği'nin Kuruluş Döneminde Osman Bey'in anası Hayma Hatun hayattadır. Ertuğrul Bey'in türbesinin Söğüt'te olmasına karşın Hayma Ana'nınki daha uzak bir bölgede, Domaniç'tedir. Bu durum yaylak ve kışlak yaşantısından kaynaklanmaktadır. Hanedanın büyük anasına türbe yapma düşüncesi ise 21. Kuşaktan torunu II. Abdülhamit'e aittir. Mehmet Süreyya Bey'in *Sicil-i Osmaniye* adlı eserinde yer alan bilgilere göre Hayma Ana, Ertuğrul Gazi'nin anası olarak geçmekte ve türbesi İnegöl'e tâbi Domaniç nahiyesinin Çarşamba köyünde bulunmaktadır (Sakaoğlu, 2015, s. 30). Tarihî belgelere bakıldığında Hayma Hatun'un kim olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır (Sakaoğlu, 2015, s. 27).

Hayma Hatun adı bazı yerel sözlü kaynaklarında Ertuğrul Bey'in ana adı olarak geçerken bazılarında ise Osman Gazi'nin anasının adı olarak geçmektedir. Anlaşılacağı üzere bir bey kızı ya da tekfur kızı değil de bir Türkmen kızı olan Hayma Hatun adının Arapça "çadır" anlamındaki Haymadan gelebileceği düşünülse de yeni Müslüman olmuş bir Türkmen kızının adının Arapça olma ihtimali düşüktür (Sakaoğlu, 2015, s. 28). Dizide Hayma Hatun Ertuğrul Bey'in anne adı olarak geçerken Osman Bey'in anne adı olarak Halime Hatun ismi geçmektedir ve Halime Hatun hayatta değildir. Onun yerine Osman Bey'e analık eden kişi amcası Gündoğdu Bey'in eşi Selcan Hatun'dur.

3.2.1.1.3. Osman Bey'in Siyasi Faaliyetleri

Ertuğrul Bey'in vefatından sonra aşiretin başına bey olarak onun küçük oğlu Osman Bey geçmiştir. Osman Bey babasının son dönemlerinde de onun vekili olarak beyliğin başında bulunmuştur. Osman Bey'in, bey olmasından bir yıl sonra Gıyaseddin Keyhüsrev, İlhanlı'nın emri sonucu katledilmiş ve onun yerine amcasının oğlu Gıyasüddin Mesud tahta geçmiştir. 1261'den itibaren Bitinya adı verilen (Bursa, Bilecik ve İzmit bölgesi) bölgede tekfurların İstanbul'la ilişkileri zayıflamış ve bu durum Osman Bey'in faaliyetlerine yön

vermiştir. Osman Bey'in yönetimindeki toprakların kuzeydoğusunda Umur Bey oğulları yer alırken güneyinde ise Germiyanoğulları bulunmaktadır (Uzunçarşılı, 1982, s. 105).

3.2.1.1.4. Osman Bey'in Dış Görünüşü ve Karakteri

Osman Bey kaşları ve saçları simsiyah olduğu için Kara Osman olarak anılmıştır (Şimşirgil, 2013, s. 21). 1326 tarihli Orhan Gazi vakfiyesine göre Osman Gazi'nin lâkabı Fahrüddin'dir. Osman Bey iyi bir idareye ve keskin bir görüşe sahip olup itidalli ve yüksek kabiliyetlidir. Rakiplerine bile kendisini sevdirmiş, planlı ve sabırlı hareket ederek etrafındaki diğer aşiretleri de hâkimiyeti altına almıştır. Bunu yaparken Selçuklulara ve İlhanlılara karşı da rabıtalı ve saygılı davranmaya devam etmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 114).

Hünernâme adlı eserde Osman Bey uzuna yakın orta boylu, kara yağız, yuvarlak yüzlü, belinden aşağısı yukarıdan daha uzun, kolları da dizlerinden aşağı kadar şeklinde tasvir edilmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 115).

Osman Gazi'nin dindarlığı ve Kur'an'a saygısı kaynaklarda sıkça yer alır. Neşri'de geçen rivayete göre bir gün Osman Bey bir imamın evine misafir olmuş, ev sahibi Osman Bey'den eğilmesini, arkasından bir şey alacağını söyleyince Osman Bey de ona ne alacağını sormuştur. Ev sahibi Allah'ın kelamı olan ve Hz. Muhammed'e inen Kur'an olduğunu söylemiştir. Osman Bey'e yatılı kalması için Kur'an-ı Kerim'in asılı olduğu oda verilince Osman Gazi kalkıp abdest almış, yüzünü Kur'an'a doğru çevirmiş, Kur'an'a olan saygısından ayaklarını uzatıp yatamamış, ellerini kavuşturup sabaha kadar öylece durmuştur. Sabaha karşı oturduğu yerde uyuyakalan Osman Gazi rüyasında "Ey Osman! Madem ki sen benim kelamıma büyük saygı ve hürmet gösterdin. Ben de seni ve senin neslini, taraftarlarını bu dünyada aziz ebedi olarak aziz kıldım." diye bir ses işitmiştir (Öztürk, 2012, s. 57).

Osman Bey'in özellikle gençlik zamanlarında at binmeyi ve ava çıkmayı sevdiği bilinmektedir. Oruç Bey tarihinde, Osman Bey'in Mâl Hatun'u kaçırıp onunla evlendikten sonra düğün sabahı at koşusu yapıp ava çıktığı söylenmektedir (Öztürk, 2012, s. 58-59).

Kaynaklarda Osman Bey'in adaletli olduğu vurgulanmaktadır. Bir kaleyi ya da şehri fethettiği zaman Osman Bey, önce buralara kadı (yargıç) ve subaşı (emniyet amiri) atardı. Örneğin; Karacahisar'ı fethettiği zaman ilk işi buraya kadı ve subaşı tayin etmek olmuştur. Buradan anlaşılmaktadır ki Osman Bey fethettiği yerlerde adalete ve güvenliğe büyük önem vermiştir. Halkının huzurlu ve güvenli bir ortamda yaşamaları için her türlü tedbiri almıştır. Haksızlığa uğrayan biri doğrudan Osman Bey'e şikâyetini söyleyebilirdi. Osmanlı

kaynaklarında geçen bir rivayete göre Osman Bey, Eskişehir Pazarı'na geldiği esnada bir Germiyanlı, Rum bir kadından aldığı bardağın parasını ödemeyince kadın doğrudan Osman Bey'in yanına giderek şikâyetini ona arz etmiş, Osman Bey parasını ödemeyen Germiyanlıyı getirtip döverek bardağın parasını alıp kadına vermiştir. Osman Bey pazara gelen Bilecik halkını hiç kimsenin incitmemesini duyurmuş, Osman Bey'in bu adaletli yönetimi altında kadınlar çok rahat bir şekilde pazara gelip gidebilmiştir. Pazarın güvenliğini sağlamak ve vergilerini düzenlemek isteyen Osman Bey, bu konuyla ilgili kanun çıkarmıştır (Öztürk, 2012, s. 61-62).

Osman Bey istişare ve meşverete büyük önem vermektedir. Nitekim kardeşi Gündüz Bey'le sürekli fikir alışverişi yaptığı bilinmektedir (Öztürk, 2012, s. 67). Osman Bey komşuluk ilişkilerine de önem verir, hem Müslüman hem gayrımüslümlerle iyi ilişkiler kurardı. Yalnızca Germiyanoğullarıyla aralarında düşmanlık bulunmaktaydı. Osman Bey'in kendisini gazaya adadığı ve ekmeğini yalnızca gazadan çıkararak hem dünyalık hem de ahiretlik kazancını gazadan sağladığı bilinmektedir. Osman Bey, Bilecik'i fethinden sonra kâfirlere gaza düzenlediği için ona "gazi" ünvanı verilmiş ve Osman Gazi diye anılmıştır (Öztürk, 2012, s. 68-69).

Osman Bey fakirleri gözetirdi. Üç günde bir yemek pişirtip ihtiyaç sahiplerine dağıttırır, muhtaç olanlara elbise alır, dul kadınlara sadaka verirdi. Öldüğünde mirasını bölüştürmek üzere toplananlar hazinesinde hiç altın ve akçe bulamamışlardır. Bir kaftanı, bir yanıcığı (torba), bir tuzluk, bir kaşıklık ve bir çizme, birkaç at ve birkaç sürü koyun, birkaç kısrak sürüsü ve bir çift eğeri bulunmaktaydı (Öztürk, 2012, s. 75).

Bütün bunlara bakıldığında Osman Gazi adalet ve hoşgörü sahibi, sabırlı, kararlı, ölçülü, istişareye önem veren, tedbirli, güvenilir, cömert, sözünün eri ve ileri görüşlü gibi özelliklere sahipti. Halkını eşit bir şekilde yönetmiş, komşularıyla dostluk ilişkileri gütmüş, Rum ahalinin haklarını güvence altına alarak adaletli bir yönetim anlayışıyla yönetmiştir. Rum halkı çok kısa sürede Osman Bey'in adaletli yönetimini duymuş ve Osman Gazi'nin fetihleri bu şekilde kolaylaşmıştır. Osman Gazi fethettiği toprakları oğlu Orhan'a ve diğer silah arkadaşları ve alplarına tımar olarak bölüştürürdü. Bir yeri fethettiği zaman önce kadı ve subaşı tayin etmiş ve toplumda en önemli gördüğü şey adalet ve güvenlik olmuştur. Bu özellikleri kendisinden sonraki padişahlara da örnek teşkil etmiştir(Öztürk, 2012, s. 80).

3.2.1.1.5. Osman Bey'in Vefatı ve Türbesi

Osman Bey'in Bursa üzerine asker gönderip Bursa ve İznik'i kuşatma altına alındığı sırada H. 710/M. 1310 yılında vefat ettiğine dair görüşler bulunduğu gibi H. 720/ M. 1320-21 yılında vefat ettiği bilgisi de bulunmaktadır. Buraya bakıldığında Osman Bey 14 ya da 21 yıl Sultanlık yapmıştır. Osman Gazi'nin vefatıyla Orhan Bey tahta geçmiştir. Osman Bey'in vefat etmeden önce saltanatı oğlu Orhan Bey'e bıraktığı ve Bursa'nın alınmasından sonra H. 726/ M. 1326 yılında vefat ettiği ve Bursa'daki Kurşunlu Kümbet'e gömüldüğü rivayeti de bulunmaktadır Osman Bey'in ayağındaki romatizma rahatsızlığından dolayı vefat ettiği ve vefat etmeden önce de bu rahatsızlığından dolayı beyliği Orhan Bey'in yönetimine bıraktığı, vefat ettikten sonra vasiyeti üzerine Bursa'daki Gümüşlü Kümbet'e defnedildiği bilinmektedir (Öztürk, 2012, s. 78).

Bazı vesikalara göre Osman Bey vefat ettiğinde babasının yanına, Söğüt'e defnedilmiş ancak Bursa'nın fethinden sonra Bursa'ya defnedilmesini vasiyet etmiş, o yüzden de Bursa'nın 1326'da fethedilmesiyle Bursa'daki Gümüşlü Kümbet'e defnedilmiştir. Tam vefat senesi bilinmeyen Osman Bey'in 1310-1326 arasında vefat ettiği düşünülmektedir. Ahmedî Bursa'nın Orhan Gazi Dönemi'nde fethedildiğini yazarken, *Behcet-üt-tevarih*'te Osman Bey'in Bursa kuşatma altında iken vefat ettiğini belirtilmektedir. *Risalet-üt-Takvim* adlı eserde Osman Gazi'nin 1320'de vefat ettiği söylenirken, Le Beau'ya göre 1326 yılında Bursa kuşatma altında iken Yenişehir'de vefat etmiş ve Bursa kuşatma altındayken buraya defnedilmesini vasiyet etmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 113).

3.2.1.2. Kuruluş Osman Dizisinde Osman Bey

"Kuruluş Osman" dizisi Osman Bey'in hayatı, karakteri ve siyasi faaliyetlerini konu aldığı için dizinin baş karakteri Osman Bey hakkında çok fazla bilgi verilmektedir. Bunların bazıları tarihteki Osman Bey'i yansıtırken, bir kısmı da kurgudur. Bu bölümde kurgulanan Osman Bey'in gerçeği ne kadar yansıttığı irdelenecektir.

3.2.1.2.1. Osman Bey'in Dış Görünüşü ve Karakteri

Osman Bey'in gençlik dönemleri ile başlayan Kuruluş Osman dizisinde Osman Bey karakterini 5 sezondur Burak Özçivit canlandırmaktadır. Dış görünüş olarak Osman Bey için tarihte anlatıldığından daha uzun boylu bir oyuncu tercih edilmiştir. Kaynaklarda da Kara

Osman olarak geçen Osman Bey dizide de aynı şekilde anılmıştır. Nitekim Osman Bey'i canlandıran oyuncu da esmerdir. Ayrıca dizinin tanıtımlarında da Osman Bey için;

> O, kömür karası gözleriyle, gaza ve hürriyet ateşini tutuşturacaktı. Adı, Ertuğrul Gazi oğlu Osman'dı… Karanlığın içinde ona yol gösteren "aşk" oldu… Kan ve gözyaşıyla sulanan topraklarda, gök ekini gibi biçilen; yedi göğü, yedi yeri, dağları, denizleri aşacak bir milletin rüyasını "aşkla" gördü. Gücünü kılıcından değil, "aşktan" aldı… Zorbalığa adaletle; köleliğe hürriyetle direnen, tarihin gördüğü en büyük imparatorluğa adını "aşkla" verdi. 72 milleti kıran bozuk düzene karşı başkaldırı, mazlumların sessiz çığlığına umut, Kuruluş'un adı oldu… Kuruluş Osman… 400 çadırlık bir obadan, "ilahi aşkla" kurulan bir cihan imparatorluğuna yürüyüşün hikayesi.

tanımı yapılmaktadır (https://www.bozdagfilm.com.tr/ Erişim Tarihi 03.05.2024).

Osman Bey kaynaklarda kurduğu ilişkiler ve bir alp gazi iken etrafında diğer beyleri toplayan bir lidere dönüşmesi yönüyle bir karizmatik lider olarak anlatılmaktadır. Dizide de Osman Gazi haklı bildiği yoldan dönmeyen, bu yolda herkesi karşısına alan, söz dinlemez ve savaşçı bir karakterde çizilmiş ancak yaşlandıkça durulmuş ama içindeki devlet olma azmi asla bitmemiştir. Beyliğin başına geçip fetihler yaptıktan sonra da adaletli bir yönetim anlayışını benimsemiştir. Ancak dizide bazen bu özellikler abartılmaktadır. Örneğin 1. sezon 3. bölüm 1.23.05'te pazarda bir hırsızlık vakası olmuş ve gayrımüslim bir kadının parası çalınmış ve bunu gören Osman Bey hırsızı kovalamaya başlamıştır. Ancak hırsızı kovalarken de birçok tezgâhı devirir. Bir kişinin parası kurtarılacak diye birçok kişinin malına zarar verilmiştir. Hırsızı yakalayan Osman Bey, mahkemeye dahi çıkartmadan yargısız infaz yaparak herkesin gözünün önünde hırsızın elini kesmiştir. Osman Bey'i kahramanlaştırmak adına onu tamamen yanlış gösteren bir kurgu yapılmıştır. Yukarıda tarihteki hırsızlık vakası anlatılmıştır. Osman Bey hırsızı yakalatıp dövmüştür ancak yargılamadan hırsızın elini kesmek ya da hırsızı yakalamak için ahalinin malına zarar vermek hatalı bir kurgudur. Tarihçi Şimşirgil de böyle bir sahnenin Hollywood filmlerinden özenilerek yazıldığını ve gerçek Osman Bey'le alakası olmadığını söyleyerek sahneyi eleştirmiştir (https://www.youtube.com/watch?v=tpB9YqRqXAY Erişim Tarihi: 01.02.2024). Tarihî bir dizi ya da film yapılırken kurgunun gerçek olay ve kişilerle çatışmaması gerekmektedir. Bu sahnede gösterilen Osman Bey karakteri Osman Bey'in adalet anlayışıyla çelişmektedir.

Osman Bey ilme önem vermiştir. Bu özelliği dizide 100. bölüm 00.17.52'de "Yurt pusatla alınır ama kalemle hükmedilir." sözleriyle vurgulanmıştır.

Osman Bey Müslüman ya da gayrı müslim fark etmeksizin halkına eşit bir şekilde davranmıştır. Bu sayede fetihleri kalıcı hâle gelmiştir. Dizide de bu özelliği vurgulanmıştır. 130. bölüm 1.51.36'da Koyunhisar Savaşı'ndan sonra Kumral Abdal'ın "Biz davet ederiz, İslam'ı anlatırız. Gönlüne yatan gelir, gönlüne yatmayan da bizim inançlarımıza saygı duyduğu müddetçe bizimle kardeşçe yaşar." sözleri bu durumu vurgulamaktadır.

3.2.1.2.2. Kuruluş Osman Dizisinde Osman Bey'in Adı Meselesi

Bazı kaynaklarda adı Osmancık olarak da geçen Osman Bey'e 1. sezon 5. bölüm 00.18.31'de Şeyh Edebali tarafından Osmancık diye hitap edilmiştir. Tarık Buğra Osman Gazi'yi anlattığı kitabına "Osmancık" adını vermiş ve bu kelimeyi "deli dolu" anlamında kullanmış kitabını da Osmancık'ın Osman Gazi'ye dönüşme hikâyesi olarak kurgulamıştır. Kuruluş Osman dizisinde de ara ara "Osmancık" tabirinin kullanıldığı görülmektedir. Yine 5. bölüm 1.59.35'te de saman alevi gibi yanıp sönüverdiği için Şeyh Edebali tarafından Osman Bey'e Osmancık diye hitab edilmiştir.

3.2.1.2.3. Kuruluş Osman Dizisi'nde Osman Bey'in Siyasi Faaliyetleri

Dizi, Ertuğrul Bey'in son dönemlerini anlatarak başlamıştır. Ancak Ertuğrul Bey Konya'da gösterilmektedir. Ertuğrul Bey Konya'dayken ona vekâlet eden kişi ise Osman Bey'in amcası Dündar Beydir. Bu da tarihe uygun bir kurgu değildir. Çünkü Dündar Bey hiçbir zaman Ertuğrul Bey'e vekâlet etmemiştir. Ertuğrul Bey'in son dönemlerinde yaşlılığından dolayı ona vekâlet eden kişi Osman Bey'dir. Bu nedenle Osman Bey Ertuğrul Bey'in ölümünden sonra da kolay bir şekilde bey olabilmiştir. Dündar Bey'le arasındaki beylik mücadelesi Ertuğrul Bey'in ölümünden sonra başlamıştır.

Dizide Osman Bey'in en başından beri devlet kurma hayali vurgulanmıştır. Örneğin; 34. bölüm 1.06.08'de açıkça devlet kuracağını herkese söylemiştir ve bu devletin özelliklerini sıralamıştır.

42. bölüm 1.30.41'de ve daha birçok sahnede çalan Osman Bey marşının sözleri tam da dizide anlatılan Osman Bey'i özetlemektedir:

Girdiğinde yirmi yaşına/Muştu geldi kutlu düşüne/Cümle zalimlerin başına/Saklı bir dert gibi Osman Bey/Harcı Edebalı'nın harcı/Kahrolsun kafirlerin burcu/Ertuğrul Gazi'nin

övüncü/Farklı bir yiğittir Osman Bey/He hey (he hey)/Baş eğdirdi nice soylara/He hey/Gök aradı kızıl tuğlara (he hey)/Vurdu pençeyi zalimlere/Kara bir kurt gibi Osman Bey/Vurdu pençeyi zalimlere/Kara bir kurt gibi Osman Bey/He hey, he hey, he hey/Boz yeleli doru atlarla/Güçlü zırh, zağlı pusatlarla/Tunç yürekli yiğit alplarla/Yazdı bir destan Osman Bey/Mazlumlar inlerken kahrından/Topraklar sarsıldı çağrından/Çıktı bir devlet ta bağrından/Görklü bir yurt gibi Osman Bey/He hey (he hey)/Baş eğdirdi nice soylara/He hey/Gök aradı kızıl tuğlara/Vurdu pençeyi zalimlere/Kara bir kurt gibi Osman Bey/Vurdu pençeyi zalimlere/Kara bir kurt gibi Osman Bey/He hey, he hey, he hey

(https://lyricstranslate.com/tr/arslanbek-sultanbekov-acay-osman-bey-marsi-lyrics.html Erişim Tarihi: 07.02.2024).

Osman Bey ve ağabeyi Gündüz Alp arasındaki ilişki tarihte de hep kuvvetli olmuş ve Osman Bey obanın başına geçtikten sonra da onunla hep istişare etmiştir. Dizide 5. bölüm 00.40.42'de Gündüz Bey'in, eşine kardeşi Osman'a olan sevgisini anlatması tarihteki bilgilere uygun bir kurgudur. Ancak 82. bölüm 00.02.48'de Osman Bey ve Gündüz Bey arasında bir taht kavgası gösterilmiştir. Tarihte böyle bir olay hiçbir zaman olmamış, Gündüz Bey hiçbir zaman bey olmak istememiş ve hep kardeşi Osman Bey'e destek vermiştir. Osman Bey'in taht kavgasına girdiği tek kişi amcası Dündar Bey'dir. Dolayısıyla dizide Gündüz Bey ve Osman Bey arasında taht kavgası olduğunu göstermek hatalı bir kurgudur. Bu kurgu o kadar ileri gitmiştir ki aynı bölüm 1.53.00'da Osman Bey Gündüz Bey'i idam etmeye kalkmıştır ki bu da tarihî bir hatadır. Osman Bey ile Gündüz Bey arasında görüş ayrılığı olduğuna dair bir bilgi dahi yokken iki kardeş arasında taht kavgası varmış gibi göstermek tarihi yanlış anlatmaktır. Osman Bey'in ağzından Gündüz Bey için "Sen yurduna sırt çeviren bir beysin, gayrı bu âlemden kardeşsiz, töresiz, yurtsuz göçeceksin." sözleriyle izleyicilerin gözünde, Osman Bey'in en büyük destekçilerinden biri olan Gündüz Bey yanlış tanıtılmaktadır. Yine Osman Bey'i yüceltmek için çevresindeki herkesi kötü göstermek gibi hatalı bir kurgu yapılmıştır. Neyse ki Osman Bey, 83. bölümde Gündüz Bey'i affetmiştir ve böylece hatalı bir kurgudan geri dönülmüştür.

99. bölüm 1.32.02 Osman Bey İstanbul'a giderek Bizans İmparatoru'na düzenlenen suikastı önlemiş ve İmparator'un hayatını kurtarmıştır. Tarihte Osman Bey'in İmparator'un hayatını kurtarması gibi bir durum bulunmamaktadır. Bu da Osman Bey'i yüceltmek için yapılmış bir kurgudur.

Dizide Osman Bey ile ilgili en fazla yanlış kurgulanan şeylerden biri de Osman Bey ve Moğollar mücadelesidir. Tarihî hiçbir kaynakta Osman Bey'in Moğollarla mücadele ettiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Osman Gazi'nin dedesi Gündüz Alp/Süleyman Şah Dönemi'nde Kayıların Moğollardan kaçarak bugünkü Suriye topraklarına geldiği ve Ertuğrul Gazi Dönemi'nde, Türkiye Selçukluları ve İlhanlıların yani Moğollar'ın savaşı esnasında, Ertuğrul Bey'in Selçuklu'nun yanında savaştığı ve bu nedenle kendilerine Söğüt'ün yurt olarak verildiği bilinmektedir. Ancak Osman Bey'in Moğollarla tek bir mücadelesi dahi görülmemektedir. Osman Bey'in savaşları yalnızca Bizans'la olmuştur. Bu nedenle küffara karşı gaza yaptığı için, diğer Türk beyleri tarafından da desteklenmiş ve kendisine de "Gazi" ünvanı verilmiştir. Osman Bey'in Moğollarla ilişkisi yalnızca, Anadolu'daki Türk beyleri gibi vergi ödemekle sınırlı kalmıştır. Ancak 5 sezondur devam eden Kuruluş Osman dizinin her sezonunda, Osman Bey Bizans tekfurlarıyla uğraştığı kadar Moğollarla da uğraşmıştır. Moğol İlhanlılarla mücadele etmeyip sadece vergisini ödeyen Osman Bey'in 1. sezon 26. bölüm 00.32.21'de Moğol komutanı Subutay'ı öldürmesi kurgu denilemeyecek kadar büyük bir tarihî hatadır. Çünkü Cengiz Han'ın en büyük yardımcısı ve komutanlarından biri olan Subutay'ın henüz 400 çadırdan oluşan Kayı obasında bey bile olmayan Osman Bey tarafından öldürülmesi sadece kurgu denilemeyecek kadar büyük bir hatadır. Üstelik Subutay 1248'lerde ölmüştür (Gömeç, 2010, s. 321). Dizide ise 1280'li yıllar anlatılmaktadır. Yani tarih olarak da örtüşmesi mümkün değildir.

Osman Bey'i yüceltmek adına yapılan bu kurgular tam tersi çok büyük tarihî hatalara yol açmakta ve izleyiciyi yanlış yönlendirmektedir. Osman Bey gibi tarihî bir karakterin tarihte olmadığı hâlde Subutay gibi bir Moğol komutanı öldürerek yüceltilmesine gerek yoktur.

26. bölüm 02.25.38'de Osman Bey bir diğer Moğol komutanı Balgay'ı öldürmüştür. 2. sezon 83. bölüm 1.44.33'te Osman Bey hem Moğollara hem Selçuklulara isyan kararı almış, 85. bölüm 1.16.46'da Osman Bey Moğollara esir olmuştur. Aynı bölüm 1.30.08'de Osman Bey hem Selçuklu veziri Alemşah'ı hem de Moğol komutanı Geyhatu'yu esir almıştır.

Geyhatu İlhanlı hükümdarlarındandır ve şehzadeliği döneminde Anadolu'daki Moğol idaresinin başında bulunmuştur. Karamanoğulları başta olmak üzere faaliyetlerini daha çok Orta ve Batı Anadolu'daki uç Türkmen boyları üzerine yöneltmiştir. Burada yağma ve kıyım faaliyetleri yapan Geyhatu'ya karşı en büyük mücadeleyi Kastamonu ve çevresinin hâkimi olan Muzafferüddin Yavlak Arslan, Anadolu Selçuklularından Şehzade Rükneddin Kılıç Arslan ile birlikte yürütmüştür. Ancak Türkmenler İlhanlılara karşı birlik olamadığından

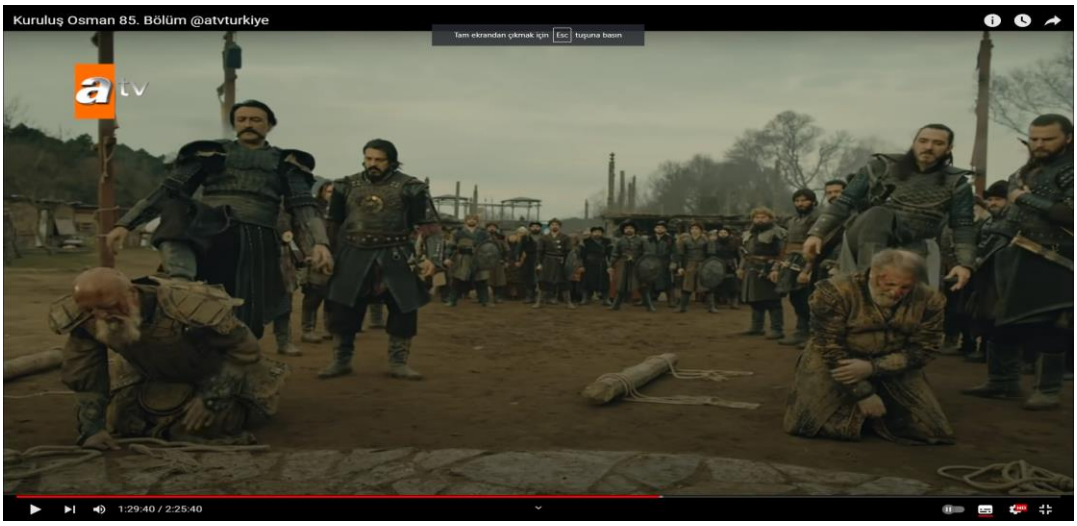
kısmi bir başarıyla sınırlı kalınmıştır. Argun Han'ın ölümünden sonra Geyhatu İlhanlı Devleti'nin başına geçmiştir (Yuvalı, 1996, s. 45).

Görüleceği üzere Geyhatu'nun saldırdığı obalar içerisinde Osman Bey'in obası yer almamaktadır. Dizide Osman Bey'i kahramanlaştırmak adına, o sırada Selçuklu Devleti'ni bile yıkabilecek bir güce sahip olan Moğolların ileride tahtına oturacak olan Geyhatu'yu Osman Bey'in eline esir düşürmek ve boğazına kılıç dayatmak tarihî hatalarla dolu bir kurgudur. Geyhatu ile asıl mücadele eden Muzafferüddin Yavlak Arslan ise diziye ilk girdiği zamanlarda Osman Bey'in yengesi olan, kız kardeşi Hazal Hatun vasıtasıyla Kayı obasından bilgiler alıp hainlik derecesinde onlara düşmanlık eden ve Osman Bey'le anlaşmazlık yaşayan biri olarak gösterilmiş, daha sonraları birden iyi bir insana dönüştürülmüş ve Geyhatu ile mücadelesine hiç değinilmemiştir.

"Kuruluş Osman" dizisinin en büyük problemi tarihte olmayan olayları varmış gibi kurgulamasının dışında Osman Gazi dışındaki diğer Türk beylerini de Osman Gazi'ye düşmanlık eden ve ona karşı Moğollar ve Bizans'la ittifak gösterecek kadar hain göstermeleridir. Geyhatu'nun Türkler tarafından esir alınması kesinlikle yanlıştır. Onunla mücadele eden Muzafferüddin Yavlak Arslan bile böyle bir şey yapmadığı gibi Osman Bey'in Geyhatu ile hiçbir mücadelesi olmamıştır.

Şekil 7

Osman Bey'in Moğol Şehzadesi Geyhatu ve Anadolu Selçuklu Veziri Alemşah'ı Esir Alması

Yine 97. bölüm 00.16.47'de bu sefer Moğol komutanı Cebe Osman Bey'in eline esir düşmüş ve aynı bölüm 1.07.05'te Osman Bey'in yanındaki alplardan biri tarafından öldürülmüştür. Tarihte Cebe, Cengiz Han'ın en önemli komutanlarından biridir ve değil Osman Bey'in eline esir düşmek Anadolu'ya bile gelmemiştir. Ölüm tarihi ise 1224'tür yani henüz Osman Bey doğmadan öncedir. Burada olaylar yanlış kurgulandığı gibi tarihler de yanlış kurgulanmaktadır. Ayrıca Mehmet Neşri tarihinde Cengiz Han'ın büyük yardımcıları Cebe ve Subutay'ı İran'a gönderdiği, onların gelmesi sonucu Acem diyarında huzurun kalmaması üzerine, elli bin hane göçebe Türk Kaya Alp oğlu Süleyman Şah liderliğinde, Anadolu'ya doğru hareket ettikleri ve o sırada Selçuklu tahtında Sultan I. Alaaddin Keykubad'ın olduğu bilgisi geçmektedir. Yani Cebe ve Subutay'ın Osman Bey'in dedesi döneminde yaşadıkları bilgisi görülmektedir (Öztürk, 2012, s. 41).

Yine 4. sezon 116. bölüm 00.17.48'de yine Nayman adında bir Moğol komutan Kayı Obasına gelir. 119. bölüm 00.26.08'de İlhanlı hükümdarı Gazan Han'ın Müslüman olmasından bahsedilir ama bundan sonra da Moğollar eskisi gibi gösterilmeye devam edilmektedir. Yalnızca 124. bölüm 1.34.13'te Osman Bey Şeyh Edebali'yi Gazan Han'a elçi olarak gönderir. 5. sezon 146. bölümde ise Osman Bey bu sefer Görklü Han adında bir Moğol komutanının boğazını kesmiştir.

Diziyi eleştiren tarihçi Şimşirgil de videosunda "Kesin olarak söylüyorum Osman Bey Moğollarla savaşmamıştır." diyerek bunu vurgulamaktadır (https://www.youtube.com/watch?v=ALHozFD8_IM Erişim Tarihi: 06.02.2024).

Tarihçilerin açıklamalarına rağmen dizide böyle bir kurgunun tercih edilmesinin tek sebebinin süreyi uzatmak olduğu düşünülmektedir. Ne var ki böyle bir kurgu eklenirken kimi zaman kurgu Moğol komutanları eklenmiş kimi zaman Cebe, Subutay gibi Osman Bey doğmadan ölen ve hayatları boyunca hiç Anadolu'ya ayak basmamış olan, Cengiz Han'ın en büyük savaşçılarına karşı Osman Bey galip getirilmiş, kimi zaman da Osman Bey'in yine hiç mücadele etmediği Moğol şehzadesi Geyhatu Osman Bey tarafından esir alınmıştır.

Osman Bey'in kahramanlık özelliklerini artırmak için kurgulanan bu unsurlar, tarihî gerçeği olduğu gibi yanlış göstermektedir. Nitekim Osman Bey'in yüceltilmek için Moğollarla savaşması gerektiği gibi bir algı yanlıştır. İzleyici Moğollarla savaşırken görmese de Osman Bey'i yüceltmeye devam edecektir. Dizide Moğol İstilası'na değinmek gerekli görülüyorsa da dizide de var olan ve tarihte Moğol şehzadesi ve Anadolu komutanı Geyhatu ile mücadelesi bilinen Muzafferiddin Yavlak Arslan'ın mücadelesi gösterilebilir ve Osman Bey bunları duyarak Yavlak Arslan'ı tebrik edebilirdi. Böyle bir kurgu tarihe daha yakın olacaktır. Ancak dizide değil Yavlak Arslan'ın Geyhatu ile mücadelesinin anlatılması,

kardeşi ve Dündar Bey'in hanımı olarak kurgulanan Hazal Hatun vasıtasıyla Yavlak Arslan Kayı obasında casusluk faaliyetleri güden kötü biri olarak kurgulanmıştır.

Dizideki en büyük kurgu yanlışlarından bir diğeri de hiç kuşkusuz Osman Bey yüceltilirken diğer bütün Türk bey ve devletleri ona düşmanlık gösteren, Moğollarla, Bizansla ve hatta Haçlılarla ittifak kuran, hain ve basiretsiz kişiler olarak gösterilmektedir. Tarihte Moğol Geyhatu ile mücadelesi ile tanınan Muzafferiddin Yavlak Arslan için 34. bölüm 1.04.50'de "Ya Moğol'un eteğinin altına saklanan, Türk'ün baş düşmanı kesilmiş, kâfirlerle iş tutan bu Yavlak ile birlikte olacaksınız ya da gaza ateşini harlayan zincir ile boyunduruk kabul etmeyen, esir olmaktansa yanmayı, emir almaktansa ölmeyi tercih eden benimle, Osman Bey ile olacaksınız." sözleri edilmiştir. Yani Osman Bey yüceltilmiş Yavlak Arslan ise hain olarak kurgulanmış, Moğollarla en çok mücadele eden kişilerden biri olan Yavlak Arslan Moğollarla iş birliği içinde gösterilmiştir. Osman Bey'in yüceltilmesi için geri kalan herkesin kötülenmesi hatalı bir kurgudur.

Yine 111. bölüm 1.59.41'de Osman Bey Kantakuzenos adlı bir Bizans prensini öldürmüştür. Tarihte Osman Bey'in herhangi bir Bizans prensini öldürdüğü bilgisi bulunmamaktadır. Ayrıca Kantakuzenos Orhan Bey Dönemi'nde Bizans İmparatoru olmuş ve kızı Theodora'yı Orhan Bey'le evlendirmiştir (Başkan, 2017, s. 47). Burada Kantakuzenos'un Osman Bey tarafından öldürülmesi bu yönden de tarihî bir hatadır.

Tarihte Osman Bey'in Anadolu'daki Türk beylikleri ile iyi geçindiği ve Bizans üzerine gaza yaparak beylikler arasındaki iktidar mücadelesinden uzak kaldığı ve gaza yapması nedeniyle, diğer Türk beylerinin de kendisini desteklediği bilinmektedir. Ancak dizide Osman Bey'i yüceltmek, kurgudaki aksiyonu artırmak için Osman Bey'in düşman olmadığı kişiler de düşman olarak gösterilmektedir. Anadolu'daki Türk beyleri bu duruma örnektir.

113. bölüm 1.13.02'de Selçuklu Valide Sultanı'nın çağrısıyla Anadolu Türk beylerinden Candaroğlu Beyi Şemseddin Yaman Candar Bey, Karasioğulları Beyi Kalemşahoğlu Karasi Bey, Germiyanoğulları Beyi Yakup Bey Yenişehir'e gelmişler, gelen Moğol elçisi Osman Bey'in kellesinin yanı sıra, beylerden ağır vergiler istemiş bunun üzerine Osman Bey, elçinin kellesini almış ve Anadolu beylerinin hepsi Osman Bey'le ihtilafa düşmüştür. Bu sahne de yine tarihte olmayan bir kurgudur. Osman Bey ne bu sebepten ne de başka bir sebepten bu beylerle ihtilafa düşmemiştir. Osman Bey'in bu beyliklerden anlaşamadığı tek beylik Germiyanoğullarıdır. Tarihçi Şimşirgil de diziyi eleştirdiği videoda Osman Bey'in Türk beyleriyle mücadelesinin tarihî hata olduğunu vurgulamaktadır (https://www.youtube.com/watch?v=VjzxvOjrR2c Erişim Tarihi: 13.02.2024).

Üstelik Osman Bey yüceltilirken kötülenen sadece Türk beyleri değildir. Anadolu Selçuklu Devleti de yer yer kötü gösterilmiştir. Bunun en ileri gittiği nokta ise Anadolu Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubat'ın annesi olarak kurgulanan Valide İsmihan Sultan karakteridir. Diziye girdiği ilk sahnede 4. sezon 105. bölüm 00.44.40'da kucağında bir kuş severken, kendisine Osman Bey hakkında gelen bir mektup okunurken sinirlenen Valide Sultan, önce kucağındaki kuşun diri diri tüylerini yolup daha sonra kafasını kopartıp yere atmış ve ayağıyla da kuşu ezmiştir. Böyle dehşet verici bir sahne, tarihte adı dahi geçmeyen bir Selçuklu Valide Sultanı için onun vicdansızlığını göstermek amacıyla kurgulanmıştır.

Şekil 8

Valide Sultan'ın Osman Bey'den Haberler Gelince Kucağında Sevdiği Kuşun Tüylerini Yolması

Osman Bey Selçuklular var olduğu müddetçe bir uç beyi olarak varlığını göstermiş, Moğollar Anadolu Selçuklularını tamamen ele geçirdikten sonra bağımsızlığını ilan etmiştir. Osman Bey bağımsızlığını elde ettiğinde, ortada onunla mücadele edecek bir Selçuklu kalmamıştır. Üstelik o sırada bağımsızlığını ilan eden tek beylik Osman Bey değildir. Neredeyse bütün Anadolu Beyleri bağımsızlığını ilan etmiştir ve Selçuklu'nun bunlarla mücadele edecek bir gücü kalmamıştır. Hele de Osman Bey'in, Selçuklu Valide Sultanı ile hiçbir mücadelesi olmamıştır. Bu tamamen olmayan bir kurgudur. Tarihte III. Alaaddin Keykubat'ın annesinin kim olduğu bile bilinmemektedir. Böyle bir kurguyla hem Sultan III.

Alaaddin Keykubat hem de annesi kötü ve hain gösterilmektedir. Hâlbuki Osman Bey'e beylik alâmetleri gönderen Sultan III. Alaaddin Keykubat'tır. Buna rağmen dizide Osman Bey'e düşman gösterilmesi ayrı bir hatadır. Osman Bey'i yüceltmek amacıyla, diğer bütün Türk bey ve devletlerini kötü göstermek yanlış bir tercihtir. Anadolu Selçuklu tarihinde yönetime dâhil olan bir Valide Sultan olduğu bilinmemektedir. Bu ayrı bir tarihî hata iken, Osmanlı'yı yüceltmek adına bir diğer Türk devleti Selçuklu'yu kötü göstermek hatalı bir kurgudur. Nitekim yine dizi üzerine eleştiri videoları çeken tarihçi Şimşirgil de ilgili sahneyi birçok kez çok sert bir şekilde eleştirmiştir (https://www.youtube.com/watch?v=nbix2z0Nr8s Erişim Tarihi: 06.02.2024) (https://www.youtube.com/watch?v=A33B2n_HalM Erişim Tarihi: 06.02.2024).

Dizilerin toplumu etkilemesi bugün bilinen bir gerçektir. Osman Bey'i yüceltirken başka bir Türk devletini ve onun yönetimini izleyiciye yanlış tanıtmak, hatalı bir kurgu yöntemidir. Ayrıca bahsi geçen sahnede kuşun tüylerinin yolunması, boğazının kopartılması, kuşun gözünün içindeki korkunun yakın çekimde gösterilmesi ve çığlıkları dehşet verici bir sahnedir. Tarih kurgulanırken gerçeklerle çelişip izleyiciyi yanlış yönlendirmemelidir.

105. bölüm 2.03.19'da Valide İsmihan Sultan Yenişehir'e gelir. Gelmekteki amacı ise Selçuklu'nun Osmanlı'nın büyümesine engel olmak istemesidir ki 105. bölüm 2.11.18'de de Valide Sultan bunu açıkça söylemektedir. Hem de bu sözleri Bizans Veliahtı Kantakuzenos'a söylemektedir ve Valide Sultan, Osman Bey'e karşı Bizans'la ittifak kurmaya çalışmaktadır ki bu da büyük bir tarihî hatadır. Selçuklu, uç beylerini Bizans'a karşı mücadele etmesi için sınır bölgelerine yerleştirmiştir. Uç beyinin büyümesine engel olmak için Bizans'la iş birliği yapması tarihte görülmemiş bir şeydir. Aynı bölümde 2.19.21'de Osman Bey Selçuklu Valide Sultanı ile ters düşüp ona meydan okumuştur ki bu da tarihte görülmesi asla mümkün olmayan bir durumdur.

109. bölüm 2.07.22'de Osman Bey Eski Selçuklu Sultanı Mesud'u yeniden tahta çıkartmak için kaçırmıştır ve bu nedenle 110. bölüm 00.05.28'de mevcut Sultan III. Alaaddin Keykubat Osman Bey için ölüm fermanı çıkartır. 111. bölüm 1.10.26'da Valide İsmihan Sultan Osman Bey'in yaptığına karşılık Osman Bey'in eşi Bala Hatun ve kayın pederi Şeyh Edebali'yi zindana attırır ve aynı bölümde 1.57.26'da ikisini de idam ettirmeye kalkışır. Tarihte Osman Bey hiçbir zaman Selçuklu tahtına karışmamıştır. Selçuklu tahtı o sırada Moğolların hâkimiyeti altındadır ve kimin tahta geçeceğine Moğollar karar vermektedir. Osman Bey'in Selçuklu'da kimin tahta geçeceğine karar vermesi, yeni Sultan'ı tahttan indirmek için eski Sultan'ı kaçırması, Sultan'ın kendisine ölüm fermanı yollaması gibi durumlar asla gerçekleşmemiştir ve tamamen tarihi yanlış yansıtan bir kurgu ürünüdür.

Bir uç beyinin bağlı olduğu devletin tahtına kimin geçeceğini belirlemesi de mümkün bir durum değildir. Ayrıca Osman Bey III. Alaaddin Keykubat'la da hiçbir sorun yaşamamıştır. Tam tersi kendisine beylik alâmetlerini gönderen III. Alaaddin Keykubat'tır. Selçuklu'nun içeride Moğollarla uğraşırken, Yenişehir'e gidip Osman Bey'le yani bir uç beyiyle uğraşması pek de akla yatkın değildir. Hele bunu yapanın kurgu bir Valide Sultan olması kabul edilemez. Ayrıca Valide Sultan'ın Osman Bey yüzünden onun eşini ve Şeyh Edebali'yi zindana attırması ve idam ettirmeye kalkışması, başlı başına büyük bir hatadır. O dönemde Anadolu coğrafyasında sevilen ve sayılan Şeyh Edebali gibi birinin zindana atılabilmesi kabul edilebilecek bir kurgu değildir. Ayrıca bu Selçuklu'nun âlimlere verdiği kıymetin yok sayılması demektir. Tarihte de asla böyle bir şey gerçekleşmemiştir. Ayrıca Valide Sultan'ın Osman Bey'in savaşarak aldığı toprakları Bizans'a geri vermesi gibi bir kurgu da mümkün değildir. Osman Bey'in kılıç hakkı olarak aldığı yerleri Valide Sultan'ın geri vermesi hukuka da uygun değildir. Kaldı ki böyle bir olay da asla mümkün olamaz. Selçuklu'nun Osman Bey'e karşı Bizans'ı tercih etmesi, kabul edilemez bir kurgu hatasıdır.

125. bölüm 1.34.48'de Osman Bey'in Sultan III. Alaaddin Keykubat'ı tahttan indirerek yeniden Sultan Mesud'u tahta geçirdiği görülmektedir ki daha önce de söylendiği gibi, Osman Bey ya da herhangi bir uç beyinin Selçuklu tahtına kimin geçeceğine karar vermesi görülmesi mümkün bir olay değildir. Dizide Osman Bey yüceltilmek için Selçuklu da olmak üzere bütün Türk devlet ve beylikleri kötü gösterilmektedir. Bu da insanları yanlış yönlendirmektedir. Tarihî olaylar ve kişiler ekrana yansıtılırken elbette kurgu yapılması kaçınılmazdır. Ancak bu kurgu gerçek karakteri bozmamalı aslıyla ters düşmemelidir. Burada olduğu gibi Osmanlı yüceltilirken Selçuklu kötülenmemelidir.

3.2.2. Ertuğrul Bey

Dizi Osman Bey'in gençlik dönemini ele aldığı için Ertuğrul Bey Dönemi'nin son dönemleri ile başlamıştır. Ayrıca "Kuruluş Osman", "Diriliş Ertuğrul" dizisinin devamı olduğu için Ertuğrul Bey'i incelemek gerekmektedir.

3.2.2.1. Tarihte Ertuğrul Bey

Osman Bey Dönemi'ni algılayabilmek için beyliği devraldığı babası Ertuğrul Bey'i incelemek gerekmektedir. Çünkü Osman Bey babası Ertuğrul Gazi'den aldığı 400 çadırlık obayı bağımsız bir devlete dönüştürmüştür.

3.2.2.1.1. Kayı Boyu Meselesi

Osman Bey'in babası olan Ertuğrul Bey, Kayı Boyu'nun lideri olarak bilinmektedir. Ancak bugün Osmanlıların Kayı boyuna mensup olup olmadıkları hususunda tartışmalar bulunmaktadır.

Kayı boyu, köken olarak Oğuz Han'ın Gün Han kolundan olan dört boydan birisidir. Bu dört boy: Kayı, Bayat, Elkaevli ve Karaevlidir. Kayı kelime anlamı olarak muhkem, kudret ve kuvvet sahibi demektir. Kendilerine sembol olarak seçtikleri ongun (avcı kuşlar) şahindir. Kayıların damgası iki ok ve bir yaydır (IYI). Osmanlı sikkelerinde bu sembolün farklı formları bulunmaktadır (I V I U & V) (Uzunçarşılı, 1982, s. 94).

Oğuzların önemli kollarından birisi olan Kayı boyu, Selçuklular Dönemi'nde Oğuz hareketleriyle birlikte doğudan batıya doğru ilerlemiştir. Bu göç eden Kayıların bir bölümü Mâverâ-i Hazar Türkmenleri arasında, bir kısmı Mâzenderân'da, Azerbaycan ve Arrân bölgesine, diğer bir kısmı ise Anadolu'nun farklı yerlerine yerleşmişlerdir. Nitekim Anadolu'da Erzincan ve Suşehri'nde, Amasya, Çorum, Kastamonu Ilgaz, Çankırı, Gerede, Bolu, Düzce civarlarında sonra Eskişehir, Mihaliç, Orhaneli sahasında, Isparta, Burdur, Fethiye civarlarında ve Denizli, Muğla, Aydın, Ödemiş gibi birçok yerde Kayı adında köyler bulunmaktadır. Anadolu'nun farklı noktalarına dağılmış olan Kayı boyunun küçük bir kısmı da Ertuğrul Bey liderliğinde bir aşiretken devletin çekirdeğini oluşturmuştur (Köprülü, 2011, s. 96). Kayılar, Selçuklu'nun ilk fetihlerinden itibaren Anadolu'nun farklı noktalarına yerleşmişlerdir. Kaynakların bazılarında Osmanlıların ecdadının Selçuklularla birlikte Anadolu'nun doğusuna geldikleri bilgisi yer alırken, bazılarında da Horosan'daki Mâhân bölgesine yaşarlarken Moğol istilası sonucu batıya doğru göç ettikleri bilgisi yer almaktadır. Bazı kaynaklar ise bu iki rivayeti birleştirerek Kayıların önce Horosan'a daha sonra Ahlat'a geldiklerini ve oradan batıya doğru göç ettiklerini belirtmektedirler (Köprülü, 2011, s. 97).

Tarihî kayıtlara göre, Osmanlı hanedanının köken olarak Oğuzların sağ kolunda yer alan Günhan kolunun Kayı boyundan oldukları bilinmektedir. Ancak özellikle Prof. Paul Wittek Osmanlı hanedanının Kayı boyundan ve hatta Oğuz boyundan olmadıklarını ileri sürmüştür (Uzunçarşılı, 1982, s. 97). Wittek Osmanlı hanedanının Kayı boyuna mensup olma meselesinin XV. Yüzyılda II. Murat devrinde ortaya atıldığını dile getirirken, Köprülü bu iddiayı kabul etmemiş ve deliller göstererek çürütmeye çalışmıştır (Uzunçarşılı, 1982, s. 98).

Osmanlı tarihini konu alan kaynakların bazılarında yalnızca, Oğuz boyundan oldukları yazılıp Oğuzlar'ın hangi koluna bağlı olduklarına dair bir bilgi bulunmazken, bazılarında ise

Kayı boyundan oldukları söylenmektedir. Anonim *Tevârih-i âl-i Osman*'larda, Şükrullah'ın *Behcetü't-tevârihi*'nde, Âşık Paşazâde ve Oruç Bey tarihlerinde yalnızca Oğuzlardan oldukları söylenirken, II. Murad Dönemi'nde yazılmış olan Yazıcıoğlu'nun Selçuknâmesi başta olmak üzere *Câm-ı Cem âyin* gibi silsilenamelerde, *Dede Korkud Hikâyeleri*'nde, Düstûrnâme-i Enverî'de, Ruhî ve Lûtfi Paşa tarihlerinde ve İdris-i Bitlisî'nin *Heşt Behişt* adlı eserinde Osmanlı'nın kurucu ailesinin Oğuzların Kayı koluna ait olduğu belirtilmektedir. Bütün bunlara bakıldığında, Osmanlı hanedanının Kayı boyuna mensup olduğu kabul edilmektedir. Köprülü, Osmanlıların Kayılardan olduklarına dair en büyük kanıtlardan biri olarak menkıbeleri göstermektedir. Menkıbelerde Kayıların şeref ve asaletlerine dair övgüler bulunmaktadır ve Osmanlı hükümdarları kendilerini Kayılardan addettikleri için, saraylarında bu menkıbelerin okunmasında bir beis görmemişlerdir. Nitekim Osmanlılar kendilerine uydurma bir soy bulmak isteseler kendilerini Kayılara değil, Oğuz geleneğine göre en fazla hükümdar yetiştiren Salur ve Kınık boylarına bağlarlardı. Ayrıca Köprülü, Kayı rivayetlerinin ortaya çıktığı II. Murat Dönemi'nde eski rivayetlerin henüz unutulmadığını da vurgulamaktadır (Köprülü, 2011, s. 94). Bütün bunlara bakıldığında Köprülü, Osman Gazi ve babası Ertuğrul Bey'in Kayılara mensup, ehemmiyetsiz bir aşiretin başında bulunduklarını belirtmektedir. Alman bilim insanı J. Marquardt Osmanlıların Kayılara mensup olduğunu kabul etmiş ancak bu bahsedilen Kayıların bir Türk boyu değil Moğol boyu olduğunu düşünmüştür. Buna dayanak olarak da Kay adındaki bir Moğol kabilesinin Kayı'nın eski adı olduğunu göstermektedir (Köprülü, 2011, s. 95).

Orhan Bey Dönemi'nde basılmış sikkelerde (v) simgesi bulunmaktadır. Bu simgenin Kayı sembollerinden biri olduğu düşünülmektedir. Osmanlı'nın Kuruluş Dönemi'ne ait olan ve Osman Bey'e ait sikke bulununcaya kadar, Osmanlı Dönemi'nde basılmış ilk sikke olduğu düşünülen bu sikkede Kayı sembolünün bulunması, Osmanlı'nın Kayı boyuna mensup olduğu iddiasını güçlendirmektedir (Uzunçarşılı, 1982, s. 98).

Kayı boyundan bir bölüm I. Alaaddin Keykubad Dönemi'nde Ankara yakınlarındaki Karacadağ bölgesine yerleştirilmişlerdir. Ertuğrul Bey ve kardeşi Dündar Bey, emirlerindeki dört yüz çadırla birlikte Sürmeliçukur'da kaldıkları esnada Moğol akınlarından dolayı, Alaaddin Keykubad tarafından Karacadağ bölgesi yerleşmeleri için kendilerine verilmiştir. Kayıların bu kolu XIII. Yüzyıldan itibaren Söğüt ve Domaniç bölgesine yerleşmişlerdir. Bu sırada dört yüz çadırdan oluşan Kayı boyunun başında Ertuğrul Bey bulunmaktaydı. III. Gıyaseddin Keyhüsrev Cimri hadisesinden sonra uç bölgelerine gelmiş ve bu esnada Ertuğrul Bey de Sultan'ın huzuruna çıkmış ve ona hediyeler vermiş, ayrıca Osman Bey'in

küçük oğlunu da hükümdarın hizmetine vermiştir. Bunun üzerine Sultan Yıgnık bölgesini bu çocuğa tımar olarak tahsis etmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 99).

İnalcık'a göre Kayı (Kayıg) boyu tıpkı diğer Oğuz boyları gibi XI. Yüzyılda Anadolu'ya gelmiş ve ülkenin farklı bölgelerine küçük gruplar hâlinde yerleşmiştir. Anadolu'da yer adları haritası da bunu kanıtlamaktadır. Sultanönü bölgesi, Osmanlı hanedanının ortaya çıktığı bölgedir ve burada Kayı ve Kayı ili adlı köyler bulunmaktadır. Osmanlılar, tıpkı hanedan kuran diğer Türk boylarının da yaptığı gibi Kayı simgelerini kullanmışlardır. Köprülü Kayıların Osmanlı hanedanının etnik çekirdeğini oluşturduğunu savunmaktadır. İnalcık ise Osman Bey'in aşireti ile ilgili olan ve kroniklerde geçen soy kütüklerinin tamamen uydurma olduğunu, tarihî gerçeklere dayanmadığını ve efsaneler ile tarihî bilgilerin ayrıştırılması gerektiğini dile getirmektedir. Paul Wittek, Osmanlı hanedanının Kayı aşireti ile bir ilgisi olmadığını Osman Beyi Kayı aşiretine bağlayan soy kütüklerinin II. Murat Dönemi'nde ortaya çıktığını iddia eder (İnalcık, 2022, s. 18).

Bu iddiaların ortaya çıkmasında ise II. Murat Dönemi'nde yaşanan bazı olaylar etkili olmuştur. 1380'li yıllarda Kayıg kelimesinden dolayı Kadı Burhanettin, Osman Bey'in bir kayıkçı oğlu olduğunu söylemiştir. Yıldırım Bayezıt'a Timur'un yazdığı bir mektupta, Osmanlı Sultanı'na hakaret etmek amacıyla Osmanlıların bir kayıkçı Türkmen soyundan geldiğini iddia edilmiştir. Bu mesele Timur'un oğlu Şahruh Dönemi'nde diplomatik bir krize dönüşmüş ve Osmanlı hanedanının soyu meselesi ortaya çıkmıştır. Şahruh, I. Mehmet ve II. Murat'a kendisine bağımlılıklarını göstermeleri için ferman ve hilatlar göndermiştir. Bu baskı ve tehditler sonucunda, Osmanlı sarayının kaygılanması sonucu saraya yakın bir isim olan Yazıcıoğlu Ali, yazmış olduğu *Tarih-i Selçuk* adlı eserinde Osman Bey'i Kayı Han'a bağlayan bir soy kütüğüne yer vermiştir. Bu soy kütüğüne göre; Osman Bey'in soyu Oğuz Han'ın büyük oğlu Günhan'ın oğlu Kayı'ya dayandırılmıştır. İnalcık'a göre buradaki amaç Timur ve Şahruh'un iddialarını çürütmektir. Âşıkpaşazade tarihinde de Osman Bey'in soy kütüğü Oğuz Han'a kadar dayandırılmaktadır (İnalcık, 2022, s. 19). Osman Bey'le çağdaş olan Bizanslı tarihçi Pachymeres Osman Bey'in Kastamonu uç beyi Emirül Ömer Çobanoğulları'na bağlı bir sınır savaşçısı olduğunu ileri sürmüştür (İnalcık, 2022, s. 20).

Osmanlı şeceresi 1465 yılında yazılmış olan *Düstûrnâme-i Enverî* adlı eserde; Gazan, Mîr Süleyman Alp, Şahmelik, Gündüz Alp ve Gökalp, Gündüz Alp oğlu Ertuğrul oğlu Osman Bey. Şükrullah'ın *Behcet-üt-tevârih* adlı eserinde Oğuz… Gökalp, Kızıl Boğa, Kaya Alp… Süleyman Şah, Ertuğrul olarak geçmektedir. Karamâni Mehmet Paşa'da ise Oğuzhan, Kayıhan, Gökalp, Gündüz Alp, Ertuğrul şeklindedir. Aşıkpaşazade ise Osman Bey'in şeceresini Oğuz, Gökalp, Basuk, Kayaalp, Süleyman Şah ve Ertuğrul olarak

vermektedir. Neşrî tarihinde Osman Bey'in dede adı Süleyman Şah olarak verilirken, onun oğulları olarak da Sungur Tekin, Ertuğrul, Gündoğdu ve Dündar isimlerine rastlanmaktadır. Bu kaynakta Ertuğrul Bey'in de üç oğlunun isimleri olarak Saru Yatı, Osman ve Gündüz verilmiştir. *Düsturnâme*'de ise bunlardan farklı bir kaynak kullanılmıştır ve şecerede Mîr Süleyman Alp, Şahmelik, Gündüz Alp ve Ertuğrul adları bulunmaktadır. Buradaki Süleyman Alp diğerlerinde Süleyman Şah olarak geçmektedir. Osman Bey'in Karadeniz'in kuzeyinden gelen Kıpçak kökenli Ataman adlı birisi olduğu bilgisi ise doğru değildir. *Düsturnâme*'de görüldüğü gibi Osman Bey'in ataları da "alp" ünvanını taşımaktadır (İnalcık, 2022, s. 21).

Başar, gerek tarihî kayıtlara gerek etnik incelemeler ve geleneklere gerekse de elde olan damgalara bakıldığında, Osmanlı Devleti'ni kuran hanedanın Oğuzların sağ kolu Gün Han kolunun Kayı boyuna mensup olduğunun görüldüğünü söylemektedir. Kuvvetli, kudretli, sağlam anlamına gelen Kayı, 24 Oğuz boyundan biri olup Anadolu'ya ilk gelişleri 1071 Malazgirt Savaşı'na kadar dayanmaktadır (Başar, 1995b, s. 69).

Anonim *Tevârih-i Al-i Osman*, Şükrullah'ın *Behçetü-t Tevârih*'i, Aşık Paşazade ve Oruç Bey tarihlerinde Osmanlıların Oğuz boyundan olduğu bildirilse de hangi koluna bağlı olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Osmanlı'nın Kayı boyuna mensup olduğuna dair ilk bilgi II. Murat Dönemi'nde yazılan Yazıcızade Ali'nin *Selçuknâme* adlı eserinde bulunmaktadır (Başar, 1995b, s. 70).

3.2.2.1.2. Ertuğrul Bey'in Babası

Kayılar Anadolu'ya göçerken önce Ahlat'a yerleşmişler, daha sonra Erzurum ve Erzincan'a, oradan da Halep'e gitmişlerdir (Şimşirgil, 2013, s. 18). Osmanlı rivayetlerinde efsaneleşmiş anlatılara göre, Ertuğrul Bey'in babası ve Osman Bey'in dedesi olan Süleyman Şah Kayı Han kabilesinin lideriyken, Moğol istilası nedeniyle Horosan'dan batıya doğru göç edip, Halep'te Fırat Irmağı'nı geçerken boğulup, Caber Kalesi'ne gömülmüştür. Bu olaydan sonra Süleyman Şah'ın dört oğlundan Sungur Tekin ve Gündoğdu geri dönerken, Ertuğrul ve Dündar Pasin Ovası'na gelmişlerdir (Kemal & Saraç 2003, s. 54). Bu olaydan sonra Kayılar ikiye bölünmüştür. İçlerinden bir bölümü anayurtlarına geri dönmüş, Ertuğrul ve kardeşi Dündar'ın da başlarında bulunduğu 400 kadar çadırdan oluşan oba ise batıya doğru ilerlemiştir (Şimşirgil, 2013, s. 18). Daha sonra Ertuğrul Bey, oğlu Savcı Bey'i Sultan Alaaddin Keykubad'a göndererek kendilerine yerleşecek bir yer verilmesini istemiş ve bunun üzerine Sultan onlara Ankara yakınlarındaki Karacadağ'ı vermiştir (Kemal & Saraç,

2003, s. 55). Ertuğrul Bey'in Moğollara Selçukluların savaşı esnasında savaşa katılmaları sonucu Sultan Alaaddin bu yardımdan dolayı Kayılara Söğüt'ü kışlak, Domaniç'i yaylak olarak vermiştir (Şimşirgil, 2013, s. 18). Böylece uçlarda Bizans'a karşı gaza faaliyetleri başlamıştır. Bu faaliyetleri sırasında Ertuğrul Gazi'nin yanında Gazi Abdurrahman, Akça-Koca, Konur-Alp, Turgud-Alp, Hasan-Alp, Saltuk-Alp, Aygud-Alp, Ak-Timür, Kara-Mürsel, Kara-Tekin, Samsa-Çavuş, Şeyh Mahmud gibi silah arkadaşları bulunmuştur (Danişmend, 1971, s. 1-2).

Ertuğrul Bey'in babasının kim olduğuna dair ise kaynaklarda farklı görüşler bulunmaktadır. *Behçet-üt Tevarih, Âşık Paşazade, Neşrî, Oruc Bey, Konyalı Mehmed bin Hacı Halil, İdris Bitlisî, Bayatî, Lütfî Paşa, Muhyîddin Cemalî, İbn-i Kemal, Cenabî, Hoca Saadeddin* ve *Giese*'nin neşretmiş olduğu Anonim Tarih'te, Ertuğrul Gazi'nin babası olarak Süleyman Şah gösterilmiş ve Süleyman Şah Fırat Nehri'ni geçerken boğulmuş, mezarı da orada kalmıştır. Ancak tarihî verilere bakıldığında bu Süleyman Şah'ın, Osmanlıların değil, Anadolu Selçuklularının kurucusu olan Kutalmışoğlu Süleyman Şah olduğu düşünülmektedir (Uzunçarşılı, 1982, s. 100).

Tevkiî Mehmed Paşa Tarihi, Enverî'nin *Düstürnâme* adlı eseri ve Ruhî'nin *Âl-i Osman Tarihi*, Yazıcızade Ali'nin *Selçuknâmesi*, Ahmedî'nin eserinde, Bizans aydını Halkondil'de ve *Risale fi't tarih* adlı eserlerde ise Ertuğrul Bey'in baba adı olarak Gündüz Alp ismi geçmektedir. Bu kaynaklara bakıldığında Ertuğrul Gazi'nin baba adının Süleyman Şah değil, Gündüz Alp olma ihtimali daha güçlüdür ve bu nedenle oğluna da babasının adı olan Gündüz ismini vermiştir. Uzunçarşılı'ya göre Ertuğrul Gazi'nin anne adı ise Hayme Anadır (Uzunçarşılı, 1982, s. 101).

Bütün bu kaynaklar, Ertuğrul Bey'in yaşadığı dönemden çok sonra kaleme alınmıştır. Osman Bey'den bahsedilen birçok eserde Ertuğrul Bey'den bahsedilmediği görülmektedir. Ertuğrul Gazi hakkındaki ilk bilgilere ise XV. Yüzyıldan itibaren yazılan ilk Osmanlı kroniklerinde rastlanılmaktadır. Bu kaynaklarda Osman Bey'in babasının adının Ertuğrul Bey olduğu bilgilerinin yanı sıra, soy kütükleri Hz. Nuh'a kadar götürülmektedir. Bu menkıbevi niteliklerdeki kaynaklarda Ertuğrul Gazi'nin baba adı iki farklı şekilde anılmaktadır. Ahmedî, Enverî ve Karamânî Mehmed Paşa gibi ilk dönem tarihçilerinin eserlerinde Osman Gazi'nin dede adı Gündüz Alp olarak geçerken, Oruç b. Âdil, Âşıkpaşazâde ve Neşrî tarihlerinde Süleyman Şah olarak geçmektedir. Ancak Osman Bey Dönemi'nde basıldığı düşünülen bir sikkede geçen "Osman b. Ertuğrul b. Gündüz Alp" ibaresi ilk grubu doğrular niteliktedir (Başar, 1995a, s. 313). Kayılar Gündüz Alp

liderliğinde batıya doğru ilerleyerek Erzurum'a gelmiş ve bir süre sonra Gündüz Alp'ın vefat etmesiyle beyliğin başına Ertuğrul Gazi geçmiştir (Başar, 1995a, s. 313-314).

3.2.2.1.3. Ertuğrul Bey'in Siyasi Faaliyetleri

Ertuğrul Bey'in 13. Yüzyılın ikinci yarısına kadar hayatta olduğu bilinmektedir. Osmanlı vekâyinamelerine bakıldığında, Alaaddin Keykubad'ın Rum tekfurlarına karşı çıktığı sefer esnasında H. 629/ M. 1231'de Ertuğrul Bey, Selçuklu ordusunda akıncı olarak yer almıştır. Ancak Selçuknâmelerde ve Bizans kaynaklarında böyle bir bilgi bulunmamaktadır. Osmanlı kaynaklarında ise Ertuğrul Bey bu zaferden sonra önce Karacahisar'ı, ardından Söğüt'ü ele geçirmiş, Bilecik Rum beyini vergiye bağlamış, Ertuğrul Bey'e Selçuklu Sultanı tarafından mülk olarak Söğüt bölgesi verilmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 102). Yani Osmanlı kaynaklarında Ertuğrul Bey'in bir savaşta Selçuklu Sultanı Alaaddin'e yardım ettiği bilgisi varlığını sürdürmüştür (İnalcık, 2022, s. 15). Ertuğrul Bey savaştan sonra Sultan'ın elini öpmüş, Sultan tarafından kendisine hilat giydirilmiştir (Hammer, 2003, s. 73). Ertuğrul Bey Sultan Alaaddin Keykubad'a savaşta ettiği yardımdan dolayı ona önce Karacadağ'da ardından da Söğüt'te yurt verilmiştir. Domaniç ise yaylak olarak verilmiştir (İnalcık, 2007a, s. 443-444).

Tarihe Cimri vakası olarak geçen olaydan sonra 1279'da Selçuklu Sultanı III. Gıyaseddin Keyhüsrev uçlara gelmiş ve Ertuğrul Bey de Sultan'a hediyeler takdim etmiştir. Bu olay göstermektedir ki Ertuğrul Bey, 1279 yılında bir aşiret beyi olarak uç bölgesinde bulunmaktadır (Uzunçarşılı, 1982, s. 103). Bu tarihten sonra Ertuğrul Bey yaşlılığından dolayı aşiretin liderliğini oğlu Osman Bey'e bırakmış ve 1288 ya da 1289'da vefat etmiştir. Türbesi Söğüt'te bulunmaktadır (Başar, 1995a, s. 314). Osmanlı kaynaklarına göre Ertuğrul Bey, H. 680/ M. 1281 ya da H. 687/ M. 1288 yılında 90 yaşını geçmişken vefat etmiştir. *Behcet-üt Tevarih ve Cenabî, Karamanî, Nişancı Mehmet Paşa* tarihlerinde H. 680/ M. 1281 olarak geçerken, *Neşrî* Ertuğrul Bey'in vefat ettiğinde 93 yaşında olduğunu söylemektedir (Uzunçarşılı, 1982, s. 103). Babası vefat ettiğinde Osman Bey'in 23 yaşında olduğu düşünülmektedir. Vefat ettiğinde Gündüz, Savcı ve Osman adındaki üç oğlundan Osman Bey beyliğin başına geçmiştir (Danişmend, 1971, s. 1-2). Babası hayattayken de başarılar kazanan, beyliğe vekâlet eden ve yiğitlik ve cesaretiyle meşhur olan Osman Bey, çoğu kaynakta Ertuğrul Gazi'nin en küçük oğlu olduğu hâlde beylerin fikir birliğiyle beyliğin başına geçmiştir (Şimşirgil, 2013, s. 26).

Aşıkpaşazade'de Osman Gazi'nin soyu şöyle verilmektedir: "Oğuz'un oğlu Gök Alp'in oğlu Basuk'un oğlu Toktimur'ün oğlu Sugar'ın oğlu Bakıyı'nın oğlu Sunkur'un oğlu Kaynıtur'un oğlu Togar'ın oğlu Aykolug'un oğlu Sayıntur'un oğlu Kızıl Boğa'nın oğlu Kaya Alp'in oğlu Süleyman Şah Gazi'nin oğlu Ertuğrul'un oğlu Osman Gazi'dir." (Kemal & Saraç, 2003, s. 51). Ertuğrul Gazi'nin babası Süleyman Şah ya da Gündüz Alp Oğuzhan'ın 44. göbek torunu olarak kabul edilmektedir (Kurtaran, 2012, s. 249).

3.2.2.2. Kuruluş Osman Dizisinde Ertuğrul Bey

Kuruluş Osman dizisi Osman Bey'in gençlik dönemini anlatarak başladığı için aslında Ertuğrul Bey Dönemi'nde geçen olaylar da işlenmektedir. Ayrıca dizi, Diriliş Ertuğrul dizisinin devamı olduğu için, burada Ertuğrul Gazi hakkında pek fazla bilgiye yer verilmemiştir. Dizi ilk başladığında Kayı obası Ertuğrul Gazi'nin yönetimindedir. Ancak Ertuğrul Gazi Konya'da denilerek dizide yer almamıştır. Onun yokluğunda beyliğe vekâlet eden kişi, Ertuğrul Gazi'nin kardeşi Dündar Bey olmuştur. Bu durum tarihsel bir hatadır. Çünkü Dündar Bey'in Ertuğrul Bey'e vekâlet ettiği bilgisi hiçbir kaynakta geçmemektedir. Ertuğrul Bey'e yaşlılığından dolayı vekâlet eden kişi Osman Bey'dir ve bu durum da babasının ölümünden sonra beyliğin başına geçmesini kolaylaştırmıştır.

Diriliş Ertuğrul dizisinde 5 sezon boyunca Engin Altan Düzyatan tarafından canlandırılan Ertuğrul Bey karakterinin Kuruluş Osman dizisine girmesi 28. bölümde gerçekleşmiştir. Tamer Yiğit tarafından canlandırılan Ertuğrul Bey, 28. bölüm 2.13.44'te oba halkının sevinç gösterileriyle karşılamasıyla Konya'dan geri dönmüştür. Zaten çok yaşlı ve hasta olan Ertuğrul Bey ölmeden önce veliahtını belirlemek istemiş, bu nedenle de 39. bölüm 1.32.00'da Aksakallılar'ın lideriyle görüşmeye gitmiştir. Daha önce de bahsedildiği gibi tarihte var olduğuna dair bir bilgi bulunmayan ve son dönemde popüler kültürde yer alan Aksakallılar Teşkilatı'nın liderine, Ertuğrul Bey veliaht olarak oğlu Osman'ı bırakmak istediğini söylemiş, Aksakallılar'ın lideri de Ertuğrul Bey'in bu kararına onay vermiş ve "Türk'ün beklediği devleti Osman kuracak, onun ardından gelenler de o devleti onun adıyla anacaklar." demiştir.

Burada tarihte olmayan bir Aksakallılar Teşkilatı kurgulanmış ve Ertuğrul Bey'in kendisinden sonra beyliği bırakacağı kişiyi herkesten önce bu teşkilata onaylatması gösterilmiştir. Ancak bunların hepsi kurgusaldır. Ertuğrul Bey daha vefat etmeden Osman Bey'i kendisine vekil tayin ederek veliahtını da işaret etmiş ve bundan dolayı Ertuğrul Bey'in ölümünden sonra da Osman Bey'in başa geçmesi sorunsuz gerçekleşmiştir. Aynı

bölümde oba ileri gelenlerini çağıran Ertuğrul Bey veliahtını açıklamak istemiş, veliahtında olması gereken özellikleri sıralamış, sıraladığı özelliklerin hepsi Osman Bey'i işaret etmiş ancak veliahtının kim olduğunu söyleyemeden 39. bölüm 2.05.00'da vefat etmiştir.

Tarihî verilere göre Ertuğrul Bey Dönemi'nde Osman Bey'in oğulları Orhan ve Alaaddin'in doğmuş olduğu, hatta Alaaddin'in Selçuklu Sultanı'nın yanına gönderildiği bilinmektedir. Ancak dizide Ertuğrul Bey vefat ettiğinde Osman Bey'in henüz bir çocuğu bulunmadığı için, Ertuğrul Bey'in bıraktığı vasiyetinde Osman Bey'in yeniden evlenmesini istemiştir. Bu da yine kurgudan kaynaklanan bir problemdir. Osman Bey başlangıçta tek eşli rivayetlere göre kurgulanmış daha sonra iki eşli rivayetlere geçebilmek için ilk eşi Bala Hatun'un çocuğu olmadığı kurgusuna geçilmiştir. Bu nedenle dizide Ertuğrul Bey vefat ettiğinde Osman Bey'in henüz çocuğu bulunmamaktadır.

Yukarıda bahsedildiği gibi Ertuğrul Bey'in babasının adının bazı kaynaklarda Gündüz Alp bazı kaynaklarda Süleyman Şah olarak geçtiği bilinmektedir. Kuruluş Osman dizisi Diriliş Ertuğrul dizisinin devamıdır. Diriliş Ertuğrul dizisinde Ertuğrul Bey'in babası için Süleyman Şah adı tercih edilmiş ve Süleyman Şah karakteri Serdar Gökhan tarafından canlandırılmıştır. Kuruluş Osman dizisinde de 86. bölüm 00.18.10'da Osman Bey Selçuklu Sultanı Giyaseddin Mesud'a "Sultanım, dedem Süleyman Şah, babam Ertuğrul Gazi'den bu yana cenk ederiz." derken bu dizide de Ertuğrul Gazi'nin babasının adının Süleyman Şah olduğu rivayetiyle devam edilmiştir.

Hayme Ana'nın ise Ertuğrul Gazi'nin mi yoksa Osman Bey'in mi annesi olduğu kesin değildir. Diriliş Ertuğrul dizisinde Hülya Darcan tarafından canlandırılan Hayme Ana karakteri Ertuğrul Bey'in annesi olarak gösterilmiştir ve Kuruluş Osman dizisinde de Hayme Ana kayıların büyük anası olarak anılmaktadır. 150. bölüm 2.09.49'da da Hayme Ana'nın Osman Bey'in nenesi olduğu söylenmiştir.

Ertuğrul Bey'in eşi ve Osman Bey'in annesi ise yine Diriliş Ertuğrul dizisinde Selçuklu Hanedanı'na mensup Halime Sultan olarak kurgulanmış ve bu karakter de Esra Bilgiç tarafından canlandırılmıştır. Osman Bey'in annesinin Selçuklu hanedanına mensup olduğu bilgisi bulunmamaktadır ve bu durum yalnızca kurgusaldır. Ayrıca Osman Bey Dönemi'nde annesinin hayatta olduğu kaynaklarda geçmektedir. Ancak Diriliş Ertuğrul dizisinde Halime Sultan karakteri diziden ölerek ayrıldığı için devam dizisi olan Kuruluş Osman dizisinde de Osman Bey'in annesi hayatta değildir. Dizide Osman Bey'e analık eden ise amcası Gündoğdu'nun eşi Selcan Hatun'dur ve Osman Bey de yengesi olan Selcan Hatun'a ana diye hitap etmektedir.

3.2.3. Şeyh Edebali

Osmanlı Kuruluş Dönemi'nin en önemli figürlerinden biri ola Şeyh Edebali hem Ahi Teşkilatı'nın lideri hem ilim erbâbı bir tarikat şeyhi hem de Osman Bey'in kayın pederidir. Bu nedenle incelenmesi elzem olan karakterlerdendir.

3.2.3.1. Tarihte Şeyh Edebali

Kaynaklarda ismi Edebâlî (أدەبالی), Atabâlî (اطەبالی) ya da Ede-şeyh (ادەشیخ) olarak geçmektedir (Şahin, 1994, s. 393). Şeyh Edebali Karaman'da doğmuş, önce burada Necmeddin ez-Zahidi'nin öğrencisi olmuş, daha sonra da Şam'da Sadreddin Süleyman b. Ebü'l-İz ve Celaleddin el Hasiri gibi dönemin önemli dini âlimlerinden ilim tahsil etmiştir. Baba İlyas'tan aldığı tasavvuf dersleriyle de manevi derecelere ulaşmıştır (Şimşirgil, 2013, s. 27). Vefaiye tarikatına mensup ve aynı zamanda ahi teşkilatının da başı olan Şeyh Edebali Bilecik'e yerleşmiştir. Burada bulunan zaviyesinde hem talebe yetiştirmiş hem de fakir fukaranın ihtiyaçlarını karşılamıştır (Şimşirgil, 2013, s. 20-21).

Âlim ve sûfilere büyük saygı ve hürmet gösteren Osman Gazi, Bilecik'te tanıştığı Şeyh Edebali'nin dergâhına gidip gelmeye başlamış ve onun hem dini hem idari konularda fikirlerini almıştır (Şahin, 1994, s. 393-394).

Osman Gazi de Şeyh Edebali'nin talebelerinden biridir. Yine Osman Gazi'nin hutbesini okuyacak kişi olan Dursun Fakıh da Şeyh Edebali'nin talebelerindendir. Osman Bey ve Dursun Fakıh ileride Şeyh Edebali'nin damatları olmuşlardır (Şimşirgil, 2013, s. 20-21).

Dergâhta kaldığı bir gece Osman Gazi rüyasında Şeyh Edebali'nin göğsünden çıkan bir ayın kendi göğsüne girdiğini ve daha sonra karnından çıkan bir ayın büyüyerek tüm dünyayı kaplayan bir çınar olduğunu, altında dağlar ve ırmaklar olduğunu görmüş, sabah bu rüyayı Şeyh Edebali'ye anlattığında o da Allah'ın ona ve nesline padişahlık verdiğini ve kızı Malhun Hatun'un da ona helal olduğunu söylemiştir. Böylece Osman Gazi, Şeyh Edebali'nin damadı olmuştur. Oruç Bey tarihinde bu rüyayı gören kişinin Ertuğrul Gazi olduğu ve Şeyh Edebali'nin Osman Bey ile evlendirdiği kızının adının da Rabia Hatun olduğu bilgisi geçmektedir (Şahin, 1994, s. 393-394).

Aşıkpaşazade tarihinde Şeyh Edebali halk arasında çok sevilen ve kerameti görülen bir şeyh olarak anılmıştır. Evinden hiç misafir eksik olmadığı, en sık gelen misafirlerden birinin de Osman Bey olduğu bilgileri geçmektedir. Nitekim daha önce de anlatılan ve

Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna yorulan rüya hadisesi de bu misafirliklerin birinde gerçekleşmiştir. Yine bu rüyayı Osman Bey'e ve soyuna padişahlık verildiği şeklinde tâbir edip Osman Bey'i kızı Malhun Hatun ile evlendiren de Şeyh Edebalidir (Kemal & Saraç, 2003, s. 57-58). Osman Bey Şeyh Edebali'nin kızı ile evlenmiş ve bu evlilikten sonra beylik Ahîlerin desteğini ve nüfuzunu almıştır (Uzunçarşılı, 1982, s. 105).

Anadolu'da etkin olan dört grup bulunmaktaydı. Bunlar; Ahiyân-i Rum, Gâziyân-ı Rum, Abdâlân-ı Rum ve Bâciyân-i Rumdur (İnalcık, 2020, s. 107).

Ahî kelimesi Arapça "kardeşim" sözcüğünden ya da Türkçede "cömert" anlamındaki *akı* sözcüğünden gelmektedir. Tasavvufta önemli bir yere sahip olan Ahîlik, fütüvvet teşkilatının devamıydı. Fütüvvet teşkilatı, İslam'ın ilk devirlerinden itibaren ortaya çıkan bir esnaf birliği teşkilatıdır. Suriye, Irak, İran, Türkistan, Semerkant, Endülüs, Kuzey Afrika ve Mısır'da esnaf ve sanatkârlar arasında yayılmıştır. Ahîliğin kurucusu, daha sonra Ahî Evran adını almış olan, Şeyh Nasîrüddin Mahmûd'dur ve Anadolu'da bu teşkilatların kurulmasında büyük bir etkiye sahip olmuştur. XIII. Yüzyıldan itibaren Anadolu'da siyasi bir boşluk ortaya çıkmış ancak Ahîler bu siyasi boşlukta önemli vazifeler üstlenmişlerdir (Kazıcı, 1988, s. 540).

Osman Bey Dönemi'nde Anadolu'da en etkin olan iki tarikat Ahîlik ve Babaîlik'ti. Eskişehir civarında tekkesi bulunan Ahî lideri Şeyh Edebali o coğrafyada sözü en çok geçen, en itibarlı kişilerden biriydi. Aşıkpaşazade tarihinde Şeyh Edebali'nin yüz yirmi beş yaşına kadar yaşadığı, biri gençlikte diğeri yaşlılıkta olmak üzere iki kez evlendiği, ilk eşinden olan kızını Osman Bey ile evlendirdiği, ihtiyarlığı zamanında evlendiği hanımının Taceddin Kürdi'nin kızı olduğu bilgileri geçmektedir (Kemal & Saraç, 2003, s. 59).

Yine Matrakçı Nasuh tarihinde de aziz bir şeyh olarak anılmıştır. Ayrıca Osman Gazi'ye gaza kılıcı kuşandıranın Şeyh Edebali olduğu bilinmektedir (Matrakçı Nasuh, 2019, s. 119-120).

Ömrünün son yıllarında kızı Rabia ya da Bala Hatun ve torunu Alaaddin Bey ile birlikte Bilecik'te oturmuş, kendisine verilen Kozağaç Köyü'nün gelirleri kızı tarafından tekkeye vakfedilmiştir. Dönemin birçok fakihinden dersler alan ve birçok talebe yetiştiren bir mutasavvıf olan Şeyh Edebali, aynı zamanda Osmanlı'nın ilk kadısı ve müftüsü olma ünvanına da sahiptir (Şahin, 1994, s. 393-394).

Şeyh Edebali'nin zaviye ve türbesi Bilecik'te bulunmaktadır. Bu türbede Şeyh Edebali dışında onun eşi, Osman Gazi'nin eşi olan Bala Hatun, Dursun Fakıh, Molla Hattab-ı Karahisarî, Şeyh Muhlis Baba ve adı belli olmayan bir şehzade gibi kişilerin de kabirleri bulunmaktadır. Osmanlı'da kadı, kazasker ve vezir görevini üstlenen ve Osmanlı'nın

kuruluş ve büyüme süreçlerine etki eden Cendereli (Çandarlı), Kara Halil, Şeyh Mahmud Gazi, Ahî Şemseddin ve oğlu Ahî Hasan gibi kişiler Ahîlerdendir (Uzunçarşılı, 1982, s. 106).

3.2.3.2. Kuruluş Osman Dizisinde Şeyh Edebali

Kuruluş Osman dizisinde 4 sezon boyunca Seda Yıldız tarafından hayat verilen Şeyh Edebali karakteri ilk bölümden 124. bölüme kadar dizide yer almıştır. Tarihte olduğu gibi dizide de oldukça saygın ve sözü dinlenir bir Şeyh olan Edebali, Ahi teşkilatının da lideridir. Kızı Bala Hatun ise dizide savaşçı Anadolu kadınlarından oluşan Baciyan teşkilatının lideridir.

12. bölüm 00.06.35'te Bala Hatun'un "Ahilerin Gaziyanla sırt sırta verme günüdür." sözü ahilik teşkilatının o dönemde ne kadar etkin olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. İlk bölümde Hristiyan bir rahibe kılığında gördüğü Bala Hatun'u, 2. bölüm 1.49.50'de bu kez Türk kıyafetleri içerisinde görünce şaşıran Osman Bey, durumu anlamayınca Bala Hatun Osman Bey'i Şeyh Edebali'nin yanına götürür. Bala Hatun ile birlikte dergâha gelen Osman Bey, 1.59.09'da Şeyh Edebali ile karşılaşır. Şeyh Edebali kendini Osman Bey'e tanıtır. Osman Gazi adını duyunca onun, babasının yoldaşı olduğunu hatırlar. Edebali'den "Oğuz'un ışığı" olarak bahseder. Böylece Osman Bey, adını duyduğu Şeyh Edebali'nin ilk kez yüzünü de görmüş olur. Osman Bey, Şeyh Edebali'nin elini öpmek ister ancak Edebali elini vermeyip "bey kimsenin önünde eğilmez oğul" diyerek Osman Bey'e ilk nasihatini verir. Sonra da kızı Bala Hatun'u Osman Bey ile tanıştırır. Osman Bey Bala Hatun'un Bacılar teşkilatının başı olduğunu öğrenir. Şeyh Edebali Bilecik'e gelme sebebini, Yesevi soluğunu buraya üflemek ve diriliş ateşini yakmak olarak açıklar. Osman Bey'e de bu yolda kendisine yoldaş olma teklifi sunar. Osman Bey de bu teklifi kabul eder. Burada Osman Bey ve Şeyh Edebali'nin ilişkilerinin başlangıcı tarihî belgelerde anlatıldığından farklı anlatılmıştır. Ertuğrul Bey'in Vefai şeyhleri ile ilişkisi bilinmektedir. Bu nedenle Osman Gazi daha küçük yaşlarından itibaren Şeyh Edebali dergâhının en büyük ziyaretçilerinden biri olmuş ve Edebali'nin tedrisatından geçmiştir.

Osman Gazi'nin Şeyh Edebali'nin kızı ile evliliği de yukarıda anlatıldığı gibi Osman Gazi'nin dergâhta kaldığı bir gün gördüğü rüyayı, sabah Şeyh Edebali'ye anlatması sonucu gerçekleşmiştir. Dizide 7. bölüm 2.10.50'de Osman Bey Şeyh Edebali'den kızını istemesi için kendisini büyüten yengesi Selcan Hatun'u gönderir. Ancak Şeyh Edebali bu evliliğe rıza göstermez. 22. bölüm 00.41.23'te Moğollarla girdiği bir çatışmada yaralanan Osman Bey, yaralanarak Şeyh Edebali'nin dergâhına getirilir. Osman Bey baygın bir şekilde yatarken

dışarıda Şeyh Edebali müritleriyle birlikte sesli zikir yapmaktadır. Seslere uyanan Osman Bey, duvarda Kur'an-ı Kerim asılı olduğunu görür ve yaralı hâliyle ayağa kalkmaya çalışırken yığılıp kalır ve bir rüya görür. Osman Bey rüyasında Şeyh Edebali'nin göğsünden çıkan bir ayın kendi göğsüne girdiğini ve karnından çıkan bir ayın tüm dünyayı kapladığını görür. Sabah uyandığında Şeyh Edebali Osman Bey'in yanına gelir. Osman Bey rüyasını Şeyh Edebali'ye anlatır. Rüyayı dinleyen Şeyh Edebali bu rüyanın muradının ikisinin birlik olması olduğunu, artık vaktin geldiğini ve kızı Bala Hatun ile evlenmelerine rıza gösterdiğini çünkü ilahi işaretin bunu gösterdiğini, Allah'ın onların nesline hakanlık, padişahlık nasip ettiğini söyleyerek Osman Bey ile kızı Bala Hatun'un evlenmesine izin verir. 24. bölümde Osman Bey ve Bala Hatun'un evlenmesi ile artık Osman Şeyh Edebali'nin damadı olur.

Tarihî kaynakların verdiği bilgiye göre Osman Bey'in soyuna padişahlık verildiğine dair iki rüya anlatılmaktadır. Bunlardan birine göre; Osman Bey bir imamın evine konuk olduğunda, duvarda asılı olan kitabın ne olduğunu sorduğunda, Allah kelamı olduğunu öğrenip sabaha kadar saygısından ayağını uzatamaması üzerine, sabaha karşı gördüğü rüyada Allah'ın kelamına duyduğu saygıdan ötürü kendisine ve soyuna padişahlık verildiği müjdelenmiştir. Osman Bey'in gördüğü ikinci rüya ise Şeyh Edebali dergâhında Şeyh Edebali'nin göğsünden çıkan bir ayın kendi göğsüne girmesiyle karnından bir ağaç çıkması ve bu ağacın tüm cihanı kaplamasıdır. Bu rüyayı da Şeyh Edebali'ye anlatınca, o da yine Osman Bey'in soyuna padiahlık verildiğini söyleyip onun, kızı ile evlenmesine izin vermiştir. Kuruluş Osman dizisinde bu iki rüya birleştirilmiştir. Osman Bey dergâha kendisi kalmaya gelmemiş de yaralandığı için baygın vaziyette getirilmiştir. Uyandığında duvardaki Kur'an-ı Kerim'i görüp saygısızlık olmasın diye ayağa kalkmaya çalışmış ancak tekrar düşüp uyuya kalınca rüya görmüştür. Bu da göstermektedir ki kaynaklarda Osman Gazi'nin gördüğü iki rüya dizide birleştirilmiştir.

19. bölüm 1.22.51'de Bala Hatun'un "Gazilerimizle, evliyalarımızla, âhiyanlarımızla gelip bu diyarları İslam beldesi yapacağız." sözleri Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşmasında etkili olan sınıfları ve bunların içerisinde Ahilerin rolünü özetlemesi bakımından önemlidir.

82. bölüm 1.50.48'de Şeyh Edebali Osman Bey'e devletle ilgili nasihatlerde bulunur. Devletin bir kanadının yiğitlerle, bir kanadının da fakihler ve âlimlerle olacağını söyler. Şeyh Edebali her yere ulak salıp Osman Bey'in kuracağı devletin fıkhi temelleri de atılsın diye âlimleri çağırmak istediğini söyler. Damadı Dursun Fakih'i de bunun için çağırdığını bildirir. Bu durumdan çok memnun olan Osman Bey onları ağırlamak istediğini belirtir.

Burada da hem Şeyh Edebali'nin devletin kuruluşunda ilmi ve manevi bir rol oynadığı hem de Dursun Fakih'in onun damadı olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle Şeyh Edebali ve Osman Gazi ilişkisini göstermesi bakımından önemli bir sahnedir.

84. bölüm 2.05.01'de de Şeyh Edebali'nin torunu Alaaddin Ali'nin kulağına ezan okuyarak ona isim verdiği görülmektedir. Bu sahne de Alaaddin Bey'in Şeyh Edebali'nin torunu olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

111. bölüm 1.57.26'da Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubat'ın annesi Valide İsmihan Sultan'ın Şeyh Edebali ve kızı Bala Hatun'u idam ettirmeye kalktığı görülmektedir. Bu ise tarihe uygun olmayan bir kurgudur. Hiçbir belgede Şeyh Edebali'nin idam sehpasına çıkarıldığı bilgisi yer almamaktadır. Bu kurgu hem Şeyh Edebali hem Selçuklu'yu izleyiciye yanlış bir şekilde tanıtmaktadır. Şeyh Edebali'nin o dönemde Türkmenler arasındaki saygınlığı göz önüne alındığında, bu kurgunun gerçek şahsiyetle çeliştiği görülmektedir. Üstelik böyle bir şeyi yaptıranın Bizans ya da Moğollar değil de Selçuklu Valide Sultanı olması da yine gerçekle çelişmektedir. Bu sahne Selçuklu'nun âlimlere verdiği önemle uyuşmayan bir sahne olduğu gibi kurgu bir Valide Sultan karakteriyle Selçuklu Devleti'ni de izleyiciye yanlış yansıtmaktadır.

124. bölüm 1.34.13'te ise Osman Bey İslam'ı kabul eden İlhanlı hükümdarı Gazan Han'a Şeyh Edebali'yi elçi olarak gönderir. Bu vazifeyi kabul eden Şeyh Edebali dönüşte hac vazifesini de yerine getirmek istediğini söyleyerek diziden ayrılır.

Dizi boyunca Türk'ün yol ışığı olarak anlatılan Şeyh Edebali, genel itibariyle dizide doğru bir şekilde yansıtılmıştır. Dizide Şeyh Edebali ile ilgili anlatılanlar arasında Selçuklu Valide Sultanı tarafından esir alınıp idam edilmeye kalkışılması dışında Şeyh Edebali'nin gerçek kişiliği ile çelişen başka bir sahneye rastlanılmamıştır.

3.2.4. Osman Bey'in Eşi/ Eşleri: Bala Hatun ve Malhun Hatun

Osman Bey'in eşi ya da eşleri hakkında kaynaklarda farklı bilgiler olduğu için tarihçiler arasında da bir anlaşmazlık bulunmaktadır. Bu karmaşanın sebeplerinden biri kaynaklarda Osman Bey'in eşi olarak Bâlâ Hatun, Bâlâhun Hatun, Mâl Hatun, Malhun Hatun, Malhon Hatun, Rabia Hatun, Kameriye Hatun gibi birçok ismin geçmesidir. Bu isimlerin tek bir kişiye mi yoksa birden fazla kişiye mi ait olduğuna dair farklı görüşler bulunmaktadır. Çünkü her bir kaynakta farklı isim geçtiği gibi, aynı kaynakta bile farklı iki isim geçmektedir. Bazı tarihçiler bunun aynı ismin yanlış yazımından kaynaklı bir farklılık olduğunu savunurken, bazı tarihçiler ise Osman Bey'in iki eşi olduğunu düşünmüştür.

Osmanlı kaynaklarının neredeyse hepsinde Osman Bey'in eşinin Şeyh Edebali'nin kızı olduğu bilgisi geçmektedir. Hatta Osmanlı tarih yazıcıları bu evliliğin ne kadar kutlu bir evlilik olduğunu rüya hadisesiyle vurgulamaktadır. Buna göre Osman Bey Şeyh Edebali dergâhında onun kızını görmüş ve kendisi için istetmiş ancak Şeyh Edebali bu evliliğe rıza vermemiş, daha sonra Osman Bey Şeyh Edebali dergâhında onun göğsünden çıkan bir ayın kendi göğsüne girmesiyle karnından çıkan bir ağacın tüm cihanı kapladığını gördüğü rüyayı Şeyh Edebali'ye anlatınca, Şeyh Edebali bu rüyayı Osman Bey'in soyuna padişahlık müjdelendiği şeklinde tabir etmiş ve kızını Osman Bey'le evlendirmiştir. Bu rüya hadisesinden dolayı Osman Bey'in tek bir eşi olduğu ve Osman Bey'den sonra tahta çıkan Orhan Bey'in de Şeyh Edebali'nin kızından olduğu düşüncesi yerleşmiştir. Aşıkpaşazade, Oruç Bey, Bostanzade Yahya Efendi ve İdrisi Bitlisi'nin eserlerinde Osman Bey hep tek eşli olarak anlatılmış ve bu eşin de Şeyh Edebali'nin kızı ve Orhan Bey'in annesi olduğu söylenmiştir. Ancak Orhan Bey Dönemi'ne ait olan Mekece Vakfiyesinde adı geçen kişilerden biri de Ömer Bey kızı Mâl Hatun'dur. Bugün kabul edilen görüşe göre burada adı geçen Mâl Hatun, Osman Bey'in eşi ve Orhan Bey'in annesidir. Oysa Şeyh Edebali'nin kızı, Osman Bey'den önce vefat etmiştir ve türbesi Bilecik'te Şeyh Edebali türbesindedir. Burada adı geçen Mâl Hatun ise Orhan Bey Dönemi'nde de yaşamaktadır. Ayrıca baba adı olarak da Ömer Bey adı geçmektedir. Buradan yola çıkan tarihçiler Osman Bey'in iki eşi olduğunu ve birinin Şeyh Edebali'nin kızı olan Bâlâ/ Rabia Hatun diğerinin ise Ömer/Umur Bey'in kızı Mâl Hatun/Malhun Hatun olduğunu kabul etmişlerdir.

3.2.4.1. Tarihte Rüya Hadisesi

Şimşirgil, Osman Bey'in Şeyh Edebali'nin kızıyla olan evliliğini detaylı bir şekilde anlatmıştır. Osman Bey, delikanlılık çağlarında hem Ertuğrul Gazi ile birlikte seferlere gitmekte hem de Şeyh Edebali'nin sohbetlerine ve derslerine katılmaktadır (Şimşirgil, 2013, s. 21). Buraya gelip giderken Şeyh Edebali'nin kızı olan, ahlaklı ve güzel Malhun Hatun'a âşık olmuştur. Osman Bey, Malhun Hatun'u şeyhinden istetmiş ancak bu isteği geri çevrilmiştir (Şimşirgil, 2013, s. 22). Bu sırada dönemin Eskişehir Beyi de Malhun Hatun'u istemiş ve o da red cevabı almıştır. Eskişehir Beyi sırf bu yüzden Osman Bey'i ortadan kaldırmak istediyse de başarılı olamamıştır (Şimşirgil, 2013, s. 23). Osman Bey bir dostuna misafir olduğu bir gecede yatmak için odasına çekilmiş; ancak odada Kur'an-ı Kerim'i gördüğü için ayaklarını uzatamamış ve sabaha kadar oturmuş, sabaha karşı oturduğu yerde uyuya kalmıştır. Bu esnada bir rüya görmüş ve bu rüyada "Ey Osman, çün sen benim

kelamıma hürmet ü ta'zim idüb izzet ü ikram eyledin. Ben dahi sen ve senin evladını ve etbaını ve eşyanı âlemde ebedi muazzez ve mükerrem ve muhterem kıldım:" şeklinde bir ses duymuştur. Bu rüyayı gördükten sonra Osman Bey, Şeyh Edebali'nin dergâhına daha sık gelmeye başlamıştır. Hatta geç vakitlere kadar dergâhta bulunduğu için, burada kalmaya başlamıştır. Bu gecelerin birinde gördüğü rüyada Şeyh Edebali'nin göğsünden çıkan bir ayın kendi göğsüne girdiğini ve göğsünden çıkan bir ağacın üç kıtayı kapsadığını görmüştür (Şimşirgil, 2013, s. 24). Sabah olduğunda bu rüyayı Şeyh Edebali'ye anlattığında Edebali; "Müjde ey Osman! Hak Teala sana ve senin evladına saltanat verdi. Bütün dünya, evladının himayesi altında olacak ve kızım Bala Hatun da sana eş olacak" diyerek Osman Bey'in kızı ile evlenmesine izin verdi. Osman Bey, bu evliliği yaptığı esnada 19 yaşındaydı (Şimşirgil, 2013, s. 25).

Aşıkpaşazade tarihinde bu ifade "Şeyh, 'Oğul Osman Gazi, sana müjdeler olsun, yüce Tanrı sana ve nesline padişahlık verdi, kutlu olsun. Ayrıca benim kızım Malhun, senin eşin olacak' dedi ve o anda nikahlayıp kızını Osman Gazi'ye verdi." olarak geçmektedir (Kemal & Saraç, 2003, s. 58).

Köprülü'de Osman Bey'in eşi mevzuu; Osman Bey'in Şeyh Edebali'den kızını istemesi, ancak Edebali'nin kızını Osman Bey'e vermemesi, daha sonra Osman Bey'in Şey Edebali'nin evinde uyurken rüyasında Şeyh Edebali'nin koynundan çıkan bir ayın kendi koynuna girdiğini ve Osman Bey'in karnından çıkan bir ağacın dallarının bütün dünyayı kapladığını görmesi ve bu rüyanın tabiri olarak Şeyh Edebali'nin, Osman Bey'in soyunun tüm dünyaya hâkim olacağını söyleyerek kızını Osman Bey'e vermesi şeklinde anlatılmaktadır (Köprülü, 1991, s. 6).

Osman Bey, Şeyh Edebali ile Bilecik'te tanışmış ve onun zaviyesine gelip gitmeye başlamıştır. Âşıkpaşazade'nin Osman Gazi'nin imamı İshak Fakih'in oğlu Yahşı Fakih ve Edebâli'nin oğlu Mahmud Paşa'dan aldığı rivayetlere göre; bir gece Edebali'nin zaviyesine kalan Osman Gazi rüyasında, Şeyh Edebali'nin göğsünden çıkan bir ayın kendi göğsüne girdiğini ve göğsünden çıkan bir ağacın gölgesinin tüm dünyayı kapsadığını, bu ağacın altında dağlar ve sular olduğunu görmüş ve bu rüyayı Şeyh Edebali'ye anlatınca Edebal, ona "Hak Teâlâ sana ve nesline padişahlık verdi. Mübarek olsun. Kızım Malhun Hatun da senin helâlin oldu." dediğini anlatmaktadır. Bu rüya hadisesi sonucunda Şeyh Edebali kızı Malhun Hatun'u Osman Bey ile evlendirmiştir. Bazı kaynaklarda ise Osman Bey'in eşinin adı Mâl Hatun olarak geçmektedir. Oruç b. Âdil'in *Tevârîh-i Âl-i Osmân* adlı eserinde ise bu rüyayı Osman Gazi değil babası Ertuğrul Gazi'nin gördüğü ve Şeyh Edebali'nin Osman Bey'le evlendirdiği kızının adının da Râbia Hatun olduğu belirtilmiştir (Şahin, 1994, s. 393).

Hammer'de de yine Osman Bey'in Şeyh Edebali'nin kızı Mâl Hatun'u görüp ona âşık olduğu ancak Şeyh Edebali'nin bu evliliğe izin vermediği, Osman Bey'in bu sıkıntısını arkadaşlarına açtığı ve onlardan biri olan Eskişehir Beyi'nin de Mâl Hatun'u kendisine istediği ancak onun isteğinin de Edebali tarafından reddedildiği, Eskişehir Beyi'nin Osman Bey'den intikam almasından korktuğu için de Eskişehir'i terk ettiği ve Ertuğrul Bey'in arazisine yerleştiği ancak bu durumun da iki bey arasında husumete yol açtığı belirtilmektedir Hammer, iki sene sonra Şeyh Edebali'nin evinde Osman Bey'in, rüyasında Şeyh Edebali'nin göğsünden çıkan bir ayın kendi göğsüne girdiğini ve yanından çıkan bir ağacın büyüyerek üç kıtaya yayıldığını gördüğünü Edebali'ye anlatınca, Edebali'nin de kızı Mâl Hatun ile Osman Beyi evlenmelerine izin verdiğini bildirmektedir (Hammer, 2010, s. 78-80).

Anonim *Tevarihi Ali Osman*'da Osman'ın Şeyh Edebali'nin kızı ile evleneceğine yorumlanan rüyayı gören Osman Bey değil babası Ertuğrul'dur. Edebali bu rüyayı şöyle yorumlamıştır: "Senin bir oğlun olacak adını Osman koyasın yiğit olunca benim kızımı ala ondan çok oğlanları ola padişah olalar." (Sakaoğlu, 2015, s. 33)

Bostanzade Yahya Efendi *Tarih-i Saf* adlı eserinde de Osman Bey'in eşinin Edebali'nin kızı olduğu ve oğlu Orhan ve Alaaddin Paşa'nın anneleri olduğunu belirttikten sonra "Şeyh Edebali'nin mutluluk bahşeden evinde konukken gördüğü düş su katılmamış kerametttir." ibaresi ile rüya hadisesinden keramet olarak bahsedilmektedir (Sakaoğlu, 2015, s. 33).

Görüleceği üzere Osman Bey'in evliliği görülen rüyalarla bağdaştırılmış, bu rüyayı bazen Ertuğrul Gazi bazen Osman Bey görse de tâbiri hep Osman Bey'in soyuna padişahlık verildiği şeklinde olmuştur. Bu rüyalarla kutsanan kutlu evlilik, Osmanlı hanedanının temelleri olarak görülmüş ve her ne kadar kaynaklarda eşinin adı Mâl Hatun, Malhun Hatun, Bâlâ Hatun ve Râbia Hatun olarak farklı şekillerde geçse de Osman Bey hep tek eşli olarak anlatılmış ve bu eşinin de Şeyh Edebali'nin kızı olduğu vurgulanmıştır. Bugün, bu kaynaklardan yola çıkan birçok tarihçi de yukarıda görüldüğü gibi, bu görüşü kabul etmiştir.

Neşri ve Matrakçı Nasuh tarihlerinde de aynı rüya hadisesi anlatılmıştır. Öncesinde ise Osman Bey'in Eskihisar'a giderken Mâl Hatun adında bir kız gördüğü ve bu kızı istemesi için babası Ertuğrul Gazi'yi yollattığı ancak bu kızın Osman Bey ile evlenmediği, daha sonra Eskihisar Beyi'nin de bulunduğu bir mecliste Osman Bey'in bu kızın güzelliğinden ve ahlakından bahsetmesi üzerine, Eskihisar Beyi'nin de bu kıza âşık olup istettiği, Mâl Hatun'un Eskihisar Beyi ile de evlenmek istememesi üzerine, Eskihisar Beyi'nin Mâl Hatun'u kaçırttığı, Osman Bey'in bu olay nedeniyle Eskihisar Beyi ile mücadele ederek Mâl

Hatun'u onun elinden aldığı bilgileri yer almaktadır. Daha sonra Osman Bey'in Şeyh Edebali ile olan münasebetinden ve gördüğü rüyadan bahseden bu kaynaklarda Şeyh Edebali'nin, kızının Osman Bey'le evlenmesine rıza gösterdiği bilgisi yer almaktadır. Neşri'de Şeyh Edebali'nin bu rüyayı; "yâ Osman! müjdeğânî olsun. Saña ve senüñ evlâdına kim Hakteâlâ saltanat virdi. Ve mecmûc-ı âlem evlâdıñuñ zıll-ı himâyetinde ola. Ve hem kızum Malhûn Hatun saña halâl oldı diyüb kızını Osman Gazi'ye tezvic itdi." şeklinde tâbir ettiği görülmektedir (Unat & Köymen, 1949, s. 75-85).

Matrakçı Nasuh tarihinde de hadise aynı şekilde rivayet edilmekte yalnızca Şeyh Edebali'nin kızının ismi Malhun Hatun olarak değil Bâlâ Hatun olarak geçmektedir (Matrakçı Nasuh, 2019, s. 118-120).

Bazı tarihçiler bu iki hikâyeyi birleştirerek Osman Bey'in Eskihisar Beyi ile mücadele etmesine sebep olan ve iki kaynakta da ismi Mâl Hatun olarak geçen kişi ile rüya gördükten sonra Şeyh Edebali'nin evlenmelerine izin verdiği ve Neşri'de adı Malhun Hatun, Matrakçı Nasuh tarihinde ise Bâlâ Hatun olarak geçen kişinin aynı olduğunu savunmakta ve farklı yazımların yazım hatası olduğunu düşünmekte, Osman Bey'in tek eşi olduğunu ve onun da Şeyh Edebali'nin kızı olduğunu dile getirmektedirler. Ancak diğer bir grup tarihçi burada iki farklı hikâyeden ve iki farklı kadından bahsedildiğini, Osman Bey'in İtburnu'nda gördüğü Mâl Hatun ile Şeyh Edebali'nin kızının farklı kişiler olduğunu, Osman Bey'in iki evlilik yaptığını ve ilk eşinin Mâl Hatun, ikinci eşinin ise Şeyh Edebali'nin kızı olduğunu kabul etmektedirler. Nitekim Mekece Vakfiyesi de bu görüşü kuvvetlendirmektedir.

Osmanlı tarihinin ilk belgelerinden biri olan evâsıt-ı Rebîülevvel 724 (8-18 Mart 1324) tarihli Mekece vakfiyesinde Mâl Hatun bint Ömer Bey adında biri geçmektedir. Osman Bey'in oğulları (Çoban, Melik, Hâmid, Pazarlı) ve kızının (Fatma) adından sonra Ömer Bey kızı Mâl Hatun, Melik kızı Melek ve Akbaşlı kızı Efendire'nin isimleri geçmektedir ki bu üç hatunun Osman Bey ve Orhan Bey'in eşleri olma ihtimali yüksektir. İlk sırada adı geçen Mâl Hatun'un Osman Bey'e evlat veren ve o sırada hayatta bulunan birisi olduğu düşünülmektedir. Emecen, her ne kadar Mâl Hatun'un Osmanlı resmi tarihinde Şeyh Edebali'nin kızı ve Orhan Bey'in annesi olarak geçse de bugün Şeyh Edebali'nin kızı olmadığının kesinleştiğini ancak Orhan Bey'in annesi olup olmadığının belirsiz olduğunu ileri sürmektedir (Emecen, 2019, s. 182-183).

Uzunçarşılı Osman Bey'in eşinin adının Aşıkpaşazade ve Neşrî tarihlerinde Malhon Hatun olarak geçerken Oruc Bey tarihinde Râbia Hatun, Rüstem Paşa tarihinde ise Bâla Hatun olarak geçtiğini, her ne kadar Osmanlı tarihlerinde Şeyh Edebali'nin kızıyla evlenen Osman Bey'in ondan Orhan ve Alaaddin adındaki oğullarının doğduğu bilgisi geçse de H.

724/ M. 1324 tarihli Orhan Gazi vakfiyesinde Mâl Hatun binti Ömer Bey yazdığını, buna göre Mâl Hatun ya da Malhun Hatun'un Orhan Bey'in annesi olduğunu ancak Şeyh Edebali'nin kızı olmadığını, Ömer Bey adında birinin kızı olduğunu, yani Orhan Bey Şeyh Edebali'nin torunu değil, Ömer Bey'in torunu olduğunu, Şeyh Edebali'nin kızının Bâla Hatun olduğunu ve Osman Bey'in Bâla Hatun'dan Alaaddin adındaki oğlunun doğduğunu, Osman Bey'in oğlu Orhan'ı kendisiyle birlikte sefere götürüp Alaaddin'i Yenişehir'de bırakmasının da o sırada Alaaddin daha küçük yaşta olmasından kaynaklandığını belirterek, tarihlerde aynı kişi mi farklı kişiler mi oldukları kesin olmayan Mâl Hatun ve Bâla Hatun'un farklı kişiler olduklarını ve ikisinin de Osman Bey'in eşi olduğunu, Orhan Bey'in annesinin ise Mâl Hatun olduğunu söylemiş ve Osmanlı tarihlerinde yanlış olarak Mâl Hatun'un Şeyh Edebali'nin kızı, Orhan Bey'in de Şeyh Edebali'nin torunu olduğu bilgisi geçtiğini belirtmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 105).

Danişmend de Uzunçarşılı ile aynı görüşü savunarak Şeyh Edebali'nin Mâl Hatun'un babası olmadığını, bir vakıf kaydında Mâl Hatun'un baba adı olarak Ömer Bey adlı birinin geçtiğini belirtmiştir (Danişmend, 1971, s. 13).

İnalcık da Mekece Vakfiyesi'nde adı geçen Ömer Bey kızı Mâl Hatunûn Osman Bey'in eşi olduğunu kabul etmektedir (İnalcık, 2022, s. 47).

Bugün Osman Gazi'nin kaç eşi olduğu bilinmemekle birlikte hemen hemen bütün Osmanlı tarihlerinde Osman Bey'in Şeyh Edebali'nin kızıyla evlendiği ve onun adının Malhun Hatun ya da Râbia Bâlâ Hatun olduğuna dair rivayetler bulunmaktadır. Şerefüddin Mukbil Paşa vakfiyesinde Malhun Hatun'un Şeyh Edebali'nin değil Ömer Bey adında birinin kızı olduğu görülmüştür. Uzunçarşılı hem Şeyh Edebali'nin kızının hem de şu an kimliği tespit edilememiş olan Ömer Bey'in kızının Osman Bey'in eşleri olduğunu belirtmiştir. Osmanlı kroniklerine göre Osman Gazi'nin Orhan Gazi ve Alaaddin Ali Paşa adında iki olduğu yazarken, vakfiye belgesine göre Çoban Bey, Pazarlı Bey, Hamid Bey, Melik Bey ve Savcı Bey adlarında beş oğlu daha olduğu gibi Fatma Hatun adında da bir kızı olduğu görülmüştür. Ancak bugünkü tarihî belgelere dayanarak bu çocukların Osman Bey'in hangi eşinden olduğu anlaşılamamaktadır.

Bütün bunlar değerlendirildiğinde Osman Gazi'nin eşlerinden birinin Şeyh Edebali'nin diğerinin ise kimliği henüz tespit edilemeyen Ömer Bey'in kızı olduğu ihtimali yüksektir. Ömer Bey'in kim olduğuna dair ise farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden birine göre Orhan Gazi Dönemi'nin önemli ilim insanlarından birisi olan Alaaddin Esved bin Ömer el-Karahisarî olabileceği görüşüdür. Bir diğer görüşe göre ise; asıl ismi Ömer olan Molla Hattab kızını Osman Bey'e verirken, Ertuğrul Gazi'nin kardeşi Dündar Bey'in kızını

da Ömer Bey'in kardeşi Hamid Bey'in kendi oğlu İlyas Bey'e almıştır. Osman Gazi'nin Malhun Hatun'dan olma oğlu Orhan Gazi Dönemi'nde, ona vezirlik yapan Alaaddin Paşa'nın da Malhun Hatun'un kardeşi Alaaddin Esved olduğu ihtimali bulunmaktadır (Turgut, 2019, s. 68-71).

Sakaoğlu Alaaddin Ali, İhtiyarettin Orhan, Pazarlı, Çoban, Savcı, Melik, Hamit adlı oğullarının ve Fatıma adlı kızının Osman Gazi'nin hangi eşi ya da eşlerinden olduğunun bilinmemediğini, Osman Bey'in eşi ya da eşleri olarak Mâl/Malhun/Bala/Rabia Hatun /Hatunlar şeklinde dört farklı isim geçtiğini belirtmektedir (Sakaoğlu, 2015, s. 33).

Alderson'un *Structure if the Ottoman Dynasty* adlı eserinde Osmanlı'nın ilk dönemlerinde Sultanların Türk kadınlarıyla evliliklerinin çok yaygın olmadığı, bunların en önemli istisnalarından birinin, Osman Bey'in eşi ya da eşleri olduğu, Sultanların önemli stratejik ve siyasi evlilikler yaptığı vurgulanmıştır. Osman Gazi ile ilgili anlatılan kaynaklar destansı ve masalsı nitelikler taşımaktadır. Kaynaklarda Şeyh Edebali'nin kızı olduğu söylenen kutlu eş ya da eşlerin adı konusu karmaşıktır. Osman Bey'in eşi ya da eşlerinin adı olarak Mâl Hatun, Malhun Hatun, Bâlâ Hatun, Bâlâhun Hatun, Rabia Hatun, Kameriye Hatun olarak farklı isimler geçtiği gibi Edebali dışında Ömer Bey adında bir kayınbaba adından da bahsedilmektedir. Bu karışıklıklardan ortaya çıkan sonuç Edebali'nin kızı Bâlâ Hatun'un Alaaddin Bey'in, Ömer Bey kızı Mâl Hatun'un da Orhan Bey'in annesi olduğudur (Sakaoğlu, 2015, s. 33).

Sakaoğlu tüm bu verilere farklı bir açıdan bakarak, Osmanlı kaynaklarının hiçbirinde Osman Bey'in iki eşli olmadığını, bu iddianın yeni olduğunu ve Uzunçarşılı'nın Gazi Orhan Bey vakfiyesini imzalayanlardan birinin de Ömer Bey kızı Mâl Hatun olmasından dolayı bu Mâl Hatun'un, Osman Bey'in eşi olduğu iddiasını ortaya atdığını söylemiştir. Sakaoğlu sadece buradan yola çıkarak Osman Bey'in iki eşli olduğunun kabul edilemeyeceğini bildirmiş ve Baba adları Şeyh Edebali ve Ömer Bey ve kız adları Bala, Rabia, Mâl Hatun, Malhun Hatun isimlerinin karışıklığıyla tarihçilerin, Osman Bey'in iki eşi olduğunu düşünmüşlerse de kaynakların Osman Bey'in tek eşi olduğunu dile getirdiğini belirtmiştir (Sakaoğlu, 2015, s. 40-41).

Bütün görüşler karşılaştırıldığında Osman Bey'in tek eşli olup olmadığı tam olarak aydınlatılamamıştır. Osmanlı tarihleri genel olarak rüya hadisesi ile birleştirerek Osman Bey'in gençlik çağlarında Şeyh Edebali'nin kızı ile evlendiğini, Orhan Bey'in bu evlilikten dünyaya geldiğini ve Osman Bey'in tek eşli olduğunu anlatmakta, bu kaynaklardan yola çıkan tarihçiler de bu görüşü desteklemektedir. Ancak Neşri tarihinde Şeyh Edebali'nin kızının adının Malhun Hatun, Matrakçı Nasuh tarihinde ise Bâlâ Hatun olarak geçmesine

rağmen, iki kaynakta da Osman Bey'in İtburnu'nda görüp Eskihisar Beyi ile mücadele etmesine sebep olan ve Osman Bey'in kaçırdığı bilgisinin geçtiği kişinin adı Mâl Hatun olduğundan, bunun Şeyh Edebali'nin kızı değil, Osman Bey'in ilk eşi olduğu ve Osman Bey'in iki evlilik yaptığını düşünen tarihçiler de bulunmaktadır. Mekece Vakfiyesi'nde de Mâl Hatun'un baba adının Ömer Bey olarak geçmesi bu görüşü desteklemektedir. Osman Bey'in iki eşli olduğunu savunan görüşe göre; Mâl Hatun/Malhun Hatun Osman Bey'in ilk eşi ve Orhan Bey'in annesidir. Bâlâ/Râbia Hatun ise Şeyh Edebali'nin kızı ve Osman Bey'in ikinci eşi, oğlu Alaaddin Bey'in de annesidir. Orhan Bey ile Alaaddin Bey'in arasındaki yaş farkı da Mâl Hatun/Malhun Hatun'un ilk eş olduğu kanısını güçlendirmektedir.

3.2.4.2. Kuruluş Osman Dizisinde Rüya Hadisesi

Osman Bey'in eşi/eşleri meselesinde kaynaklar ve tarihçiler arasında bulunan ihtilaf Kuruluş Osman dizisine de yansımıştır. Osman Bey'in Şeyh Edebali'nin kızı olan eşinin adı olarak Bala Hatun adı benimsenmiştir. Dizinin ilk bölümünden itibaren Şeyh Edebali kızı Bala Hatun ile Osman Bey arasında, kaynaklarda da destansı bir şekilde rivayet edilen aşk işlenilmeye başlamıştır. Buradan itibaren dizide tek eşli olduğuna dair rivayetlerin kabul edildiği ve hikâyenin böyle işleneceği düşünülmüştür.

1. sezon 22. bölüm'de Moğollar tarafından yaralanan Osman Bey, Şeyh Edebali dergâhına baygın olarak getirilir. Dergâhta baygın hâlde yatarken Şeyh Edebali ve müritleri sesli zikir yapmaktadır. Bu sesleri yarı baygın bir şekilde duyan Osman Bey Aşıkpaşazade, Neşri ve Matrakçı Nasuh'un tarihlerinde geçen meşhur ve efsanevi rüyayı 22. bölüm 00.42.28'de görmeye başlar.

Şekil 9

Şeyh Edebali'nin Göğsünden Ay Çıkması ve Osman Gazi'nin Göğsüne Girmesi

Şekil 10

Osman Bey'in Göğsünden Ağaç Çıkması

Bu efsanevi hikâyeyi anlatan tarihçiler Osman Bey'in bu rüyayı görmesini gelecekte kurulacak olan cihan devletine yorarlar. Bu devletin atası Osman Bey'se anasını da Şeyh Edebali'nin kızı Malhun Hatun ya da dizide tercih edilen adıyla Bala Hatun olarak görürler ve bu kaynakların hepsinde Osman Bey tek eşlidir. Nitekim Tarık Buğra da hem kitabında hem de senaristliğini yaptığı dizide *Heşt Bihişt*'teki rivayeti temel alarak böyle bir kurguyu tercih etmiştir. Ayrıca kendisi neden böyle bir kurgu tercih ettiğini şu sözlerle ifade etmiştir.

> Osman Gazi'nin bir değil, iki evli olduğunu ben de biliyorum. Ama getirdiğim yorumu ve Zümrütanka motifini zedelemek istemedim... Ve daha başka ayrıntıları da bıraktım veya değiştirdim. Bunu da büyük gerçeğin bu bırakılan veya değiştirilen ayrıntılar yüzünden gölgelenmeyeceğine, aksine daha iyi belireceğine inandığım için yaptım (Buğra, 2014, s. 87, akt. Arslan, 2017, s. 33).

Görüleceği üzere Tarık Buğra Osman Bey'in iki eşli olduğunu bilmesine rağmen, *Heşt Behişt*'teki rivayeti kaynak alarak tek eşli olarak kurgulamasının sebebini, devletin kuruluşunda bir Zümrüd-ü Anka motifi olarak kullanmak olarak açıklamıştır. Kuruluş Osman dizisinde de başlangıçta kaynaklarda geçtiği gibi Osman Bey ve Bala Hatun arasındaki destansı aşk hikâyesi anlatılmış ancak sonra bu kurgu değişmiştir.

22. bölüm 00.48.06'da gördüğü rüyanın şokuyla uyanan Osman Bey, ağlayarak rüyasını Şeyh Edebali'ye anlatmaya başlar. Rüyayı dinleyen Şeyh Edebali 00.51.31'de rüyayı Osman Bey ve Bala Hatun'un nesline padişahlık ihsan edildiği şeklinde yorumlayarak, kızı Bala Hatun ile Osman Bey'in evlenmelerine izin vermiştir. 1. sezon 24. bölüm 1.44.16'da Osman Bey ve Bala Hatun evlenmiştir.

Kuruluş Osman dizisinin ilk sezonunda tek eşli rivayetler üzerinden ilerlenerek Osman Bey'in Şeyh Edebali'nin kızıyla olan aşkları işlenmiş, rüya hadisesine yer verilmiştir. Kaynaklarda verilen rüya hadisesi, ikisinin soyuna padişahlık verildiği şeklinde yorumlanmıştır. Bu hikâyeyi anlatan kaynakların neredeyse hepsinde Osman Bey tek eşli olarak anılmakta ve Orhan Bey'in annesi olarak Şeyh Edebali'nin kızı Bala Hatun kabul edilmektedir. Ancak daha sonra Bala Hatun'un kısır olması ve Osman Bey'e varis gerektiği işlenerek, iki eşli bir senaryoya geçilmiştir. Hâlbuki Osman Bey'in iki eşli olduğunu kabul eden kaynaklara göre; ilk eşi Şeyh Edebali'nin kızı Bala Hatun değil, Ömer Bey kızı Mâl Hatun'dur (Altuğ, 2021, s. 67). Ancak dizide Osman Bey'in ilk eşi Şeyh Edebali'nin kızı olarak gösterilmiş, onun çocuğunun olmaması sebebiyle ikinci evliliği Malhun Hatun'la yaptırılmıştır. Osman Bey'in eşlerinin isimleri karmaşasından da kaynaklarda geçen isimlerden ikisi tercih edilmiştir. Buna göre Kuruluş Osman dizisinde Şeyh Edebali'nin kızının adı Bala Hatun, Umur Bey'in kızının adı ise Malhun Hatun'dur.

3.2.4.3. Bala Hatun

5 sezondur Özge Törer tarafından canlandırılan Bala Hatun Şeyh Edebali'nin kızı ve onun göz bebeğidir. En büyük sırdaşı ve dert ortağı babası Şeyh Edebali'dir. Onun dergâhında yetişmiş, Şeyh Edebali'nin tedrisatından geçmiş, güzeller güzeli, ahlaklı, ilim sahibi, Ahi dergâhında yetiştiği için ticaretten anlayan aynı zamanda Bâciyan'ın başı olduğu için savaşçı bir özelliğe sahiptir.

Âşık Paşazâde'de bahsedilen toplumsal yapılardan biri olan Bâciyân-ı Rum teşkilatı bir kadınlar teşkilatıdır. Ancak bu teşkilata dair başka hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle de garip görülerek bir okuma yanlışı olduğu göz önüne alınmış ve Anadolu Hacıları anlamında Hâciyân-ı Rum ya da Moğollardan kalma bir yapı olarak Bahşiyân-ı Rum olabileceğine dair fikirler ileri sürülmüştür (Köprülü, 2011, s. 113). İslam dünyasında bir Hacılar topluluğu bulunmamaktadır. Uygur ve Moğol yazılarında "kâtip" anlamında kullanılan daha eski kayıtlarda ise "ruhani, sihirbaz, halk şairi" gibi anlamlar taşıyan Bahşı kelimesine bakıldığında bunların Anadolu'da bir zümre hâline gelebilecek bir kalabalık hâline gelmeleri mümkün görünmemektedir. Bütün bunlar da göstermektedir ki bu yapının Bâciyan diye okunması normaldir. Bütün bu görüşler dışında metnin devamı okunduğunda zaten bir kadınlar teşkilatından bahsedildiği anlaşılmaktadır. Hatta kadınların Bektâşi pîri Hacı Bektâş Veli ile olan münasebetlerinden de bahsedilmektedir. Bektâşi ananesinde de kadın tarikat mensuplarına Bacı ünvanı verilmektedir. Memlükler Dönemi'nde Mısır'da kadınlara ait tekke bulunduğu, Selçuklu Dönemi'nde şeyhlere intizab eden kadınların bulunduğu ve örtülü bir biçimde şeyhlerin meclisinde yer aldıkları bilinmektedir. Ancak yine de Anadolu'da böyle bir teşekkül bulunduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bertrandon de la Broquiére XV. Yüzyılın başlarında Dulkadiroğulları beyliğinin otuz bin erkek ve yüz bin kadından oluşan bir kuvvete sahip olduğunu belirtmiştir. Bu durum da Âşık Paşazâde'de geçen Bâciyân-ı Rûm teşkilatıyla uç beyliklerinde yaşayan Türkmen kuvvetleri içerinde yer alan cengâver kadınların kastedildiği de düşünülmektedir (Köprülü, 2011, s. 114). Bala Hatun'un Bâciyân-ı Rûm başı olduğu bilgisi bulunmamakla birlikte dizide bu teşkilatın Bala Hatun'la anlatılması tercih edilmektedir. Bâciyân'ın başı olan Bala Hatun savaşçı bir özelliğe sahiptir. Yeri geldiğinde rahibe kılığına girip Bizans tekfur sarayında casusluk yapmakta, yeri geldiğinde Moğollarla çarpışmaktadır. Hatta bu çarpışmalardan birinde karnına aldığı hançer yarasından dolayı çocuk sahibi olamayacağını öğrenmiştir.

Dizide Osman Bey ile Bala Hatun'un ilk karşılaşması tarihî kaynaklarda rivayet edildiğinden farklı işlenmiştir. Dizide Bala Hatun Bizans kalesinde rahibe kılığında bir

casustur. 1. sezon 1. bölüm 00.51.19'da Osman Bey bir pusuya düşmüş ve yaralanarak çamura batmıştır. Yoldan geçen Bala Hatun bunu görmüş ve rahibe kılığında Osman Bey'in yanına gelerek onu kurtarmaya çalışmıştır. Osman Bey'in Bala Hatun'u ilk görüşü yaralı ve yarı baygın hâlde olmuştur. 1. sezon 1. bölüm 2.18.13'te Osman Bey Bizans kalesine gizlice girdiğinde Bala Hatun'u yeniden görmüş ve hatırlamıştır.

Tarihte Şeyh Edebali'nin kızı Malhun Hatun ya da Bala Rabia Hatun ile Osman Bey'in karşılaşması hep Şeyh Edebali'nin dergâhında olmuştur. Şeyh Edebali Ertuğrul Bey'in saydığı, fikirlerine önem verdiği bir âlimdir ve Osman Bey daha genç yaşından itibaren onun dergâhına gidip onun ilminden faydalanmıştır. Bu dergâha geldiği esnada da onun kızını görüp ona âşık olmuştur. Dizide böyle bir kurgu seçilmesi tarihçi Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil tarafından da eleştirilmiştir. Bala Hatun'un bu devleti büyüten analar yetiştirdiğini, günümüz feminist anlayışıyla erkekler kadar savaşçı ve tekfur kalesine rahibe kılığında ajan olarak gösterilmesinin hatalı bir kurgu olduğunu, kaynaklarda Osman Bey ve Bala Hatun'un aşkları ve hikâyesi bu kadar detaylı anlatılırken dizide böyle bir kurgunun tercih edilmesinin yanlış olduğunu birçok kez farklı videolarda vurgulamıştır (https://www.youtube.com/watch?v=XNmzX7-KAu8 Erişim Tarihi 24.01.2024) (https://www.youtube.com/watch?v=0fUKEZKi9s8 Erişim Tarihi 24.01.2024).

Dizide Osman Bey ve Bala Hatun'un ikinci karşılaşması tarihe uygun olarak Şeyh Edebali dergâhında olmuştur. Osman Bey dergâha gittiğinde Bala Hatun'u yine görmüş ve daha önce gördüğünü hatırlamıştır. Tekfur kalesinde rahibe olarak gördüğü kızın gerçekte Şeyh Edebali'nin kızı olduğunu öğrenince de şaşırmıştır. Bu şaşkınlığa Bala Hatun "Pusatla canımızı, ticaretle Türk'ün ikbalini, edeple de töremizi koruruz Osman Bey" cevabını vermiştir. Dizinin bundan sonraki kurgusunda Bala Hatun ve Osman Bey aşkı kaynaklarda anlatıldığı hâline uygun devam etmiştir.

1. sezon 7. bölüm 2:06.29'da Osman Bey, Bala Hatun'u Şeyh Edebali'den istetmiş; ancak Şeyh Edebali Bala Hatun'u Osman Bey'e vermemiştir. 1. sezon 9. bölüm 1.53.46'da ise Eskişehir Beyi olarak gösterilen Alişar Bey Şeyh Edebali'den kızını istemiş ancak Şeyh Edebali'den ret cevabı almıştır. 1. sezon 14. bölümde Moğollar tarafından karnına isabet eden bir hançer yarasıyla yaralanan Bala Hatun aynı bölümün 1.14.49. dakikasında aldığı yaradan ötürü rahminin parçalandığını ve bu yüzden çocuk sahibi olamayacağını öğrenmiş ve 16. bölümde bunu Osman Bey'e söylemiştir. Osman Bey ise bu duruma 1.26.29'da "Sen ol evlat Allah'ın takdiridir" diyerek cevap vermiş ve Bala Hatun'un çocuğunun olamamasını evlenmelerinin önünde bir engel olarak görmediğini, Allah'ın onlara evlat vereceğine inandığını söylemiştir. Tarihte böyle bir bilgi bulunmadığı hâlde Bala Hatun'un kısır kalması

da kurgu ürünüdür. Dizide neden böyle bir kurgunun tercih edildiği ise ileriki bölümlerde anlaşılacaktır.

1. sezon 22. bölümde yukarıda da anlatılan rüya hadisesinin gerçekleşmesi üzerine 1. sezon 24. bölüm 1.44.16'da Osman Bey ve Bala Hatun evlenmiştir. 2. sezon 32. bölüm 00.42.49'da Osman Bey'le evleneli epey bir zaman geçmesine rağmen çocuk sahibi olamayan ve bu konuda yapılan dedikodulardan bunalan Bala Hatun Osman Bey'in ikinci kez evlenmesine rıza göstereceğini söylemiştir. Çünkü Osman Bey artık obanın başına geçmiştir ve herkes beye vâris gerek diye konuşmaktadır. Osman Bey her seferinde bu düşünceye karşı çıkmasına ve vârisini âşık olduğu Bala Hatun'un doğurmasını istemesine rağmen, babası Ertuğrul Bey'in de bu konudaki vasiyetinden sonra ikinci eş meselesine sıcak bakmaya başlamıştır. 2. sezon 36. bölüm 1.34.53'te Osman Bey, obaya sığınan Kıpçak Türkü Targun Hatun'la evlenmek istemiş ancak Targun Hatun'un hain çıkmasıyla bu evlilik gerçekleşmemiştir.

Tarihte böyle bir olay geçmediği için bu olay da Osman Bey'in ikinci evliliği meselesinin açılması için kurgulanmıştır. 2. sezon 46. bölüm 00.03.12'de Osman Bey Bizans askerleriyle cenkteyken zor durumda kaldığında, onu ok atarak kurtaran bir kadın karakter diziye girmiştir. Bu kadın Umur Bey kızı Malhun Hatun'dur. Osman Bey ile Umur Bey arasında çıkan ihtilaftan rahatsız olan Şeyh Edebali, hem bu ihtilafı bitirmek hem de Ertuğrul Bey'in vasiyetini yerine getirmek için 2. sezon 57. bölüm 2.10.05'te Osman Bey'in, Umur Bey'in kızı Malhun Hatun ile evlenmesi gerektiğini söyler. Zaten vârisini doğuracak kişinin bir bey kızı olmasını isteyen Osman Bey de bu durumu kabul etmiştir. Buraya kadar hep Osman Bey'in tek eşli olduğu rivayetlerdeki kurguya göre işlenen Osman Bey ve Bala Hatun aşkı bundan sonra Osman Bey'in ikinci evliliği yapma düşüncesiyle değişmiş ve iki eşli rivayetin kabul edildiği görülmüştür. Her ne kadar o dönemde çok eşlilik normal kabul edilse de günümüz izleyicisinin tepkisi hem de Bala ve Osman aşkının 2 sezon derinlemesine işlenmesinden dolayı, ikinci eşi izleyicinin gözünde de kabul ettirebilmek adına Bala Hatun'un çocuğunun olmaması sebep gösterilmiştir. Ancak tarihte Bala Hatun kısır değildir. Osman Bey'in oğlu Alaaddin Ali'nin annesidir. Ayrıca Osman Bey ile Umur Bey arasında husumet çıkartılması kurgulanarak, bu evliliğin siyasi bir evlilik ve bir mecburiyet olduğu izleyiciye kanıtlanmaya çalışılmış, bununla da yetinilmeyip Ertuğrul Bey'in vasiyeti olarak gösterilmiş ve hatta bu evlilik fikrini ilk ortaya atan da Osman Bey'in rüyasını "sizin soyunuza padişahlık verildi" diye yorumlayarak kızını Osman Bey'le evlendiren Osman Bey'in kayın babası Şeyh Edebali olmuştur.

Böylece Şeyh Edebali'ye de devletin ikbalini kızının mutluluğundan üstün tutan bir misyon yüklenmiştir. 58. bölüm 00.31.17'de Osman Bey'e evlat veremediği için kendini suçlayan ve Ertuğrul Gazi'nin vasiyetini hatırlatan Bala Hatun ikinci eşe razı olduğunu tekrar Osman Bey'e hatırlatmıştır. 58. bölüm 1.03.20'de Osman Bey eşi Bala Hatun'a, Kayı'ya veliaht verebilmek için yeniden evleneceğini ancak gönlündekinin Bala Hatun olduğunu söylemiştir. Bala Hatun Osman Bey'e bunun için aklında biri olup olmadığını sorunca Osman Bey, Şeyh Edebali'nin de isteğiyle Malhun Hatun'la evleneceğini söylemiştir. Bala Hatun kendi babasının da böyle bir isteği olmasına şaşırır. Bala Hatun, Malhun Hatun adını duyunca kıskanmış, sinirlenmiş ve ağlamış, bir yandan da hem Osman Bey'e hem babası Şeyh Edebali'ye sitem etmiştir. Osman Bey ise Malhun Hatun'un seçilme sebebinin iki oba arasındaki husumeti bitirmek olduğunu söyler. Bala Hatun istemezse bu evliliğin olmayacağını da belirtir. Bala Hatun ise Osman Bey'in Şeyh Edebali'nin arzusuna karşı gelmemesi gerektiğini söyler. Bala Hatun Ertuğrul Gazi'nin vasiyeti ve Şeyh Edebali'nin arzusu yerine gelsin, Osman Bey veliahtına kavuşsun diye bu evliliğe rıza gösterir.

58. bölüm 1.28.29'da Bala Hatun babası Şeyh Edebali'nin yanına gelir. Bala Hatun çektiği acıyı babasına anlatır, babası ise ona sabır öğütler. 59. bölüm 1.44.40'ta babası Şeyh Edebali ile dertleşmeye gelen Bala Hatun'a babası, Hz. İbrahim'in eşi Hz. Sare'yi anlatmıştır. Hz. Sare de hem kısır hem de yaşlıdır ve bu yüzden ikinci eşi kabul etmiş, buna sabır göstermiş, bu sabrının sonunda evlatla mükâfatlandırılmıştır. Bala Hatun'a da babası aynısını öğütler. İkinci eşe sabreder ve dua ederse Allah'ın kendisine de evlat verebileceğini söyler. Bu sözler de şimdi kısır gösterilen Bala Hatun'un ileride tarihe uygun olarak anne olacağına işaret edilmek için kurgulanmıştır. 60. bölüm 1.04.56'da dışarıda Osman Bey ve Malhun Hatun'un düğünü olurken, içeride Bala Hatun ağlamaktadır ve bunu kendi imtihanı olarak görmektedir. Böylece kısır olarak kurgulanan Bala Hatun'un hikâyesi Hz. İbrahim kıssası üzerinden tarihe göre devam ettirilerek, Alaaddin Ali'nin annesi olarak yazılmıştır. 64.bölümde Orhan'ın doğumunun hemen ardından, 2.16.53'te Bala Hatun da yine babasının kendisine öğütlediği Hz. Sare'yi hatırlatarak, hamile olduğu haberini Osman Bey'e verir. 3. sezon 84. bölüm 1.21.45'te de Bala Hatun doğum yapmış, 2.02.43'te de Osman Bey oğlunun adını Alaaddin koymuş, 2.03.54'te dedesi Şeyh Edebali tarafından bebeğin kulağına ezan okunarak ona Alaaddin Ali adı verilmiştir.

Ahi terbiyesinde yetişen Bala Hatun ticaret işlerinden de anlamaktadır. Osman Bey'e büyük bir aşk ve sadakatle bağlı olan Bala Hatun ilk andan itibaren Osman Bey'in yeni bir devlet kurma düşüncesinin en büyük destekçisi olmuş, bu uğurda her türlü fedakârlığı

yapmıştır. Nitekim Osman Bey Kayı Obasının başına geçtikten sonra ona bir evlat veremediği için beye varis gerek diye düşünerek kendi nefsini hiçe sayıp Osman Bey'in yeniden evlenmesine razı olmuş, hatta onu kendi elleriyle evlendirmeyi bile düşünmüştür. Ancak umudunu hiçbir zaman kaybetmeyen ve tevekkül edip dua eden, imanı yüksek bir karakter olarak yazılan Bala Hatun, çocuğunun olmamasını ve bu yüzden büyük bir aşkla bağlı olduğu Osman Bey'in yeniden evlenmesini bir imtihan olarak görüp, bunu sabırla karşılamış ve bu sabrının mükâfatını bir mucizeyle görerek çocuk sahibi olmuş, Alaaddin Ali'yi dünyaya getirmiştir.

Başlarda Osman Bey'i kıskanan ve Malhun Hatun'la anlaşamayan Bala Hatun zamanla onunla iş birliği yoluna gitmiş ve onun çocuklarını da kendi çocuğundan ayırmayarak yeri geldiğinde Malhun Hatun'un çocukları için de canını hiçe sayacak kadar fedakâr bir anne olmuştur. Osman Bey'in en büyük destekçisi ve aşkı olan, Osman Bey'in de büyük bir aşkla evlendiği ve "Balam" diye hitap ettiği ve Kayı Obasının baş hatunu olan Bala Hatun karakteri, genel olarak tarihe uygun bir şekilde anlatılmış ancak savaşçı özellikleri olduğundan fazla vurgulanmıştır. Bâciyân-ı Rûm teşkilatını anlatmak için tarihte geçmediği hâlde bu teşkilatın başı olarak kurgulanmıştır. Yine tarihte kısır olduğuna dair hiçbir bilgi bulunmadığı hâlde ikinci eşi kabullendirmek adına kısır olarak kurgulanıp daha sonra gösterdiği sabrın bir mucizesi olarak çocuk sahibi olmuştur. Sadece Alaaddin Ali'nin değil hiçbir kaynakta adı geçmeyen Halime adlı bir kız çocuğunun da annesi olarak kurgulanmış ancak bu çocuk bebekken öldü gösterilmiştir.

Şekil 11

Osman Bey ve Bala Hatun'un Düğünü

3.2.4.4. Malhun Hatun

46. bölümden itibaren Kuruluş Osman dizisine giren Malhun Hatun karakteri 4 sezondur Yıldız Çağrı Atiksoy tarafından canlandırılmaktadır. Malhun Hatun, Kızılbeyoğulları obasının başı Umur Bey'in kızıdır. Umur Bey'in oğlu olmadığı için erkek gibi yetiştirilen Malhun Hatun, savaşçı ve siyaset erbabıdır. Nitekim diziye girdiği ilk sahnede bir vuruşmada sıkışan Osman Bey'in hayatını kurtarmıştır. Malhun Hatun savaşçı özelliktedir. Babasının olmadığı zamanlarda obanın başında ona vekâlet edecek kadar siyasetten anlamaktadır. Nitekim Osman Bey'le evlendikten sonra da bu özellikleri sürdürülmüş ve Osman Bey olmadığında ona vekâlet etmiştir. Bütün bu özellikleriyle "tam bir bey kızı" olduğu vurgulanmıştır.

59. bölüm 2.05.21'de Malhun Hatun'un babası önce kızına bu nikâha rızası olup olmadığını sorar. Malhun Hatun iki büyük Türkmen obasının selameti için hatunu olan bir obaya gelin gitmeyi kabul ettiğini söyler. Ancak Malhun Hatun Osman Bey'e eşleri arasındaki adaleti nasıl sağlayacağını sorduğunda, Osman Bey ilk hatunu ve varisinin anasının ayrı otağlarda kalacağını, gelirlerinin birbirinden ayrı olacağını, yardımcılarını kendilerinin seçeceğini, hiç kimsenin birbirine emretmeyeceğini söyler. Malhun Hatun Bala Hatun'un kendisine nasıl davranacağını sorunca da Osman Bey, bir hatunun üzerine gelen bir hatunu sevmesinin beklenemeyeceğini ancak hürmet göstereceğini ve hürmet bekleyeceğini söyler. Malhun Hatun bu evliliğin yalnızca siyasi bir evlilik mi olduğunu sorduğunda Osman Bey'in cevabı ise Kayı beylerinin varis için kendisinin yeniden nikâhlanmasını istediğini, kendisinin ise Osman Bey'den sonraki Kayı Beyinin anasını bulmayı beklediğini ve şimdi bulduğunu söyleyip Malhun Hatun'a babasının yanında kendisiyle evlenmeyi istemediğini sormuş, Malhun Hatun da olumlu cevap vermiştir.

Bala Hatun'un çocuğu olmadığı için Osman Bey'e bir varis gerektiği söylentilerinin ortaya çıktığı ve Osman Bey'in "vârisimin anası bir bey kızı olmalıdır" dediği sırada diziye giren Malhun Hatun, bu özelliklerin hepsini karşılamaktadır. Osman Bey ile Umur Bey'in arasında çıkan anlaşmazlıktan sonra barışın sağlanabilmesi ve Osman Bey'e varis dünyaya getirebilmesi için siyasi bir evlilikle Osman Bey'le evlenmiştir.

Tarihte Osman Bey'le Malhun Hatun'un siyasi bir evlilik yaptıkları bilgisi bulunmamaktadır. Dizide anlatılan Malhun Hatun'un Mekece Vakfiyesi'nde adı geçen Ömer Bey kızı Mâl Hatun olduğu düşünüldüğünde, Neşrî ve Matrakçı Nasuh'ta yer alan bilgilere göre Osman Bey'le siyasi bir evlilik yapmamış, tam tersi Osman Bey Mâl Hatun'a aşkı yüzünden Eskihisar Beyi ile çatışmaya girmiş ve Mâl Hatun'u kaçırmıştır. Üstelik bu

kaynaklardaki anlatım sırasına bakıldığında Mâl Hatun Osman Bey'in ikinci eşi değil ilk eşidir. Nitekim Öztürk de bu iki kaynakta yer alan bilgileri Osman Bey'in iki eşliği olduğu şeklinde yorumlamış ve gençlik zamanlarında Eskihisar'a giderken gördüğü Mâl Hatun/ Malhun Hatun'u görüp sevdiğini ve daha sonra onu kaçırdığını ayrı Şeyh Edebali'nin kızı Rabia Hatun'la evliliğini ayrı ele almıştır (Öztürk, 2012, s. 58). Ancak dizide Osman Bey'in tek eşli olduğu rivayetlerine göre bir başlangıç yapıldığı ve iki eşli rivayete Bala Hatun kısır gösterilerek geçildiği için Malhun Hatun karakteri tarihte yer alan bilgilerden çok farklı kurgulanmıştır.

64. bölüm 2.07.46'da Malhun Hatun Orhan Bey'i dünyaya getirir. 64. bölüm 2.11.45'te Osman Bey doğan oğluna Orhan adını verir.

Dizide Osman Bey Malhun Hatun'a ilk zamanlar soğuk davrandıysa da vârisi Orhan Bey dünyaya geldikten sonra her iki eşine de eşit yaklaşmış, Malhun Hatun'u "benim Gökçe Hatunum", "Malhunum" gibi sözlerle sevmiştir. Malhun Hatun da Osman Bey'e büyük bir aşk ve sadakatle bağlı olmuş, kurulacak yüce devlet için Osman Bey'e bir vâris verebilmek ve iki Türk obası arasındaki düşmanlığı bitirebilmek adına, bir bey kızı olduğu hâlde hatunu olan bir obaya gelin gitme fedakârlığını göstermiştir. Nitekim ileride oğlu Orhan Bey için de gerektiğinde böyle bir fedakârlığı yapabilecek bir eş aramış ve bu nedenle Orhan Bey'in Bizans prensesi Holofira'yla evliliğine karşı çıkmıştır. Ancak tarihte Osman Bey ile Mâl Hatun'un evliliği bu şekilde anlatılmadığı için bu özellik kurgu unsurudur.

Tarihte Osman Bey'in Şeyh Edebali'nin kızı olan eşi için Bala Hatun, Malhun Hatun ve Rabia Hatun isimleri geçmektedir ve dizide bu isimlerden biri seçilerek Özge Törer'in canlandırdığı karaktere Bala Hatun ismi verilmiştir. Osman Bey'i iki eşli kabul eden kaynaklara bakıldığında gerek Mekece Vakifyesinde gerek Neşrî ve Matrakçı Nasuh tarihlerinde Osman Bey'in diğer eşi için Mâl Hatun/Malhun Hatun adı geçmektedir. Dizide de Malhun Hatun ismi tercih edilmiştir.

Şekil 12

Osman Bey ve Malhun Hatun'un Düğünü

98. bölüm 2.05.56'da Osman Bey Malhun Hatun'a "Senin gibi bir devlet ana ardımda olmayaydı hanem böyle mi olurdu?" demiştir. 4. sezon 101. bölüm 1.34.30'da Bala Hatun Malhun Hatun'a "Biz sadece Osman Bey'in hatunu ve uğruna ölecek neferleri değiliz, kurulacak görklü devletin analarıyız" der ve yine Malhun Hatun da aynı bölüm 1.35.02'de "O devlet ki uğruna bin evlat feda, yüreğimiz yansa da Devlet Ana olma vazifesi her şeyden evvel gelir." demiştir. 4. sezon 108. bölüm 00.45.01'de Malhun Hatun Bala Hatun'a "Bu mülkler canla alınır, canla verilir. Usul böyledir. Lakin ricat olacaksa bile benim Devlet Ana olarak tedbir almam icab eder." sözlerini sarf eder. 5. sezon 148. bölüm 1.16.35'de Osman Bey Malhun Hatun'a "Ee Devlet Ana'yı karşılarında gördüklerinde onlar da vaziyetin ciddiyetini anlayacaklar." demiştir.

Türk geleneğinde devlet ve ülke yani toprak kutsaldır. Bu kutsiyetten dolayı bu iki kavram ana ve baba sözleriyle ifade edilmiştir. Toprak besleyiciliği ve doğurganlığı ile "ana" kavramıyla özdeşleştirilmiştir. Nitekim Cengiz Aytmatov'un da *Toprak Ana* isimli kitabı bulunmaktadır. Devlet ise hem koruyup kollaması hem otoritesi hem de ceza yönüyle "baba" kavramıyla özdeşleştirilir ki günümüzde bile "Devlet Baba" tabiri halk arasında yaygındır. Ancak Kemal Tahir bu kavramı değiştirir ve Osmanlı Kuruluş Dönemi'ni anlattığı kitabına *Devlet Ana* adını verir. Ancak Kemal Tahir'in kitabındaki "Devlet Ana" karakteri Osman Bey'in eşleri Mâl Hatun ya da Balkız değildir. Dizide bu karakter Bâciyân-ı Rûm'un da başı

olarak gösterilen Bacıbey karakteridir. Bacıbey, sert mizaçlı ve koruyucu olduğu ayrıca eşini ve oğlunu şehit veren güçlü bir kadın olduğu için, Devlet Ana olarak anılmaya başlanmıştır. Kemal Tahir Bacıbey'e Devlet Ana diyerek Türk kadının cesareti ve yiğitliğini vurgulamıştır. Kuruluş Osman dizisi de Kemal Tahir'in bu romanına atıf yapmak istediğinden olacaktır bu "Devlet Ana" tabirini birkaç defa kullanmıştır. Ancak dizide bu tabir Osman Bey'in eşleri Bala Hatun ve Malhun Hatun için kullanılmaktadır. Çünkü Osman Bey'in iki eşi ve onlardan doğan iki oğul, devletin iki önemli sacayağını oluşturur. Malhun Hatun, bey kızıdır. Onun oğlu Orhan Bey'in de annesi gibi siyaset ve savaşçılık özellikleri baskındır. Ayrıca Osman Bey'den sonra tahta çıkacak vâris de odur. Bala Hatun ise Şeyh kızıdır. Onun oğlu Alaaddin Ali'de medrese eğitimi almıştır ve ilmî yönü ağır basmaktadır. Devlet için önemli olan bu iki özelliğe sahip iki oğulun anaları oldukları için dizide Osman Bey'in eşlerine bu ünvan verilmiştir. Ancak dikkat edilirse "Devlet Ana" tabiri Bala Hatun'dan ziyade Malhun Hatun için daha fazla kullanılmaktadır. Malhun Hatun'un Osman Bey'den sonra tahta geçecek olan Orhan Bey'in annesi olmasından dolayıdır ki devletin ve hanedanın annesi olarak düşünüldüğü için, dizide "Devlet Ana" tâbiri onun için daha fazla kullanılmıştır.

3.2.5. Geyhatu

Anadolu'daki Moğol istilasının önemli karakterlerinden biri olan İlhanlı şehzadesi ve daha sonra da İlhanlı tahtına geçerek hükümdar olan Geyhatu hem tarihî kişiliği hem de dizide yer alan önemli karakterlerden biri olmasından dolayı burada incelenecektir.

3.2.5.1. Tarihte Geyhatu

Geyhatu İlhanlı hükümdarı Abaka Han'ın oğludur. Argun Han'ın son dönemleri hastalıkla geçtiği için veliahd belirlenememesinden dolayı kurultayda Argun Han'ın oğlu Gazan Han değil Geyhatu hükümdar seçilince İlhanlı tahtına geçmiştir (Yuvalı, 1996, s. 44). Geyhatu tahta çıkmadan önce Anadolu'daki Moğol idaresinin liderliğini yapmış, Antalya'da bulunduğu esnada Argun Han'ın ölüm haberini almış ve Ahlat yakınlarına geldiğinde hükümdarlığını ilan etmiştir (Yuvalı, 1996, s. 45).

Argun Han tahta geçtiğinde, 1285 yılında yanına 20 bin kişilik bir kuvvet vererek, Türkmen hareketlerini bastırmak amacıyla Geyhatu'yu Anadolu'ya göndermiştir (Uyar & Ateş, 2023, s. 103). 1286 yılında Erzincan'dan Aksaray'a gelmiş, buraya gelirken Sivas ve

Kayseri'den geçmiştir (Uyar & Ateş, 2023, s. 105). Geyhatu özellikle Anadolu'da bulunduğu esnada buradaki Moğol istilasının liderliğini yapmış, Lârende, Denizli ve Menteşe toprakları bu istiladan en fazla etkilenen yerler olmuştur. Kaynaklar Geyhatu'nun Selçuklu başkenti Konya'yı da yağmalamak istediğini ancak Ahi Ahmed Şah'ın onu bu düşünceden vazgeçirdiğini yazmaktadır (Yuvalı, 1996, s. 45). Buna göre Geyhatu Konya'ya girdiğinde halk Mevlana türbesine sığınmış, Geyhatu ise yolda Sultan Veled ile karşılaşıp Mevlana'nın makamına saygı göstermiş, Konyalılar'ı affetmiştir. Konya önününde konaklarken Ahi Ahmet Şah, Konya'nın ileri gelenleri ile birlikte Geyhatu'ya hediyeler getirmiştir (Uyar & Ateş, 2023, s. 107). Geyhatu'ya karşı Anadolu'da en fazla direniş gösteren kişi ise Çobanoğlu Beyi Müzafferüddin Yavlak Arslan ve onunla birlikte hareket eden Selçuklu Şehzadesi Rükneddin Kılıçarslan'dır. Ancak Moğollarla olan mücadelede Türkmenler, kısmi başarılar elde etmenin ötesine geçememişlerdir. Geyhatu tahta çıktıktan sonra da Memlük-İlhanlı mücadelesi devam etmektedir. Genel itibariyle dirayetsiz ve müsrif bir hükümdar olarak bilinen Geyhatu Dönemi'nde, en büyük zorluğu Anadolu halkı yaşamıştır. Zalim bir hükümdar olarak anılmasa da müsrifliğinden dolayı gerekli vergileri almak için, Anadolu'ya gönderdiği memurlar halka ağır işkencelerde bulunmuşlardır. Kendisine isyan eden Baydu ile yaptığı savaşı kaybederek Mugan'a kaçmış ancak 21 Mart 1295 tarihinde yakalanarak idam edilmiştir. Geyhatu Argun Han'ın aksine Müslümanlar'a karşı daha ılımlı yaklaşmıştır. Özellikle âlim ve şeyhlere karşı daha saygılı davranmıştır. Bu durumda karısının Müslüman olmasının da etkisi bulunmaktadır (Yuvalı, 1996, s. 45).

3.2.5.2. Kuruluş Osman Dizisinde Geyhatu

Kuruluş Osman dizisinin 30. bölümünde diziye giren Geyhatu karakteri, Özbek oyuncu Maruf Otajanov tarafından canlandırılmıştır. 38. bölüm 1.31.20'de Argun Han'ın ölüm haberini alan Geyhatu tahta çıkmak için yola çıkar. Dizide Argun Han'ı öldürenin Geyhatu olduğu söylense de kaynaklarda böyle bir bilgi geçmemektedir. Anadolu Selçuklu Devleti'ni etkisiz hâle getiren Geyhatu'nun, devlet içerisinde kendisine bağlı olan vezirleri bulunmaktadır. Anadolu halkı ise ağır vergilerden ve Moğolların istilalarından müzdariptir. Dizideki diğer Moğol komutanlar gibi Geyhatu'nun da Anadolu'daki en büyük düşmanı Osman Bey'dir ve Osman Bey ile Geyhatu arasında mücadeleler yaşanmaktadır. Hatta 81. bölümde Geyhatu Osman Bey'in ata toprağı Söğüt'ü işgal etmiştir. Bu işgalin sebebi ise Osman Bey'in Geyhatu'ya hizmet eden Selçuklu vezirini esir almasıdır.

Osman Bey Geyhatu'ya hiçbir zaman boyun eğmez ve ona meydan okur. 83. bölüm 1.44.33'te de Osman Bey hem İlhanlı'ya hem de Selçuklu'ya isyan kararı alır. 85. bölüm 1.16.46'da Osman Bey Geyhatu'nun eline esir düşer. Geyhatu Osman Bey'e "senin soyunu kurutacağım" der ancak Osman Bey esirken dahi Geyhatu'ya boyun eğmez ve onu öldüreceğine dair yemin eder. Ancak bu esaret tamamen Osman Bey'in oyunudur. Geyhatu'nun askerleri yerine kendi askerlerini geçiren Osman Bey, işaret verdiğinde askerler harekete geçer ve bu sefer Osman Bey Geyhatu'yu esir alır. Geyhatu'nun karargâhı ise dağıtılır. Osman Bey Geyhatu'yu sürükleyerek obaya getirir. 85. bölüm 2.14.56'da Geyhatu ve onun iş birliği yaptığı Selçuklu Veziri Alemşah ahalinin karşısına çıkartılır. Osman Bey, ikisini de öldüreceği esnada Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Mesud obaya gelir. Sultan, Geyhatu ile ittifak içerisinde olduğunu ve yaptığı şeyin asilik olduğunu Osman Bey'e bildirir. Ancak Osman Bey Sultan'ın karşısında Vezir Alemşah'ı öldürür. Osman Bey Sultan'a şahitler göstererek vezirin ihanetini kanıtlamaya çalıştır. Hatta Bizans tekfurları bile Osman Bey lehine şahitlik eder. Bütün bunlar üzerine Sultan, Vezir Alemşah'ın ölümüne ses çıkartmaz ancak Geyhatu'nun öldürülmesine de izin vermez. Osman Bey Yenişehir sınırlarındaki köyleri ve askerleri için teçhisatları vermesi karşılığında Geyhatu'yu öldürmekten vazgeçer.

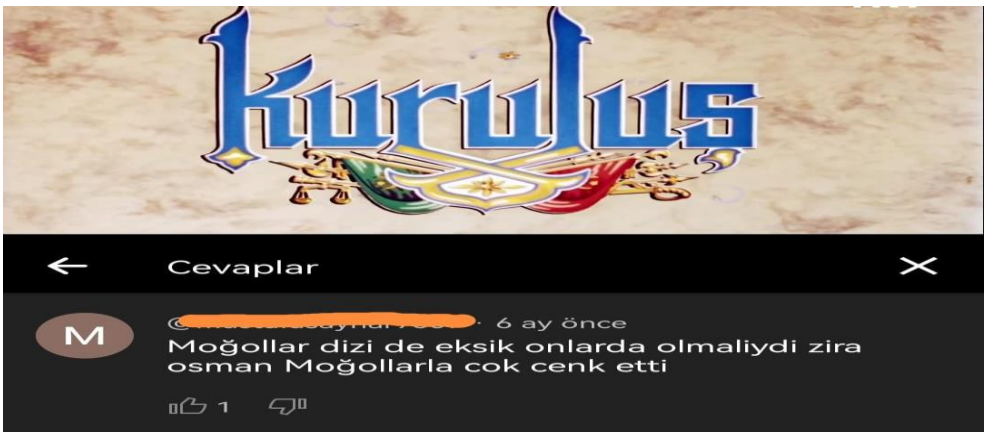
Bu bilgiler izleyici karşısında Osman Bey'i hiç yapmadığı ve güttüğü politikalara tamamen aykırı unsurlarla daha da yüceltme çabasıdır. Çünkü çizilen Osman Bey, karakteri ne Selçuklu Sultanı ne Moğol ne İmparator kimseyi tanımayan, kafasına koyduğunu yapan ve herkese başkaldıran bir karakterdir. Bu da fetih politikasını, İlhanlı Devleti'nin içinde bulunduğu karışıklıklara göre düzenleyen, Anadolu'daki İlhanlı komutanı Emir Çoban'ı ziyaret edip, ona hediyeler götüren ve hatta onun adına ithafen oğullarından birinin adını Çoban koyan Osman Bey'in kişiliği ile çelişki göstermektedir. Buna rağmen dizide Geyhatu'nun Anadolu'daki işgal hareketlerine yer verilmesi yanlış gözükmemektedir. Üstelik dizide Geyhatu ile Anadolu'da en fazla mücadele eden Müzafferüddin Yavlak Arslan karakterinin de bulunması bunun yolunu açmaktadır. Dizide Müzafferüddin Yavlak Arslan'ın kız kardeşi Hazal Hatun, Dündar Bey'in eşi olarak kurgulanmıştır. Bu nedenle dizide Yavlak Arslan'ın Osman Bey ile de tanışıklığı bulunmaktadır. Ancak tarihe uygun bir şekilde Yavlak Arslan'ın Geyhatu ile mücadelelerinden dizide hiç bahsedilmediği gibi Müzafferüddin Yavlak Arslan Moğollarla ve Bizans'la gizli ittifaklar yapan, kız kardeşi vasıtasıyla Osman Bey'in obasında casusluk faaliyetleri yürüten biri olarak gösterilmiştir. 32. bölüm 1.46.14'de Kayı obasına gelen Geyhatu karşısında Yavlak Arslan'ı görünce "Senin burada ne işin var Yavlak Arslan?" diye sorar. Yavlak Arslan ise cenk olmadan

konuşup anlaşmaya geldiğini söyleyince de Geyhatu, "Senin üzerine vazife midir Yavlak" diye Yavlak Arslan'ı azarlar. Bu sahnede Geyhatu ile en çok mücadeleyi yapan ve bu uğurda ölen Muzafferiddin Yavlak Arslan, Geyhatu'dan korkan ve ondan azar işiten bir karakter olarak gösterilmiştir. Bu durum kurgunun da ötesinde tarihin çarpıtılması ve yanlış yansıtılmasından ileri gelmektedir.

Bu durum dizide o kadar rahatsız edici boyuta ulaşmıştır ki Kastamonululular Yavlak Arslan'ın dizide hain olarak yansıtılmasına tepki göstermiş ve o zamanın Kastamonu Belediye Başkanı R. Galip Vidinlioğlu dizinin yapımcısı ve senarsti Mehmet Bozdağ ile bu konuyu görüşmüş, bunun üzerine Bozdağ, 2 bölüm içerisinde senaryonun düzenlenerek Yavlak Arslan'ın kahramanlıklarının anlatılacağına dair söz vermiş ve Yavlak Arslan birden Osman Bey'i destekleyen, iyi bir karaktere dönüşmüştür (https://www.gazeteduvar.com.tr/kurulus-osmandan-kastamonululara-yavlak-arslan-yaniti-bekleyin-kahraman-olacak-haber-1504336 Erişim Tarihi 28.04.2024). Ancak buna rağmen Yavlak Arslan'ın Geyhatu ile mücadelesine yer verilmemiş, bu mücadeleyi Osman Bey yapmıştır.

Şekil 13

İzleyici Yorumu

Yukarıda verilen yorum TRT'nin 1988'de yaptığı, başrolünde Cihan Ünal'ın oynadığı, Osman Bey'in hayatını anlatan, Tarık Buğra'nın *Osmancık* romanından uyarlanarak, 12 bölümlük mini dizi hâlinde yayınlanan ve yine senaristliğini Tarık Buğra'nın yaptığı

“Kuruluş Osmancık” dizisinin final bölümünün altına yapılan bir izleyici yorumudur. Yorumda dizi ile ilgili görüşünü bildiren izleyici “Moğollar dizide eksik. Onlar da olmalıydı, zira Osman Moğollarla çok cenk etti.” yorumunu yapmış gözükmektedir. Hiçbir kaynakta Osman Bey’in Moğollarla savaştığı geçmezken, bu izleyicinin böyle bir bilgiyi Kuruluş Osman dizisinden başka bir yerden öğrenmediği anlaşılmaktadır.

Tarih dizilerinin amaçları tarih öğretmek değildir. Bilinçli izleyiciden beklenen de bunları bir belgesel olarak tarih öğrenmek amacıyla değil, kurgu olduğunu bilerek izlemesidir. Ancak bütün televizyon izleyicisinin bu bilinçte olmadığı da bilinen bir gerçektir. Buna rağmen tarih dizileri kurgulanırken, gerçeği tamamen çarpıtılarak yansıtılması izleyici üzerinde böyle bir tesir de bırakmakta ve yanlış olanı izleyip doğru zannerek, doğru olanı eleştirmektedir. Geyhatu ve Müzafferiddin Yavlak Arslan karakterleri de dizide en fazla çarpıtılan iki unsurdur.

3.2.6. Selçuklu Sultanları ve Valide Sultanı

Dizi Selçuklu’nun son dönemini ela aldığı için ara ara Selçuklu Sultanları da dizide yer almıştır. Dizide yer alan Selçuklu Sultanları II. Mesud ve III. Alaaddin Keykubat’tır. Bunların yanı sıra bir de Valide Sultan karakteri yer almıştır.

3.2.6.1. II. Mesud (Gıyaseddin Mesud)

Dizide en çok verilen Selçuklu Sultanı II. Mesud’dur. Bu nedenle II. Mesud’un tarihî karakteri ve dizide yansıtılması karşılaştırarak ele alınacaktır.

3.2.6.1.1. Tarihte II. Mesud (Gıyaseddin Mesud)

II. Gıyaseddin Mesud’un birincisi 1296-1298 ikincisi 1302-1310 yılları arasında olmak üzere iki saltanat dönemi olmuş, 1296-1298 yılları arasında Selçuklu tahtı boş kalırken, 1298-1302 yılları arasında Mesud’un kardeşi Feramurz’un oğlu, III. Alaaddin Keykubat tahtta bulunmuştur (Öden, 1997, s. 292).

II. İzzeddin Keykavus’un oğlu olan Gıyaseddin Mesud, babasının Kırım’da vefat etmesi üzerine tahta geçmiştir. Babasının ölüm haberini alan Gıyaseddin Mesud önce deniz yoluyla Sinop’a gelmiş, daha sonra Kastamonu uç beyi olan Çobanoğlu Müzafferiddin Yavlak Arslan tarafından önce Moğol valisi Samagar Noyan’a, daha sonra da İlhanlı

Hükümdarı Abaka Han'a götürülmüştür. Abaka Han tarafından kendisine Erzurum, Erzincan, Sivas, Diyarbekir ve Harput idaresi verilen Mesud, bir süre Tebriz'de İlhanlı hükümdarının yanında tutulmuştur. Abaka Han'dan sonra tahta geçen Ahmed Teküder ise devleti Gıyaseddin Mesud ile III. Gıyaseddin Keyhüsrev arasında paylaştırsa da bu duruma razı gelmeyen III. Gıyaseddin Keyhüsrev, Moğollar'ın Anadolu valisi Kongurtay ve Vezîr Sâhib Ata Fahreddin Ali ile birlikte Ahmed Teküder'le görüşmeye gitmiştir. Ancak o sırada Ahmed Teküder rakibi Argun ile mücadele hâlindeydi ve Mesud'un yanındaki Kongurtay da Argun'un tarafını tutmaktaydı. Bu nedenle Kongurtay'la da mücadele etmeye başladığı için Keyhüsrev de amacını gerçekleştirememiştir. Bir süre sonra Ahmed Teküder'e ulaşmış olsa da Teküder'in girdiği taht mücadelesini kaybetmesi sonucu, Argun Han'ın İlhanlı tahtına geçmesi, III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in planını boşa çıkartmıştır. İlhanlı tahtına geçmiş olan Argun Han, Tebriz'de tutulan II. Gıyaseddin Mesud'u Anadolu Selçuklu Devleti'nin başına getirirken, III. Gıyaseddin Keyhüsrev'i de öldürttü. Sultan olarak Anadolu'ya geri dönen Mesud Kayseri'de, daha sonra da Konya'da tahta çıkarak, Anadolu Selçuklu Devleti'nin başına geçmiştir. Uzun zamandır Moğol zulmünden usanan Anadolu halkı için Gıyaseddin Mesud'un tahta geçmesi bir umut ışığı doğurmuş olsa da onun da Moğolların gölgesinde kalması bu umudu kısa süre sonra söndürmüştür. Çünkü her ne kadar Mesud, Selçuklu Sultanı olarak tahtta oturmuş olsa da devleti asıl yönetenler Moğol valileriydi. Anadolu Selçuklu Devleti ise hem Moğollara vergi ödeyip hem de Moğol askerlerinin ihtiyaçlarını karşılamak durumundaydı. Halk ise Moğolların ağır vergileri ve zulmü altında baskılanmış durumdaydı. Mesud Dönemi'nde Konya civarında dahi bir düzen tesis edilebilmiş durumda değildir. Çünkü Anadolu Selçukluları hem Karamanoğulları hem de Eşrefoğullarının tehditlerine uğramaktadır. Gıyaseddin Mesud'un Kayseri'de ikamet etmesini fırsat bilen III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi ise kendi torunlarını Konya'da tahta çıkarabilmek için, Karamanoğlu Güner Bey ve Eşrefoğlu Halil Bey'i saltanat nâibi ilan ederek onları desteğini almış ve torunlarının saltanatını ilan etmiştir. H. 684/ M. 1285 yılında Argun Han tarafından kardeşi Geyhatu, 20000 kişilik bir kuvvetle Anadolu'ya gönderilmiştir. III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesinin Argun Han'dan devletin Gıyaseddin Mesud ile torunları arasında bölüştürülmesini istemesi üzerine, bu iki şehzade II. Mesud tarafından Emîridâd Nizâmeddin ile birlikte Argun Han'a gönderilmiş ancak burada bu çocukların III. Gıyaseddin Keyhüsrev'e ait olmadığı anlaşılıp ikisi de öldürülmüştür (Kesik, 2004,s. 342).

Bu sırada Germiyan Türkmenlerinin Beyşehir'i yağmalaması üzerine Mesud, Türk askerleriyle ve Moğol birlikleriyle Germiyanlıların üzerine yürümüş ve Germiyan uç

bölgesini ele geçirdikten sonra, 1287'de önce Konya'ya daha sonra da Kayseri'ye dönmüştür. Mesud'un Geyhatu ile birlikte Karamanlıların üzerine yürümesi üzerine, Larende ve Karaman toprakları Moğol ordusu tarafından tahrip edilmiş, bunun üzerine Karamanoğulları ve Eşrefoğulları Sultan Mesud'dan özür dileyerek itaatlerini bildirmişlerdir. Yine Germiyanoğulları da Konya'ya gelerek II. Mesud ile sulh yoluna gitmiştir. Böylece 1288 yılında Karamanoğulları, Eşrefoğulları ve Germiyanoğulları II. Gıyaseddin Mesud'a itaat bildirmişlerdir. Ancak H. 690/ M. 1291 yılında Argun Han'ın ölümüyle Geyhatu'nun tahta çıkması üzerine, Anadolu'daki boşlukla karışıklıkların artması sonucu Sultan Mesud, Geyhatu'dan yardım istemiş, bunun üzerine Geyhatu Anadolu'ya girmiş ve Sultan Mesud onu Kayseri'de karşılamıştır. Moğol ordusu Lârendeyi ateşe vermiş, Eşrefoğlu toprakları, Denizli ve Menteşe şehirlerini yağmalamışlar, aldıkları ganimetler ve esirlerle Konya'ya dönmüşlerdir. Konya da Moğol ordusunun yağmasından payını almıştır. Bu durumdan rahatsız olan II. Mesud'un kardeşi Rükneddin Kılıçarslan ise Kastamonu'ya giderek Kastamonu uç beyi Çobanoğlu Müzafferüddin Yavlak Arslan ile birlikte Moğol ordusuna karşı birlik olup saltanat iddiasında bulunmuşsa da H. 691/M. 1292'de II. Mesud, Mücîrüddin Emîrşah ve Vezir Necmeddin ile Moğol kumandanları Anit, Göktay ve Giray'ın bulunduğu Geyhatu'nun ordusu, Rükneddin Kılıçarslan ve Müzafferüddin Yavlak Arslan'ın üzerine yürümüş ve bu savaşta Çobanoğlu Müzafferüddin Yavlak Arslan öldürülmüştür. Geyhatu Dönemi'nde de Anadolu halkı ağır vergilerle baş etmek zorunda kalmıştır. Baydu'nun kısa hükümdarlığından sonra tahta Müslüman olan Gazan Han'ın geçmiş olması, Anadolu halkını manevi yönden rahatlatmıştır. Ancak bu sefer de Anadolu'daki Moğol komutanlarının Gazan Han'a isyanları, halkı yine zor durumda bırakmıştır. Bütün bunlar olurken Moğolların koruması altında bulunan Mesud kendisi için daha güvenli olduğunu düşündüğü Kayseri'de ikamet ederken, Konya'yı Ahilere bırakmıştır (Kesik, 2004, s. 343).

O sırada Gazan Han, kendisine isyan eden Baltu'yu cezalandırmak için 30000 kişilik bir orduyu Anadolu'ya göndermiş, isyanda dahli olduğunu düşündüğü Sultan Mesud'u ise tahttan indirip Hamedan'a sürmüştür. Sultan Mesud'un tahttan indirilmesiyle yerine, İlhanlılar tarafından 1298'de, yeğeni III. Alaaddin Keykubat tahta çıkarılmıştır (Öden, 1997, s. 296). Ancak 1302'de Sultan Alaaddin'i tahttan indiren Moğollar, yeniden Sultan Mesud'u tahta çıkartmış olsalar da II. Mesud'un ikinci saltanat dönemi de başarısız geçmiştir. Uzun süren bir hastalıktan sonra H. 708/M. 1308'de Kayseri'de vefat eden Sultan Mesud'un ödeyemediği borçları ve Moğolların bitmeyen istekleri nedeniyle kendini zehirlediğine dair iddialar da bulunmaktadır. Kendisinden sonra 1310'da hanedandan Kılıçarslan tahta çıkmış olsa da ne ülke içerisinde ne de Moğollar tarafından tanınmıştır. Bu nedenle genel kabul

edilen görüşe göre II. Gıyaseddin Mesud, Anadolu Selçuklu Devleti'nin son hükümdarıdır (Kesik, 2004, s. 344).

3.2.6.1.2. Kuruluş Osman Dizisinde II. Mesud (Gıyaseddin Mesud)

Kuruluş Osman dizisinin 3. sezonunda Şener Savaş, 4. ve 5. sezonunda Kubilay Penbelekoğlu tarafından canlandırılan Sultan Mesud karakteri diziye 57. bölüm 00.13.41'de dâhil olmuştur. Konya Selçuklu sarayında Moğol komutanından Osman Bey'in Moğollara karşı koyduğunu öğrenir ve Moğol komutan Sultan Mesud'a tahtta Moğollar sayesinde oturduğunu hatırlatır. Sultan Mesud da Osman Bey'in isyan ettiğini, bu nedenle onu Konya'ya çağıracağını ve Osman Bey geldiğinde onu öldüreceğini söyler. Moğol komutanlara ise büyük bir hürmet gösterir. 01.01.44'te Osman Bey Sultan'ın huzuruna çıkar. Osman Bey Sultan Alaaddin'in babası Ertuğrul Bey'e hediye ettiği hançeri de Sultan Mesud'a hediye eder. Ancak içeri giren Moğol valisi Yargucu Osman Bey'i başına buyruk olmakla suçlar. Selçuklu Sultanı'nın Moğol komutanına ses çıkaramaması üzerine Osman Bey "Babamın emanetini çok yanlış kişilere vermişim" diyerek Selçuklu Sultanı'nı suçlar. Sultan Mesud kendilerinin ellerinin kollarının bağlı olduğunu, bu nedenle Osman Bey'e destek vereceğini söyler. Osman Bey'den İlhanlı'ya değil Selçuklu'ya vergi vermesi istenir. Moğollara vergi vermek istemeyen Osman Bey de bu durumu kabul eder ve Selçuklu Devleti'nin desteğini alır.

85. bölüm 1.30.08'de Osman Bey İlhanlı hükümdarı Geyhatu ve onunla iş birliği yapan Selçuklu veziri Alemşah'ı esir alır ve bunun üzerine Sultan Mesud 2.17.28'de Kayı obasına gelir. Osman Bey Sultan'ın karşısında Vezir Alemşah'ı öldürür. Osman Bey'in vezirin hain olduğunu kanıtlaması üzerine Sultan, bu konuda Osman Bey'i cezalandırmaktan vazgeçer ancak Geyhatu'nun öldürülmesine izin veremeyeceğini çünkü onunla müttefik olduğunu söyler. Osman Bey, Yenişehir çevresindeki köylerin kendisine verilmesi karşılığında Geyhatu'yu teslim eder.

Sultan Mesud'un Moğollar tarafından tahta geçirildiği ve Geyhatu ile ittifak hâlinde olduğu kaynakların da doğruladığı bir durumdur. Ancak Osman Bey'in Geyhatu ile mücadele etmesi, İlhanlı hükümdarı Geyhatu'yu esir alması, Selçuklu Sultanı'nın Geyhatu'yu kurtarmak için Osman Bey'in obasına gitmesi, Osman Bey'in birtakım şartlar ileri sürerek Geyhatu'yu teslim etmesi tamamen kurgudur ve tarihî gerçekliğe uymayan durumlardır.

89. bölüm 1.49.57'de Osman Bey, Bizans İmparatoru ve Selçuklu Sultanı ile anlaşma masasına oturur. Anlaşmanın konusu Bizans-Selçuklu barışı yapmak ve bu kapsamda Osman Bey'in de tekfurlara saldırmasının önünü kesmektir. Osman Bey Absu ve Karaçapuş hisarlarının vergilerinin kendisine verilmesi karşılığında barışı kabul eder. Şartları kabul edilince barış anlaşması imzalanır. 1288-1298 yılları arasında Osman Bey'in fetih politikasına ara vermesi, dizide Osman Bey'in Bizans İmparatoru ve Selçuklu Sultanıyla birlikte tekfurlarla bir barış anlaşması yapmış şekilde kurgulanmıştır. Kaynaklarda böyle bir anlaşma bulunmamaktadır. Osman Bey'in 10 yıl boyunca tekfurlara saldırmama sebebi bir barış anlaşması değil mevcut siyasi ortamdır. Osman Bey dizide gösterildiğinin aksine Moğol İlhanlılarla mücadele yolunu değil onların şiddetini üzerine çekmeden, Bizans tekfurlarıyla mücadele ederek topraklarını batıya doğru genişletme politikası gütmüştür. Bu nedenle ne Moğollara ne Selçuklulara bir meydan okuma girişimi olmuştur. Fetih politikalarını İlhanlıların iç çekişmelerinin olduğu zamanlara göre belirlemiştir. 1298'de yeniden fetih politikası gütmesi ise İlhanlıların bir yandan Sülemiş İsyanı, bir yandan taht kavgaları, bir yandan Memlüklerle mücadele etmesinden kaynaklanmaktadır. 1299'da Osman Bey'in kendi adına hutbe okuttuğu dönem ise Selçuklu tahtında karışıklık olması ve tahtta kimsenin bulunmadığı bir zamana denk gelir. Dizide ise Osman Bey sürekli Moğollarla mücadele eder gösterildiği için 1288-1298 yılları arasında Osman Bey'in tekfurlarla mücadele etmemesine sebep olarak böyle bir anlaşma kurgulanmıştır.

109. bölüm 2.07.22'de Osman Bey Sultan Mesud'u kaçırır. Dizide Sultan III. Alaaddin Keykubat'ın annesi olarak kurgulanan Valide İsmihan Sultan entrika çevirerek Sultan Mesud'u tahttan indirir ve genç yaştaki oğlu Alaaddin'i tahta çıkarır ancak Alaaddin gölge Sultandır ve devletin asıl idaresi Valide Sultan'dadır. Valide Sultan Osman Bey'in büyümesini istemediği için Bizansla ittifak kurarak Osman Bey'le mücadele eder. Oğlu Sultan Alaaddin Keykubat'ı da Osman Bey'e karşı kışkırtır. Tahttan indirilen Sultan Mesud ise Konya sarayında esir tutulmaktadır. Osman Bey Valide Sultan'dan kurtulmanın yolunun, Sultan Mesud'u yeniden tahta geçirmek olduğunu düşündüğünden Sultan Mesud'u kaçırır. Bunun üzerine 110. bölüm 00.05.28'de Sultan Alaaddin hem Osman Bey hem de Sultan Mesud için ölüm fermanı çıkartır. Valide Sultan ise Osman Bey'in teslim olması için eşi Bala Hatun ve kayın pederi Şeyh Edebali'yi tutuklatıp idam ettirmeye kalkar. 125. bölümde Osman Bey sakladığı Sultan Mesud'u tahta çıkartır. 126. bölüm 1.07.24'te İlhanlı hükümdarı Gazan Han'ın da onayıyla Sultan Mesud yeniden tahta geçer.

Kaynakların verdiği bilgilere göre Sultan Mesud'un iki kez tahta çıktığı bilinmektedir. Ancak Sultan Mesud'un tahttan indirilmesinde III. Alaaddin Keykubat ya da onun annesinin

bir etkisi olmamıştır. Gazan Han, Sultan Mesud'un kendisine isyan eden Baltu'ya destek verdiğini düşündüğü için tonu tahttan indirmiştir. Tahttan indirildikten sonra da Sultan Mesud Konya sarayında esir tutulmamış, Hamedan'a gönderilmiştir. Bu nedenle Osman Bey'in Sultan Mesud'u kaçırıp tahta çıkartması mümkün değildir. Sultan Mesud'u tahttan indirmek için mücadele eden Valide Sultan ise III. Alaaddin Keykubat'ın annesi değil III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesidir. Üstelik onun amacı Sultan Mesud'u tamamen tahttan indirmek değil, devleti Sultan Mesud ile kendi torunları arasında bölüştürmektir. Sultan Mesud'un Kayseri'de ikamet etmesinden faydalanarak torunlarını Konya'da tahta çıkarsa da başarılı olamamış ve torunları İlhanlılar tarafından öldürülmüştür.

Sultan Mesud'un yeniden tahta çıkarılmasında ise Osman Bey'in yine hiçbir dahli olmamıştır. İlhanlı Devleti III. Alaaddin Keykubat'ı tahttan indirmiş ve yine Sultan Mesud'u tahta çıkarmıştır. Dizide Osman Bey de bu mevzuuya dâhil gibi gösterilse de bu tamamen kurgu unsurudur.

130. bölüm 00.58.19'da Osman Bey'in Koyunhisar Savaşı'nı kazanmasından sonra Dursun Fakıh'ın telkiniyle Sultan Mesud tüm ahaliye artık hutbenin Osman Bey adına okunacağını bildirir. Bu durum da tamamen kurgudur. Ne Sultan Mesud'un ne de başka bir Selçuklu Sultanı'nın Osman Bey'e ya da başka bir Anadolu beyine hutbe okutmalarına izin verdiği bilgisi bulunmamaktadır. Osman Bey'in adına hutbe okutması, İlhanlı'nın Sülemiş İsyanı ile uğraştığı, Selçuklu tahtının ise boş olduğu zamana denk gelmektedir ve o esnada birçok Türk beyi bağımsızlığını ilan etmiştir. Dizide Osman Bey'in bağımsızlığının Selçuklu iznine bağlı gösterilmesi kurgusu tamamen yanlıştır.

131. bölüm 00.18.41'de Sultan Mesud'un zehirlendiği haberini alan Osman Bey, medrese eğitimi almış ve tıp ilmi ile uğraşan oğlu Alaaddin'i Konya'ya gönderir. Osman Bey'in oğlu Alaaddin Sultan Mesud'un yanına gelir. 1.55.27'de Sultan Mesud son nefesini vermeden önce Moğollardan gizlediği Selçuklu hazinesinin yerini Alaaddin'e söyler. Böylece ölmeden önce de Osman Bey'e desteğini verir ve sonra ölür.

Dizide Osman Bey'in Sultan Mesud vasıtasıyla Selçuklu desteğini alarak büyüyüp güçlendiği algısı verilerek, Osman Bey yüceltilmeye çalışılsa da aslında kendi başarıları göz ardı edilmiştir. Sultan Mesud ya da başka herhangi bir Selçuklu Sultanı'nın Osman Bey'e hazine verdiği bilgisi kaynaklarda bulunmamaktadır. Ayrıca Sultan Mesud'un ödeyemediği borçlarından dolayı intihar ettiğine dair görüşler bulunurken, gizli bir hazineyi Osman Bey'e vermesi tamamen kurgudan ibarettir.

Dizide kurgulanan Sultan Mesud karakteri Moğol hâkimiyeti altında yaşamanın utancını taşıyan ve Osman Bey'e bazen gizli, bazen de açıktan destek veren, ikinci kez tahta çıkmasını Osman Bey'e borçlu olan biri olarak kurgulanmıştır.

3.2.6.2. III. Alaaddin Keykubat ve Annesi

Dizide ele alınan olaylar III. Alaaddin Keykubat Dönemi'ne rast geldiği için özellikle dizinin 4. sezonunda yer alan III. Alaaddin Keykubat ve annesi de önemli karakterlerdendir. Bu nedenle incelenmesi gerekmektedir.

3.2.6.2.1. Tarihte III. Alaaddin Keykubat ve Annesi

Anadolu Selçuklu Devleti Hükümdarı II. İzzeddin Keykâvus'un torunu ve Ferâmurz'un oğlu olduğu bilinen III. Alaaddin Keykubat hakkında, H. 697/ M. 1298 yılından öncesine dair bir bilgi bulunmamaktadır (Sümer, 2022, s. 359). Babası Ferâmurz'un Kırım'dan Anadolu'ya girip Karamanoğulları ile girdiği taht mücadelesini kaybederek, önce Kılikya Ermeni Krallığı'na, daha sonra da Bizans'a iltica etmesinden sonra, 1282'de İstanbul'da doğduğu bilinse de Anadolu'ya geçtiği zaman bilinmemektedir (Göksu Erdeğer, 2020, s. 79).

Anadolu'daki Moğol komutanlarından olan Baltu'nun isyan etmesi üzerine, II. Mesud'un da Baltu'ya destek verdiğini düşünen Gazan Han, onu tahttan indirip Hamedan'a göndermiştir (Sümer, 2022, s. 360). Mesud'un tahttan indirilmesinden sonra 1296-1298 yılları arasında iki yıl boyunca taht boş kalmış, 1298'de Gazan Han II. Mesud'un yeğeni III. Alaaddin Keykubat'ı tahta çıkartmıştır (Göksu Erdeğer, 2020, s. 79). III. Alaaddin Keykubat'ın tahta çıkmasından kısa bir süre sonra H. 698/M. 1299'da Sülemiş isyanı çıkmıştır. Anadolu beyliklerinden de bu isyana destek verenler oldu. Sülemiş'in yakalanarak öldürülmesiyle bu isyan sona ermiştir. Anonim *Selçukname*'ye göre Sultan Alaaddin bu olaylardan kısa bir süre önce Konya'da tahta çıkmıştır. III. Alaaddin Keykubat Sülemiş isyanı sırasında ülkeden ayrılmış, Gazan Han'ı Musul'da karşılamıştır. Sultan Alaaddin'in bu tavrından memnun olan Gazan Han ona ihsanlarda bulunmuş ve Sultan Alaaddin'i Hülâgû'nun kızı ile evlendirmiştir. Sultan, yanında bulunan Karahisarlı Kadı Mecdüddin ile müşrifü'l-memâlik Hamza-i Alevî'nin tesirleri altında kalmış ve onların telkinleriyle Harput, Malatya ve Divriği'deki zenginlerin mallarına el koyduğu gibi onlara işkence etmiştir. Vezir Sâveli Alaaddin bu yüzden Anadolu'daki Moğol komutanı Abuşka'ya sığınmış, Abuşka da

olanları Tebriz'e haber vermiştir. Gazan Han'ın gönderdiği yarlıkla Kayseri'nin doğusundaki Yabanlu yaylağına getirilen Keykubat, Hamza-i Alevî ile Müstevfî Nâsıruddin Muhammed'in ağır bir şekilde cezalandırılmasından dolayı endişelendiği için Konya'ya kaçmaya çalışmış ancak Ürgüp'te yakalanarak Tebriz'e gönderilmiştir. Burada idam kararı çıkmış ancak karısının Moğol hanedanı mensubu olmasından dolayı affedilmişse de tahttan indirilerek yerine yeniden amcası II. Mesud geçirilmiştir. Bundan sonra İsfahan'da hayatını sürdüren Keykubad, maiyetinden birine kızıp ağır sözler söylemesi nedeniyle öldürülmüştür. Tam ölüm tarihi bilinmemektedir (Sümer, 2022, s. 360).

III. Alaaddin Keykubat'ın en bilinen özelliği, Osman Bey'i beylik makamına getirmiş olmasıdır. Kaynakların bazılarına göre Karacahisar'ın bazı kaynaklara göre de Bilecik, Yarhisar ve İnegöl'ün fethinden sonra Osman Bey'e sancak, davul, kılıç, at ve hil'at gibi beylik alâmetleri göndermiş, hatta kendisi de Karacahisar fethine katılmıştır ama Bayıncar'ın Ereğli'ye saldırdığı haberini alınca, fetih işini Osman Gazi'ye bırakarak Erreğli'ye gitmiştir. Kaynaklar hiç oğlu olmayan Sultan Alaaddin'in Osman Bey'i oğlu gibi sevdiğini bildirir (Sümer, 2022, s. 361).

III. Alaaddin Keykubat'ın zayıf karakterli bir hükümdar olduğu, zulüm yoluna gittiği için tahtını kaybettiği, devletin itibarını hem halk hem de Moğollar nezdinde düşürdüğü bilinmektedir (Sümer, 2022, s. 361).

Kaynaklar III. Alaaddin Keykubat'ın babası hakkında çok az bilgi vermektedir. Dedesi II. İzzeddin Keykavus, kardeşi IV. Kılıçarslan'la girmiş olduğu taht mücadelesini kaybedince Bizans'a sığınmıştır (Göksu Erdeğer, 2020, s. 82). Uzun süre ailesiyle İstanbul'da esir hayatı yaşamış olan İzzeddin Keykavus, Altınorda hanı Berke Han'ın yardımıyla esaretten kurtularak Kırım'a gitmiş ancak aile İstanbul'da kalmıştır. 1264 yılında ölünceye kadar Kırım'da yaşayan ve burada Berke Han'ın kızı Urbay Hatun ile evlenen İzzeddin Keykavus ölmeden önce başta oğlu II. Mesud olmak üzere tüm akrabalarını yanına çağırmıştır (Göksu Erdeğer, 2020, s. 83). Anadolu'ya dönüp topraklarının geri alınmasını ve cenazesinin Anadolu'ya defnedilmesini vasiyet etmiş, birinci vasiyeti oğlu II. Mesut tarafından gerçekleştirilse de ikinci vasiyeti gerçekleştirilememiş ve Kefe'ye defnedilmiştir (Göksu Erdeğer, 2020, s. 84). Ferâmurz'un 1264'ten sonra Kırım'da doğduğu tahmin edilmekle birlikte, Altınorda ve İlhanlı kaynaklarında akraba olduklarına dair hiçbir bilgi geçmediğinden, Berke Han'ın kızı Urbay Hatun'dan olmadığı düşünülmektedir. 1280'de Anadolu'ya geldiği düşünülen Ferâmurz hakkındaki bilgiler buradan sonra da sınırlıdır (Göksu Erdeğer, 2020, s. 86-87).

Ferâmurz'un 1280-1282 yılları arasında taht mücadelesi sürdürüp başarısız olunca da Bizans'a sığınmasından yola çıkılarak, 1282'de doğduğu düşünülen III. Alaaddin Keykubat'ın da İstanbul'da doğduğu kabul edilmektedir. Ancak annesinin ve ailesinin kim olduğu, ilk çocukluk yılları ve eğitimine dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca babası Ferâmurz'un İstanbul'da doğduğu bilgisi yer almaktadır. Babası ölünce Bizans İmparatoru II. Andronikos tarafından İlhanlılara gönderilen Keykubad, Gazan Han tarafından amcası II. Mesud'un yerine Selçuklu tahtına çıkarılmıştır (Göksu Erdeğer, 2020, s. 92).

3.2.6.2.2. Kuruluş Osman Dizisinde III. Alaaddin Keykubat ve Annesi

Kuruluş Osman dizisinde III. Alaaddin Keykubat ile ilgili ilk bahis 97. bölüm 2.09.40'ta geçmektedir. Sultan Alaaddin'den gelen haberde Osman Bey'in Selçuklu'dan habersiz başına buyruk davrandığını, Osman Bey'in Yenişehir'i almasına kesinlikle izni olmadığını, eğer sözü çiğnenirse Osman Bey'in üzerine ordu göndereceği bildirilir. Osman Bey buna cevap olarak Kayı Obası'nın hiç kimsenin gölgesi olmadığını, Konya'da hür bir devlet olmadığı için uçların hâkiminin kendisi olduğunu ve Yenişehir'i alacağını, döndüğünde de kendi adına hutbe okutup sikke bastıracağını bildirir. Kaynaklarda ne Sultan Alaaddin'in Osman Bey'in fetihlerine engel olmaya çalıştığı ne de Osman Bey'in Sultan Alaaddin'le ters düştüğü bilgisi bulunmadığından bu sahne tamamen kurgu ürünüdür.
98. bölüm 2.13.49'da Yenişehir, Bilecik ve İnegöl'ü fetheden Osman Bey'in yanına gelen Dursun Fakıh, Osman Bey'e Sultan Alaaddin'in alâmetlerini getirir ve Sultan'ın Osman Bey'e "Fethin durmasın" dediğini bildirir.

Kaynaklar Sultan Alaaddin'in Karacahisar fethine bizzat katıldığı ancak Ereğli'de çıkan karışıklıklardan dolayı geri döndüğü ve Osman Bey Karacahisar'ı fethettiğinde ona alâmetler gönderdiğini bildirir. Bazı kaynaklar ise Sultan'ın alâmetleri Bilecik, Yarhisar ve İnegöl fethinden sonra gönderdiğini bildirmektedir. Dizide Karacahisar fethi hiç gösterilmediği için Sultan'ın Osman Bey ile birlikte savaştığı da gösterilmemiş ve alâmetler Bilecik, İnegöl ve Yenişehir fethinden sonra gönderilmiştir. Fakat bir bölüm öncesinde Osman Bey'in Yenişehir'i fethedeceğini duyan Sultan'ın onu tehdit eder bir haber göndermesi ve bu haber üzerine Osman Bey'in Sultan'a meydan okuması gösterilirken, bir bölüm sonra Sultan'ın fetihler üzerine alâmetler gönderip Osman Bey'in fethini tebrik etmesi kurgusal yönden de hatalı gözükmektedir.

105. bölüm 00.44.40'ta Deniz Barut tarafından canlandırılan Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubat'ın annesi Valide İsmihan Sultan karakteri diziye girmiştir. Yukarıda

verilen tarihî bilgiler göstermektedir ki Sultan III. Alaaddin Keykubat'ın babası hakkındaki bilgiler bile sınırlıdır. Annesine dair ise hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Sultan III. Alaaddin Keykubat'ın babası Ferâmurz'un uzun süre Bizans'ta esir tutulup ardından Kırım'a kaçtığı ve burada bir Altınordu prensesi ile evlendiği bilinse de hiçbir kaynakta Ferâmurz'un bu prensesten çocuğu olduğu bilgisi geçmediği için, III. Alaaddin Keykubat'ın annesinin Bizanslı olabileceği düşünülse de bunlar tamamen tahminden ibarettir ve Sultan Alaaddin'in annesinin kim olduğu bilinmemektedir. Dizide ise Sultan III. Alaaddin Keykubat'ın annesi olarak gösterilen Valide İsmihan Sultan karakteri tamamen kurgudur.

İlk girdiği sahnede kucağında tavuğa benzer bir kuş seven Valide Sultan'a bir haber gelir. Gelen haberde Osman Bey'in büyüdüğü ve kendi başına hareket ettiği yazmaktadır. Bu haberleri duyan Valide Sultan önce kucağındaki kuşun tüylerini yolup, en son kafasını kopartıp üzerine basar. Valide Sultan, kendilerinin Konya'da var olma mücadelesi verirken, Osman Bey'in bunu fırsat olarak gördüğünü söyleyip, bunu ihanet olarak tanımlar. Burada Osman Bey'e tamamen düşman olan zalim bir Valide Sultan kurgulanmıştır. Bu sahne Selçuklu Devleti'ni izleyici gözünde kötü göstermekten ileri giden bir sahne değildir. Osmanlı ve Osman Bey yüceltilirken Selçuklu'nun hiçbir kaynakta adı dahi geçmeyen, kurgudan ibaret bir Valide Sultan karakteri ile kötülenmesi izleyiciyi yanıltmaktadır. Üstelik bütün kaynaklarda Osman Bey'e en çok destek veren ve hatta oğlu olmadığı için Osman Bey'i oğlu kadar sevdiği bilinen III. Alaaddin Keykubat'ın, annesi olarak kurgulanan bir karakterin Osman Bey'e düşman olarak göstermek tarihi çarpıtan bir kurgudur.

Osman Bey hakkında haberleri alan Valide Sultan ona boyun eğdirmek için Yenişehir'e gitmeye karar verir. 105. bölüm 2.03.19'da Valide Sultan Yenişehir'e gelir ve Osman Bey'in esir tuttuğu Bizans prensini serbest bırakır. Osman Bey'in güçlenmesine engel olmak için Bizans'la anlaşma yapmak ister. Esirin serbest bırakılmasına sinirlenen Osman Bey "Burada bey de benim devlet de benim" diyerek Valide Sultan'a meydan okur.

109. bölümde ise Durukan Çelikkaya tarafından canlandırılan Sultan Alaaddin karakteri diziye girer. 109. bölüm 00.19.46'da Osman Bey'in oğlu Alaaddin, Sultanla görüşür. Sultan Alaaddin 00.26.16'da amcası Sultan Mesud'u tahttan indirenin kendisi olduğunu çünkü amcasının basiretsiz olduğunu ve Türkmenlere fazla yüz verdiğini söyler. Bu da tarihsel bilgilerle çelişen bir kurgudur. Sultan Mesud'u tahttan indiren Sultan Alaaddin değil, İlhanlı hükümdarı Gazan Han'dır. Sebebi ise Sultan Alaaddin'in Gazan Han'a isyan eden Baltu'ya yardım ettiğini düşünmesidir. Bundan dolayı Sultan Mesud tahttan indirilerek Hamedan'a gönderilmiştir. Sultan Mesud'un tahttan indirilmesinden sonra taht iki yıl boş kalmış ve III. Alaaddin Keykubat yine İlhanlılar tarafından tahta çıkarılmıştır. Yani dizide

gösterilen Sultan Mesud'u tahttan III. Alaaddin'in indirdiği bilgisi tarihî gerçekliğe uymayan bir kurgudur.

Osman Bey, Valide Sultan'dan kurtulmanın yolunun Sultan Alaaddin'i tahttan indirip sarayda esir tutulan Sultan Mesud'u yeniden tahta çıkartmakla mümkün olabileceğini düşünür. Sultan Mesud Konya'da esir tutulmaktadır. Sultan Alaaddin tahtı için tehdit olarak gördüğü amcasının üzerine cellatlar gönderdiği esnada, Osman Bey gelerek Sultan Mesud'u kurtarır ve gizlice tutulduğu yerden kaçırır. Bunlar da tamamen kurgudur. Osman Bey'in Sultan Alaaddin ile hiçbir zaman arası bozulmamış ve Osman Bey hiçbir zaman Selçuklu tahtına geçecek olan Sultan'ı belirlememiştir. Ayrıca Sultan Mesud tahttan indirildikten sonra İlhanlılar tarafından Hamedan'a götürülmüştür. Bu nedenle Osman Bey'in Sultan Mesud'u gizlice saraydan kaçırması mümkün değildir.

110. bölüm 00.05.28'de Osman Bey'in Sultan Mesud'u kaçırdığını duyan Sultan Alaaddin hem Osman Bey hem de Sultan Mesud için ölüm fermanı çıkartır. Osman Bey kaçırdığı Sultan Mesud'dan tahta çıktığında kendisine ve fetihlerine destek olmasını ister. Sultan Mesud da yeniden tahta çıkarsa Osman Bey'in ardında duracağına dair söz verir. Sultan Mesud tahtını İsmihan Sultan yüzünden kaybettiğini, onun güç hırsı yüzünden yeğenini kendisine düşman ettiğini ve tahtını elinden aldığını söyler. Bunlar da tamamen kurgudur. Dizide Sultan Mesud'u tahttan indirip oğlu Sultan Alaaddin'i tahta çıkaranın Valide İsmihan Sultan olduğu gösterilir. Dizide, Selçuklu'nun İlhanlıların eline düştüğü bir döneme, kadın entrikası eklenmiştir. Tarihte kim olduğu dahi bilinmeyen ve taht konusunda hiçbir dahli olmayan kurgu bir Valide Sultan karakteri, her şeyin sorumlusu hâline getirilmiştir. Üstelik bu Valide Sultan karakteri, düşmanlarla birlik olup Osman Bey ile mücadele etmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi Sultan Mesud'u tahttan indiren de Sultan Alaaddin'i tahta çıkaran da İlhanlı Devleti'dir.

Valide Sultan, Osman Bey'in eşleri arasında fitne çıkararak onların arasını bozup huzursuzluk çıkartmaya çalışır. 111. bölüm 1.10.26'da İsmihan Sultan, Osman Bey Sultan Mesud'u kaçırdı diye onun eşi Bala Hatun ve kayın pederi Şeyh Edebali'yi zindana attırıp idam ettirmeye kalkar. Hiçbir tarihî bilgi Osman Bey'in eşinin ve Şeyh Edebali'nin Selçuklu Devleti tarafından zindana atılıp idam cezası aldığını göstermemektedir. Üstelik bu durum Selçuklu'nun âlimlere ve şeyhlere verdiği değeri de Şeyh Edebali'nin Selçuklu Devleti ile ters düşmediği gerçeğini de yanlış yansıtmaktadır.

115. bölüm 2.05.06'da ise tüm Anadolu beylerini ardında toplayan Valide Sultan, Moğol komutan Nayman ile mücadele kararı alır. Bu durum da tarihî gerçekle örtüşmemektedir. Çünkü en başta Moğolların Nayman adında bir komutanı

bulunmamaktadır. Selçuklu Devleti 1243 Kösedağ Savaşı'ndan sonra tamamen İlhanlı hâkimiyetine geçtiği için, Moğollara karşı bir ordu kurmaları da söz konusu olmamıştır. Moğollara karşı Anadolu'daki Türkmenler mücadele etmiş; ancak Selçuklu ve İlhanlı birlikleri bu isyanları bastırmak için uğraşmıştır. Selçuklu'nun bu isyanları bastırmak için İlhanlılara yardım etme sebebi ise tahtlarının İlhanlılara bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim 122. bölüm 1.44.40'ta Valide Sultan Osman Bey'i yok etmek için Moğol komutan Nayman ile iş birliği yapar.

125. bölüm'de Osman Bey kurduğu oyunla İsmihan Sultan'a bağlı askerleri Konya'dan çıkartır ve Sultan Mesud ile birlikte Konya'ya girerek Sultan Mesud'u tahta oturur. Daha önce kendisinin İsmihan Sultan'ın entrikalarıyla tahttan indiğini söyleyen Sultan Mesud, bu sefer kendisini Moğolların tahttan indirdiğini ve İsmihan Sultan'ı da Moğolların kandırdığını söyler. Konya'ya gelen Sultan Mesud, yakalanarak Sultan Alaaddin'in huzuruna getirilir. Sultan Mesud Alaaddin'in annesinin gölgesinde kaldığını, kurtulmak için uğraştıkları Moğollarla ittifak yaptığını söyler. Osman Bey de yakalanarak saraya getirilir. Sultan Alaaddin kendisine asker vermediği için mi Osman Bey'in hainlik yaptığını sorar. Osman Bey ise düşmanla ittifak yaparak asıl ihaneti annesinin yaptığını ve Sultan'ın da bu kötülüklere sessiz kaldığını ve bu yapılanların Türk'e ve İslam'a ihanet anlamına geldiğini söyler. Osman Bey ve Sultan Mesud'un yakalanması Osman Bey'in kurduğu tuzağın bir parçasıdır. Çünkü Osman Bey'in alpları Valide Sultan'ın askerlerinin yerine geçmiştir. Osman Bey'in alpları ortaya çıktığında Sultan Mesud, Sultan Alaaddin'den tahtı kansız teslim etmesini istese de Valide Sultan teslim olmaz. Çünkü kendisi de olası bir ihanete karşı Moğollarla iş birliği yapmıştır. Moğol askerleri içeri girer. Sarayda çıkan çatışmalar sonunda Osman Bey ve adamları yakalanır. Sultan Alaaddin, amcasının tahtı çok istediği için kendisine ihanet ettiğini söyler. Sultan Mesud ise asıl ihaneti Nayman'la iş birliği yaptığı için Valide Sultan'ın yaptığını söyler. Osman Bey de ihanetle suçlanır. Osman Bey zindandayken Sultan Alaaddin Osman Bey'in yanına gelir. Osman Bey, Sultan Alaaddin'i Moğol komutan Nayman'la iş birliği yaptığı ve annesinin sözünden çıkamadığı için onu tanımadığını, kendisinin isyankâr olmadığını söyler. Sultan Mesud'un Moğol egemenliğinden kurtulmak için uğraşmasından dolayı tahttan indirildiğini ve Moğolların kendi sözlerinden çıkmayan bir Sultan istedikleri için, Valide Sultan'la anlaşıp Sultan Alaaddin'i tahta çıkardıklarını söyler.

126. bölüm 00.53.46'da Osman Bey ve Sultan Mesud idam edileceği esnada İlhanlı Hükümdarı Gazan Han'ın manevi kızı Esrigün Hatun saraya gelerek onları kurtarır. Osman Bey, Müslüman olan İlhanlı hükümdarı Gazan Han'a bir mektup yazarak durumu bildirdiği

için askerleri Konya'ya gelip Osman Bey'i kurtarır. Valide Sultan'ın iş birliği yaptığı Moğol Komutanı Nayman ise İlhanlı'ya ihanet etmiştir. Valide Sultan ve Sultan Alaaddin'in kaçmasıyla 126. bölüm 1.07.24'te Gazan Han'ın da emriyle Sultan Mesud yeniden tahta oturur.

Dizide Sultan Mesud Osman Bey'e destek veren bir Ssultan olarak gösterilirken Osman Bey'le birlikte Karacahisar fethine katılan, ona beylik alâmetleri yollayan III. Alaaddin Keykubat ve kaynaklarda hakkında hiç bilgi bulunmayan annesi, Osman Bey'e engel olarak gösterilmiştir. Osman Bey, Selçuklu tahtına bile müdahale edebilecek bir bey olarak gösterilirken, özellikle Valide Sultan karakteri ile Selçuklu Devleti, izleyici gözünde yanlış gösterilmiştir. Dizide Selçuklu Devleti ile ilgili kurgulanan şeylerin neredeyse tamamı tarihî gerçekliğe uymayacak şekilde ve Selçuklu-Osmanlı düşmanlığı üzerine kurgulanmıştır.

3.2.7. Dündar, Gündüz ve Savcı Beyler

Osman Bey'in amcası olan Dündar Bey ve ağabeyleri olan Gündüz ve Savcı Bey'ler Osman Bey için de beyliğin kuruluş süreci için de önemli yere sahip olan karakterlerdir ve dizide de kendilerine yerverilmiştir.

3.2.7.1. Dündar Bey

Gerek Osman Bey ile girdiği taht mücadelesi gerekse sonraki dönemde yaşadığı anlaşmazlıklar ve sonunda da Osman Bey tarafından idam edilmesiyle Dündar Bey Osmanlı tarihinin idam edilen ilk şehzadesi kabul edildiğinden kendisinin tarihî kişiliği ve dizide kurgulanışını incelemek gerekmektedir.

3.2.7.1.1. Tarihte Dündar Bey

Neşri tarihinde Ertuğrul Bey'in kardeşlerinin adı Sungur Tekin, Gündoğdu ve Dündar olarak geçmektedir (İnalcık, 2022, s. 21). Osmanlı rivayetlerinde efsaneleşmiş anlatılara göre; Ertuğrul Bey'in babası ve Osman Bey'in dedesi olan Süleyman Şah Kayı Han kabilesinin lideriyken Moğol istilası nedeniyle Horosan'dan batıya doğru göç edip, Halep'te Fırat Irmağı'nı geçerken boğulup Caber Kalesi'ne gömülmüştür. Bu olaydan sonra Süleyman Şah'ın dört oğlundan Sungur Tekin ve Gündoğdu geri dönerken Ertuğrul ve Dündar Pasin Ovası'na gelmişlerdir (Danişmend, 1971, s. 1-2). Böylece Kayılar ikiye

bölünmüştür. İçlerinden bir bölümü anayurtlarına geri dönmüş, Ertuğrul ve kardeşi Dündar'ın da başlarında bulunduğu 400 kadar çadırdan oluşan oba ise batıya doğru ilerlemiştir (Şimşirgil, 2013, s. 18). Ertuğrul Bey ve kardeşi Dündar Bey, emirlerindeki dört yüz çadırla birlikte Sürmeliçukur'da kaldıkları esnada Moğol akınlarından dolayı, Alaaddin Keykubad tarafından Karacadağ bölgesi yerleşmeleri için kendilerine verilmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 99).

Frances'e göre Osman Bey M. 1265'te babasının yerine geçmiştir. Ancak Osman Bey, bey olduktan sonra amcası Dündar Bey'le aralarında bir ihtilaf yaşanmıştır. Çünkü Dündar Bey de bey olmak istemiştir ve diğer aşiretler de daha yaşlı olduğu için Dündar Bey'in, bey olması gerektiğini düşünmüşlerdir. Ancak Osman Bey'in reis olmasına dair temayül daha fazla olmuştur (Uzunçarşılı, 1982, s. 103). Bunun üzerine Dündar Bey de Osman Bey'in, bey olmasını kabul etmiş ancak daha sonra Osman Bey aleyhine faaliyette bulunduğu için 1298'de idam edilmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 104).

Başlangıçta Osman Bey beyliği ailenin diğer üyeleriyle birlikte yönetmekte ve önemli kararlar alırken de amcası Dündar Bey'in fikirlerini almaktaydı (İnalcık, 2022, s. 46).

Neşri'de geçen bilgilere göre Köprühisar tekfuru Bilecik'e saldırdığında tekfurun Osman Bey'den yardım istemesi üzerine, Osman Bey amcası Dündar Bey'i kendisine vekil olarak Bilecik tekfurunun yardımına göndermiştir (Altuğ, 2021, s. 124). Bu olaydan sonra Bilecik tekfuru, Osman Bey onuruna bir ziyafet düzenlemiş ancak bu esnada büyüklenerek Osman Bey'e kendi elini öptürmek istemiştir. Bazı kaynaklarda Osman Bey ve amcası Dündar Bey arasında bu meseleden dolayı anlaşmazlık çıktığı için Osman Bey'in amcasını ok atarak öldürdüğü bilgisi geçmektedir. Bu durum ve Osman Bey'in Bilecik'i kontrol altına almak istemesi ilişkilerin seyrini de değiştirmiştir (Altuğ, 2021, s. 125).

Hayrullah Efendi Tarihi'ne göre Bilecik ve Yarhisar tekfurları Osman Bey'e bir tuzak tertip etmişler ve onu öldürmeyi planlamışlardır. Bu plandan Dündar Bey de haberdar olduğu için Osman Bey bu tuzağı bertaraf ettikten sonra tuzağı bildiği hâlde kendisine haber vermeyen amcası Dündar Bey'i idam etmiştir. Bu olay Neşrî tarihinde (Cihannüma) "Dündar Bey Bilecik tekfurunun yakalanmasına engel olduğu için Osman Bey amcasını okla vurarak öldürmüştür." şeklinde geçmektedir (Uzunçarşılı, 1982, s. 104).

3.2.7.1.2. Kuruluş Osman Dizisinde Dündar Bey

Kuruluş Osman dizisinde Dündar Bey karakterine 54 bölüm boyunca oyuncu Ragıp Savaş tarafından can verilmiştir. Kaynaklar Osman Bey ile Dündar Bey'in mücadelesini

Ertuğrul Bey'in ölümünden sonra beyliğin başına kimin geçeceği meselesinde başlatırken dizide daha Ertuğrul Bey hayattayken dahi Osman Bey ve Dündar Bey anlaşmazlığı görülmektedir. Ertuğrul Bey Konya'da iken Dündar Bey ona vekâlet etmekte, Osman Bey Dündar Bey'in yönetimini beğenmediği için Dündar Bey ise Osman Bey'in gözü karalığı yüzünden obanın başını belaya soktuğu için aralarında ilk andan itibaren anlaşmazlık görülmektedir.

5. bölüm 1.37.31'de Osman Bey ve Dündar Bey tartışırlar. Sebebi ise Osman Bey ve Dündar Bey'in oğlu Batur'un kavga etmesi üzerine Dündar Bey'in Osman Bey'in alplarını hapse atmasıdır. 14. bölümde ise Moğol komutanı ile iş birliği yapacak kadar ileri giden Dündar Bey, 00.02.37'de Osman Bey'i herkesin önünde oklatır. Bunun üzerine Osman Bey "And olsun ki ölümün benim elimden olacak Dündar Bey" diye haykırır. Bu sahnelerle tarihî verilerin aksine Dündar Bey ve Osman Bey arasındaki anlaşmazlık beylik meselesinden öncesine dayandırılmış ve gelecekte Dündar Bey'in Osman Bey tarafından öldürüleceğine de atıf yapılmıştır.

40. bölümde Ertuğrul Bey'in ölümünden sonra beylik toyu düzenlenir ve bu toyda Osman Bey ve Dündar Bey arasındaki beylik mücadelesi gösterilir. Toyda Osman Bey'in, bey olmasını kaldıramamış olan Dündar Bey onu indirip kendinin bey olması için Osman Bey'in düşmanlarıyla iş birliği yapmaktan çekinmez. 41. bölüm 00.54.51'de amcası Dündar Bey'in en büyük düşmanlarından biri olan İnegöl tekfuru Aya Nikola ile görüştüğünü öğrenen Osman Bey, aynı bölüm 1.14.49'da amcası Dündar Bey'i yay kirişiyle boğmaya çalışır. Dündar Bey Aya Nikola'yı kandırdığını söyleyerek ölümden kurtulsa da Osman Bey'in amcasına olan şüphesi tam olarak ortadan kalkmaz ve bir daha kendinden habersiz hiçbir şey yapmaması konusunda amcasını uyarır. Ancak Dündar Bey, Osman Bey aleyhine iş yapmaktan vazgeçmez ve hem İnegöl tekfuru Aya Nikola ile hem obadaki Papalık casuslarıyla ittifak yapmaya devam eder. Osman Bey'in İnegöl tekfuru Aya Nikola'ya saldıracağını Papalık casuslarına haber veren Dündar Bey, Ermenibeli Savaşı'nda Osman Bey'in başarısız olmasına ve Savcı Bey'in oğlu Bay Hoca'nın şehit olmasına sebep olur. Bu durum obada bir hainin olduğunu ortaya çıkarır. Papalık casuslarından birinin kim olduğu bulunur ve peşine düşülür. Bu casus yakalandığında obada başka kimlerle iş birliği ortaya çıkacaktır. Kendisinin de casusluk yaptığının ortaya çıkmasından korkan Dündar Bey, Papalık casusunu uzaktan oklayarak vurur. Bu casusu öldürenin obadaki hain olduğu anlaşılsa da kim olduğu bulunamaz ancak Dündar Bey, casusu öldürdükten sonra kaçarken zihgirini olay yerinde düşürür ve bu zihgir Malhun Hatun tarafından bulunur ve babası Umur Bey'e verilir. Umur Bey 53. bölüm 00.02.19'da Şeyh Edebali'nin huzurunda casusun

öldürüldüğü yerde kızı Malhun Hatun'un bir zihgir bulduğunu, bu zihgir kime aitse Kayı obasındaki hainin o olduğunu söyleyerek zihgiri Osman Bey'e verir. Zihgirin amcasına ait olduğunu gören Osman Bey, obadaki hainin de amcası olduğunu anlamış olur. Osman Bey'in gerçeği öğrendiğini duyan Dündar Bey, hemen kaçarak Aya Nikola'ya sığınsa da tuzağa düşürülerek yakalanır ve obaya getirilir. 54. bölüm 00.08.13'te obada yargılaması yapılır. Yargılama esnasında bütün suçunu itiraf eden Dündar Bey hainliği yüzünden Savcı Bey'in oğlu Bay Hoca'nın şehit olmasına sebep olduğunu da kabul eder. Bütün bunların üzerine Dündar Bey'in idam edilmesine karar verilir. Bey soyundan olduğu için kanı akıtılmayacak, yay kirişiyle öldürülecektir. Ancak Dündar Bey son bir istek olarak ölümüne sebep olduğu Bay Hoca'ya isabet eden okla öldürülmek istediğini ve infazını Osman Bey'in gerçekleştirmesini söyler. İsteği kabul edilen Dündar Bey, Osman Bey'in attığı okla idam edilir.

Daha önce de anlatıldığı gibi dizide Dündar Bey'in idam edilme sebepleri ve idam edildiği tarih, tarihî belgelerde anlatıldığından farklı gösterilmiştir. Kaynaklar Dündar Bey'in beyliği Osman Bey'e kaptırdıktan sonra bey olma isteğinden vazgeçmediğini bildirmektedir. Ölüm sebebi konusunda ise yukarıda da anlatıldığı gibi farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda ikisi arasındaki görüş ayrılığından dolayı öldürüldüğü söylenirken, bazı kaynaklarda ise Bilecik ve Yarhisar tekfurlarının Osman Bey'e kurduğu tuzaktan haberdar olmasına rağmen Osman Bey'e haber vermemesi ya da Bilecik tekfurunun yakalanmasına engel olması gibi sebepler Dündar Bey'in idam sebepleri olarak gösterilmiştir. Ancak hiçbir kaynakta Ermenibeli Savaşı'nda casusluk ettiği bilgisi yer almamaktadır. Ermenibeli Savaşı'nda bazı casusların Osman Bey'in Aya Nikola'ya yapacağı saldırıyı Nikola'ya bildirdiği bilinse de bu casusun Dündar Bey olduğuna dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Dündar Bey'in öldürülme tarihi de dizide olduğundan çok erken gösterilmiştir. Dizide Dündar Bey'in Ermenibeli Savaşı'ndan hemen sonra 1284 yılında öldürüldüğü gösterilse de kaynaklar Dündar Bey'in ölüm tarihî olarak 1298 yılına işaret etmektedir.

Dizide Dündar Bey'in ölüm sebebi birçok nedene dayandırılmış ve herkesin gözünde ölmesi gereken bir hain olarak gösterilmiştir. Neden yay kirişiyle boğularak değil de ok atılarak öldürüldüğü ise dizide Bay Hoca'nın ölümüne sebep olan okla öldürülmek istediği şeklinde kurgulanmıştır.

Dizide kurgulanan Dündar Bey karakteri tarihte anlatıldığından farklı olarak beylik mücadelesinden çok daha önce Osman Bey ile sorun yaşayan, bey olmak için iki kardeşi birbirine düşürmekten ve rüşvet vermekten kaçınmayan, Osman Bey'in düşmanlarıyla iş

birlği yapıp obada casusluk faaliyetleri yürüten, Osman Bey'in tuzağa düşmesine ve yeğeni Bay Hoca'nın şehit olmasına sebep olan ve bu nedenle ölmeyi sonuna kadar hak eden bir hain olarak kurgulanmış ve Osman Bey'in amcasını öldürmesi konusunda izleyicinin kafasında en ufak bir soru işareti kalmaması için uğraşılmıştır.

3.2.7.2. Gündüz Bey

Osman Bey'in ağabeyi ve en büyük danışmanlarından biri olan Gündüz Bey karakteri dizide de önemli bir yer tutmuştur. Bu nedenle tarihî kişiliği ile dizide yansıtıldığı hâlini karşılaştırmak gerekmektedir.

3.2.7.2.1. Tarihte Gündüz Bey

Neşrî tarihinde Ertuğrul Bey'in üç oğlunun isimleri olarak Saru Yatı, Osman ve Gündüz verilmiştir (İnalcık, 2022, s. 21).

Tevkiî Mehmed Paşa Tarihi, Enverî'nin *Düstürnâme* adlı eseri ve Ruhî'nin *Âl-i Osman Tarihi,* Yazıcızade Ali'nin *Selçuknâmesi*, Ahmedî'nin eserinde, Bizans aydını Halkondil'de ve *Risale fi't tarih* adlı eserlerde ise Ertuğrul Bey'in baba adı olarak Gündüz Alp ismi geçmektedir. Bu kaynaklara bakıldığında Ertuğrul Gazi'nin baba adının Süleyman Şah değil Gündüz Alp olma ihtimali daha güçlüdür ve bu nedenle oğluna da babasının adı olan Gündüz ismini vermiştir. (Uzunçarşılı, 1982, s. 101).

Rivayetlere göre Karacahisar fetih sırasında Gündüz Alp yağma akınları yapılmasını savunurken Osman Bey buna karşı çıkmış, Germiyan tarafından gelen yağma akınlarına karşı Hristiyanları koruma politikası uygulamıştır (İnalcık, 2020, s. 106).

Başlangıçta Osman Bey, beyliği ailenin diğer üyeleriyle birlikte yönetmekteydi. Kardeşi Gündüz Karacahisar subaşı olarak görev yapmıştır (İnalcık, 2022, s. 46).

H. 701/ M. 1301'de Yenişehir fethedilerek burada bir Türk şehri kurulmuştur. Osman Bey Türk töresini takip ederek fethettiği yerleri yanındakilere dirlik olarak dağıtmıştır (Uzunçarşılı 1982, 108). Eskişehir'i de kardeşi Gündüz Bey'e vermiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 109).

Kaynaklarda Gündüz Bey'in iki oğlunun adı geçmektedir. Bu oğullarından bir tanesi Aydoğdu'dur. Aydoğdu Koyunhisar Savaşı'nda şehit olmuştur (Uzunçarşılı, 1982, s. 109).

Diğer oğlu ise Ak Timur'dur. Karacahisar fethinden sonra fethi haber vermesi için Osman Bey yeğeni Ak Timur'u Selçuklu Sultanı'na göndermiştir (Altuğ, 2021, s. 116).

Bursa'yı fethetmek amacıyla Bursa Hisarı'nın çevresindeki yollara havale kuleleri inşa ettiren ve şehri abluka altına alarak düşürmeyi planlanlayan Osman Bey, Kaplıca tarafına yaptırdığı hisarın komutasını yeğeni Ak Timur'a vermiştir (Altuğ, 2021, s. 145).

Uzunçarşılı Karacahisar fethi esnasında hem Gündüz Bey'in hem de Osman Bey'in diğer kardeşi olan Saru Yatu'nun şehit olduğunu bildirir (Uzunçarşılı, 1982, s. 107).

3.2.7.2.2. Kuruluş Osman Dizisinde Gündüz Bey

Kuruluş Osman dizisinde Gündüz Bey karakteri 94 bölüm boyunca oyuncu Emre Basalak tarafından canlandırılmıştır. Genel itibariyle Osman Bey ve Gündüz Bey ilişkisi kaynaklarda geçtiği gibi iyi bir şekilde canlandırılmış, Gündüz Bey beylik toyunda aday olmayıp kardeşi Osman Bey'i desteklemiş, bey olmadan önce de olduktan sonra da Osman Bey'in en büyük yardımcılarından biri olmuştur.

Dizide 5. bölüm 00.40.42'de Gündüz Bey'in Osman Bey'i "Kurt bakışlım, anamın babamın bana emaneti" diye tanımlaması aralarındaki bağı göstermesi açısından önemlidir. Amcası Dündar Bey'in Osman Bey'i suçlayarak yargılamaya çalışması üzerine Gündüz Bey, kardeşi Osman'ı korumayı ve kaçırmayı planlar.

Dizide Osman Bey ve Gündüz Bey ilişkisi genel itibariyle gerçeğe uygun olarak kurgulansa da 81. bölüm 1.42.00'de ve 82. bölüm 00.02.48'de Gündüz Bey'in Osman Bey ile taht mücadelesine girmesi ve 82. bölüm 1.53.00'da Osman Bey'in bu yüzden Gündüz Bey'i öldürmeye kalkması ancak 83. bölümde Gündüz Bey'in hatasını anlamasıyla Osman Bey tarafından affedilmesi tamamen kurgudur.

Dizide Gündüz Bey'in oğlu Aydoğdu'dan hiç bahsedilmemiş, ancak Ak Timur 91. bölümde diziye girmiş ve Taha Baran Özbek tarafından canlandırılmıştır. Diziye ilk girdiğinde Ak Timur Osman Bey tarafından Bilecik Kalesi'ne casus olarak yerleştirilir ve Bilecik fethine yardımcı olur. Daha sonra subaşı olarak görevlendirilen Ak Timur 5. sezonda dizide yer almadığı için Bursa kuşatmasındaki rolüne yer verilmemiştir.

94. bölüm 00.11.13'te İnegöl fethi esnasında yaralanan Gündüz Bey fetihten sonra aynı bölüm 2.02.02'de şehit olur.

Gündüz Bey'in Osman Bey'le taht kavgasına girmesi ve Osman Bey'in Gündüz Bey'i öldürmeye kalkması dışında, dizide Gündüz Bey karakteri kaynaklarda anlatıldığına uygun olarak yansıtılmıştır. Özellikle beylik toyunda Gündüz Bey'in Osman Bey lehine adaylıktan çekilmesi, Osman Bey ve Gündüz Bey ilişkisini doğru bir şekilde yansıtmıştır.

3.2.7.3. Saru Yatu (Batı) Savcı Bey

Osman Bey'in ağabeylerinden biri olan Saru Yatu (Batı) Savcı Bey de hem kendisi hem de oğlunun şehit olmasıyla Osmanlı Kuruluş Dönemi için önemli figürlerden biridir.

3.2.7.3.1. Tarihte Saru Yatu (Batı) Savcı Bey

Neşrî tarihinde Ertuğrul Bey'in oğullarının isimleri olarak Saru Yatı, Osman ve Gündüz geçmektedir (İnalcık, 2022, s. 21).

Ertuğrul Bey, babası öldükten sonra kendilerine yurt istemesi için, kaynaklarda ismi Saru Yatu, Sarı Batı ya da Savcı Bey olarak geçen bu oğlunu Sultan'ın yanına göndermiştir (Kemal & Saraç, 2003, s. 55).

Ertuğrul Bey vefat ettiğinde Gündüz, Savcı ve Osman adındaki üç oğlundan Osman Bey beyliğin başına geçmiştir (Danişmend, 1971, s. 1-2).

Osmanlı tarihinin ilk muharabesi olduğu kabul edilen Ermenibeli Muharebesi'nde Osman Bey'in yeğeni ve Savcı Bey'in kaynaklarda adı geçen tek oğlu Bay Hoca şehit düşmüştür. (Danişmend, 1971, s. 3). Bay Hoca Ermenibeli'ndeki Hamza Beg Köyü yakınlarına defnedilmiştir (Unat & Köymen 1949, 79-81). *Aşık Paşazade Tarihi*'nde Saru Yatı'nın oğlunun adı Uyal Hoca olarak geçmektedir (Kemal & Saraç, 2003, s. 56-57).

Saru Yatu Savcı Bey ise Osman Bey'in ilk savaşı olarak kabul edilen İkizce Savaşı'nda şehit düşmüştür (Altuğ, 2021, s. 113). Uzunçarşılı'ya göre ise Karacahisar'ın fethi esnasında Sarubatı ve Gündüz Alp şehit olmuştur (Uzunçarşılı, 1982, s. 107).

3.2.7.3.2. Kuruluş Osman Dizisinde Saru Yatu (Batı) Savcı Bey

Kuruluş Osman dizisinin 29. bölümünde diziye giren Savcı Bey karakteri, 56. bölüme kadar dizide kalmış ve bu karakter Kanbolat Görkem Arslan tarafından canlandırılmıştır. Dizide Saru Yatı (Batı) ismine hiç yer verilmemiş yalnızca Savcı Bey ismi kullanılmıştır. Savcı Bey ile Osman Bey ilişkisi ilk zamanlar kötü gösterilmiştir. Savcı Bey de tıpkı amcası Dündar Bey gibi Osman Bey'in obanın başını belaya soktuğunu düşünmektedir. Ertuğrul Bey'in veliahtını ilan edemeden vefat etmesi üzerine, 40. bölüm 00.43.15'te beylik toyu düzenlenir. Töreye göre vefat eden Ertuğrul Bey'in üç oğlu ve kardeşi beylik namzedidir ve obanın ileri gelenleri bunlar arasından bir bey tercihinde bulunacaktır. Gündüz Bey kardeşi Osman Bey lehine adaylıktan çekilir. Dündar Bey ise yeğeni Savcı Bey'i Osman Bey'e karşı daha da kışkırtarak onun bey olması gerektiğini ve kendisinin de ona destek vereceğini

söylese de gizlice toya katılacak kişilere altın vererek kendi yanına çeker. Toyda amcasının kendi lehine adaylıktan çekilmesini bekleyen Savcı Bey, amcasının ihanetini gördüğünde obanın başını belaya sokacağını da bilmesine rağmen, amcasına inat Osman Bey'i destekler. Vereceği oyla Kayı obasının beyini belirleyecek olan Savcı Bey önce Osman Bey'le arasındaki kavgadan bahsedip daha sonra da amcasından gördüğü ihaneti anlatarak "Boğazıma saplanan hançeri sırtıma saplanan hançere tercih ederim." diyerek oyunu Osman Bey'den yana kullanır.

Dizide ilk andan itibaren Osman Bey ile Savcı Bey arasında bir anlaşmazlık olduğu gösterilir. Kaynaklarda ise böyle bir bilgi yer almamaktadır. Beylik mücadelesi yalnızca Osman Bey ve Dündar Bey arasında geçmiş ne Gündüz Bey ne de Savcı Bey dizide gösterildiği gibi bu mücadelede yer almıştır. Dizide gösterilenin aksine Ertuğrul Bey'in vekilliğini Dündar Bey değil Osman Bey yaptığından hem obanın ileri gelenleri hem de Osman Bey'in kardeşleri, babalarının kendinden sonra Osman Bey'i veliaht olarak seçtiğini düşünmüşler ve Osman Bey'i tercih etmişlerdir. Dündar Bey ise büyük olduğundan, beyliğin kendi hakkı olduğunu düşünmüş ancak onun beyliğine yalnızca diğer oba beyleri destek vermiş, Kayı ileri gelenlerinden destek bulamadığı için bey seçilememiştir. Dizide Osman Bey ve Savcı Bey arasında geçen mücadele ve Savcı Bey'in de beylik seçimine dâhil olması hiçbir kaynakta geçmemektedir ve tamamen kurgudan ibarettir.

Osman Bey obanın başına geçtikten sonra ağabeyi Savcı Bey'le arası düzelmiş ve artık Savcı Bey Osman Bey'in en büyük destekçilerinden biri hâline gelmiştir.

40. bölüm 2.09.19'da Yağızkan Dikmen tarafından canlandırılan Savcı Bey'in oğlu Bay Hoca karakteri diziye girmiştir. Medrese eğitimini tamamlayan Bay Hoca, ilim yolunda ilerlemekten vazgeçtiğini, artık bey olan amcası Osman Bey'in alplarından biri olmak istediğini bildirir. Ancak 47. bölüm 2.02.45'te Ermenibeli Savaşı'nda oklanarak şehit olur. Oğlunun ölümünden sonra kahrolan ancak kardeşi Osman Bey'le daha da yakınlaşan Savcı Bey, oğlunun ölümüne daha önce beylik mücadelesinde kendisine ihanet eden amcasının sebep olduğunu öğrenince yıkılır ve kardeşi Osman Bey'den oğlunun intikamını almasını ister. Dündar Bey'in öldürülmesi Savcı Bey'in içini bir nebze rahatlatır. 56. bölüm 00.15.52'de İkizce Savaşı'nda Kalanoz tarafından hançerlenen Savcı Bey, şehit olur.

Dizide tarihî bilgilerin aksine ilk başlarda Osman Bey'le anlaşamayan ve beylik mücadelesine katılmış olarak gösterilen Savcı Bey karakteri Osman Bey'in, bey olmasından sonra gerek Osman Bey ile ilişkisi gerek oğlu Bay Hoca'nın ve kendisinin şehadeti hususunda gerçeğe uygun olarak kurgulanmıştır.

3.2.8. Osman Bey'in Çocukları

Osman Bey hanedadının kurucusu olduğu için, çocukları da önemli karakterler olmuştur. Bu nedenle kaynaklarda Osman Bey'in çocukları hakkındageçen bilgiler, dizide yansıtılanlarla karşılaştırılacaktır.

3.2.8.1. Orhan Bey

Orhan Bey, Osman Bey'den sonra tahta çıkan ve devletin kurumlarını oluşturarak devletin asıl kurucusu kabul edilen önemli bir şahsiyet olduğu için gerçekteki Orhan Bey ile dizide yansıtılan Orhan Bey karşılaştırılacaktır.

3.2.8.1.1. Tarihte Orhan Bey

Osmanlı Dönemi'nde yazılmış olan tarihî kaynaklar, Orhan Bey'in annesinin Şeyh Edebali'nin kızı olduğunu bildirirken, bugün tarihçiler arasında kabul edilen görüşe göre Orhan Bey'in annesi Şeyh Edebali'nin kızı değil Mekece Vakfiyesi'nde adı geçen Ömer Bey kızı Mâl Hatun'dur.

Orhan Bey'in doğum tarihinin 1281 yılı olduğu kabul edilmektedir. Orhan Bey'in Osman Bey'in kendisinden sonra varis olarak yetiştirildiği bilinmektedir (Ekinci, 2022a).

1299 yılında Osman Gazi Bilecik-Yenişehir'i fethettikten sonra, Orhan Bey'e Karacahisar yönetimi verilmiştir. Babası tarafından yanına Akça Koca, Konuralp, Gazi Abdurrahman ve Köse Mihal gibi önemli komutanlar yanına verilerek Sakarya seferine gönderilmiştir (İnalcık, 2007b, s. 375). Âşıkpaşazade'ye göre bu sefer Orhan Bey'in yönettiği ilk savaştır. Bu sefer esnasında Karaçepüş, Karatigin ve Absu kaleleri Orhan Bey tarafından fethedilmiştir Yenişehir fethinde babasının yanında yer alan Orhan Bey katıldığı seferler vasıtasıyla askeri tecrübeler elde etmiş, Köse Mihal ve Turgut Alp ile birlikte Adranos (Atranos) Kalesi (Orhaneli) seferini gerçekleştirmiştir (İnalcık, 2007b , s. 376). Babası hayattayken birçok savaşta komutan olarak yer aldığı gibi Sultanönü (Eskişehir) valiliği yapmış ve Bursa fethini gerçekleştirmiştir (Ekinci, 2022a).

Osman Bey'in hasta olmasından dolayı Orhan Bey, babasına vekâlet etmiştir. 1324 yılında babası Osman Bey'in vefatıyla 43 yaşındayken tahta çıkmıştır. Tahta çıktıktan sonra devletin merkezini yeni fethettiği Bursa'ya taşımış, Palekanon (Maltepe) Savaşı'nda Bizans İmparatoru III. Andronikos Paleologos'un ordusunu mağlup etmiş ve Osman Bey Dönemi'nde beri kuşatma altında olan İznik'i fethetmiştir. İznik'in fethiyle 325 yılında İznik

konsilinin yapıldığı kiliseyi camiye, yanındaki manastırı da medreseye çevirerek ilk Osmanlı medresesini kurmuştur. Hristiyanlık tarihi açısından önemli bir yere sahip olan İznik'in fethedilmesi hem Bizans hem de Avrupa'da infial oluştururken Osmanlılar boğaz sahillerine kadar ilerlemiş, Bizans ise neredeyse bütün doğu topraklarını kaybetmiştir. Batıdaki komşusu olan Karesi Beyliği'ndeki taht kavgasından da faydalanarak savaşsız bir şekilde Karesi toprakları Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bizans'ta yaşanan taht kavgaları esnasında Orhan Bey'in desteğini almak isteyen Bizans İmparatoru VI. Ioannis Kantakuzenos kızı Theodora'yı Orhan Gazi ile evlendirmiştir. Ancak Kantakuzenos'un daha sonra Orhan Bey'e ihanet etmesinden dolayı 1352 yılında Bizans'ın Anadolu'da kalan son toprakları olan Üsküdar Prens Adaları ele geçirilmiştir. Ancak Sırp ve Bulgar saldırılarından dolayı imparatorun Orhan Bey'den destek almak istemesi üzerine, Osmanlılar'a askeri bir üs olarak Gelibolu'daki Çimpe Kalesi'nin verilmesiyle 1354'te Şehzade Süleyman Paşa ve ordusuyla Osmanlılar Rumeli'ye geçmiştir. Böylece Osmanlı'nın Avrupa'daki fetihlerinin ilk adımı atılmıştır (Ekinci, 2022a).

Uzuna yakın orta boylu, mavi gözlü, beyaz tenli ve kumral sakallı, yüksek alınlı, geniş göğüslü, kavisli burunlu, sakin, çabuk hiddetlenmeyen, kalp kırmamaya çalışan, adaletli ve Hristiyanlar tarafından dahi sevilen biri olduğu bilinen Orhan Bey fetih ve iskân politikasını geliştirmesi ve devletin kurumlarını oluşturmasıyla devletin esas kurucusu kabul edilmektedir. Osmanlı tarihinde, Sultan ünvanını da ilk kez Orhan Bey kullanmıştır. Âlimleri ve askerleri hoş tutan cömert bir kişiliğe sahiptir (Ekinci, 2022b).

3.2.8.1.1.1. Orhan Bey'in Eşleri

Orhan Gazi'nin hatunlarından biri olan Nilüfer Hatun, bir padişah anası ve kadın Sultan denilebilecek bir kadın olarak, Osmanlı'nın ilk Sultanlarındandır ve "devlet anadır" denilebilir. Nilüfer Hatun'un tarihte önemli bir yerinin olmasının birçok sebebi bulunmaktadır. Nilüfer Hatun, Orhan Bey'le Osman Gazi Dönemi'nde evlenmiştir. Osmanlı tarihindeki cariye konumunda bulunan padişah eşlerinden ilkidir ve Osmanlı soyuna ana tarafından Rum soyu taşıyan ilk varisleri Nilüfer Hatun dünyaya getirmiştir. Bu çocuklar Rumeli Fatihi Gazi Süleyman Paşa ve ondan 10 yaş küçük olan ve dedesi Osman Gazi'nin öldüğü yıl doğan I. Murad (Hüdâvendigar)'dır. Orhan Bey'in baş hatunu olan Nilüfer Hatun'un adının asıl adı olan Holofira'nın dönüştürülmüş hâli olduğu düşünülmektedir (Sakaoğlu, 2015, s. 43).

Orhan Bey'le Holofira Hatun'un evliliği 3.1.5. Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir'in Fethi başlığında anlatılan düğün hadisesine dayanmaktadır. Osman Gazi, bu düğün esnasında kendisine kurulan komployu bozarak Bilecik'i fethetmiş ve Bilecik tekfuruyla evlenecek olan Yarhisar tekfurunun kızı Holofira'yı esir almış ve onu oğlu Orhan Gazi'yle evlendirmiştir (Sakaoğlu, 2015, s. 44). Orhan Gazi'nin bu esnada 17-18 yaşlarında olduğu düşünülmektedir (İnalcık, 2007b, s. 375). Bu evlilikten sonra Holofira, Nilüfer adını almıştır. Bazı kaynaklarda adı Lülüfer ve Ulufer olarak da geçmektedir (Uluçay, 2021, s. 17-18). Bu evlilik yapıldıktan sonra Osman Gazi, oğlu Orhan Bey'i Eskişehir sancakbeyliği ve Kayıların komutanlığı ile ödüllendirmiştir (Sakaoğlu, 2015, s. 48).

Oldukça hayırsever olduğu bilinen ve oğlunun padişahlığını da gördüğü için ilk Valide Sultan kabul edilen Nilüfer Hatun üç cami, tekke ve adını taşıyan dere üzerindeki köprüyü yaptırmıştır (Ekinci, 2022b).

Orhan Bey'in yeni kurulmuş bir Türkmen devletinin ikinci yöneticisi olarak Türkmen kökenli bir eşi olsa da eşlerinin çoğunluğu Rum kökenli soylu kızlardır. Soyun devam ettiği Murad Hüdâvendigar'ın annesi olan Nilüfer Hatun da Rum kökenli hatunlardan biridir. Orhan Bey'in evlendiği Asporça Hatun, Theodara Hatun gibi Rum hatunları, Müslüman olmaya da zorlanmamıştır. Osmanlı harem yapısının temelleri de Rum hatunlar vasıtasıyla Bizans etkisiyle atılmıştır (Sakaoğlu, 2015, s. 42). Osmanlı'da bir gelenek olarak saray kadınlarının hayır kurumları tesis etmesini başlatan Orhan Bey'in eşleridir. Asporça Hatun Vakfiyesi, Nilüfer Hatun Köprüsü ve İznik İmarethanesi bunlardan en önemlileridir (Sakaoğlu, 2015, s. 43).

Orhan Bey'in Nilüfer Hatun'dan Süleyman, Murad ve Kasım, Asporça Hatun'dan İbrahim ve Fatma, Theodora Hatun'dan Halil adında çocukları vardır. Bunların dışında Bîlûn ve Eftandise adında iki eşi daha olduğu bilinen Orhan Bey'in, erken yaşta ölen çocukları da bulunmaktadır (Ekinci, 2022b).

3.2.8.1.2. Kuruluş Osman Dizisinde Orhan Bey

Kuruluş Osman dizisinde Osman Bey'in ilk eşi olarak gösterilen Şeyh Edebali'nin kızı Bala Hatun'un çocuğunun olmaması nedeniyle Osman Bey, 60. bölümde Kızılbeyoğulları'nın lideri Umur Bey'in kızı Malhun Hatun ile evlenir. 64. bölüm 2.07.38'de de Orhan Bey dünyaya gelir. Dizide Orhan Bey Şeyh Edebali'nin kızı Bala Hatun'un değil, Umur Bey'in kızı Malhun Hatun'un oğludur. Osman Bey, doğduğu ilk andan itibaren Orhan Bey'den kendi varisi olarak bahsetmektedir. 90. bölümde yapılan zaman atlamasıyla 1299

yılına gelinmiş ve Orhan Bey 12-13 yaşlarında gösterilmiştir. Bu durum tarihî kaynaklarla örtüşmemektedir. Çünkü kaynaklar 1298-99'da Orhan Bey'in 17-18 yaşlarında olduğunu bildirmektedir.

90-130. bölüm arasında Orhan Bey karakteri Aybars Kartal Özson tarafından canlandırılmıştır. 98. bölüm 1.59.28'de Osman Bey'in oğulları, babalarının kuracağı devletin iki kanadını oluşturmak istediklerini söylerler. Buna göre Orhan Bey babasının yanında cenk etmek istediğini, Alaaddin Bey ise Konya'ya medreseye gitmek istediğini söyler. Bu kararları üzerine Osman Bey onları Bilge Kağan ve Kül Tigin'e benzetir. Oğullarına devletin iki kanatlı bir kuş olduğu, kanadının birinin pusat diğerinin ise ilim ve irfan olduğu, bu kanatlardan biri olmazsa o vakit bu kuşun uçamayacağı, uçamayan kuşun ise cihana hükmedemeyeceği nasihatini verir. Oğullarına o kuşun iki kanadı olduklarını söyler.

99. bölüm 00.27.53'te ilk divanını kuran Osman Bey, bu divanda Orhan Bey'e Karacahisar Kalesi'nin yönetimini vermiştir. Bu durum tarihî bilgilere de uygundur. 104. bölüm 00.32.09'da da Orhan Bey babasına vekâlet etmiştir. Bu bilgi de tarihî kaynaklarla uyuşmaktadır. 154. bölüm 00.16.40'da Osman Bey, oğlu Orhan Bey'i ordunun başına atamıştır.

90. bölüm 1.06.00'da Orhan Bey ve Alaaddin Bey av esnasında bir kız bulmuşlar ve bu kızı babalarının yanına getirmişlerdir. Bu kızın Yarhisar tekfurunun üvey kızı Holofira olduğu ve yaşı çok küçük olmasına rağmen Bilecik tekfuru ile zorla evlendirilmek istendiği anlaşılır. Osman Bey'in Bilecik ve Yarhisar'ı fethetmesi ve tekfurları öldürmesiyle Holofira teyzesinin yanına gönderilir. Bu bilgiler tarihî kaynaklarla çelişmektedir. Bilecik'in fethi esnasında Orhan Bey ve Holofira 12-13 yaşlarında değil 17-18 yaşlarındadırlar. Holofira, Yarhisar tekfurunun üvey kızı değil, öz kızıdır. Osman Bey 3.1.5 Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehirin Fethi başlığında anlatılan düğün hadisesi sonucunda Yarhisar tekfurunun kızı Holofira'yı da oğlu Orhan Bey ile evlendirmiştir. Dizide ise hem Orhan Bey hem Holofira evlenemeyecek kadar küçük gösterilmiş ve Bilecik-Yarhisar fethinden sonra Holofira, Orhan Bey'le evlendirilmeyip teyzesinin yanına gönderilmiştir.

131. bölümde yapılan zaman atlamasıyla yaklaşık 1308-1310 yıllarına gelinmiş ve Orhan Bey de 18-20 yaşlarına gelmiştir. Bu bölümden itibaren Orhan Bey'i oyuncu Emre Bey canlandırmaktadır.

Kaynaklar Osman Bey'in 1305 senesinden sonra nikris hastalığından dolayı, idareyi tamamen oğlu Orhan Bey'e bıraktığını ve yanına kendi yanında savaşmış gazileri vererek Orhan Bey'i seferlere komutan olarak gönderdiğini, bundan dolayı da Osman Bey'in

vefatından sonra Orhan Bey'in sorunsuz bir şekilde tahta geçtiğini bildirmektedir. Dizinin 5. sezonuyla birlikte 1308-1310 yıllarına gelinmesine rağmen Osman Bey, hâlâ beyliğin ve fetihlerin başında Orhan Bey ise daha genç ve toy gösterilmektedir.

Bugün Orhaneli olarak anılan Atranos'un fethi, Osman Bey vefat etmeden önce 1323 yılında Köse Mihal ve Turgut Alp'le birlikte Orhan Bey tarafından gerçekleştirilmiştir (İnalcık, 2007b, s. 376). Dizide ise Atranos 155. bölümde 1308-1310 yıllarında Osman Bey tarafından fethedilmiş gösterilmekte, Orhan Bey'in yalnızca sefere katıldığı kurgulanmaktadır. Fetihte önemli bir yere sahip oldukları bilinen Köse Mihal ve Turgut Alp ise 5. sezonda diziden çıkmış olduklarından fetihte hiç yer almamış gözükmektedirler.

131. bölüm 1.31.00'da Sancaksızlar adı verilen başıbozuk bir grup Holofira'yı kaçırır. 90. bölümde çocuk yaşta olan ve Duru Yazıcı tarafından canlandırılan Holofira, 131. bölümde yapılan zaman atlamasıyla büyümüştür. Holofira'nın büyümüş hâli ise 131. bölümden itibaren Ecem Sena Bayır tarafından canlandırılmaktadır.

Holofira'yı Sancaksızların elinden Orhan Bey kurtarır ve böylece çocukluk aşkları olan Orhan ve Holofira yeniden karşılaşır. Orhan Bey Holofira ile evlenmek istese de Orhan Bey'in annesi Malhun Hatun, Holofira'nın Bizanslı olması ve Türk töresine uyum sağlayamayacağını düşünmesinden dolayı bu evliliğe izin vermez ve Orhan Bey'i Türk bir kızla evlendirmek ister. 140. bölüm 1.37.37'de Holofira ile konuşan Malhun Hatun Orhan Bey'le evliliklerinin mümkün olmadığını, kendisini sevse de Orhan Bey'in bey olmasından dolayı bu evliliğin gerçekleşemeyeceğini, bey hatunu olmanın yükünün ağır olduğunu, Türkmenlerin kendi dinlerinden olmayan bir hatunu kendilerine baş olarak kabul etmeyeceklerini, Holofira'nın örflerini, törelerini hiç bilmediğini söyler. Sonra kendisi ve Bala Hatun'u örnek gösterir. Kendisinin otağında hatunu olan bir beye sırf ona bir evlat, bir varis verebilmek için gelin geldiğini, hem kendisinin hem Bala Hatun'un devlet ülküsü için kendi hayatlarından ve hayallerinden vazgeçtiklerini söyler. Sonra da aynı şey kendi başına gelirse, Orhan Bey'e bir evlat veremezse Bala Hatun'un yaptığı fedakârlığı yapıp, Orhan Bey için, devlet için ikinci eşe razı olup olamayacağını sorar. Bütün bunlardan dolayı Orhan Bey ve Holofira'nın birbirlerine uygun olmadıklarını söyler. İlerleyen bölümlerde biraz daha yumuşayan Malhun Hatun, Holofira eğer Müslüman olmayı kabul ederse bu evliliğe izin vereceğini söylese de bu sefer Holofira Müslüman olmayı kabul etmez. Holofira'nın kalbini İslam'a ısındıracak kişinin Yunus Emre olacağını düşünen Orhan Bey ondan yardım ister. Holofira, Yunus Emre ile konuşarak İslam hakkında bilgiler öğrenmeye çalışır. O sırada Germiyanoğulları ile Osmanlıların arası zaten bozuktur. Üzerine bir de Germiyanoğlu

Yakup Bey, oğlu Mehmet Bey'i Holofira ile evlendirmeyi düşünüp onu teyzesinden isteyince Orhan Bey, 140. bölüm 2.12.13'te pazarda herkesin içinde Holofira'yı kaçırır.

Şekil 14

Orhan Bey'in Holofira'yı Pazardan Kaçırması

Osman Bey'in oğlu olan ve ileride devletin başına geçecek olan Orhan Bey'in resimde de görüldüğü gibi pazardan zorla bir kız kaçırması, tarihî bir karakterin özüyle çelişen bir sahnedir. Kaldı ki Germiyanoğulları ile Osmanlılar arasında çekişme olsa da bunun sebebi hiçbir zaman kız meselesi olmamıştır. Ayrıca 1308 senesine gelininceye kadar Orhan Bey ve Holofira'nın zaten evlenmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle bu sahne hem tarihî bilgilerle hem de Orhan Bey'in karakteriyle uyuşmamaktadır.

Sahnenin devamında Holofira'nın Orhan Bey tarafından kaçırıldığını gören Germiyanoğlu Mehmet Bey de onların peşinden gider.

Kaynaklarda Orhan Bey ile Holofira'nın evliliği Bilecik fethine dayandırılmaktadır. Onları evlendiren ise bizzat Osman Bey'in kendisidir. Holofira'nın Bizanslı olması ya da Hristiyan olması bu evlilik için bir engel teşkil etmemektedir. Gerek cami yaptırması gerek evlendikten sonra Nilüfer adını almasından dolayı genel kabul Holofira'nın evlendikten sonra Müslüman olduğu yönündeyse de Nilüfer isminin Holofira isminin bozulmuş hâli olması ve Orhan Bey'in Müslüman olmadığı bilinen eşleri Asporça Hatun ve Thedora Hatun'un da hayır işleri yapmasından dolayı Holofira'nın da Müslüman olup olmadığı kesin

değildir. Bu durum hiçbir zaman bu evliliğe engel teşkil etmemiştir. Kaldı ki Orhan Bey, Holofira Hatun'dan sonra iki Bizans prensesi olan Asporça Hatun ve Thedora Hatun ile evlenmiştir ve bu iki eşi de hiç Müslüman olmamıştır. Onların Hristiyan olması bu evliliklere engel oluşturmamıştır. Yine Holofira'dan sonra Orhan Bey Asporça Hatun, Thedora Hatun, Eftandize Hatun ve Birûn Hatun ile evlilikler yapmıştır. Bu nedenle dizide Malhun Hatun'un bu evliliğe engel olarak öne sürdüğü, ikinci eşi kabul edemez gerekçesi geçersiz kılınmaktadır. Türkmenlerin bir Bizanslı'yı baş olarak kabul etmeyeceği düşüncesi de geçersizdir. Çünkü Nilüfer Hatun, Orhan Bey'in hem baş hatunu hem de o öldükten sonra Osmanlı'nın ilk Valide Sultan'ı olmuştur. Bu tarihî gerçeklere rağmen şu ana kadar zaten evlenmiş olmaları gereken Orhan Bey ve Holofira'nın evliliğine engel olunması tamamen kurgu ürünüdür. Ayrıca Holofira'yı Orhan Bey'le evlendiren bizzat Osman Bey'in kendisidir ve Orhan Bey'in annesinin bu evliliğe karşı çıkması gerçeklikten uzaktır.

Tarihî bilgilerin tamamen dışına çıkarak kurgulanan Orhan Bey ve Holofira aşkı arasındaki imkânsızlıklar bununla da sınırlı kalmamıştır. 149. bölümde Ertuğrul Bey'in annesi Hayme Ana'nın soyundan Gündüz Bey'in diziye gelmesiyle, Atronos'u fethetmek isteyen Osman Bey ve ona yardım etmek isteyen Gündüz Bey iki Kayı boyunun birliğini sağlamak amacıyla çocuklarını evlendirmeye karar verirler. Bu nedenle Orhan Bey ve Efendize Elçim Hatun'un evlilik kararı alınır. Beyliğin geleceği için Orhan Bey Holofira'ya âşık olsa da bu evliliği kabul etmek zorunda kalır. Holofira da bu durumu anlayışla karşılayarak aradan çekilir ve Yunus Emre ile konuşarak İslam'ı tanımaya çalışır. Bir yandan da Atranos'un fethi için Osman Bey'e yardım eder. 5. sezon 156. bölüm 1.47.59'da Orhan Bey ve Efendize Elçim Hatun evlenir.

Burada anlatılanlar da yine tamamen kurgu ürünüdür. Burada bahsi geçen Efendize Elçim Hatun'un Orhan Bey'in eşlerinden Eftandize Hatun olduğu düşünülse de bu eşinin Türk olup olmadığı bilinmediği gibi, bu evliliğin zamanı da yanlıştır. Orhan Bey'in ilk eşi ve Osman Bey Dönemi'nde evlendiği tek eşi Holofira yani Nilüfer Hatun'dur. Orhan Bey'in Eftandize Hatun olduğu düşünülen Efendize Elçim Hatun ile Osman Bey hayattayken evlendirilmesi tarihî bilgilerle uyuşmamaktadır.

Bütün bunlardan anlaşıldığı gibi Holofira ve Orhan Bey'in evliliği tarihî bilgilerin dışına çıkılarak ertelenmiş ve imkânsız bir aşk hikâyesi olarak kurgulanmıştır.

3.2.8.2. Alaaddin Bey

Osman Bey'in kaynaklarda adı geçen diğer oğlu olan Alaaddin Bey Şeyh Edebali'nin torunudur. Kendisi hakkında bilgiler sınırlı olsa da kaynaklarda geçenler ışığında dizi ile karşılaştırılacaktır.

3.2.8.2.1. Tarihte Alaaddin Bey

Osman Gazi'nin Şeyh Edebali'nin kızından olduğu bilinen oğludur. Alaaddin Ali Bey'in Orhan Bey'den yaşça küçük olduğu, önce Bilecik'te dedesi Şeyh Edebali'nin yanında, daha sonra da Yenişehir'de babasının yanında bulunduğu bilinmektedir. Osman Bey'in Şeyh Edebali'nin kızı olan eşi Osman Bey'den önce vefat etmiş ve Bilecik'teki tekkenin yanındaki türbeye defnedilmiştir ancak bu türbe Yunan işgali esnasında yakılmıştır. Babasının ölümünden sonra Alaaddin Bey Orhan Bey'e beylerbeyi olmuş, daha sonra kendisine geçimi için Kite ovasındaki Futra çiftliğinin hasılatı verilmiştir. *Aşık Paşa Zâde Tarihi*'ne göre Orhan Gazi kardeşine beylik teklifinde bulunmuş ancak Alaaddin Bey Orhan Bey'in babasının devrinden itibaren fütühat faaliyetlerinde bulunduğunu söylemiş ve ne beylik ne de vezirlik isteyerek sadece Kite ovasında toprak istemiştir. Orhan Bey Dönemi'nde vefat eden ve babası Osman Bey'in türbesine defnedilen Alaaddin Bey'in oğulları, ellerindeki yerleri ve babalarının vakıflarını idare ederek yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Uzunçarşılı, 1982, s. 115).

Bazı Osmanlı tarihleri Osman Gazi'nin son ve Orhan Gazi'nin ilk veziri olan Alaaddin Paşa'nın şehzade Alaaddin Bey olduğunu söylemişlerse de bu yalnızca bir isim benzerliğidir (Uzunçarşılı, 1982, s. 116). Çünkü arşiv kayıtlarında Orhan Gazi'nin veziri Alaaddin Paşa'nın baba adının Kemaliddin olduğu görülmektedir. İmber ise Orhan Gazi'nin kardeşi Alaaddin Paşa'nın hayal ürünü olduğunu iddia etmiştir (Turgut, 2019, s. 69).

3.2.8.2.2. Kuruluş Osman Dizisinde Alaaddin Bey

Dizide Osman Bey'in ilk eşi olarak gösterilen Şeyh Edebali'nin kızı Bala Hatun'un çocuğunun olmaması ve beyliğe veliaht gerekmesi nedeniyle Osman Bey'in Malhun Hatun ile evlenmesi ve bu evlilikten Orhan Bey'in dünyaya gelmesinden sonra Bala Hatun da hamile olduğunu öğrenir ve 84. bölüm 1.21.45'te Alaaddin Bey'i dünyaya getirir. Kaynaklar Orhan Bey ile Alaaddin Bey arasında yaş farkının fazla olduğunu, Osman Bey'in Orhan Bey'i seferlere gönderirken Alaaddin'i yanında tuttuğunu yazmaktadır. Ancak dizide Orhan

Bey ve Alaaddin Bey arasında çok yaş farkı bulunmamakta ve ikisi neredeyse yaşıt gösterilmektedir.

90. bölümde yapılan zaman atlamasıyla Alaaddin Bey de 12-13 yaşlarına gelir. 98. bölümde yapılan görev dağılımında Alaaddin Bey medreseye giderek devletin ilim kanadını oluşturmak istediğini söyler. Osman Bey de bunu kabul eder. İlim konusunda Alaaddin Bey o kadar gelişmiştir ki daha küçük yaşında Selçuklu sarayına gidip, Sultan III. Alaaddin Keykubat'ı Osman Bey'in masumluğu konusunda ikna edebilmiştir. Medrese eğitimi alan Alaaddin Bey tıp ilmi konusunda da kendini geliştirmiş olarak gösterilmiştir. Bu nedenle 131. bölümde Osman Bey, Sultan Mesud'un zehirlendiğini öğrenince onu kurtarmak için, oğlu Alaaddin'i Konya'ya yollar. Alaaddin, Sultan'ın son nefesinde Selçuklu'nun gizli hazinesinin yerini öğrenir. Bunun dışında Germiyanoğlu Yakup Bey de dâhil dizide ne kadar yaralanan ya da zehirlenen varsa hepsinin tedavisi Alaaddin Bey tarafından gerçekleştirilir. Dizide medrese eğitimi almış gösterilen Alaaddin Bey için böyle bir kurgu oluşturulmuştur. 154. bölüm 00.16.40'ta Alaaddin Bey'e Yenişehir ve obaların hükmü verilir. Kaynaklarda Alaaddin Bey'in fetihler esnasında ya dedesi Şeyh Edebali'nin ya da babası Osman Bey'in yanında kaldığını bildirilmektedir.

Yine kaynaklar Osman Bey'in Sakarya Seferlerine çıkarken oğlu Orhan Bey'i yanına alırken Alaaddin Bey'i Bilecik'te annesinin yanında bıraktığını bildirmektedir (Altuğ, 2021, s. 147). Bunun sebebi ise Alaaddin Bey'in yaşça küçük olmasıdır. Dizide ise Alaaddin Bey de seferlere katılır ve idari görevler alır şeklinde gösterilmektedir.

Dizide imkânsız bir aşk hikâyesi olarak sadece Orhan Bey ve Holofira kurgulanmamıştır. Alaaddin Bey de Osman Bey'in en büyük düşmanlarından biri olan Germiyanoğlu Yakup Bey'in kızı, Gonca Hatun'la imkânsız bir aşk yaşamaktadır. Germiyanoğlu Yakup Bey ise Osman Bey'e karşı Candaroğullarıyla ittifak yapmak için kızı Gonca Hatunu Candaroğullarının beyi ile sözler. Ancak Gonca Hatun'un bu evliliğe rızası yoktur ve bu yüzden Alaaddin Bey ile kaçarak evlenmeye karar verirler. Alaaddin Bey bunun için babası Osman Bey'den izin ister. Germiyanoğulları ve Candaroğullarının kendisine karşı ittifak kurmak için Gonca Hatun'u kullandığını öğrenen Osman Bey bu ittifaka engel olabilmek için Gonca Hatun ile oğlu Alaaddin Bey'in evlenmesine izin verir.

Kaynaklarda Osmanlılarla Germiyanlılar arasında kız alıp verme gibi bir durumun varlığı geçmemektedir. Bunun yanında Alaaddin Bey'in kiminle evlendiği de bilinmemektedir. Dizide imkânsız bir aşk hikâyesi kurgulanmak istendiğinden Alaaddin Bey ile Germiyanoğlu Yakup Bey'in kızı arasında bir aşk olduğu gösterilmektedir.

3.2.8.3. Osman Bey'in Diğer Çocukları

1324 yılına ait Mekece Vakfiyesi'nde Osman Bey'in Orhan Bey ve Alaaddin Ali dışındaki diğer çocuklarının adları olarak; Çoban, Melik, Hamid, Pazarlı adlı oğulları ve Fatma Melek adlı bir kızı olduğu geçmektedir (İnalcık, 2022, s. 47). Buna göre Osman Bey'in altı oğlu ve Fatma adında bir kızı bulunmaktadır. Ancak kaç eşi olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Alaaddin Ali Bey'in Şeyh Edebali'nin kızı Bâla Hatun'dan, Orhan Bey'in ise ilk eşi Ömer Bey kızı Mâl Hatun'dan olduğu bilinmekte ise de diğer çocuklarının bu iki hatundan mı yoksa başka eşlerinden mi oldukları bilinmemektedir (Uzunçarşılı, 1982, s. 115).

Turgut ise Osman Gazi'nin Şeyh Edebali'nin kızı Rabia Bala Hatun ve Molla Ömer Hattab bin Ebu'l-Kasım'ın kızı Malhun Hatun ile olan evliliklerinden Orhan Bey, Alaaddin Ali Paşa, Hamid Bey, Savcı Bey, Pazarlı Bey, Melik (Arslan Murad) Bey ve Çoban Bey adlarında yedi oğlu ve Fatma Hatun adında bir kızı olduğunu belirtmiştir. Osman Bey'in bu çocuklardan olan torunlarının da XVI. Yüzyıla kadar varlıklarını sürdürdükleri bilinmektedir (Turgut, 2019, s. 77).

Kantakuzen tarihinde Osman Bey'in bir diğer oğlu olan Pazarlı Bey'in, İznik kuşatması ve Palekanon Savaşı'nda yer aldığı bildirilmektedir. Ancak ne Pazarlı Bey ne de Osman Bey'in diğer oğulları hakkında daha fazla bir bilgi bulunmamaktadır (Uzunçarşılı, 1982, s. 116).

Orhan Bey vakfiyesinden anlaşıldığı üzere Osman Bey'in Fatma Hatun adında bir kızının bulunduğu görülüyor ise de hakkında başka bir bilgi bulunmamaktadır (Uluçay, 2021, s. 16). Orhan Bey vakfiyesi dışındaki kaynaklarda Fatma Hatun'un adı geçmemektedir (Sakaoğlu, 2015, s. 41).

Dizide Orhan Bey ve Alaaddin Bey dışında Osman Bey'in çocukları arasında yalnızca Fatma Hatun gösterilmektedir. Malhun Hatun'dan doğmuş gösterilen Osman Bey'in tek kızı Fatma Hatun, 90. bölümde diziye katılmıştır. Çocukluğu Aka Cemre Demircan tarafından canlandırılan Fatma Hatun karakteri, 131. bölümden bu yana Leya Kırşan tarafından canlandırılmaktadır.

Dizide Osman Bey'in yukarıda bahsedilen çocuklarından yalnızca Orhan, Alaaddin Ali ve Fatma gösterilmiş diğer çocuklarına yer verilmemiştir. Bunların dışında Bala Hatun'dan Halime adında bir kızı olduğu ama onun da bebekken öldüğü gösterilse de kaynaklarda Osman Bey'in böyle bir çocuğu olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Osman Bey'in tek kızının Fatma Hatun, Bala Hatun'dan olan tek çocuğunun da Alaaddin Bey olduğu bilinmektedir. Halime adındaki çocuğu kurgu ürünüdür.

3.2.9. Osman Bey'in Alpları

Kendisi de bir alp gazi olan Osman Bey'i ve devletin kuruluş temellerini anlayabilmek için öncelikle gazilik ve gaza kavramından bahsetmek, daha sonra da devletin kuruluşunda önemli yer edinmiş alpları ele almak gerekmektedir.

3.2.9.1. Gazilik Ve Gaza Kavramı

Bu zümre Âşık Paşazâde'de *Gâziyân-ı Rum*, diğer kaynaklarda Alplar-Alperenler olarak geçmektedir. Bunlar Anadolu'da fütühatın başladığı ilk andan itibaren var olan bir oluşumdur. Hatta İslamiyet'ten önceki Türkler arasında "kahraman, cengaver" anlamındaki bir ünvan olan ve prenslere de verilen "Alp" ünvanı İslamiyet'ten sonra da varlığını sürdürmüştür. İslamiyet'ten sonra bazen tek başına bazen de Gazi ünvanıyla birlikte kullanılmıştır (Köprülü, 2011, s. 106).

Gazi ünvanı XIII ve XIV. Yüzyılda uç beylerinin isimlerine eklenmiş bir unvan olarak görülmektedir. Âşık Paşa, Alp ünvanına dini bir mahiyet verilerek oluşturulan Alperen ünvanına sahip olabilmek için "Kuvvetli yürek, bazû kuvveti, gayret, iyi bir at, hususî bir libas, yay, iyi bir kılıç, süngü, uygun arkadaş" şartlarını sıralamaktadır. Bütün bunlara bakıldığında Anadolu uçlarındaki Alplar teşkilatı bir şehir teşkilatı olan Gaziler teşkilatından farklıdır. Daha çok Türk ananelerine dayanmaktadır (Köprülü, 2011, s. 109). Uç beylerinin kendileri için Gazi ünvanı kullanmaları ise yarı göçebe Türk aşiretlerinden şehir hayatına geçmeye ve medrese tesiri altına girmeye başlamalarını göstermektedir (Köprülü, 2011, s. 110).

Gâziyanlar Rum abdalları, bâciyan ve ahilerle birlikte anılan bir topluluktur (İnalcık, 2022, s. 24). Uçlarda bulunan garibler ve nöker/yoldaşlar gaza ve ganimet anlayışı çerçevesinde, bir liderin çevresinde toplanmışlardır. Böylece gâziyan birliği oluşmuştur. Bu din adamları, tarikat şeyhleri ve garibler bir uç topluluğu meydana getirmiştir (İnalcık, 2020, s. 108). Osmanlı Devleti'nin kuruluş felsefesini anlamak için gazi gelenek ve örgütlenmesi anlaşılmalıdır. Gâziyan denilen topluluk, din uğruna savaşıp ganimet elde etmek amacıyla toplanırlar. Bu gaziyanlar alp ünvanı alırlar. Gazalara katılan dervişlere ise alp-eren adı verilmiştir. Osman Gazi önemli başarılar kazanan, cesur, teşkilatçı, bir yandan da tarikat

şeyhlerini arkasına almış bir lider olarak, alpları ve gazi yoldaşları etrafında toplayıp seferlere katılan ve fethettiği toprakları onlara yurt olarak veren bir gazi liderdir. Bu alplara verilen yurtlar timar sisteminin temelini oluşturmuştur. Örneğin; Turgut Alp'a timar olarak verilen bölgeler daha sonraları Turgut ili olarak anılmıştır. Bu yurtluklardaki vergilerin geliri aynı ailede kalmış ve babadan oğula geçmiştir. Rumeli'de bulunan Evrenosoğulları, Mihaloğulları, Malkoçoğulları, Paşa Yiğitoğulları gibi aileler bunlardandır (İnalcık, 2020, s. 109). Başlangıçta bu alpların başında bulunan bir lider olan Osman Bey'den, 1360 yılında Orhan Bey'a ait olan Süleyman Paşa vakfiyesinde "Sultânü'l-guzât" olarak bahsedilmektedir. İlerleyen dönemlerinde de Osmanlı Sultanları kendilerini hep gâziler Sultanı olarak görmüşlerdir (İnalcık, 2020, s. 110).

Uçlardaki beylerin temel fetih politikasını gazâ ve istimalet düşüncesi oluşturmuştur. Gaza anlayışı dini bir ideolojidir ve İslamiyet'te gaza anlayışı Hristiyan ülkelerini fetih ve oralara yerleşme anlayışıdır (İnalcık, 2022, s. 22). Osmanlı bu konuları din âlimlerine danışarak uygulamıştır. Özellikle fıkıh okumuş olan Edebali ve Dursun Fakıh için Osman Bey'in bu konudaki danışmanlarıdır demek yanlış değildir. Başlangıçta Osman Gazi de bir alp olarak diğer alplarla birlikte yoldaşlık yaparken, zamanlı kazandığı başarılar sonucunda diğer alplar onun yönetimi altına girmiştir (İnalcık, 2022, s. 24).

3.2.9.2. Abdurrahman Gazi

Osman Bey'in babasının yoldaşlarından olduğu bilinen bir gazi ve aşiret reisidir (Danişmend, 1971, s. 1-2) (Uzunçarşılı, 1982, s. 105). Dizide de böyle gösterilmiş ve Celal Al tarafından canlandırılmıştır. Dizide Osman Bey'in yoldaşlarına alp ünvanı verilmiş, gazi kelimesi ise günümüzdeki anlamıyla kullanılmıştır. Bu nedenle Abdurrahman Gazi'nin bu ünvanı alması da 26. bölüm 00.22.14'te cenk esnasında kolunu kaybettikten sonra gerçekleşmiştir.

3.2.9.3. Akça Koca

Ertuğrul Gazi'nin yoldaşlarından biri olan Akça Koca Osman Bey'in de yanında bulunmuştur (Danişmend, 1971, s. 1-2) (Uzunçarşılı, 1982, s. 105). Hatta Osman Bey'in oğlu Orhan Bey'in yetişmesinde de önemli bir etkisi bulunmuştur (İnalcık, 2022, s. 47). Kuruluş Osman dizisinde ise Akça Koca karakteri yalnızca bir bölümde gözükmüştür. Osman Bey'e yardım eden yarı divane bir çoban olarak gösterilmiştir. Ancak Osman Bey

bütün İznik ve Bursa'nın haritalarını çizebildiğini görünce aynı bölüm 1.08.47'de ona kim olduğunu sormuş, o da adını söylemiştir. Görüldüğü gibi dizide Akça Koca karakteri gerçekte olduğundan farklı kurgulanmıştır.

3.2.9.4. Turgut Alp

Osman Bey'in Selçuklu Sultanı'nın bile fethedemediği Karacahisar Kalesi'ni fethetmesinden sonra, artan karizmasından dolayı yoldaş olarak onun yanına gelen kişilerden biridir (İnalcık, 2020, s. 105). Osman Bey kendisi Bilecik'i fethederken, onu da İnegöl'e göndermiş ve 1299 yılında Osman Bey ve Turgut Alp İnegöl'ü fethetmiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 107). Türk töresini takip eden Osman Bey fethettiği yerleri yoldaşlarına paylaştırmıştır. Bundan dolayı İnegöl'ün yönetimini de Turgut Alp'a vermiştir (Uzunçarşılı, 1982, s. 109). Turgut Alp'a tımar olarak verilen bölgeler daha sonraları Turgut ili olarak anılmıştır (İnalcık, 2020, s. 109). Osman Bey, oğlu Orhan Bey'i yetiştirmek için onu, kendi alplarının yanında seferlere göndermiştir. Bunlardan biri de Turgut Alp'tır. Osman Bey nikris hastalığıyla uğraşırken Orhan Bey, Turgut Alp ile birlikte Adranos (Atranos) Kalesi'ni (Orhaneli) fethetmiştirmiştir (İnalcık, 2007b, s. 376).

Kuruluş Osman dizisinde Rüzgâr Aksoy tarafından canlandırılan Turgut Alp karakteri diziye 65. bölümde dâhil olmuştur. Mihael Kosses'in kız kardeşini kaçıran ve Kosses'in Osman Bey'den yardım istemesi üzerine Osman Bey'le tanışan Turgut Bey, Osman Bey'in dostu ve alplarından biri olur. 94. bölümde İnegöl fethinde Turgut Alp yer alsa da bu fetihteki tarihî rolü dizide tam olarak yansıtılamamıştır. Ancak fetihle birlikte İnegöl'ün yönetiminin Turgut Bey'e verilmesi tarihî bilgilere uygundur. 107. bölüm 00.21.40'ta ise Osman Bey ve Turgut Bey arasında tartışma çıkar. Tartışmanın sebebi ise Turgut Bey'in Osman Bey'in aksine Sultan'a tâbi olmasıdır. Osman Bey sırtını dayadığı Turgut Bey'in ardından çekilmesi ile ona sitem etmektedir. Çünkü Osman Bey Turgut Bey sayesinde fethedilen hisarı ona değil başkasına verir ve bu durum Turgut Bey'i gücendirir. Bu nedenle de Osman Bey ile Turgut Bey'in arası açılır ve Osman Bey, 107. bölüm 00.28.02'de İnegöl'ü de Turgut Bey'den alır. Bu durum tarihî bilgilerle çelişmektedir. Çünkü Osman Bey İnegöl fethinden sonra İnegöl'ü Turgut Bey'e vermiş ve İnegöl hep Turgut Bey tarafından yönetilmiş, hatta burası Turgut İli olarak anılmıştır.

112. bölüm 2.09.45'te Turgut Bey'in hatasını anlamasıyla Osman Bey ve Turgut Bey barışır. 124. bölüm 2.10.25'te Turgut Bey Osman Bey tarafından Şeyh Edebali ile birlikte Tebriz'e gönderilir.

Dizide Turgut Alp yalnızca 3. sezonda yer almış, Osman Bey ile dostlukları ve İnegöl'ün yönetiminin verilmesi dışında Turgut Alp'in diğer faaliyetlerine yer verilmemiştir.

3.2.9.5. Konur Alp

Osman Bey'in önemli silah arkadaşlarından biri de Konur Alp'tır (Danişmend, 1971, s. 1-2) (Uzunçarşılı, 1982, s. 105). Karacahisar fethinden sonra Osman Bey'in yoldaşlarından biri olmuştur (İnalcık, 2020, s. 105). Oğlu Orhan Bey'in yetişmesinde de önemli figürlerden biridir (İnalcık 2022, s. 46).

Kuruluş Osman dizisinde iki farklı Konur Alp karakteri bulunmaktadır. Birisi Osman Bey'in daha gençlik çağlarından itibaren yanında bulunan ve yalnızca dizinin ilk sezonunda yer alan, Eren Vurdem tarafından canlandırılan Konur Alp karakteridir. Bu karakter 26. bölüm 1.23.38'de şehit olmuştur. Bir diğer Konur Alp karakteri ise 80. bölüm 00.09.23'te diziye katılan ve Berk Erçer tarafından canlandırılan Konur Alp'tır. Bu karakter aslında bir Selçuklu askeridir. Ancak Osman Bey'in hak davasını anlayıp önce ona gizlice yardım eder. 81. bölüm 1.39.02'de de Osman Bey'in tarafına geçerek onun alplarından biri hâline gelir. 131. bölüm 00.07.30'da Konur Alp ve Orhan Bey'in silah talimi yaptığı sahnede Konur Alp'ın Orhan Bey'in yetişmesindeki etkisi gösterilmiştir.

Ancak 156. bölüm 00.16.46'da Konur Alp Osman Bey'e ihanet etmiştir. Hiçbir kaynakta böyle bir bilgi bulunmadığından bu durum da kurgu ürünüdür.

3.2.9.6. Samsa Çavuş

Samsa Çavuş yine Osman Bey'in alplarından biridir (Danişmend, 1971, s. 1-2). İnegöl tekfuru Aya Nikola'nın baskılarından kaçarak Mudurnu'ya çekildiği bilinmektedir (Uzunçarşılı, 1982, s. 106). Çavuş ünvanından dolayı aşiret reisi olduğu, Osman Bey'le ilişkilerinin Osman Bey'in gençlik çağlarından itibaren başladığı bilinmektedir (Altuğ, 2021, s. 80). Osman Bey'in yanında savaşmaya başlaması ise Karacahisar fethinden sonra gerçekleşmiştir. Karacahisar'ı fethettikten sonra Osman Bey, bir sancak beyi hâline gelmiş ve Samça Çavuş'un elinde olan topraklarda hâkimiyet sağlamıştır. Bu tarihten itibaren artık Samça Çavuş, Osman Bey'in yanında bulunan en nüfuzlu kişilerden biri hâline gelmiştir. Osman Bey'e katıldıktan sonra da Samsa Çavuş'un çavuşluk vazifesini sürdürdüğü görülmektedir. Samsa Çavuş'un Karacahisar fethinden sonra Osman Bey'in yanına katılması, bu fethin Osman Bey'in bundan sonra nasıl bir konuma yükseldiğini görmek

bakımından da büyük bir önem taşımaktadır. Bu fetihten sonra Samsa Çavuş beylik olma yolunda önemli bir misyon taşımıştır. (Altuğ, 2021, s. 81).

Kuruluş Osman dizisinin yalnızca ilk sezonunda yer alan ve Osman Bey'in babasının yoldaşlarından biri olarak gösterilen ve İsmail Hakkı Ürün tarafından canlandırılan Samsa Çavuş karakteri, diğer sezonlarda yer almadığından Osman Bey için yaptığı faaliyetlerin hiçbiri dizide gösterilmemiştir.

3.2.9.7. Köse Mihal

Osmanlı'nın ilerleyen zamanlarında Rumeli'de bulunan önemli akıncı ailelerinden biri olan Mihaloğullarının atası Mihael Kosses yani Köse Mihal'dir (İnalcık, 2022, s. 23). Harmankaya tekfuru Mihael Kossess ile Osman Bey'in dostluğu yine Osman Bey'in gençlik dönemlerine rastlamaktadır. Osman Bey ile Eskişehir Beyi arasında Mâl Hatun yüzünden çıkan anlaşmazlık esnasında Eskişehir Beyi'nin dostu olan Harmankaya tekfuru Mihael Kosses, onunla birlikte İnönü beyinden Osman Bey'i kendilerine teslim etmelerini istemiş, bunun üzerine Osman Bey onların üzerlerine hücum ederek ikisini de esir etmiş, böylece Osman Bey ile Mihael Kosses tanışmışlardır. İlerleyen dönemde ilişkileri dostluğa dönüşmüştür (Hammer, 2003, s. 79). Kızının düğününe dostu Osman Bey'i de çağıran Mihael, onu diğer tekfurlarla tanıştırmıştır. Bu düğünde Osman Bey'in getirdiği hediyeler diğer tekfurların gözünü korkuttuğu için tekfurlar Osman Bey'i ortadan kaldırmak istemişlerdir. Bu nedenle Osman Bey'e bir tuzak tertip etmişlerdir (Yavuz & Saraç 2003, s. 67).

Bilecik tekfuru Yarhisar tekfurunun kızı Holofira ile nişanlıydı. Osman Bey bu düğün için tekfura koyunlar göndermiş ve Köse Mihal aracılığıyla düğüne davet edilmiştir. (Altuğ, 2021, s. 127).

1304-1305 yılları arasında Sakarya seferleri düzenleyen Osman Bey Geyve Hisarı'nı ve Tekfurpınarı'nı ele geçirmiştir. Köse Mihal'e ait olan Harmankaya ve Gölpazarı üzerinden Sakarya Vadisi'ne inen yol Lefke'ye giden en kestirme yoldur. Osman Bey, bu yol üzerinden ilerlemek için sefere gitmeden önce Köse Mihal'i yanına çağırmıştır. Osman Bey'in Bapheus zaferinden sonra Sakarya seferlerinde de başarıya ulaşması Bizans'ın daha da panik olmasına yol açmıştır (İnalcık, 2022, s. 43).

Osman Bey, İznik'e gelen tek yol olan Gemlik civarını da ele geçirerek İznik'i komple tecrit altında bırakmak için Orhan Bey'i, Köse Mihal ve birçok tecrübeli komutanlarla birlikte Karaçepüş ve Karatigin'i ve İznik'i fetmekle görevlendirmiştir (İnalcık, 2022, s. 44).

1313 yılına gelindiğinde Osman Bey'le uzun zamandır dostluk ilişkilerini sürdüren Harmankaya tekfuru Mihael Kosses, Müslüman olarak Köse Mihal adını almış ve Osman Bey'le birlikte Lefke (Osmaneli), Mekece, Akhisar, Geyve ve Gölpazarı bölgesindeki Leblebici (Löblüce) kalelerini almışlardır (Uzunçarşılı, 1982, s. 110).

Köse Mihal Osman Bey için klavuzluk, elçilik ve rehberlik yapması bakımından büyük bir öneme sahiptir. Böylece kurulacak olan beyliğin ana kadrosundaki isimlerden biri hâline gelmiştir. Farklı etnik ve dinsel sınıflara mensup olan yoldaşlar nöker adını almaktadır. Bu bakımdan Köse Mihal de Osman Bey'in en önemli nökerlerinden biri olmuştur (Altuğ, 2021, s. 82). Osman Bey'in yapmış olduğu akınlarda ve diğer tekfurlarla olan ilişkilerinde önemli bir rol oynayan Köse Mihal, İslamiyet'i tercih ederek Osman Bey'in en sadık alplarından biri hâline gelmiştir (Altuğ, 2021, s. 83). Orhan Bey'i seferlere yollarken yanında yolladığı kumandanlarından biri de Köse Mihal olmuştur (İnalcık, 2022, s. 46).

Kuruluş Osman dizisine 65. bölümde katılan Köse Mihal karakteri Serhat Kılıç tarafından canlandırılmıştır. Kız kardeşi Mari'nin yolda olduğunu öğrenen Harmankaya tekfuru Mihael Kosses Papaz Gregor'un peşindedir. Papaz ise Osman Bey tarafından kaçırılmıştır. Osman Bey ile Kosses'in karşılaşması ise Turgut Bey'in Köse Mihal'in kız kardeşi Mari'nin önünü keserek onu esir alması vesilesiyle olur. Kız kardeşini kurtarmak isteyen Kosses'in, Osman Bey'den yardım istemesi ile ilişkileri başlamış olur. Bu ilişki daha sonra ilerler ve 77. bölüm 1.10.00'da Mihael Kosses'in kız kardeşi Mari ile Turgut Bey Osman Bey'in obasında evlenir. Böylece Kosses Turgut Bey ile akraba, Osman Bey ile ise dost olur. Nitekim 79. bölüm 00.41.03'te Moğol saldırısına uğrayan Osman Bey'in yardımına Kosses yetişir. 90. bölüm 1.30.47'de Bilecik, Yarhisar ve İnegöl tekfurlarının Osman Bey'e kurduğu suikast planını öğrenen Kosses, bu plandan Osman Bey'i haberdar eder. Osman Bey ile dostluğunu ilerleten Kosses 95. bölüm 1.28.59'da Şeyh Edebali'nin huzurunda Müslüman olur.

Köse Mihal karakteri dizinin yalnızca 3. sezonunda yer aldığından, hem Osman Bey ile dostlukları çok geç başlamış hem de Mihal'in Müslüman olması erken gösterilmiş ve ilerleyen yıllardaki faaliyetlerine yer verilememiştir. Ancak tekfurların tuzağını Osman Bey'e haber vermesi tarihe uygundur.

3.2.9.8. Osman Bey'in Diğer Alpları

Bunların dışında Osman Bey'in Hasan Alp, Saltuk Alp, Aygud Alp, Kara Mürsel, Kara Tekin, Şeyh Mahmud gibi alplarının olduğu da bilinmektedir (Danişmend, 1971, s. 1-2).

Dizide bunların hiçbirine yer verilmemektedir. Bunların yerine birinci sezondan beri dizide yer alan, Osman Bey'in en sadık alplarından biri olan ve Yiğit Uçan tarafından canlandırılan Boran Alp ile Moğollar arasında bulunurken Osman Bey vasıtasıyla Müslüman olup, onun alplarının arasına katılan ve Çağrı Şensoy tarafından canlandırılan Cekutay gibi kurgu karakterlerin yanı sıra Dede Korkut hikâyelerinden esinlenerek kurgulanan ve Diriliş Ertuğrul dizisinde de yer alan, Osman Bey'in babasının yoldaşlarından biri olarak gösterilen ve Nurettin Sönmez tarafından canlandırılan Bamsı Bey de yine Osman Bey'in yoldaşlarından biri olarak kurgulanmışlardır.

3.2.10. Diğer Kişiler

Bu karakterler dışında tarihte önemli bir yere sahip olan bazı kişiler de yer aldığı için onlardan da bahsetmek gerekli görülmüştür.

3.2.10.1. Yunus Emre

Yunus Emre'nin tarihî kişiliğini menkıbelerden ayırmak oldukça güçtür. Sarıköy'de yaşayan ve çifçilikle geçinen fakir bir kişi olan Yunus'un buğday almak için gittiği Karahöyük'te bir süre Hacı Bektaş Veli'nin yanında kaldığı esnada, Hacı Bektaş'ın ona buğday yerine nefes verme teklifinde bulunması üzerine Yunus'un buğdayı tercih etmesiyle, kendisine buğday verilip gönderilmiştir. Ancak köyüne varacağı esnada gerçeğin farkına varan Yunus, buğdayın tükeneceğini nefesin ise tükenmeyeceğini anlayıp Hacı Bektaş'ın yanına geri dönmüştür. Hacı Bektaş ise o nefesi Tapduk Emre'ye verdiklerini, nasibi varsa ondan almasını söyler. Tapduk Emre'nin yanına varıp durumu anlatan Yunus, Tabduk Emre'ye kendi durumunun mâlum olduğunu öğrenince ona hizmet ederek nasibini almak ister. Nefis terbiyesi yapmak amacıyla kırk yıl boyunca dergâha odun taşımıştır. Bir gün Tapduk Emre'nin dergâhında büyük bir meclis toplanır ve meclise Yunus Gûyende adında biri de katılır. Cezbeye geldiği esnada Yunus Gûyende'ye hitap eden Tabduk Emre üç kez "Yunus söyle" dese de Yunus Gûyende'nin bu sözü işitmemesi üzerine, Tabduk Emre'nin Yunus Emre'ye dönerek "Yûnus, vakit geldi, o hazinenin kilidini açtık, nasibini aldın, hünkârın nefesi yetişti, sen söyle!" demesi üzerine Yunus Emre'nin gözündeki perde açılmıştır (Tatcı, 2013, s. 600).

Yunus Emre'nin tarihî kişiliği hakkında da bir fikir birliği mevcut değildir. Yunus Emre hakkında en fazla araştırmayı yapmış olan Köprülü, XIII. Yüzyılın ikinci yarısında

Sivrihisar'da ya da Bolu çevresinde Sakarya Nehri'ne yakın köylerde yaşamış olan bir Türkmen olduğu görüşünü ileri sürmektedir (Tatcı, 2013, s. 600). Genel kabul edilen görüş Orta Anadolu'da Sakarya Nehri yakınlarında bir yerde doğduğu ve Nallıhan yakınlarındaki Emrem Sultan Zaviyesi'nde Tapduk Emre dergâhında yaşadığı yönündedir. Mürşidinin Tapduk Emre olduğu bilinse de tarikatı tam olarak bilinmemekle birlikte Mevlevilik ya da Bektaşilik olduğu düşünülmektedir (Tatcı, 2013, s. 601).

Şiirlerinde kendinden "şairler kocası", "bir âşık koca" olarak bahseden Yunus Emre'nin uzun yaşadığı düşünülmektedir. Ölüm tarihi tam bilinmeyen Yunus'un, 1320'de öldüğü kabul edilmektedir. Anadolu'nun birçok yerinde hatta Azerbaycan'da dahi Yunus'a ait türbeler bulunmaktadır. Anadolu'daki pek çok mezarda Yunus'a ait olabilecek mezar sayısı üçe indirilebilmiştir. Anadolu'da Yunus Emre'ye ait olduğu iddia edilen mezarların yerleri; Eskişehir Sarıköy (şimdi Yûnusemre köyü), Karaman, Aksaray Ortaköy, Bursa, Manisa Kula Emresultan Köyü, Erzurum Dutçu (Düzcü) köyü, Isparta Keçiborlu, Afyon Sandıklı, Ankara Nallıhan Emremsultan Köyü, Ünye ve Sivas'tır. Ancak genel kabul Sivrihisar yakınlarındaki Sarıköy'de olduğu yönündedir. Bu mezar 6 Mayıs 1946 tarihinde Ankara-Eskişehir demiryolunun yapıldığı esnada açılarak nakledilmiş, 1970'de geri taşınarak üzerine bir anıt mezar yapılmıştır. Fuad Köprülü, Abdülbaki Gölpınarlı ve Faruk K. Timurtaş'a göre de Yunus Emre'nin gerçek mezarı burasıdır. *Risâletü'n-nushiyye* adlı bir eseri ve şiirlerini topladığı bir *Divan*'ı vardır (Tatcı, 2013, s. 602-603).

Kuruluş Osman dizisinin 5. sezonunda diziye dâhil olan Yunus Emre karakterini, daha önce "Yunus Emre Aşkın Yolculuğu" dizisinde Yunus Emre karakterini oynayan Gökhan Atalay canlandırmaktadır. Dizide Yunus Emre şiirlerinden bahsedildiği esnada diziye dâhil olan ve kimsenin adını bilmediği Derviş Efendi'nin daha sonra Yunus Emre olduğu anlaşılır. Dizinin manevi boyutunu artıran karakterlerden biri olan Yunus Emre, özellikle Holofira'nın Müslüman olmasında etkili olan bir karakterdir. Orhan Bey'in annesi Malhun Hatun, oğlunun Holofira ile evlenmesi için Holofira'nın Müslüman olması şartını koyar. Holofira'nın bu teklifi kabul etmemesi üzerine Orhan Bey, onun kalbini İslam'a ısındırmak için Yunus Emre'den yardım ister. Yunus Emre Allah nasib ederse bunu yapabileceğini, Allah nasip etmeyince peygamber efendimizin bile amcasının kalbini ısındıramadığını söylese de Yunus Emre ile konuşan Holofira, gittikçe İslamiyet'i merak etmeye başlar. Hatta iftiraya uğrayarak zindana düşen Holofira, derviş efendiyle görüşmek istediğini söyleyince Yunus Emre onun ziyaretine gelir ve zindanın "medrese-i Yusufî" yani "Yusuf'un medresesi" olduğunu söyler. Holofira'ya Hz. Yusuf'un hikâyesini anlatır. Holofira'nın da

Hz. İsa'nın hikâyesini hatırlatması üzerine Yunus Emre Hz. İsa'nın da ümmeti için kendinden vazgeçtiğini söyler.

Yaşadığı yer ve dönem itibariyle Osman Bey'le karşılaşması mümkün olsa da hiçbir kaynakta Osman Bey ile Yunus Emre'nin karşılaştığına dair bir veri bulunmamaktadır. Yunus Emre karakterinin ile Osman Bey birlikte kurgulanmasının, dizinin manevi karakterlerinden Şeyh Edebali'nin 5. sezonda dizide yer almaması nedeniyle diziye manevi bir boyut kazandırmak amacı taşıdığı düşünülmektedir.

3.2.10.2. Kumral Abdal

Abdal Kumral ya da Kumral Abdal adıyla bilinmektedir. Aşıkpaşazade tarihinde Osman Gazi'nin rüyasını Şeyh Edebali ona Sultanlık verildiği şeklinde tabir edince, Kumral Abdal da Osman Gazi'den müjdelik isteyen kişi olarak gösterilmiştir. Osman Bey bu istek üzerine Kumral Abdal'a kılıcını vermiştir. Aynı rivayet Rüstem Paşa'nın *Tevârîh-i Âl-i Osmân* adlı eserinde geçmiş olsa da buradaki dervişin adı Durut/Tugut olarak geçmektedir. İdris-i Bitlisi, Kumral Abdal'ın Osmanlı kurulmadan önce uçlarda yaşayan bir derviş mücahid olduğunu bildirmektedir. Osman Bey'in Yenişehir yakınlarında ona bir zaviye yaptırarak bu zaviyeye köyler ve tarlalar vakfettiği bilinmektedir (Köprülü, 1988, s. 63).
Kuruluş Osman dizisinin ikinci sezonunda dâhil olan Kumral Abdal karakterini üç sezon boyunca Emin Gürsoy canlandırmıştır. Yarı divane yarı derviş bir karakter olarak gösterilen Kumral Abdal karakteri hikâyeler anlatan, savaşlara katılan, ormanları ve bitkileri çok iyi tanıyan tam bir Anadolu abdalı karakterinde gösterilmektedir. Ancak sadece bu kadarla sınırlı kalan bir karakter olarak kurgulanmamıştır. Yeri geldiğinde Moğol komutanı Geyhatu'nun karşısına Osman Bey'in elçisi olarak gönderilen, yeri geldiğinde manastıra papaz kılığında sokularak casusluk yapan bir karakterdir.

Geyhatu tam kendini öldüreceği esnada deprem olması gibi kerametler gösteren bir derviş olan Kumral Abdal, manastıra papaz kılığında sızacak kadar Hristiyanlık ve İncil hakkında bilgilere de sahiptir. Hatta kendisine Latince soru soran tekfura Latince cevap verecek kadar da bilgilidir. Bu da Kumral Abdal'ın yalnızca divane bir derviş olarak değil, ilim sahibi bir âlim olarak kurgulandığını da göstermektedir.

Kaynaklarda Şeyh Edebali dergâhındaki dervişlerden biri olarak gösterilen Kumral Abdal hakkında geçen tek bilgi Osman Bey'in gördüğü rüyayı Şeyh Edebali'nin Allah'ın ona ve soyuna padişahlık verdiği şeklinde tâbir etmesi üzerine, Osman Bey'den padişah olduğunda kendisi ve soyuna arazi vermesini istediği, Osman Bey'in de bunu kabul ettiği

blgisidir. Kumral Abdal Osman Bey'den yalnızca söz almakla yetinmemiş ve ondan yazılı bir belge istemiştir. Osman Bey ise yazının kaybolabileceğini söyleyerek ona kendi kılıcını vermiş ve kendi soyundan gelenlerin torunlarına bu kılıcı göstererek Osman Bey'in verdiği araziyi kullanmaya devam etmelerini söylemiştir. Dizide kaynaklarda Kumral Abdal hakkında geçen tek bilgi olan bu rivayete hiç yer verilmemiştir. Dizide Osman Bey'in rüya sahnesi gösterildiğinde Kumral Abdal karakteri dizide yer almamaktadır.

3.2.10.3. Germiyanoğlu Yakup Bey

Germiyanoğulları beyliği XIII. Yüzyılın sonunda Anadolu'nun batı sınırlarında ortaya çıkmış beyliklerden biridir. Moğol istilası sonucunda Fars ve Kirman coğrafyasından ayrılarak batıya doğru ilerlemişlerdir. Celaleddin Harezmşah'la birlikte Anadolu'nun doğusuna gelmişler, onun ölümünden sonra bir süre Malatya'da bulunmuşlar, daha sonra da Kütahya'ya yerleşmişlerdir. Nitekim Malatya'da da Germiyan adında bir yer bulunmaktadır (Varlık, 1996, s. 33).

Oğuzların Avşar koluna mensup oldukları düşünülmektedir. 1283 yılında III. Keyhüsrev Moğollar tarafından idam edilmiş, II. Gıyaseddin Mesud tahta geçirilmiştir. Germiyanoğulları bu olaylardan sonra idam edilen Sultan'ın taraftarı oldukları gerekçesiyle isyan etmişlerdir. 1286 yılında Moğol-Selçuk hâkimiyetinde bulunan yerlere saldırmışlar, bunun üzerine II. Mesud'un Moğol ve Selçuklu kuvvetlerinden oluşan ordusuna yenilmişlerse de taarruzu bırakmamışlardır. Bu mücadeleler 1290'a kadar devam etmiştir. Selçuklular ve İlhanlılarla Germiyanlılar arasında bir anlaşma hâsıl olmuş, 1299'da Ankara'yı da ele geçirmişlerdir. Daha sonra Bizans'a saldırılarda bulunmaya başlamışlardır. Böylece sınırlarını Bizans'a doğru genişletmişlerdir. 1314 yılında İlhanlı Emîrü'l-ümerası Emir Çoban, Anadolu'yu istila etmek amacıyla ordusuyla birlikte Anadolu'ya gelmiş, bu sırada Germiyan prens ve emirleri Emir Çoban'a kıymetli hediyeler vererek ona saygılarını göstermişlerdir. Germiyanoğulları XIV. Yüzyılda Anadolu'da kuvvetli bir siyasi teşekkül hâline gelmiş ve bazı Anadolu beyleri de onların hâkimiyetini tanımıştır (Köprülü, 2011, s. 68).

Osmanlılar hariç Aydın ve İzmir'e kadar Antalya, Isparta çevresi ve yukarı Sakarya havzasında yer alan bütün Türk beyleri Germiyanoğulları beyliğine bağlı bulunmaktaydı (Varlık, 2013, s. 278). İyoniya'daki Aydınoğulları, Ladik'teki İnançoğulları, Lidya'daki Saruhanoğullarıyla Misiya'daki Karasioğulları kuruluşlarının ilk zamanlarında Germiyan

Devleti'ne tabi beyliklerdir. Karahisar'daki Sahipataoğulları da Germiyan hâkimiyetini kabul eden beyliklerdendir (Köprülü, 2011, s. 68).

Pisidya'daki Hamidoğulları, Karamanlıların hücumlarına karşı Germiyanlıların hâkimiyetine mecbur kalmışlardır. Yani XIV. Yüzyılın ilk yarısında Germiyanoğulları Beyliği Anadolu'nun batısındaki beylikler üzerinde hâkimiyetini kurmuş, doğu sınırlarını Ankara'ya kadar genişletmiştir. Köprülü, Bizans kaynaklarında Sakarya'dan Trabzon'a kadar ilerlediği belirtilen Paflagonya hâkimi Umur Bey'in, Germiyanlıların bir kitabesinde adı geçen Umur Bey olduğunu düşünmektedir. Bütün bunlardan anlaşılmaktadır ki XIV. Yüzyılın başlarında Germiyanoğulları Beyliği geniş bir nüfuza sahiptir (Köprülü, 2011, s. 69).

Hâkimiyet alanlarını Ankara'ya kadar uzattıkları bilinen Germiyanoğulları'nın en güçlü beyi ise Yakup Bey'dir. 1300-1340 yılları arasında hâkimiyet süren Yakup Bey'in, Anadolu'daki diğer beylikleri nüfuzu altına aldığı ve 1305'te subaşısı Aydınoğlu Mehmet Bey'i topraklarını genişletmek için Ege Denizi'ne doğru sefere yolladığı bilinmektedir. 1304'te Bizans'la mücadelesi sonucunda Menderes Nehri yakınlarındaki Tripolis'i ve Simav yakınlarındaki Angir'i (Hisarköy) fethetmiş, 1306 yılında Alaşehir'i kuşatmış ancak Bizans ordusundaki Katalanlar'a karşı başarısız olarak çekilmişse de Alaşehir üzerine vergi koyarak buradan alınan gelirlerle, Kütahya'daki Vâcidiye Medresesi'nin masraflarını karşılamış, 1314'te Emir Çoban'a itaat etmiştir (Varlık, 1996, s. 33).

Germiyanoğulları'nın beylikler üzerinde hâkimiyet kurma fikirleri nedeniyle Osmanlılar'la ilişkileri kötü ilerlemiştir. Kaynaklarda Osman Bey'in 1313 yılında Leblebici (Leblüce) Hisarı'nı fethetmeye gittiği esnada, Germiyanoğulları'ndan çekinmiş olmasından dolayı oğlu Orhan Bey'i, Köse Mihal ve Saltuk Alp ile birlikte Karacahisar'a (İnönü) gönderdiği ve Germiyanlılar'ın kışkırttığı Çavdar Tatarları'nın, Osmanlılar'a ait olan Karacahisar şehrini ve pazarını baskına uğrattıkları bilgisi geçmektedir. Yakup Bey'den sonra yerine geçen Çahşadan Mehmed Bey Dönemi'nde (1340-1361) Katalanların elinde bulunan Kula ve Angir geri alınmıştır (Varlık, 1996, s. 33).

Süleyman Şah Dönemi'nde Osmanlılar'la akraba olmak için Süleyman Şah'ın kızı Devlet Hatun I. Murad'ın oğlu Bayezid ile evlendirilerek Kütahya, Simav, Eğrigöz (Emet) ve Tavşanlı çeyiz olarak Osmanlılar'a verilmiştir (Varlık, 1996, s. 34).

Dizinin 113. bölümünde Valide İsmihan Sultan'ın Anadolu beylerini topladığı divanda Candaroğulları Beyi Şemseddin Yaman Candar Bey ve Karesioğulları Beyi Kalemşahoğlu Karesi Bey'le birlikte divana katılan beylerden biri de Germiyanoğlu Yakup Bey'dir. Bu sahnede Yakup Bey'i Burak Tamdoğan canlandırmıştır. Ahaliye altın saçarak

gelen Yakup Bey, Engürü'den (Ankara) Kütahya'ya kadar hâkim obaların en kudretlisinin, orduların en kuvvetlisinin sahibi olarak çağırılır. 1.20.27'de Yakup Bey, Osman Bey'e nâmını işittiğini ancak tanışmanın bugüne nasip olduğunu söyler. Bu durum tarihî bilgilerle örtüşmemektedir. Çünkü Osman Bey'in obası uzun zaman boyunca Germiyanoğulları ile mücadele hâlindedir. Divanda Osman Bey'e açıkça tavır alan tek beyin Yakup Bey olması, Germiyanoğulları ile Osmanlılar'ın çekişmesini göstermesi bakımından önemlidir.

Dizinin 5. sezonundan itibaren ise Osmanlı-Germiyan mücadelelerine yer verilir ve 131. bölümden itibaren de Germiyanoğlu Yakup Bey karakterini Mirza Bahaattin Doğan canlandırmaktadır. II. Mesud'un ölmesiyle birlikte kendine Sultan ünvanını alarak bağımsızlığını ilan eden Yakup Bey, 131. bölüm 0.08.06'da diğer Anadolu beylerini toplar. Yakup Bey'in kendine Sultan dedirtmesini anlamaya çalışan beyler Yakup Bey'i dinler. Selçuklu'nun yıkılmasıyla yurdun başına geçmeye talip olduğunu söyleyen Yakup Bey, Türk beylerinden biat ister. Beylerin tamamı Yakup Bey'in Sultanlığı'nı tanıyıp ona biad eder. Osman Bey ise esir tutulan alpı Cerkutay'ı kurtarmak için Lefke Kalesi'ne gider ve orada kendi de diğer alplarıyla birlikte esir düşer. 2.21.23'te diğer Anadolu beyleriyle birlikte kaleye giren Yakup Bey Osman Bey'i kurtarır. Bunun karşılığında Yakup Bey, Osman Bey'den kendisine biat etmesini ister.

Osman Bey 1304 yılında Sakarya'ya düzenlediği seferler sonucunda Leblebücihasarı'na gelmiş ve burada tekfuru itaat altına almıştır (İnalcık, 2022, s. 42). Bunun üzerine Osman Bey oğlunu yanına alarak Lefke'ye ilerlemiş ve Lefke tekfurunun da bağlılığını bildirmesi üzerine ona ve memleketine dokunmayarak Mekece'ye gelmiştir (İnalcık, 2022, s. 43). Osman Bey'e itaat bildiren Lefke tekfurunun, dizide gösterildiği gibi Osman Bey'i esir alması mümkün görünmemektedir. Germiyanoğlu Yakup Bey'in Osman Bey'i esaretten kurtarması da kurgu ürünüdür.

134. bölüm 2.15.35'te Osman Bey Germiyanoğlu Yakup Bey'e biat eder, 137. bölüm 2.11.12'de ise biadını geri alır. Germiyanoğulları'nın bağımsızlığını ilan etmesi ve Batı Anadolu'daki birçok beyliği de tâbiyeti altına aldığı doğru bir bilgidir. Ancak Osman Bey hiçbir zaman Germiyanoğulları'na biat etmemiştir. 1302'den itibaren hür bir bey olan Osman Bey'in özellikle Koyunhisar Savaşı'nda imparatorluk ordusunu yenmesiyle birçok bey onun tâbiyetine girmiş, bu tarihten sonra Osman Bey tam bağımsızlık elde etmiş, yalnızca İlhalılara yıllık vergilerini ödemiştir. Dolayısıyla Osman Bey'in Germiyanoğulları'na tâbiyet verip sonra da tâbiyetini geri alması tarihî bilgilerle çelişen bir kurgudur. 143. bölüm 2.21.42'de Germiyanoğlu Yakup Bey'in Osman Bey'in beyliğini

kutlaması ve 155. bölüm 00.32.57'de Osman Bey'in Germiyanoğulları ile ittifak yapması da tamamen kurgu ürünüdür.

Osman Bey'in ilk zamanlardan itibaren Germiyanoğulları Beyliği ile aralarında düşmanlık olduğu ve Germiyanoğulları'nın bağımsızlık ilan edip birçok beyliğin de kendisine biat ettiği bilinmektedir. Ancak Osman Bey'in Germiyanoğulları'na biat verdiği bilgisi bulunmamaktadır. Selçuklu Sultanı'ndan alametler gelip sancak beyi oluncaya kadar Çobanoğullarına bağlı olduğu bilinmektedir. Onun dışında Osman Bey'in herhangi bir beyliğe bağlılığı bulunmamaktadır.

Ayrıca Germiyanoğulları Beyliği'nin Selçuklu Sultanı'na isyan ederek bağımsızlıklarını ilan etmeleri 1283-1289 yılları arasında gerçekleşmiştir (Varlık, 1996, s. 33). Bu isyandan dolayı Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Mesud ile aralarında mücadeleler gerçekleşmiştir. Osman Bey'le sorun yaşadıkları tarihler de aynı yıllara denk gelmektedir.

Germiyanoğlu Yakup Bey'in 1300'lü yıllarda bağımsız olduğu ve Batı Anadolu'daki beyleri nüfuzu altında toplandığı bilinmektedir (Varlık, 1996, s. 33). Ancak bu beyler arasında Osman Bey bulunmamaktadır. Dizide Germiyanoğulları'nın bağımsızlığını ilan etmeleri ve kendine birçok beyliğin biad etmesi ise Gıyaseddin Mesud'un vefat etmesinden yani 1308'den sonra gerçekleşmiş gözükmektedir. Bu da dizide olaylarla tarihlerin yanlış işlendiğini göstermektedir. 1302 yılından sonra Osman Bey, Bizans ordusunu yenen karizmatik bir lider olarak bağımsız bir bey hâline gelmiş ve birçok Türkmen aşireti Osman Bey'e biat etmiştir. Artık tam bağımsız kabul edilen Osman Bey'in bu tarihten sonra herhangi bir Türk beyliğine biat vermesi mümkün değildir. O tarihten sonra Osman Bey'in bağımsızlığı herkes tarafından kabul edilmiştir.

Yine 156. bölüm 00.10.48'de Germiyanoğlu Yakup Bey'in Osman Bey'e karşı Candaroğlu İbrahim Bey ile ittifak yapması ve Candaroğulları'nın da Osman Bey'e düşman olması hatalı bir kurgudur.

Ayrıca dizide gösterilen Candaroğlu İbrahim Bey karakteri de kurgu ürünüdür. Çünkü o tarihlerde beyliğin başında Süleyman Paşa bulunmaktadır (Yücel, 1993, s. 146).

Buraya kadar işlenen olayların tarih kurgu ilişkisi bağlamındaki analizini üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar; gerçeğe uygun olarak kurgulanan olay ve karakterler, tarihî gerçekle kurgu unsurlarının birlikte kullanıldığı olay ve karakterler, tarihî gerçeklerden tamamen farklı kurgulanan olay ve karakterlerdir.

3.3. “Kurluş Osman” Dizisinde Olay ve Karakterlerin Kurgusu

“Kurluş Osman” Dizisinde olay ve karakterler kurgulanırken üç farklı yol izlenmiştir. Bunlardan birincisi olay ve karakterlerin gerçeğe uygun olarak kurgulanması, ikincisi tarihî gerçekle kurgu unsurlarının birlikte kullanılması, üçüncüsü ise olay ve karakterlerin tarihî gerçeklerden tamamen farklı kurgulanmasıdır. Bu üç gruba göre olay ve karakterler sıralanmıştır.

3.3.1. Gerçeğe Uygun Olarak Kurgulanan Olay ve Karakterler

- Selçuklu Sultanı’nın Osman Bey’e beylik alâmetleri göndermesi ve Osman Bey’in sancak beyi olması
- Savcı Bey’in İkizce Savaşı’nda Kalanoz tarafından şehit edilmesi ve bunun üzerine Osman Bey’in Kalanoz’u öldürmesi
- Koyunhisar Savaşı’nın sebepleri dışında doğru aktarılması
- Köse Mihal ve Osman Bey dostluğu
- Köse Mihal’in Osman Bey’e kurulan tuzağı haber vermesi
- Köse Mihal’in Müslüman olması
- Osmanlı-Germiyan mücadelesi

3.3.2. Tarihî Gerçekle Kurgu Unsurlarının Birlikte Kullanıldığı Olay ve Karakterler

- Tarihte olduğu gibi Osman Bey tarafından öldürülen Dündar Bey’in ölüm tarihi ve sebebinin farklı kurgulanması
- Kulacahisar fethinin zaman ve olay örgüsü bakımından hatalı kurgulanması
- Ermenibeli Savaşı’nın sebeplerinin gerçekte olduğundan farklı kurgulanması
- Kalanoz’un Karacahisar tekfurunun kardeşi olarak gösterilmemesi
- Bilecik fethinin tarihte olduğundan farklı kurgulanması
- İnegöl fethinin zamanının ve sebeplerinin farklı gösterilmesi
- Koyunhisar Savaşı’nın sebebinin farklı gösterilmesi
- Bizans İmparatoru’nun Osman Bey’in gücünü kırmak için kız kardeşini Moğol hükümdarıyla evlendirmesi doğrudur; ancak Osman Bey’in bu evliliğe mani olmak için prensesi kaçırtması kurgudur.

- Kite ve Kestel fetihlerinin zamanlarının ve sebeplerinin hatalı verilmesi
- Osman Bey'in birden fazla bağımsızlık ilânı

3.3.3. Tarihî Gerçeklerden Tamamen Farklı Kurgulanan Olay ve Karakterler

- Dündar Bey'in Ertuğrul Bey'e vekâlet etmesi, ancak gerçekte Ertuğrul Bey'e vekâlet eden kişinin Osman Bey olması
- Savcı Bey'in beylik mücadelesine katılması
- Osman Bey'in Selçuklu Veziri tarafından tutuklanması ve Osman Bey'in Selçuklu Veziri'ni öldürmesi
- Osman Bey'in Selçuklu'ya isyan kararı alması
- Osman Bey'in Selçuklu ve Bizans'la ortak anlaşma yapması
- Sultan Alaaddin'in fetihler konusunda Osman Bey'i tehdit etmesi
- III. Alaaddin Keykubat'ın annesi Valide İsmihan Sultan
- Selçuklu Valide Sultanı'nın Osman Bey'e düşman olması
- Osman Bey'in Sultan Mesud'u kaçırması ve onu tahta geçirmeye çalışması
- Osman Bey'in Selçuklu'dan vergilerin yarısını toplama izni istemesi
- Osman Bey'in Germiyanoğlu Yakup Bey'e biat etmesi
- Papa'nın Osman Bey'in obasına casuslar göndermesi
- Karacahisar'ın fethinden dizide hiç bahsedilmemesi
- Bilecik'in fethinden sonra Orhan Bey ve Holofira'nın evlenmemesi
- Komutan Muzalon ile Bursa tekfurunun aynı kişi olarak gösterilmesi
- Selçuklu Sultanı Mesud'un Osman Bey'in kendi adına hutbe okutmasına izin vermesi
- Osman Bey'in Moğollarla savaşması
- Osman Bey'in tarihsel olarak karşılaşması mümkün olmayan Cebe ve Subutay gibi Moğol komutanlarını öldürmesi
- Osman Bey'in Moğol prensi Geyhatu'yu esir alması
- Müzafferiddin Yavlak Arslan'ın kötü gösterilmesi
- Şeyh Edebali'nin Valide Sultan tarafından idam ettirilmek istenmesi
- Osman Bey'in Bizans prensi Kantakuzenos'u öldürmesi
- Bizans tekfurlarının Osman Bey lehine şahitlik etmeleri
- Orhan Bey'in annesinin Holofira ile evliliğine karşı çıkması

- Orhan Bey'in ilk eşinin Nilüfer Hatun (Holofira) değil Efendize Elçim Hatun olarak gösterilmesi
- Lefke tekfurunun Osman Bey'i esir etmesi
- Osman Bey'i iki eşli olarak kabul eden tarihçilerin Malhun Hatun'u ilk eş olarak kabul etmesine rağmen, dizide ikinci eş olarak gösterilmesi
- Bala Hatun'un kısır gösterilmesi
- Candaroğulları'nın başında Süleyman Paşa'nın bulunduğu dönemde İbrahim Paşa'nın bulunduğunun gösterilmesi

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Gerçek kavramı var olanı, yalan olmayan yani doğru olanı, varlığı bilineni karşılarken; gerçeklik kavramı gerçeklerin tamamını ifade etmektedir. Somut gerçeklik, soyut gerçeklik, sanal gerçeklik gibi alt başlıkları da bulunmaktadır. İnsanın gerçeği bilmesi ise algılarla mümkündür. Gerçeklik her ne kadar insandan bağımsız olsa da algı ve gerçekliği birbirinden ayırmak mümkün değildir. Görme ve görmenin biçimleri gerçeklik algısını oluşturan en önemli unsurlardır. Bu nedenle gerçekliği algılamanın en önemli yolu görmekten geçmektedir. İnsanın gördüğüne inanması daha kolaydır.

İnsanoğlu var oluşundan bugüne kadar gerçekliği farklı şekillerde tasvir etmiştir. Bunun yolu zamana göre değişmiştir. Bazen sözle, bazen resimle, bazen yazı ve edebiyatla; teknolojinin gelişmesiyle birlikte fotoğrafla, videoyla, sinemayla ve diziyle mümkün olabilmiştir.

Bugün de insanlara gerçeği en iyi yansıtan algı yöntemi gözle yapılan algıdır. Çünkü gerçeğin en çarpıcı biçimi görerek algılamaktır. Son yüzyılda teknolojinin gelişmesi ile radyo, televizyon ve sinema algının belirleyici unsurları hâline gelmişir. Sinema hem bir sanat dalı olması hem de ulaşımının ücrete tâbi olmasından dolayı, gerçeklik algısında radyo ve televizyonun gerisinde kalmıştır. Görüntü olmadığı zamanlarda radyo, popülerliğini elinde tutsa da televizyonla birlikte o da etkisini kaybetmiştir. İlk yıllarında televizyonun temel işlevi haber verme iken, 1950'li yıllardan itibaren, canlı tiyatroların yayınlanması ve izleyicilerin de bunlara büyük bir ilgi göstermesi ile birlikte diziler televizyonun vazgeçilmez yapımları hâline gelmiştir.

Kurmaca ve senaryonun ilk ortaya çıktığı yapımlar olan sinemanın gelişmesi ile yaşanan tecrübeler televizyona da aktarılmış, böylelikle dizilerin kalitesi artmış ve bütün dünyada en çok izlenen yapımlar diziler olmuştur.

Hem teknik yönden hem de içerik yönünden kendi içerisinde türlere ayrılan diziler, belli bir maliyeti de doğurmuştur. Gündelik hayatı anlatan diziler ile tarihî dönemleri anlatan diziler arasında görsel tasarım yönünden farklılıklar meydana gelmiştir. Prodüksiyon süreci yönünden gündelik hayatı anlatan dizilerde kostüm, dekor, aksesuar ve görsel efekt kullanımı daha kolayken aynı unsurların tarihî dizilere uyarlanabilmesi için özel üretim ve tasarımlara, ayrıca daha fazla görsel efekte ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum da bu dizilerin daha maliyetli ve daha büyük prodüksiyonlu olmasına yol açmaktadır.

Hikâyesi iyi olsa bile dönem prodüksiyonları maliyetli olduğu için bütçe de yapımın kalitesini belirlemektedir. Dünyada büyük bir sektör olan dizilerin prodüksiyonlarını karşılamak için yapıldığı ülkenin ekonomisi de büyük önem taşımaktadır.

Dönem prodüksiyonlarının bazıları kurmaca iken, tarih dizileri denilen yapımlar gerçek olaylardan ve tarihten esinlenerek ortaya konulduğu için bunların hikâyesine konu olabilecek bir tarihe de sahip olmak gerekmektedir. Bu durum izleyicilerin talepleriyle doğru orantılıdır.

TRT'nin 1968'den itibaren televizyon yayıncılığı yapmasından 1990'lara gelinceye kadar birçok dizi ekrana getirilmiştir. 1990'larda ise özel kanalların da rekabete katılmasıyla 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'de dizi sektörü gelişmeye başlamıştır.

Türk insanının tarihe olan merakı hep var olagelmiştir. Türk tarihinde birçok devlet, birçok savaş, mücadele, kahramanlık hikâyeleri bulunduğundan; dizi sektörü için tarih büyük bir kaynak hâline gelmiş, izleyicinin tarihe olan merakı da bunu perçinlemiştir. Prodüksiyonunun büyüklüğü, kalitesi ve bütçesi ile Türk televizyon tarihinde bunu yansıtan ilk yapım; yönetmenliğini Yücel Çakmaklı'nın yaptığı, 1988'de TRT ekranlarında yayınlanan "Kuruluş: Osmancık" dizisidir. Bu dizi hem TRT'de hem de özel kanallarda yapılan dönem dizilerinin öncüsü konumundadır. Ancak Osmanlı Kuruluş Dönemi'ni anlatan, yüzyıllar öncesini konu alan büyük prodüksiyonlu bir yapım, bu diziden sonra uzun zaman ekranlara gelmemiştir.

2000'li yıllardan itibaren Türk dizilerinin yurt dışı pazarına açılması, sermaye yeterliliği ile yapımcıların büyük prodüksiyonlu işlere cesaret etmelerine ön ayak olmuştur. İzleyicinin tarihe olan merakı da bu durumda etkilidir. Bu yönde ilk adım "Muhteşem Yüzyıl" dizisi ile atılmıştır. Büyük prodüksiyonu ve zengin kastıyla dizi uzun zaman reytinglerin zirvesinde yer almış olsa da birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Toplum, her zaman kahraman hikâyelerini izlemek ister. Kanuni Sultan Süleyman gibi halkın büyük kahramanlık hikâyeleri ve savaşları ile tanıdığı bir hükümdarın, haremdeki kadınlarla ilişkilerinin ekrana getirilmesi toplumda infial uyandırmıştır. Bunun dışında harem kadınlarının giyim kuşamları ve entrikaları, dizinin temelini oluşturduğu için izleyicinin tepkisine yol açmıştır. Her ne kadar diziler kurmaca yapımlar olsalar da fantastik bir iş yapılmayıp, karakterlere tarihî kişilerin isimleri verildiğinden ve "tarihten ilham alınarak/esinlenerek" ibaresiyle yayınlandığından, konu sadece dizi olarak tartışılmamış ve siyasetten akademiye, medyadan halka kadar toplumun bütün sınıfları diziyi tartışır hâle gelmiştir. 46 yıl tahtta kalan ve birçok fetih gerçekleştiren, hayatının çok az bir kısmını sarayda geçiren, Türk töresine ve İslam'ın gereklerine uygun yaşayan bir Türk Hakanı ve

İslam Halifesi olan Kanuni Sultan Süleyman'ın saray entrikaları bağlamında anlatılması bu tepkilerin başlıca sebebidir. Ancak yine de yayınlandığı dönemde dizi yüksek izlenme oranlarına ulaşmış, yurt dışına da ihraç edilerek birçok ülkede izlenmiştir.

Yayınlanmasının üzerinden 13 yıl geçmiş olmasına rağmen 1. bölümünün YouTube izlenme sayısı 2 milyon 600 bini geçmiştir. Tepkilere rağmen bu kadar izlenme oranlarına sahip olması TRT'nin de bu alana yönelmesine sebep olmuştur. "Muhteşem Yüzyıl" dizisinin final yapmasının hemen ardından onun yayın günü olan Çarşamba günü, TRT "Kuruluş Osmancık"tan sonra yeniden Osmanlı Kuruluş Dönemi'ni anlatan bir dönem dizisi olan "Diriliş Ertuğrul"u ekranlara getirmiştir.

Günümüzden 800 yıl öncesini anlatan dizi; dekor, kostüm, aksesuar ve mimari gibi büyük bir ön hazırlık aşamasından geçmiş ve izleyicideki gerçeklik algısını canlandırabilmek için göstergebilimden faydalanılmıştır.

Bilim olup olmadığı konusunda bile tartışmalar bulunan göstergebilim, çok eski bir alan değildir. İçerisinde seslerin, görüntülerin ve bütün işaretlerin bulunduğu iletişim, bütün gösterge dizgesinin üretim ve anlama aşamalarını incelemektedir. Saussure tarafından oluşturulan göstergebilimde göstergenin bileşenleri; gösteren ve gösterilen olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Türü fark etmeksizin bütün göstergeler, gösteren ve gösterilenden meydana gelmektedir.

Bu tezin ilk bölümünde televizyon yayıncılığında diziler ele alınmış, bunun için de dizi kavramı açıklanmış, tarihsel olarak televizyonun icadından günümüze kadar gelen süreç değerlendirilmiş, dizi türleri sınıflandırılmış ve tezin de konusu olan tarih dizileri detaylı bir şekilde anlatılmış, televizyonun Türkiye'ye gelişinden günümüze kadar Türkiye'de dizilerin gelişimi incelenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde ise gerçeklik algısının dizilere etkisi konusu ele alınmıştır. Bunun için öncelikle gerçeklik kavramından detaylı bir şekilde bahsedilmiş, bu kavramın tarihi ve türleri ele alındıktan sonra, günümüz televizyon dünyasını anlamlandıran önemli bir kuram olan Baudrillard'ın hipergerçeklik ve simülasyon evreni kuramı detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Daha sonra algı kavramı ele alınmış, bu kavramın kuramsal yaklaşımları, başta televizyon olmak üzere kitle iletişim araçlarına yansımaları aktarılmış, televizyonda gerçeklik algısı ve medyanın tarihi yeniden inşa etmesi meseleleri ele alınarak bu bölüm tamamlanmıştır.

Tezin üçüncü bölümü ise inceleme ve analiz bölümüdür. 2019 yılındaki "Diriliş Ertuğrul" dizisinin devamı olarak ekranlara gelen ve Osmanlı kuruluş dönemi ve devletin kurucusu Osman Bey'in hayatını anlatan, 37 ülkede yayına giren ve yüksek reytinglere

ulaşan Kuruluş Osman dizisi, bu tezin ana konusudur. Şu an 5. sezonuyla ekranlarda olan dizinin, tezde 5 sezon 156 bölümü izlenmiş ve analiz edilmiştir.

Dizi, gerçek olayları ve kişileri ele aldığından tezde dizinin gerçekliği ne kadar yansıttığı, ne kadar kurguladığı, bu kurguyu hangi sebeplerle ve hangi aşamalarda yaptığı anlaşılmaya çalışılmış; bunun için dizinin gerçek olayları ve karakterleri yansıtıp yansıtmadığı ele alınmıştır. Tezde Osman Bey Dönemi'nde yaşanmış ve dizide aktarılmış 8 olay incelemesi ve Osman Bey başta olmak üzere o dönemde yaşayan ve dizide gösterilen 23 karakterin analizi yapılmıştır. Bu inceleme ve analizler yapılırken tarih metodolojisine uygun olarak; gerek dönemi anlatan birinci elden kaynaklardan (vakıf kayıtları, paralar, semboller), gerek o döneme en yakın zamanda yazılmış olan Aşıkpaşazade, Neşri, Oruç Bey, Matrakçı Nasuh, Yazıcıoğlu gibi dönemin tarihçilerinin eserlerinden, gerekse de bugün Osmanlı kuruluş Dönemi'ni ele alan önemli tarihçilerin eserlerinden faydalanılarak tarihî gerçeklik saptanmaya çalışılmış, belirsiz olan, kaynaklarda yer almayan ya da hakkında tek bir görüş olmayıp tartışmalara yol açan bütün unsurlar verilerek, bunlar hakkında tarihçilerin görüşleri yansıtılıp karşılaştırılmış ve en doğru sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bunlar yapıldıktan sonra; dizinin gerçekleri ne kadar yansıttığı ne kadar kurguladığı, kurgularken nelerden faydalandığı, neden kurgu ihtiyacı hissettiği anlaşılmaya çalışılmış; gerçek ve kurgu birlikte değerlendirilerek, dizinin tarihî gerçekliği yansıtma oranı gösterilmek istenmiştir. Dizi bir dönemi anlattığı için, bölüm ya da sezon sınırlaması yapılmadan bütünlüğü gösterebilmek adına, yayınlanan bölümlerinin tamamı incelemeye dâhil edilmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda, dizide kurgu unsurlarını dörde ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi tarihte hiç geçmeyen olay ve karakterlerin kurgusu: 5 sezonluk bir dizide konuları bağlayabilmek, devamlılığı sağlayıp bir hikâye meydana getirebilmek adına, tarihte geçmeyen olaylar ve karakterler ekrana getirilmiştir. Bu bazen tarihî gerçeklikle çelişmezken bazen de tarihî gerçekliğe aykırı olabilmektedir.

İkincisi ise tarihte geçse de hakkında ihtilaf olan olay ve karakterlerin kurgusu: Dizi Osmanlı kuruluş dönemini ele aldığı için kaynaklar oldukça kısıtlıdır. O dönem hakkında bilgi veren en erken kayıtlar, kuruluştan 200 yıl sonra kaleme alındığı için ihtilafa düşülen pek çok mesele olmakta, aynı konu ya da kişiler farklı kaynaklarda farklı şekilde geçmektedir. Bugün tarihçiler birçok veri ışığında bu meseleleri aydınlatmaya çalışsa da kesin sonuca ulaşılamayan birçok bilgi bulunmaktadır. Dizi, bu meseleleri işlerken bazen tek bir kaynağı ele alarak onun verdiği şekliyle kurgulamış, bazen kaynaklarda geçen bilgilerin ortak sonuçlarından yola çıkarak bir kurgu yolu izlemiş, bazen de kaynaklarda

geçenden bambaşka bir şekilde yeniden kurgu yoluna gitmiştir. Kaynaklarda idamına sebep olarak çok farklı argüman bulunan Dündar Bey'in idam sebebinin kaynakların hiçbirinde geçmeyen bir kurgu ile yansıtılması ya da tek eşli mi iki eşli mi olduğu konusunda tartışmalar bulunan Osman Bey'in iki görüşü de yansıtan argümanların toplanmasıyla yeniden kurgulanması buna örnek verilebilir.

Üçüncü kurgu unsuru; kaynaklarda hakkında detaylı bilgi verilen, tarihi, sebebi, sonucu ile hakkında ihtilaf bulunmayan olayların bir kısmına kurgu katılarak yeniden aktarılmasıdır. Örneğin; Bilecik ve Yarhisar fethi kaynaklarda çok detaylı şekilde anlatılmakta; sebepleri, sonuçları, savaşın yapılma anı her şeyiyle bilinmektedir. Ancak dizide savaşın aktarılması ve sebepleri farklı kurgulanmıştır.

Dördüncü kurgu unsuru ise olayların tarihte geçtiği şekliyle çok fazla değişiklik yapılmadan kurgulanmasıdır. Koyunhisar Savaşı buna örnektir.

Dizi genel itibariyle izleyicinin, ana karakterin kahramanlıklarını izleme beklentisini karşılasa da bu durum abartı unsurlarıyla birleşerek, Osman Bey'i kahramanlaştırıp diğer bütün Türk devlet ve beyliklerini kötüleme seviyesine ulaşmıştır. Dizide Osman Bey'in yanında yer almayan herkes Hristiyanlarla ya da Moğollarla iş birliği yapıp Osman Bey'i düşürmeye çalışan hainler olarak yansıtılmıştır. Bu da izleyicinin gözünde Osman Bey'i yüceltirken, diğer Türk devletlerinin ve beyliklerin hain olduğu algısını meydana getirmektedir.

Dizide geçen olayları gerçeğe uygun aktarılan, gerçek ve kurgu unsurları birleştirilerek yansıtılan ve gerçeğe tamamen aykırı olarak işlenen olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür. Gerçeğe uygun olarak gösterilen sahnelere; Selçuklu Sultanı'nın Osman Bey'e beylik alâmetleri göndermesi ve Osman Bey'in sancak beyi olması, Savcı Bey'in İkizce Savaşı'nda Kalanoz tarafından şehit edilmesi ve bunun üzerine Osman Bey'in Kalanoz'u öldürmesi, Koyunhisar Savaşı, Köse Mihal ve Osman Bey dostluğu, Köse Mihal'in Osman Bey'e kurulan tuzağı haber vermesi, Köse Mihal'in Müslüman olması, Osmanlı-Germiyan mücadelesi örnek verilebilir.

Tarihî gerçekle kurgu unsurlarının bir arada verildiği sahnelere örnek olarak ise; tarihte olduğu gibi Osman Bey tarafından öldürülen Dündar Bey'in ölüm tarihi ve sebebinin farklı kurgulanması, Kulacahisar fethinin zaman ve olay örgüsü bakımından hatalı kurgulanması, Ermenibeli Savaşı'nın sebeplerinin gerçekte olduğundan farklı yansıtılması, Kalanoz'un Karacahisar tekfurunun kardeşi olarak gösterilmemesi, Bilecik fethinin tarihte olduğundan farklı kurgulanması, İnegöl fethinin zamanının ve sebeplerinin farklı gösterilmesi, Koyunhisar Savaşı'nın sebebinin farklı gösterilmesi, Osman Bey'in Moğollarla ittifak

yapılması için gönderilen prensesi kaçırtması, Kite ve Kestel fetihlerinin zamanlarının ve sebeplerinin hatalı verilmesi, Osman Bey'in birden fazla kez bağımsızlık ilânı gösterilebilir.

Bunların yanı sıra dizide tarihî gerçeklikle çelişen birçok sahne mevcuttur. Bunlar arasında; Dündar Bey'in Ertuğrul Bey'e vekâlet etmesi, Savcı Bey'in beylik mücadelesine katılması, Osman Bey'in Selçuklu Veziri tarafından tutuklanması ve öldürmesi, Osman Bey'in Selçuklu'ya isyan kararı alması, Osman Bey'in Selçuklu ve Bizans'la ortak anlaşma yapması, Sultan Alaaddin'in fetihler konusunda Osman Bey'i tehdit etmesi, III. Alaaddin Keykubat'ın annesi Valide İsmihan Sultan, Selçuklu Valide Sultanı'nın Osman Bey'e düşman olması, Osman Bey'in Sultan Mesud'u kaçırması ve onu tahta geçirmeye çalışması, Osman Bey'in Selçuklu'dan vergilerin yarısını toplama izni istemesi, Osman Bey'in Germiyanoğlu Yakup Bey'e biat etmesi, Papa'nın Osman Bey'in obasına casuslar göndermesi, Karacahisar fethinden dizide hiç bahsedilmemesi, Bilecik fethinden sonra Orhan Bey ve Holofira'nın evlenmemesi, Komutan Muzalon ile Bursa tekfurunun aynı kişi olarak gösterilmesi, Selçuklu Sultanı Mesud'un Osman Bey'in kendi adına hutbe okutmasına izin vermesi, Osman Bey'in Moğollarla savaşması, Osman Bey'in tarihsel olarak karşılaşması mümkün olmayan Cebe ve Subutay gibi Moğol komutanlarını öldürmesi, Osman Bey'in Moğol Prensi Geyhatu'yu esir alması, Müzafferiddin Yavlak Arslan'ın kötü gösterilmesi, Şeyh Edebali'nin Valide Sultan tarafından idam ettirilmek istenmesi, Osman Bey'in Bizans Prensi Kantakuzenos'u öldürmesi, Bizans tekfurlarının Osman Bey lehine şahitlik etmeleri, Orhan Bey'in annesinin Holofira ile evliliğine karşı çıkması, Orhan Bey'in ilk eşinin Nilifer Hatun (Holofira) değil kaynaklarda adı geçmeyen Efendize Elçim Hatun olarak gösterilmesi, Lefke tekfurunun Osman Bey'i esir etmesi, Osman Bey'i iki eşli olarak kabul eden tarihçilerin Malhun Hatun'u ilk eş olarak kabul etmesine rağmen dizide Malhun Hatun'un ikinci eş olarak gösterilmesi, Bala Hatun'un kısır gösterilmesi, Candaroğulları'nın başında Süleyman Paşa'nın bulunduğu dönemde İbrahim Paşa'nın bulunduğunun gösterilmesi bulunmaktadır.

Sonuç olarak bakıldığında; her ne kadar Osmanlı Kuruluş Dönemi'ni anlatmakta olan "Kuruluş Osman" dizisi dönem atmosferini yansıtması, izleyicide tarih merakı uyandırması; dekoru, müzikleri, kostümleri ile büyük bir prodüksiyona sahip olması bakımından önemli bir iş olsa da gerçeği yansıtırken birçok kurgu unsurunu barındırmaktadır. "Kuruluş Osman" adlı yapımda gerçeğin çarpıtıldığı ve ana karakter Osman Bey'i yüceltmek adına, Türk tarihinde önemli yer edinmiş birçok kişi hakkında yanlış bir izlenim oluşturulduğu için kurgu ve gerçeklik bağlamında kurgunun ağır bastığı bir dizi olarak ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla izleyicilerin daha dikkatli olması gerekmektedir. Bu tezin tarih dizilerindeki kurgu ve geçeklik bağlamı hususunda farkındalık yaratılmasına bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Tarih dizilerinin amacının tarih öğretmek olmadığı, bu işlevin daha çok kitaplar ve belgesel yapımlar tarafından üstlendiği bilinmektedir. Ancak gerçeklik algısının bu kadar başarılı yansıtıldığı yapımlar, ister istemez izleyicide gerçeklik hissi bırakmakta ve birçok kişi, dizide anlatılanların çoğunu gerçek kabul etmektedir. Kurgu unsurlarına hiç yer vermeden dizi yapmak mümkün değildir. Burada önemli olan kurgunun sınırlarını özenli bir şekilde belirlemektir. Bu dizi bir kurgudan ibarettir denilerek söz konusu sınırları yok saymak mümkün değildir. Yoksa bu bir dizidir deyip geçildiğinde "Muhteşem Yüzyıl" ve benzeri dizilerin yayınlanması kaçınılmazdır. Karakterler gerçek kişilerden alındığı anda bir sorumluluk da baş göstermekte ve o karakteri doğru yansıtmak gerekmektedir. Kurgu esas olaylar ve karakterlerin özüyle çelişmediği müddetçe diziyi beslemektedir. Ancak olaylar ve karakterlerin özü değiştiğinde, tarihin çarpıtılması söz konusu olmaktadır.

"Diriliş Ertuğrul" dizisi, hakkında çok az bilgi sahibi olunan Ertuğrul Bey'i anlattığı için, beş sezonluk bir dizinin büyük bir kısmının kurgu olmasında çok da bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak devletin kurucusu olan Osman Bey hakkında, bazı bilgiler az olsa da Ertuğrul Bey kadar belirsiz değildir. İhtilafa düşülen meseleler bulunsa dahi bütün kaynaklarda aynı şekilde anlatılan olaylar mevcuttur. Fakat dizide bütün kaynaklarda aynı şekilde anlatılan tarihî gerçekliklerin bile kurgulanarak değiştirilmesi izleyiciyi yanıltmaktadır. Hiç kuşkusuz bu dizi "Muhteşem Yüzyıl"ın Kanuni Sultan Süleyman'a yaptığı gibi Osman Bey'i yanlış tanıtmak, onun karakterini olumsuz göstermek için yapılmış değildir. Tam tersi dizide Osman Bey o kadar kahramanlaştırılmıştır ki hiç yapmadığı şeyler bile ona atfedilmiştir.

Bu durumun tehlikeli olan noktası ise; Osman Bey yüceltilirken onun dışındaki diğer Türk beylerinin ve Sultanlarının kötü gösterilmesidir. Çünkü Osman Bey, yalnızca tarihte olduğu gibi Hristiyanlarla ya da dizide gösterildiği gibi Moğollarla mücadele etmemekte, onların iş birlikçisi hainlerle de mücadele etmektedir. Aynı durum "Diriliş Ertuğrul" dizisinde de gösterilmekle birlikte, orada içerideki hainler "Kurdoğlu" gibi kurgulanmış karakterlerdir. "Kuruluş Osman" dizisinde ise Germiyanoğulları, Candaroğulları, Karesioğulları, Çobanoğulları hatta Anadolu Selçuklu Devleti bile Osman Bey'e karşı

Moğollar ve Bizans tekfurlarıyla iş birliği yapmaktan çekinmeyen hainleri barındırmaktadır. Germiyanoğlu Yakup Bey, Anadolu Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubat ve annesi, Muzafferiddin Yavlak Arslan ve daha birçok önemli Türk Beyi ve Sultanı izleyicinin gözünde hain olarak damgalanmış ve izleyicide bu kişilere ve beylik ya da devletlere olumsuz bir bakış açısına yol açmıştır. Bu durum, kurgunun sınırının çizilmesi gerektiğini ve esas karakteri yüceltmek adına herkesi kötü göstermenin yanlışlığını gözler önüne sermektedir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı toplantıları düzenleyerek "Medyada Kadına Yönelik Şiddetle Mücadeleye İlişkin Etik İlkeler" yayınlamıştır. Türk Dil Kurumu ile birlikte ise "Radyo ve Televizyonlarda Doğru, Güzel ve Anlaşılır Türkçe Kullanımının Yaygınlaştırılması" projesi başlatmış ve 4-7 Şubat 2019'da bu proje kapsamında "Radyo ve Televizyon Yayınlarında Güzel Türkçe Kullanımı Çalıştayı" düzenlemiştir. Çalıştay sonucunda medya hizmet temsilcileri ile yapılan toplantılar, TDK'nin yayın tarama faaliyetleri de göz önünde bulundurularak, bütün tarafların kabulü ile yedi maddeden oluşan "Radyo ve Televizyon Yayınlarında Güzel Türkçe Kullanımı İçin Rehber İlkeler" hazırlanmıştır.

Ayrıca 2021 yılında izleyicilerden gelen şikâyetlerin yoğunluğu sonucunda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, gündüz kuşağı programları yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yetkilileri ile bir toplantı yaparak bu programların içerikleriyle ilgili uyarılarda bulunmuştur. Aynı şekilde 2024 yılında da RTÜK, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile birlikte dizi yapımcıları ve medya sektörü temsilcileriyle bir toplantı gerçekleştirerek ailenin korunması hususuna dikkat çekmiştir.

Kadına yönelik şiddet, Türkçenin kullanımı ve gündüz kuşağı programlarına yönelik bu faaliyetler gibi Türk Tarih Kurumu ile de tarih dizileri için bir iş birliği çalışmasına gidilerek çalıştaylar düzenlenebilir, tarihçilerden oluşan bir komisyon kurularak yayın tarama çalışması yapılabilir ve tarih dizileri için de rehber ilkeler yayınlanabilir. Böyle bir çalışmanın bu tezde tarih dizilerindeki en temel sorun olarak tespit edilen gerçeklik ve kurgu unsurlarının sınırlarının belirlenmesindeki belirsizliği azaltma noktasında faydalı sonuçlar ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra böyle bir çalışma sonucunda tarihî dizilerin tarihî gerçeklikle olan bağının güçlenmesi sayesinde izleyicilerin tarihimizi daha doğru öğrenmesine katkıda bulunulacaktır.

Tezde de bahsedildiği gibi izleyicilerin tarihe merakının fazla olması bu dizilerin sayısının artmasına yol açmaktadır. Bu dizilere fazla rağbetin olması hem yurt içinde hem yurt dışında izlenme oranlarından anlaşılabilmektedir. İzleyiciler genel olarak

izlediklerinden etkilenmektedir. Buna dekor, kostüm ve müzikler de eklendiğinde gerçeklik algısı daha da artmaktadır. Üstelik ekrana yansıtılan karakterler tarihte yaşamış herkesin saygı duyduğu, ortak kültürel mirasın parçası hâline gelen kişiler olduğunda daha da fazla dikkat çekmektedir. Ayrıca bu diziler yurt dışına satıldığında yine Türk tarihine mensup önemli şahsiyetlerin hikâyeleri olarak algılanmaktadır. Bu nedenle karakterlerin ve olayların kurgulanmasında tarihin doğru yansıtılması büyük bir önem arz etmektedir. 2023 yılından itibaren Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı iş birliğinde Aile ve Çocuk Dostu Yapım ve Dizi Teşvik Ödülleri verilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Tarih dizileri de hem gelecek nesillere tarihi sevdirmek ve önemli tarihî figürleri çocuklara ve gençlere öğretmek hem de ailecek izlenebilecek yapımlar olduğundan bu ödüllere "tarih dizileri" kategorisi de eklenerek gerçeği en doğru şekilde yansıtan tarih dizilerine ödül verilebilir. Verilecek ödül diğer dizilerin de bu konuda daha dikkatli olması yönünden teşvik edici olabilir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu bünyesinde çalışan tarih alanında ihtisas yapmış Üst Kurul Uzmanlarından bir komisyon teşkil edilebilir. İlgili komisyon bu dizilere gelen izleyici şikâyetlerini değerlendirmek, dizileri incelemek ve tarihi doğru yansıtıp yansıtmadığını tespit ederek gerekli durumlarda rapor yazmakla görevlendirilebilir. Böylece hem izleyicilerin hem de medya hizmet sağlayıcıların bu dizilerin tarih alanında ihtisas sahibi uzmanlar tarafından izlendiği bilinciyle tarih dizileri konusunda daha hassas olmaları sağlanabilir.

Bütün bu teşvik edici uygulamalara rağmen gerek "Kuruluş Osman" gerekse de diğer tarih dizilerinde toplumun milli kültür ve tarih hafızasında önemli yere sahip olan tarihi karakterler hakkında gerçeği çarpıtarak; kötüleyici, aşağılayıcı, hakaretamiz bir kurgu yapılması durumunda 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunun 8. Maddesinin (f) bendindeki "Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz." ve (ç) bendindeki "İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez." ilkelerine uymadığından ilgili yayınlara gereken müeyyidelerin uygulanması önerilmektedir. Nitekim 05.01.2011 tarihinde ilk bölümü yayınlanan "Muhteşem Yüzyıl" dizisine Kanuni Sultan Süleyman'ı zevk ve sefa düşkünü, gününün çoğunu sarayda kadınlarla birlikte geçiren bir padişah gibi göstermesinden dolayı tarihteki başarılarıyla yalnız Türk milleti için önemli bir figür olmasının yanı sıra bütün dünyada "Muhteşem Süleyman" adıyla anılan bir sultanın bu şekilde gösterilmesinin toplumun zihninde canlandırdığı ve kendisiyle kıvanç

duyduğu Kanuni Sultan Süleyman figürünü yaralayıcı nitelikte olabileceği düşünüldüğünden Üst Kurul tarafından mülga 3984 Sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. Maddesinin (e) bendinde belirtilen "Yayınların toplumun milli ve manevi değerlerine ve Türk aile yapısına aykırı olmaması" ilkesine aykırı olmasından dolayı ilgili diziye müeyyide uygulanmıştır. "Kuruluş Osman" ve diğer tarih dizilerinde de benzer kötülemeler gerçekleştiğinde bu tarz hatalara müeyyide uygulanması önerilmektedir.

Sonuç olarak "Kuruluş Osman" dizisinde dönemin yansıtılması, izleyicide tarihe karşı ilgi uyandırması yönlerinden önemli bir yapım olsa da gerçeği yansıtırken birçok kurgu unsurunu barındırması dolayısıyla dizide zaman zaman gerçekliğin çarpıtıldığı ve ana karakter Osman Bey'i yüceltmek adına, tarihimizin önemli figürleri hakkında yanlış bir izlenim oluşturma riski barındırdığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla yukarıda yer verilen önerilerin hem bu tezde ele alınan "Kuruluş Osman" dizisi hem de diğer tarihî diziler için olası olumsuzlukları azaltıcı ve tarihî gerçekliğin daha doğru aktarılmasında faydalı faaliyetler olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Adanır, O. (2010). Baudrillard. Say Yayınları.

Akman, M. (1997). Osmanlı Devleti'nde Kardeş Katli. Eren Yayınları.

Akşehirlioğlu, M. (2021). Televizyon Dizilerinde Türkçe Kullanımı [Uzmanlık Tezi, RTÜK]

Altuğ, U. (2021). Cihan İmparatorluğunun Kurucusu Osman Beg. Kronik Yayınları.

Andrew, J. D. (2010). Büyük Sinema Kuramları. (Z. Atam, Çev.). Doruk Yayınları.

Armes, R. (2011). Sinema ve Gerçeklik- Tarihsel Bir İnceleme. Doruk Yayınları.

Arslan, İ. (2014). Kadim Bir Soruya Yerli Bir Cevap Arayışı: Gerçekliğin Lisanda (Tamlıkla)

İfadesi Mümkün mü?. Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi, 19(36), 23-61.

Arslan, M. (2017). Osmancık Romanının Kaynak Metinleri [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi]

Bakır, B. (2010). Günümüz Sinemasında Gerçekçiliğin Yeniden Değerlendirilmesi (Türkiye Ve Abd Sinemalarının Karşılaştırılması [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]

Barut, M. (2022). Türk Dizileri ve Türkçe- Türk Dizilerinin Türkçe ve Türk Kültürüne Yakınlaştırıcı Etkisi. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Radyo ve Televizyon Üst Kurulu-Yunus Emre Enstitüsü.

Başar, F. (1995a). Ertuğrul Gazi. TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 11, s. 314-315). Türkiye Diyanet Vakfı.

Başar, F. (1995b). Osmanlılar'ın Menşei ve Kayılar'ın Anadalu'ya Gelişi Hakkında. Tarih Dergisi, 36, 69-80.

Başkan, Y. (2017). Orhan Bey'in Bizans İmparatoru Kantakuzeneos'un Kızı Theodora ile Evliliği. Tarih Dergisi, 66(2), 47-6.

Baudrillard, J. (2005). Simularklar ve Simulasyon. (O. Adanır, Çev.). Doğu Batı.

Bazin, A. (2011). Sinema Nedir?. Doruk Yayınları.

Bourdieu, P. (1997). Televizyon Üzerine. Yapı Kredi Yayınları.

Börekçi, G. (2019). Bir Tarihçi, İki Dizi. Toplumsal Tarih Dergisi, 306, 65-69.

Buğra, T. (2010). Osmancık. Ötüken Neşriyat.

Buğra, T. (2014). Politika Dışı. Ötüken Neşriyat.

Bulut, L. (2023). Televizyon Dizileri Aracılığı İle Politik Rızanın Ve Ulus Kimliğinin Yeniden İnşası: Diriliş 'Ertuğrul' Ve Payitaht 'Abdülhamid' Örnekleri [Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]

Cankaya, Ö. (2015). Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi TRT 1927-2000. İmge Kitabevi.

Cengiz, E. P. (2015). Türkiye'de Sinema, Tarih ve Temsil İlişkisi Üzerine Sorular. Toplumsal Tarih, 255, 86-90.

Cereci, S. (2001). Televizyonda Program Yapımı. Metropol Yayınları.

Ceylan, Ş. (2020). Türk Dönem Dizilerinde Tarihsel Motiflerin Kullanılması Üzerine Bir İnceleme: Payitaht 'Abdülhamid' Örneği [Yüsek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]

Chandler, D. & Munday, R. (2018). Medya ve İletişim Sözlüğü. (B. Taşdemir, Çev.). İletişim Yayınları.

Cora, N. İ. H. (2019). Popüler İmajının Ötesinde Hürrem. Toplumsal Tarih Dergisi, 306, 60-64.

Çakı, C. (2019). Hipodermik İğne Modeli Bağlamında Nazi Propagandasının Walt Disney Çizgi Filmlerinde Eleştirisi. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 292-307.

Çelenk, S. (2005). Televizyon, Temsil, Kültür "90'lı Yıllarda Sosyokültürel İklim ve Televizyon İçerikleri". Ütopya Yayınevi.

Çelenk, S. (2010). Aşk-ı Memnu'dan Aşkı Memnu'ya Yerli Dizi Serüvenimiz. Birikim Dergisi, 256-257, 18-27.

Çencen, N. & Şimşek, A. (2015). Usta Tarihçilerin Bakış Açısı ile Diriliş Dizisi. International Journal of Human Sciences, 12(2), 1377-1396.

Dağlıoğlu, E. C. (2019). Necip Fazıl'dan Payitah'ta: Hangi Abdülhamid?. Toplumsal Tarih Dergisi, 306, 44-50.

Danişmend, İ. H. (1971). İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi. Türkiye Yayınevi.

Ekinci, E. B. (2014). Tefrika Romandan Televizyon Dizisine. https://ekrembugraekinci.com/article/?ID=538 Erişim Tarihi: 07.04.2024

Ekinci, E. B. (2022a). Ayakları Asya'da, Gözleri Avrupa'da: Orhan Gazi. https://ekrembugraekinci.com/article/?ID=1254&ayaklari-asya%E2%80%99da--g%C3%B6zleri-avrupa%E2%80%99da:-orhan-gazi Erişim Tarihi: 03.04.2024

Ekinci, E. B. (2022b) Osmanlı Devleti'nin Hakiki Kurucusu: Orhan Gazi. https://ekrembugraekinci.com/article/?ID=1256&osmanli-devleti%E2%80%99nin-hakiki-kurucusu:-orhan-gazi Erişim Tarihi: 03.04.2024

Emecen, F. (2019). Mal Hatun. TDV İslâm Ansiklopedisi (Ek-c. 2, s. 182-183). Türkiye Diyanet Vakfı.

Erbaş, Ç. & Demirer, V. (2015). Eğitimde Sanal ve Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları. The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET ve Sakarya Üniversitesi. 131-148.

Erdem, S. (2015). Gerçekliğin Yeniden İnşasında Görsel Efekt Kullanımı: Spartaküs Televizyon Dizisinde Mekan İnşası [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]

Erdoğan, İ. (2008). İletişimi Anlamak. ERK Yayıncılık.

Erman, S. (2016). Bir Propaganda Aracı Olarak Tarihi Diziler: 'Diriliş Ertuğrul' ve 'Filinta' Örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]

Eryarar, E. (2011). Endüstri Ürünleri Tasarımında Gestalt Teorisi Uygulaması. ZfWT - Zeıtschrıft Für Dıe Welt Der Türken / Journal Of World Of Turks, 3(2), 125-133.

Fener, S. (2014). İngilizceden Türkçeye Açıklamalı Sinema Televizyon Video Terimleri Sözlüğü. Yitik Ülke Yayınları.

Filizok, R. (2010). Soyut ve Somut Nedir?. www.ege-edebiyat.org Erişim Tarihi: 17.04.2024

Gelberi, C. B. (2020). Toplumsal Belleğin İnşasında Televizyon Dizileri (Payitaht Abdülhamid Dizisi Üzerinden Bir İnceleme) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]

Göksu Erdeğer, M. (2020). III. Alâeddin Keykubad'ın Türkiye Selçuklu Devleti'nin Tahtına Çıkışı. USAD, 13, 79-112.

Gömeç, S. Y. (2010). Çingizli Devleti'nin Büyümesinde Rol Oynayan Türklerden Çelme Ve Subutay. XV. Türk Tarih Kogresi-11-15 Eylül 2006. Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Güzel, M. (2015). Gerçeklik İlkesinin Yitimi: Baudrillard'ın Simülasyon Teorisinin Temel Kavramları. Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 19, 65-84.

Hall, S. (2017). Temsil İşi. S. Hall içinde, Temsil: Kültürel Temsilller ve Anlamlandırma Uygulamaları. (İ. Dündar, Çev.). Pinhan Yayıncılık.

Hammer, J. V. (2003). Büyük Osmanlı Tarihi. Milliyet.

Irmak, A. (1994). Osman Gazi ve Orhan Gazi Devri Osmanlı-Bizans Münasebetleri [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]

İbn Kemâl (1970). Tevârîh-i Âl-i Osman. (Ş. Turan, haz.). Ankara.

İdris-i Bitlisî (2008). Heşt Bihişt. (M. Karataş, S. Kaya, Y. Baş, haz.). Bitlis Eğitim ve Tanıtma Vakfı Yayınları.

İnalcık, H. (2007a). Osman I. TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 33, s. 443-453). Türkiye Diyanet Vakfı.

İnalcık, H. (2007b). Orhan. TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 33, s. 375-386). Türkiye Diyanet Vakfı.

İnalcık, H. (2020). Osmanlılar-Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler. Timaş Yayınları.

İnalcık, H. (2022). Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları. İsam Yayınları.

Jaarneh, O. M. Y. (2023). Yumuşak Güç Olarak Türk Tarihi Dizileri Vaka Araştırması: 'Diriliş Ertuğrul Ve Kuruluş Osman' Dizilerinin Filistin Toplumu Üzerindeki Etkisi [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]

Kanat, C. (2017). Tarihin Medya İle İmtihanı. Yeditepe Yayınevi.

Karabıyık, S. (2014). Türk'ün Dizi ile İmtihanı. Profil Yayınları.

Karahan, H. S. (2019). Toplumsal Bellek İnşasında Televizyon Dizilerinin Yeri: Diriliş Ertuğrul Dizisi Örneği [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]

Kars, N. (2003). Televizyon Programı Yapalım Herkes İzlesin. Derin Yayınları.

Kars, N. (2010). Radyo-Televizyon Haberciliği. Derin Yayınları.

Kayabaşı, Y. (2005). Sanal Gerçeklik ve Eğitim Amaçlı Kullanılması. The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET, 4(3), 151-158.

Kazıcı, Z. (1988). "Ahilik". TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 1, s. 540-542). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kemal, Y. & Saraç, M. A. Y. (2003). Aşık Paşazade Osmanogulları'nın Tarihi Çeviri Ve Günümüz Diline Aktarım. K Kitaplığı.

Kesik, M. (2004). Mesud II. TDV İslam Ansiklopedisi (c. 29, s. 342-344). Türkiye Diyanet Vakfı.

Korucu, S. (2019). Payitaht: Bir 'Cumhurbaşkanı Abdülhamid' Portresi. Toplumsal Tarih Dergisi, 306, 52-59.

Köprülü, M. F. (1991). Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu. TTK Basımevi.

Köprülü, M. F. (2011). Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu. Akçağ Yayınları.

Köprülü, O. F. (1988). Abdal Kumral. TDV İslam Ansiklopedisi (c. 1, s. 63). Türkiye Diyanet Vakfı.

Köroğlu, E. (2012). Aşırılık, Suç ve Düzeni(Tefrika) Romanda Yazmak: Dürdane Hanım Örneği. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 47(2), 127-170.

Kurbanoğlu, S. S. (1996). Sanal Gerçeklik: Gerçek mi? Değil mi?. Türk Kütüphaneciliği Dergisi, 10(1), 21-31.

Kurtaran, U. (2012). Bir İmparatorluğun Doğuşu Osmanlı Kuruluş Dönemi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 5, 244-265.

Kuruüzümcü, R. (2007). Bir Dijital Ortam ve Sanat Formu Olarak Sanal Gerçeklik. Sanat Dergisi, 12, 93-96.

Lull, J. (1995). Media, Comminication, Culture. Blacwell Publishers.

Murat, F. (2019). Medyada Tarihin Temsili: 'Muhteşem Yüzyıl' ve 'Payitaht Abdülhamid' Dizileri Örneği [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]

Matrakçı Nasuh (2019). Rüstem Paşa Tarihi Olarak Bilinen Târîh-İ Âl-İ Osmân (Osmanlı Tarihi 699-968/1299-1561). (G. İnan, haz., Ed. E. Afyoncu). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Mutlu, E. (2008). Televizyonu Anlamak. Ayraç Kitapevi.

Mutlu, E. (2012). İletişim Sözlüğü. Sofos Yayıncılık.

Ortaylı, İ. (2008). Osmanlı Sarayında Hayat. Yitik Hazine Yayınları.

Oskay, Ü. (2014). Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım. İnkılap Kitabevi.

Otan, O. (2014). Televizyonda Gerçeklik Algısı. Agora Kitaplığı.

Oter, L. (2021). Televizyonda Tarihi Dönem Dizileri Ve Osmanlı Anlatıları: Muhteşem Yüzyıl Örneği [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]

Öden, Z. G. (1997). Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Mesud Hakkında Bazı Görüşler. TTK Belleten, 61(231), 287-300.

Ökmen, Y. E. (2017). Kamu Kanalı Trt'de Yayınlanmaya Başlayan 'Diriliş Ertuğrul' Dizisinin İzlerkitle ve Etki Çözümlemeleri: Birinci Ve İkinci Sezon [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]

Özbaran, S. (2011). Geçmişi Güncelleştirmek. Tarihçi Kitabevi.

Özçetin, B. (2019). Tarihin Kötüye Kullanımları: Popülizm, Nostalji ve Yeni Türiye'nin Tarih Dizileri. Toplumsal Tarih Dergisi, 306, 36-42.

Özdemir, Ö. (2009). Eisenstein'in Film Kuramı ve Gerçekçilik. İletişim Araştırmaları, 1-2, 79-110.

Özdemir, M. B. (2023). Geçmişe 'Şimdi'den Bakmak: Diriliş 'Ertuğrul' Ve Payitaht 'Abdülhamid' Dizilerinin İzleyici Alımlaması [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]

Özkal, İ. vd. (2020). Radyo ve Televizyonun Temel Kavramları. MEB Yayınları.

Öztürk, N. (2012). İmparatorluğun Kurucuları Gazi Padişahlar-Osman Gazi'den II. Bayezid'e. Timaş Yayınları.

Pazarbaşı, B. (2016). Küresel Eğlence Endüstrisinde Yaşanan Gelişmenin Televizyon Programları ile Dizi Filmler Üzerine Etkileri. TRT Akademi Dergisi, 1(1), 170-187.

Robins, D. M. (1995). Kimlik Mekanları- Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar. Ayrıntı Yayınları.

Ryan, M. & Kellner, D. (2010). Politik Kamera: Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası. (E. Özsayar, Çev.) Ayrıntı Yayınları.

Sakaoğlu, N. (2015). Bu Mülkün Kadın Sultanları. Alfa Tarih.

Sümer, F. (2022). Keykubad III. TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 25, s. 369-361). Türkiye Diyanet Vakfı.

Şahin, K. (1994). Edebâli. TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 10, s. 393-394). Türkiye Diyanet Vakfı.

Şimşirgil, A. (2013). Kayı-I Osmanlı Tarihi Ertuğrul'un Ocağı. Timaş Yayınları.

Taranç, R. (1991). Televizyon Dizi Filmlerinde Estetik Sorunları [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]

Tatcı, M. (2013). Yûnus Emre. TDV İslâm Ansiklopedisi (c.43, s. 600-606). Türkiye Diyanet Vakfı.

Taylan, H. H. (2011). Televizyonla Yetişmek. Çizgi Kitabevi.

Thompson, J. (2008). Medya ve Modernite. (S. Öztürk, Çev.). Kırmızı Yayınları.

Turgut, V. (2019). Osman Gazi'nin Hanımları ve Çocukları. Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi/ International Journal of Historical Researches, 4, 67-80.

Tuysuz, A. (2020). Sinema Ve Kültür İlişkisi Bağlamında Diriliş Ertuğrul Dizisi (1. Ve 2. Sezon) [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]

Türk, M. S. (2014). Medyanın Gerçeklik İnşası ve Gerçeklik Algısı. Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi, 28, 9-32.

Türker, A. (2019). Tarih Dizilerinde Gerçeklik Algısının Oluşumu: Diriliş Ertuğrul Dizisinin Göstergebilimsel Çözümlemesi [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]

Uluçay, M. Ç. (2021). Padişahların Kadınları ve Kızları. Ötüken Neşriyat.

Uluuysal, B. & Dindar, M. (2013). Görsel Algı Kuramlarına Dayalı Etkileşimli Bir Öğretim Ortamı Tasarımı ve Ortama İlişkin Öğrenci Görüşleri. Anadolu Journal of Educational Sciences İnternational, 3(1), 47-66.

Unat, F. R. & Köymen, M. A. (1949). Mehmed Neşrî Kitâb-ı Cihan-Nümâ Neşrî Tarihi. TTK Basımevi.

Uyar, M. & Ateş, E. (2023). İlhan Geyhatu'nun Anadolu Seferleri. Türkiye Selçuklu Sultanları-II. Gıyâseddin Mesud, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay, 11, 99-148.

Uzunçarşılı, İ. H. (1982). Osmanlı Tarihi. TTK Yayınları.

Uzunçarşılı, İ. H. (1988). Osmanlı Tarihi. TTK Basımevi.

Ünlüer, A. Oğuz (1999). "Dünyada ve Türkiye'de Televizyon Yayıncılığının Gelişimi: Geleceğe İlişkin Düşünceler''. *Kurgu Dergisi*, Sayı 16, s. 53-64.

Ünür, E. (2013). Türk Televizyon Dizilerinde Toplumsa Kimliklerin Temsili. Erciyes İletişim Dergisi, 3(2), 32-42.

Varlık, M. Ç. (1996). Germiyanoğulları. TDV İslam Ansiklopedisi (c. 14, s. 33-35). Türkiye Diyanet Vakfı.

Varlık, M. Ç. (2013). Yâkub Bey. TDV İslam Ansiklopedisi (c. 43, s. 278-279). Türkiye Diyanet Vakfı.

Yağcı Aksel, S. C. (2011). Beyaz Camın Yerlileri: Dokunaklı Öyküler Dokunulmaz Gerçeklikler (Yerli Dizi Serüveninde 37. Sezon Adlı Bölüm). Umuttepe Yayınları.

Yalsızuçanlar, S. vd. (1997). Düş, Gerçeklik, Sinema. İz Yayıncılık.

Yazıcı, Ş. (2014). Televizyon Dizilerinde Oryantalizm Etkisi; Muhteşem Yüzyıl Dizisinde 'Harem Temsili [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]

Yıldırım, E. (2016). Türk Televizyon Dizilerinde Oryantalizmin Etkisi: Muhteşem Yüzyıl Örneği [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]

Yıldız, S. (2014). Sinematografik Anlatım. Su Yayınları.

Yılmaz, T. (2021). Tarih Temalı Televizyon Dizilerinde Kullanılan Takıların Popüler Kültür Öğesine Dönüşme Süreçleri: Diriliş Ertuğrul Örneği [Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi] Yorulmaz, I. (2021). Turkish dramas are rewriting the global entertainment script. Nikkei Asia, 13, https://asia.nikkei.com/Life-Arts/Arts/Turkish-dramas-are-rewriting-the-global-entertainment-script. Erişim Tarihi: 22.04.2024

Yurderi, M. M. & Eminağaoğlu, Z. (2018). TV Dizilerindeki Değer Temsillerinin Mekansal Kullanımlar Aracılığı ile Karşılaştırılması. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(57), 1000-1008.

Yuvalı, A. (1996). Geyhatu Han. TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 14, s. 44-45). Türkiye Diyanet Vakfı.

Yücel, Y. (1993). Candaroğulları. TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 7, s. 146-149). Türkiye Diyanet Vakfı.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce Erişim Tarihi: 08.04.2024

https://www.iha.com.tr/haber-rtuk-baskani-sikayet-edenler-en-cok-izleyenler-97594 Erişim Tarihi 09.04.2024

https://www.marketingturkiye.com.tr/soylesiler/izzet-pinto-turk-dizileri-bir-marka/ Erişim Tarihi 09.04.2024

https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/dirilisi-60-ulke-seyrediyor-303756.html Erişim Tarihi 09.04.2024

https://www.dunya.com/kultur-sanat/turk-yapimlari-cannes-dizi-fuarinin-kirmizi-halisinda-haberi-429998 Erişim Tarihi 09.04.2024

https://www.hurriyet.com.tr/aile/galeri-bu-isimleri-dizilerden-ogrendik-382504 Erişim Tarihi 28.04.2024

https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/netflix-2023un-son-ceyreginde-13-milyonu-askin-yeni-abone-kazandi/3116906 Erişim Tarihi 08.04.2024

https://www.trtmuze.com.tr/hakkimizda/trt-tarihi/#:~:text=TRT%2C%20bug%C3%BCn%2014%20televizyon%20kanal%C4%B1,%2C%20%E2%80%9CTelevizyon%E2%80%9D%20isimli%20dijital%20dergileriyle Erişim Tarihi 28.04.2024

https://www.gazeteduvar.com.tr/kurulus-osmandan-kastamonululara-yavlak-arslan-yaniti-bekleyin-kahraman-olacak-haber-1504336 Erişim Tarihi 28.04.2024

https://sozluk.gov.tr/ (muhtelif)

https://egazete.cumhuriyet.com.tr/katalog/192/1952/7/10/3 Erişim Tarihi: 30.04.2024

https://www.trtmuze.com.tr/hakkimizda/trttarihi/#:~:text=TRT%2C%20bug%C3%BCn%2014%20televizyon%20kanal%C4%B1,%2C%20%E2%80%9CTelevizyon%E2%80%9D%20isimli%20dijital%20dergileriyle Erişim Tarihi 28.04.2024

https://www.bozdagfilm.com.tr/ Erişim Tarihi 03.05.2024

https://www.economist.com/culture/2024/02/15/the-third-largest-exporter-of-television-is-not-who-you-might-expect Erişim Tarihi 14.08.2024

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı **:** Burçin ÇALIŞKAN
E-posta Adresi **:** burcincaliskan@rtuk.gov.tr

İş Deneyimi **:**

Unvan	**Görev Yeri**	**Yıl**
Stajer	Turkse Unie van Belgie/ Belçika Türk Dernekleri Birliği	2016
Stajer	Yunus Emre Enstitüsü	2016
Stajer	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	2017
Araştırma Asistanı	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	2017-2019
Ders Saati Ücretli Öğretim Görevlisi	Gazi Üniversitesi	2019-2020
Türk Dili Okutmanı	Yunus Emre Enstitüsü	2020
Üst Kurul Uzman Yardımcısı	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	2021

Akademik Bilgiler

Yayınlar

(2023). Türk-Macar İlişkilerinin Tarihi ve Ortak Dil Geçmişleri. Çelebi (Türk Dili Dosyası), 12, 93-106.

(2022). Yıldız Kelimesinin Kökenbilim Açısından Değerlendirilmesi. Oğuz Türkçesi Araştırmaları Dergisi, 4, 12-21.

(2021). Tarih Boyunca Türk-Macar İlişkileri ve Bu İlişkilerin Türkçe ve Macarcaya Yansıması. Trakya Üniversiteler Birliği Bildiri Özetleri Kitabı, V. Lisansüstü Öğrenci Kongresi, 4-5 Kasım 2021 Bandırma-Balıkesir, 131.

(2021). Tarihi Dönemlerde Tamlayan Eki Almayan Belirtili İsim Tamlamalarının Nehcü'l-Ferâdis Örneğinde İncelenmesi. Dil Araştırmaları, 15(29), 169-177.

(2019). Türkçe ve Macarcanın Yapım Eklerinin Karşılaştırılması. [Yüksek Lisans Tezi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi]

Öğrenim Durumu:

Derece	**Bölüm/Program**	**Üniversite**	**Yıl**
Doktora	Türk Dili	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Hâlâ devam ediyor.
Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	2019
Lisans	Hungaroloji	Ankara Üniversitesi	Hâlâ devam ediyor.
Lisans (Çift Anadal)	Tarih	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	2018
Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	2017

RTÜK